

REČNIK IMENA I POJMOVA VEZANIH ZA HRIŠĆANSTVO (NEPOTPUN)

Avrelijana. Uspomena na nju je 3. juna.

Biblijska kritika - to je kritika teksta Sv. knjiga Starog i Novog zaveta. B. k. je usmerena na istraživanje njihove originalnosti, utvrđivanje njihovog pravilnog čitanja i objašnjavanja njihovog sadržaja. Sv. knjige Starog zaveta bile su poznate hrišćanima u grčkom prevodu 70 tumača, a knjige Novog zaveta u mnogim rukopisima, pri čemu se kod prvih nalazilo mnogo ispravki i dopuna, a kod drugih su priključene bile nekanonske knjige i odlomci iz njih. Već se u vreme apostola pojavljuju različita iskrivljavanja Sv. knjiga, te stoga nije ni čudo što se i u početku zahtevalo odvajanje istinitog sadržaja Sv. knjiga od različitih dodataka. Znaci za određivanje originalnosti Sv. knjiga bili su: istorijski (tj. da li je nešto bilo u predanju apostolskom), zatim dogmatsko predanje, a takođe stil i jezik. Origen je prvi vršio ispravak Sv. knjiga. On je knjige Starog zaveta poredio sa originalima na jevrejskom jeziku, ispravljao je greške u grčkim prevodima. Njegov rad su nastavili prezviteri Pamfil Kesarijski i Lukijan Antiohijski. Istraživanje sadržaja biblijskih knjiga zasniva se na njihovoj sličnosti sa grčkim, jevrejskim i dr. originalima. Ovim radom proslavili su se: Kliment, Dionisije, Kiril Aleksandrijski, Ipolit Rimski, Jefrem Sirin, Jevsevije Kesarijski, Teodorit Mopsuetski, Jovan Zlatoust, a na Zapadu blaž. Jeronim i Avgustin. Poznato je Avgustinovo delo: "De doctrina christiana". Od kasnijih kritičara na Zapadu istakli su se: Lavrentije Vala (umro 1465. god.), Pagnic, Sikst Sijenski (1593. god.). Negativnu kritiku daju: Zemler (1791. god.), [traus, Bruno-Bauer, Hoferer i dr. Od novijih kritičara knjiga Novog zaveta treba pomenuti: Velgauzera, Dilmana, Deliča, Kneži Vejcekera i dr.

Brokat - tkanina od svilene osnove, sa potkom od srebrnih i zlatnih niti, veoma složenih i raznovrsnih crteža, često na somotskoj osnovi. Upotrebljava se kao odeća. U Rusiji pre Petra I B. se nazivao zarbaf, izorbaf (persijski) i upotrebljavao se za svečanu odeću svetovnih lica. U Rusiji ima 16 fabrika B.

Crkveni krug - onaj red u vremenu po kome se u toku godine vrši bogoslužjenje u čast sv. i crkvenih događaja. Za svaki dan, po mesecima, ukazuju se određene molitve i crkvene pesme.

Davidogaredžijski muški manastir, I klase. Osnovan je u VI veku. Nalazi se u Tiflijskoj guberniji, u Garedžijskim planinama, između reka Kure i Jore. Dva puta je rušen, a monasi pobijeni: 1616 -1617. od strane Persijanaca, a 1851-1857. od Lezgina. Manastir ima tri crkve. U njegovom posedu je oko 5.000 hektara zemlje. Njime upravlja vikarni episkop gorijski.

David - (na jevrejskom "vozljubljeni") drugi jevrejski car, koji je vladao od 1055. do 1015. god. pre Hr. Bio je osmi sin imućnog vitlejemskog žitelja Jeseja. Prorok Samuilo ga je miropomazao za cara i to se sačuvalo kao tajna. Zatim ga je pozvao

Saul da ga zabavlja sviranjem na harfi. Pobedivši diva Golijata David je stekao poverenje naroda. Saul je počeo uporno da ga prati i David se spasao bekstvom. Posle Saulove smrti David je postao car i naselio se u Hevronu. Posle sedam godina osvojio je od Jevuseja grad Jerusalem i tu preneo svoju rezidenciju i Kovčeg zaveta. David je sredio i učvrstio unutrašnje upravljanje zemljom. Uspostavio je sud, a svojim pobedonosnim ratovima proširio je Izrailjsko carstvo. Poslednjih godina svoga carovanja navukao je gnev Božiji zbog grehova i slabosti svojih. Pred kraj života posvetio se pripremnim radovima za izgradnju Hrama. Sakupivši veliko bogatstvo u novcu i materijalu pozvao je vešte majstore sa svih strana. Izgradnju Hrama prepustio je svome sinu caru Solomonu, proglašivši ga naslednikom prestola. David je sahranjen u Jerusalimu. U njegovom liku duh jevrejskog naroda našao je svoj svestrani i najviši izraz. Ostao je u sećanju kao pastir, ratnik, psalmopevac, mudrac, vladar, prorok i car, objedinivši u sebi najbolje osobine svog izabranog i voljenog naroda.

David - razbojnik, živeo je u Egiptu u IV veku. Zamonašio se, okajavši svoje grehe, a još za života dobio je od Boga dar čudotvorca. Uspomena na njega je 6. septembra.

David i Konstantin - arijevske kneževi, koje je zarobio arapski kalifa Murvan, koji je hteo da ih prevede, a sa njima i ceo kavkaski i gruzijski narod u muslimansku veru. Mučki su ubijeni 730. god. i bačeni u reku Rion. Njihova tela su bila izneta na obalu i hrišćani su ih sakrili u pećinu gde su ostala netruležna do cara Bagrata Velikog. Na tom mestu on je izgradio crkvu i nazvao je Mocameti (crkva mučenika). Izgradio je i manastir nedaleko od grada Kutaisa, gde i do sada počivaju netruležne mošti Davida i Kostantina . Uspomena na njega je 26. januara.

David - Obnovitelj, blagoverni car Gruzije. Brinuo se o učvršćivanju i obnavljanju Gruzijanskog carstva, koje su uništili Turci, Persijanci i Arabljani. Da bi poboljšao vršenje sveštenečkih dužnosti sazvao je sabor, koji je prihvatio mere za ispravljanje kanona i saborskih odluka. Gradio je i obnavljao hramove, manastire i škole za narod. Vodio je asketski život, čitao je bogoslovske knjige. Za sveti život Bog ga je proslavio mnogim čudesima. Umro je 1125. god. 24. januara, a njegove mošti nalaze se u sabornoj crkvi Gajenatskog manastira, koji je on i osnovao. Slavi se kao svetac 26. januara.

David i Taričan - braća mučenici. Mučki ih je ubio stric neznabožac, koji je želeo da ih vrati u neznabožačku veru. Uspomena na njega je 18. maja.

David - prepodobni. Osnovao je Davido-Garedžijski manastir u Gruziji. Živeo je monaškim životom. Od Boga je dobio dar čudotvorca. Uspomena na njega je 7. maja.

David - Jermenin. Sirijski hrišćanin koga su Jermeni nazvali filosofom. Obrazovanje je dobio u Atini. Poznat je po svojim bogoslovskim i filosofskim delima na jermenskom i grčkom jeziku. Najpoznatije njegovo delo je "Određivanje nastanka svih stvari".

Davikt velikomučenik (latin. Adavkt - uvećan), zbog toga što je odbio da da svoju kćerku Kalisteniju za imperatora Maksimijana, progan je u Melitinu i posećen mačem između 305. i 313. godine. Uspomena na njega je 4. oktobra.

Dagajev, N. K. magistar teologije. Visoko obrazovanje stekao je na Sanktpeterburškoj duhovnoj akademiji, 1899. god. odbranio je i magistarsku disertaciju na temu "Istorija starozavetnih kanona". Bio je profesor crkvene istorije u Vladimirskoj bogosloviji, a 1900. god. je postavljen za profesora Svetog pisma u Riškoj bogosloviji. Napisao je: "Pitanje velike sinagoge i njen odnos prema istoriji starozavetnih kanona", "Talmudska hronologija i njen odnos prema istoriji starozavetnih kanona", "Nova knjiga za običan narod" i druge.

Dagon - filistejsko božanstvo u obliku morske ribe sa čovečijim licem i rukama, slično asirskom bogu-ribi Odaku. Dagonu su bili posvećeni paganski hramovi u Azotu i Gazi.

Dada sveta mučenica, nastradala je zbog ispovedanja hrišćanske vere za vreme cara Sabora polovinom IV veka. Uspomena na nju je 29. septembra.

Dakosta Isak - holandski pesnik i teolog, rodio se 1798. god. Poreklom Jevrejin, kad je 1821. god. primio hrišćanstvo postao je energičan i uticajan apologeta hrišćanstva. Njegova dela takve sadržine su: "Četiri svedoka", usmereno protiv [trausovog "Života Isusa" i istorija Jevreja pod nazivom "Izrailj i narodi". Umro je 1860. god.

Dalila - lepa Filistejka, koja je otkrila tajnu Samsonove snage i predala ga u ruke Filistejcima.

Dalmatika - odeća pri bogoslužju kod đakona i biskupa u rimokatoličkoj crkvi.

Dalmacija - oblast Austro-Ugarske, nalazi se na obali Jadranskog mora. Hrišćanstvo je prodrlo ovde još u vreme apostola: ap. Pavle poslao je Tita sa ostrva Krita da širi hrišćanstvo u Dalmaciji. Prvi njen ep. bio je Domnije. Prema religiji stanovništvo Dalmacije deli se na katolike i pravoslavne. Katolika ima do 500 hiljada, podeljenih na šest dijecezija. Pravoslavni se dele na dve eparhije: Zadarsku i Kotorsku. U prvoj ima 76.886 duša, a u drugoj 28.722 duša. Godine 1873. obe eparhije pripojene su Karlovačkoj mitropoliji. Narodno obrazovanje je skupo i zato se pri svakoj crkvi nalazi škola, u Zadru je bogoslovija. Od 1862. god. u Zadru postoji naučno društvo - "Dalmatinska matica", koja pomaže razvoju slovenske samosvesti i narodnog obrazovanja.

Dalmatovski Uspenski muški manastir, opštežiće, trećeg reda. Nalazi se u provincijskom gradu Dalmatovu u Permskoj guberniji. Godine 1651. manastir su spalili Kalmici, a bratstvo je pobijeno. Više puta su ga razarali Baškiri. Ima tri crkve.

Dalmatska ikona Bogorodice. Od 1644. god. nalazi se u Permskoj guberniji, [adrinskom srezu u Dalmatovom manastiru. Mnogo puta je spasla manastir od neprijateljskih najezda. Slavi se 15. februara.

Dalmat prepodobni. U mladosti je bio ratnik, a zatim se zamonašio u manastiru Isakija, u predgrađu Konstantinopolja. Posle smrti igumana došao je na njegovo mesto i ostao je stalno u manastiru 48 godina. Nešto pre svoje smrti, 440. god., prep. Dalmat izašao je iz manastira i krenuo zajedno s drugim monasima prema caru. Cara je nagovarao da pređe na stranu crkvenih otaca koji su na III Vaseljenskom saboru osudili jeres Nestrija. Uspomena na njega je 3. avgusta.

Damar - prva hrišćanka u Atini, žena Dionisija Areopagita. Grčka crkva je slavi 4. oktobra.

Damas - ime dvojice rimskih papa. Damas I rodio se oko 305. godine u Rimu u porodici rimskog sveštenika. Počeo je sa službom u Rimu, a posle smrti biskupa Liberija bio je izabran za njegovog zamenika. Svoju aktivnost usmerio je ka sređivanju crkvenih dela: borio se protiv arijevtva, protiv antiohijskog raskola i apolinarijeve i makedonijeve jeresi. Po njegovom nalogu i pod njegovim rukovodstvom bio je pregledan tekst prevoda starolatinske Biblije. Izgradio je dve bazilike u Rimu, pronašao je mesta sa ostacima Hrišćana u katakombama, ukrašavao ih je mermernim pločama i natpisima. Njegova delatnost smatra se blagotvornom za Rim. Rimska crkva ga slavi 11. decembra.

Damask - grad, nalazi se u podnožju Antilivanskih brda, na 200 vrsta od Jerusalima i 75 vrsta od Sredozemnog mora. Najstariji grad na svetu nazvan je okom pustinje, a muslimani ga smatraju rajem na zemlji. Damask je osnovao Uz, sin Arama i bio je poznat u vreme patrijaraha. Damask je osvojio David. Grad je pretrpeo mnoge promene dok nije, najzad, 63. god. pre Hr. postao Rimska provincija. Na putu za Damask došlo je do obraćanja u hrišćanstvo ap. Pavla. Za vreme Isusa Hrista u Damasku je bilo nekoliko jevrejskih sinagoga, a u vreme Vizantijske imperije on je bio prebivalište hrišćanskih episkopa. Godine 634. Damask prelazi u ruke muslimana - sve do krstaških ratova, a od 1516. god. postaje turska provincija. Damask se smatra leglom muslimanskog fanatizma.

Damaskinska ikona Bogorodice. Oslikao ju je, po predanju, prep. Jovan Damaskin u VIII veku. Sada sigurno postoji, ali nije poznato mesto gde se ona nalazi. Pretpostavlja se, da to mora biti ona Damaska, koja se nalazi u Getsimanskom manastiru. Slavi se 4. decembra.

Damaskin Jovan, (vid. Jovan Damaskin).

Damaskin, Semjonov - Rudnjev, ep. nižnjegorodski, savremenik Jekaterine II. Pripadao je jerarsima - Velikorusima, koji su tek tada počeli da potiskuju Maloruse. Rodio se 1737. god. u porodici seoskog sveštenika tadašnje Moskovske eparhije. Učio je najpre u Krutickoj bogosloviji, odatle je preveden u Moskovsku Slavensko-grčko-latinsku akademiju. Po završetku Akademije 1761. god. predavao je u Krutickoj bogosloviji retoriku, poetiku i grčki jezik do 1765. god., kada je bio poslat na usavršavanje u inostranstvo, kao inspektor 4 studenta. Damaskin je proveo veoma korisno vreme u inostranstvu, izučivši mnogo teoloških i svetovnih nauka. Po povratku u Rusiju 1773. god. Damaskin je dobio zvanje profesora slovenskih nauka

i crkvene istorije. Godine 1774. došao je u Moskvu, gde je živeo najpre u Zaikonospaskom manastiru, ali uskoro je stupio u profesorsko udruženje. Godine 1782. postavljen je za ep. sevskog, vikara Moskovske eparhije, a 1783. god. postavljen je na samostalnu katedru u Nižnjem Novgorodu, gde je ostao do 1794. god., kada je otišao u penziju, a posle godinu dana (1795. god.) je umro i sahranjen je u Pokrovskom manastiru. Njegova aktivnost je raznovrsna. Glavni njegov rad je prevod Nestorovog letopisa na nemački jezik, rada bitnog za nemačku nauku, koja gotovo da nije ni znala za ruskog letopisca.

Damjan - besrebrenik. Uspomena na njega je 1. jula, 17. oktobra i 1. novembra. Drugi Damjani - prepodobni: obeležavaju se 23. februara i 5. oktobra.

Damjan - patrijarh aleksandrijski, stvorio je novo učenje, nazvano damjanitskim, po imenu Damjana ili tetraditskim, zato što je on priznavao Oca, Sina, Svetoga Duha i Božansko biće koje objedinjuje svu trojicu.

Damjan - blaženi patrijarh jerusalimski. Svetovno ime mu je Dimitrije Kosoti. Kada je ostao udovac zamonašio se u Svjatogropskom bratstvu, odakle je poslat u Rusiju kao epitrop Groba Gospodnjeg. Posle izvesnog vremena prešao je u Konstantinopolj na istu tu dužnost, a posle smrti Gospodina Gerasima izabran je na katedru svetog Jakova, brata Gospodnjeg. Njegova aktivnost je obeležena brigom o prosvetivanju naroda i sveštenstva i energičnom borbom sa propagandom drugih vera.

Danilov muški manastir u Serpuhovskom ulazu u Moskvu. Svrstan je u manastir trećeg reda, neopštežiće. Osnovan je približno u VII - VIII veku. U njemu se nalaze mošti njegovog osnivača, svetog kneza Danila. Ima tri crkve.

Danilo - prorok, poreklom iz Judina plemena. Za vreme napada Navuhodonosora na Jerusalim, među ostalim mladićima je kao talac, bio i Danilo. Kao mladić iz ugledne porodice dospeo je na carski dvor, gde je dobio sjajno za to vreme obrazovanje. Dobio je i novo haldejsko ime - Valtazar. Uskoro se Danilo istakao na dvoru, podsetivši Navuhodonosora na san koji ga je mučio, koga mu je on protumačio. Kod starih naroda je bilo veoma snažno verovanje u snove i zato su tumači snova, obično mnogobožački sveštenici, zauzimali na dvoru visoke položaje. Za odbijanje da se pokloni statui Bel-Merodaha, zaštitnici cara, zajedno sa tri druga, bio je bačen u ognjenu peć, ali je od Boga čudom spasen. Ta činjenica pogodila je Navuhodonosora, i on je slavio njihovog Boga, a mladiće je postavio na visoke dužnosti. Ubrzo je Danilo ispričao novi san caru, u kom je predskazao Navuhodonosoru strašnu bolest, koja ga je potom i zadesila. Za vreme cara Darija Miđanina, Danilo je po nagovoru neprijatelja bio bačen u pećinu sa lavovima, ali i ovog puta ga je na čudesan način spasao Bog. Od tada se njegov položaj na dvoru konačno učvrstio, on je postao uticajni tumač snova na dvoru Darija i njegovog naslednika Kira. Kada je Kir vratio Judejce iz zarobljeništva, Danilo se nije vratio u domovinu, zbog poodmaklih godina i zato, što je bio potreban njegovim sunarodnicima koji su ostali u Vavilonu. Danilo je živeo veoma dugo. Umro je u dubokoj starosti - napunivši preko 90 godina. Bio je poslednji od četvorice jevrejskih proroka, koji su živeli u vreme vavilonskog ropstva, jedna od najvećih starozavetnih

ličnosti poslednjeg perioda. Živeo je i radio za vreme Navuhodonosora, Valtazara, Darija Miđanina i Kira. Izrekao im je nekoliko interesantnih proročanstava o budućoj sudbini mnogobožačkog i mesijanskog carstva. Tri grada: Vavilon, Ekbatana i Suza, osporavali su jedan drugom mesto njegove sahrane. Knjiga proroka Danila sadrži dva dela. U prvom je istorija njegovog života i rada, a u drugoj njegovo proročanstvo o sudbini Judeje i mnogobožačkog carstva. Prvo proročanstvo su četiri životinje koje označavaju četiri carstva i njihov redosled: vavilonsko, miđansko-persijsko, makedonsko i sirijsko-egipatsko. Drugo proročanstvo ovna i jagnjeta simbola miđansko-persijskog i grčkog carstva. Treće proročanstvo - o sedamdeset sedmina i, najzad, četvrto - o budućoj sudbini jevrejskog naroda. Oba dela knjige proroka Danila različita su po sadržaju, otkrivaju jedno učenje o Carstvu Božijem i Sinu Čovečijem. Autor knjige bio je, nesumnjivo, sam Danilo, ali su je kasnije nagrdili prevodioci sa jevrejsko-jermenskog originala. Slobodan prevod smenjuje se sa dopunama i propuštanjem, a ponekad i direktnim nerazumevanjem originala. To dovodi do gubljenja smisla i pokazuje nedostatak istorijskog znanja kod prevodioca, a ponekad i direktnu tendencioznost (IX gl.). Sve te netačnosti kod prevoda poslužile su kao uzrok da crkva odbaci Danilovu knjigu u aleksandrijskoj redakciji i prihvati prevod Teodotiona.

Danilo prepodobni ispovednik. Ostavivši svoj bogati život, zamonašio se, primivši od patrijarha Hristodula shimu pod imenom Stefan. U X veku mučen je u Egiptu gde je i umro. Uspomena na njega je 17. decembra.

Danilo Stolpnik, živeo je asketskim životom. Posedovao je dar vidovitosti i čudotvorstva. Umro je u V veku. Uspomena na njega je 11. decembra.

Danilo iguman. Ostavio je delo pod imenom "Hodočasnik" ili "Bogomoljac", koje služi kao prekrasni spomenik XII v. Ovo delo sadrži detaljan opis svega onog, što je Danilo video i preživeo na svom putu od Carigrada do Jerusalima, osvetljava Danilov život i njegovo poreklo. Pisano je ono jednostavnim i pobožnim jezikom, odiše iskrenošću hrišćanskog osećanja i strahopoštovanja prema mestima koja su osvećena životom Isusa Hrista.

Danilo Zatočenik, ostavio je dela pod imenom "Beseda" ili "Molitva Danila Zatočenika". Teško je utvrditi vreme i mesto radnje ovog dela, isto kao život i poreklo Danila Zatočenika. Kao književni spomenik - ovo je jedno od zanimljivijih i značajnih dela stare ruske književnosti. Ono obuhvata sve pojave života u staroj Rusiji. Delo je poučno, jezik knjiški, forma satirična.

Danilo, sveti knez moskovski, sin Aleksandra Nevskog, koji je dobio u nasledstvo Moskvu. Mnogo je doprineo njenom uzdizanju i unutrašnjem uređenju, ukrašavajući njene crkve i manastire, od kojih je najpoznatiji Danilov, gde je knez Danilo i sahranjen. Godine 1652. nađene su njegove mošti netruležne. One počivaju otvorene u sporednom oltaru Saborne crkve Danilovog manastira. Od početka XVIII veka Danilo se slavi 4. marta i 30. avgusta.

Danilo - perejaslavski prepodobni, svetovno ime Dimitrije. Posvetio se monaškom i asketskom životu, živeći najpre u manastiru u Berovsku, koji je osnovao prepodobni

Pafnutije, a 1508. god. osnovao je u Perejaslavlju sopstveni Danilov manastir , koji je zahvaljujući njemu , služio kao primer pobožnosti, smirenja i svetosti. Umro je 1540. god.

Danilo mitrop. moskovski, poznati učenjak i prosvetitelj XVI veka. Iguman Volokolamskog manastira izabrao je Danila da se brine o uvećavanju manastirske biblioteke, prikupivši mnogo knjiga i pišući sopstvene. Poznata je poslanica Danilova, koju je napisao monasima manastira, zahtevajući da se pridržavaju pravila života u zajednici i udaljavanje narušioca Josifovih pravila. U vreme dok je on bio iguman nastao je i zbornik crkvenih propisa, koji dokazuju pravo i neophodnost manastira da ima zemlju. Stekavši povrenje velikog kneza, Danilo je postavljen za mitrop. moskovskog 1522. god., ali tad je došao do izražaja njegov častoljubivi karakter. Sva njegova delatnost bila je usmerena na laskanje knezu, na sticanje sve veće milosti i bogastva, pri čemu nije birao sredstva da postigne svoj cilj. Zaboravljen je bio prethodni monaški život. Mitropolit je voleo bogatu odeću, putovanja, dobru trpezu. Sve ovo, u vezi sa suvišnom snishodljivošću i popustljivošću svim željama velikog kneza, izazvalo je nezadovoljstvo najboljih ljudi toga vremena. Među njima se izdvajaju Maksim Grek i Vasjan Kosoj, koji su navukli na sebe gnev i osvetu mitropolita samo zato, što su ustali protiv nepravde i bezakonja, kojim je obilovala svetovna i crkvena Rusija pod pogubnim uticajem mitrop. Danila. Posle velikog kneza Danilo više nije imao pređašnji značaj i 1539. god. lišen je zvanja mitropolita i prognan u Volokolamski manastir. Zasluge mitrop. Danila su u tome što je on napisao 16 dogmatskih i poučnih beseda poznatih pod zajedničkim imenom "Zbornik mitrop. Danila", zatim 14 poslanica raznim licima, nekoliko gramata administrativnog i pravnog karaktera i tzv. abdiciranu gramotu.

Danilo (Jakšić), pravoslavni srpski episkop karlštadski. Rodio se 1715. god. Veliki pobornik pravoslavne religije u borbi protiv jezuitsko-unijatske propagande, koja se vodila pod blagoslovom Austrije. Bez obzira na teške uslove D. je izgradio mnogo pravoslavnih crkava i nekojiko škola za narod i sveštenstvo. Godine 1769. D. je bio izabran za mitropolita iste eparhije, ali ništa nije mogao da uradi za svoju religiju,pošto je bio optuživan od austrijske vlade zbog veza sa Rusijom i otpušten iz službe 1771. god.

Danilo sv., arhiepiskop srpski. Dugo je bio na dvoru kralja Stefana Uroša, zatim se zamonašio i bio imenovan za igumana atoskog manastira Hilandara .On je morao da štiti od ovaj manastir od krstaša, koji su pljačkali atoske manastire. Danilo je značajan kao borac protiv bogumila i pokušaja Rima da nametne svoju prosvetu.

Danilovski Kazanski ženski manastir, opštežiče, na samostalnom izdržavanju. Nalazi se u Jaroslavskoj gub., blizu grada Danilova. Osnovan je 1894. god.

Danska. Prvi hrišćanski misionar D. bio je Vilibrord Ansgarije, koji je došao oko 800 god. Konačno prevođenje Danske u hrišćanstvo izvršeno je bilo za vreme vladavine Kanuta V. od strane engleskih sveštenika i monaha u XI v., koji su osnovali dansku crkvu, pripojivši je najpre Hamburško-Bremenskoj arhiepiskopskoj katedri. Ali zahvaljujući nastojanjima danskih kraljeva 1104. god. je osnovana samostalna arhiepiskopska katedra za Dance u Lundu. Nalazeći se daleko od glavnog centra

duhovnog života, Danska je lako mogla da se suprotstavi pretenzijama pape, i pre drugih država mogla je da primi reformaciju, uvedenu 1536. god. Sve se radilo po nastojanju ina podsticaj kraljeva, koji su religiji XVII v. pridavali najstroži i ortodoksni oblik luteranstva. Religija nije postojala, njeno mesto zauzela je crkva, koja je stvorila mnogo pravila i mnogo sporova. U XVIII v. dolaze u D. pijetisti i uvode najstrože zahteve u vezi sa religijom. Njihov snažan uticaj ispoljio se u tome, što se narod pobunio i tražio izlaza iz zahteva koje je stvorila religija. Na smenu pijetistima dolaze krajem XVIII v., racionalisti, koji su negirali crkvu, sveštenike, propovedi. Posle duge borbe danska crkva bila je oslobođena tog uticaja. Prema veroispovestima D. deli se na evangeliste-luterane, reformate, anglikance, metodiste, irvingijane (katolička apostolska crkva), baptiste, rimokatolike, pravoslavne, različite hrišćanske sekte, Jevreje, mormone, ateiste. Bogoslovska i religiozna literatura D. poznata je svugde. Njen poznati teolog, ep. Martensen veoma je značajan i njegova dela prevedena su skoro na sve evropske jezike.

Dankovska-Tihvinska ikona Bogorodice, čudo koje se javilo u XIX v. u gradu Dankovu, u Rjazanskoj guberniji na kamenom stubu, na trgu. Poslata je na molitve stanovnika, koji su mnogo stradali od požara. Slavi se 26. juna.

Dankovski Pokrovski muški manastir, neopštežice, na samostalnom izdržavanju. Nalazi se u gradu Dankovu, u Rjazanskoj guberniji. Osnovan je, po predanju, u XVI v.

Dan - jedan od dvanaest sinova Jakova (od Rahiljeve služavke Vale). Rodonačelnik je posebnog plemena Izrailjskog, koje se odlikuje lukavstvom, podmuklošću i istovremeno bogatim darivanjem svojih članova. Dobivši pri osvajanju Palestine zemlje blizu Sredozemnog mora, Danovo pleme prinuđeno je bilo da ga uskoro ustupi Filistejcima, a samo pleme da se povuče na sever, gde je osnovalo grad Dan, u susedstvu sa Filistejcima, sa kojima je imalo trgovinske odnose. Iz tog plemena potiče poznati umetnik Hiram.

Dante Aligijeri, rodio se u Firenci 1265. god. Dobio je obrazovanje pod rukovodstvom poznatog filozofa i istoričara Bruneta Latinića. Kod njega je D. učio klasične pesnike, retoriku i osnove matematike. Kasnije je izučavao još i umetnost, muziku, filozofiju i teologiju. Godine 1300. on je jedan od šestorice priora, koji su dobili izvršnu vlast u državi. Godine 1302. okrivljen od strane svojih protivnika, zbog pronevere, osuđen je na kaznu i večno progonstvo. Umro je 1321. god. u Raveni. Od mnogobrojnih D. dela posebnu pažnju zaslužuju: 1) *De monarchia* (O monarhiji), u tri toma, koja razmatra značaj monarhije, kao normalnog i božanski određenog oblika upravljanja; 2) *Divina comedia* (Božanstvena komedija), napisana tercijalnim stihom. Božanstvena komedija ima tri dela: "Pakao", "Čistilište", "Raj", od kojih se svaki deli na 33 pesme, po godinama života Spasitelja i predstavlja sliku srednjevekovnog društva XIII i početka XIV veka. Sadržaj je sledeći: D. se susreće sa priviđenjem Vergilija, koji se prihvata da provede D. kroz tri sveta i da mu pokaže borbu čovekove volje i težnje duše ka Bogu. Glavna vrednost poeme je njen duboko moralni satirični ton, koji nikoga ne šteti, razotkriva najodvratnije pojedinosti čovekove duše. Glavni motiv poeme je duboka hrišćanska duhovnost.

Darvinizam - Darwinovo učenje, po kome se sva raznovrsnost organskih oblika pojavila na osnovu prirodnog odabiranja od nekoliko prvobitnih. Po Darwinu organizmi se razmnožavaju geometrijskom progresijom. Takvo razmnožavanje dovodi do toga da za sve organizme nema dovoljno hrane, pa dolazi do borbe za nju. U toj borbi za opstanak opstaju najbolje prilagođeni. To i jeste prirodno odabiranje. Najbolje prilagođeni organizmi postaju: najpre, usled zakona prilagođenosti, po kome oni koji se rađaju a) često se razlikuju od onih koji su ih rodili i između sebe u nekim osobinama; b) tokom života organizmi stiču nove osobine i gube one nekorisne koje su pripadale precima. Kao drugo, usled zakona nasleđivanja, po kome promene koje su stečene od roditelja, nasleđuje i neko od dece. Kao treće, usled uticaja uslova u prirodi, koji mogu stvarati nove organe kod organizama. Kao četvrto, usled borbe za opstanak, gde pobeđuju najbolje prilagođeni. Kao peto, usled polnog odabiranja, po kome se poznate osobine i osobenosti kod ženke i mužjaka čuvaju i razvijaju. Prvobitni oblici ili osobe, po mišljenju nekih naučnika, neposredno je stvorio Bog, po mišljenju drugih, nastali su putem prirodnog preobražaja, neorganske materije u organsku, a zatim u organizme. Proces razvoja organizma odvija se veoma sporo i ne obuhvata sve organizme, zato što neki žive u uslovima koji ne daju podsticaja za taj razvoj za to su se uporedo sa višim organizmima sačuvali i predstavnici nižih vrsta. U prirodi takođe dolazi i do regresa, usled toga što se rađaju osobe sa osobinama koje nisu imali njihovi očevi, a koje su posedovali dalji preci i koje su pri sadašnjim uslovima postojanja nepotrebne. Takvi su zakoni, koji vladaju evolucijom organskog sveta. Sam Darwin je bio pristalica arhebioze - učenja, po kome se organski život pojavio u udaljenoj geološkoj eposi, na prirodan način, putem sporog preobražaja neorganske materije u organsku, a zatim su jedni organizmi nastajali od drugih. Proizvoljnog rađanja u narednoj eposi već nije bilo, ali on je dopuštao da je prvih pet osnovnih oblika stvorio neposredno Bog. D., pravilno shvaćen, ima ogroman naučni značaj pri rešavanju pitanja o uzajamnosti organizama, pri objašnjavanju ranije nepoznatog u životu organizama, pri geološkom izučavanju, pri istraživanju geografske podele biljaka i životinja. On ježobjedinjavao mnoge pojedinačne činjenice. Samo, treba znati da je Bog stvorio zakone života, koji su, dobivši život, postali prirodni. Otud se jasno prirodnim zakonima može objasniti postanak, sličnost i svrsishodnost stvaranja životinja i biljaka. Sa druge strane D. nije mogao da objasni uzrok, zakone i granice promena kod organizama, što dokazuje postojanje prvog uzroka - Boga-Tvorca, koji je stvorio sve svrsishodnosti, i zajedno sa Bogom-Promisliteljom stalno vodi biće ka savršenstvu.

Darije-Miđanin - ime poslednjeg haldejskog cara. Iz knjige pror. Danila se vidi da on vodi poreklo od Miđana, bio je sin Asuira, stupio je na presto kada je imao 62 godine, a carstvo je ostavio nasledniku Kiru. Verodostojnost tih podataka nije potvrđena u drugim istorijskim spomenicima toga vremena, pa je to čak poslužilo kao povod za negiranje originalnosti same knjige pror. Danila. Kod Danila je ličnost D.-M. tesno povezana sa prethodnikom Valtazarom, ličnošću koja u istoriji takođe nije potvrđena. Neki naučnici su ga poistovećivali sa drugim istorijski potvrđenim, vavilonskim carevima, ali to identifikovanje je potpuno proizvoljno. Pravilan zaključak je ovakav: u Vavilonskoj monarhiji borile su se dve partije: doseljeni Haldejci i Vavilonci. Oslobodioci od asirskog jarma, Haldejci, zauzeli su presto i sa carem Navuhodonosorom dostigli najveću moć. Međutim, za vreme njegovog

slabog nasljednika Avila-Marduke, presto je preuzela Vavilonska partija, koja je vladala do kraja monarhije. Ne želeći da se pomire, Haldejci su se odvojili i položili zakletvu sinu Navuhodonosora, Valtazaru, koji je izgradio svoju rezidenciju u gradu Suza u Jelamskoj oblasti. Zato što on nije opravdao nade Haldejaca, provodeći sve vreme na pirovima, oni su ga ubili. Zatim, ne želeći da potpadnu pod vlast vavilonskih careva, Haldejci se predaju caru svojih suseda - Miđana, Astjagu, koji je dobio ime D. - M. Jedno od tih imena moglo je biti zajedničko (kao faraon, Avimeleh) ili je, pak car nosio dva različita imena, kako je to bio običaj u stara vremena. Vojskovođa Kir ga je pobedio i stao na čelo novog Miđansko-persijsko-haldejskog carstva, a zatim i Vavilonskog.

Darija - (persijski - nepokolebljiva) - sv. muč., mnogobožačka sveštenica u hramu Minerve u III veku. Preveo ju je u hrišćanstvo sv. muč. Hrisant, zajedno sa njim bila je zakopana živa u zemlju. Uspomena na nju je 19. marta. Njihove mošti su u Rimu, u crkvi 12 apostola i u Mecu u opatiji sv. Nabora.

Daronosica - manji srebrni ili zlatni kovčežić u kome se čuvaju sv. Božije Tajne Tela i Krvi Hristove, koje se zovu sv. Darovi i namenjeni su za pričešće bolesnih. U tom kovčežiću, osim malog kovčežića za delove tela Hrista, natopljene krvlju, nalazi se mali putir, kašičica, posuda za vino, i guba za brisanje putira. Kovčežić je obložen brokatom ili drugom odgovarajućom materijom sa vrpcom, ili trakom, i u neophodnim slučajevima nosi ga sveštenik na grudima, a inače se čuva na prestolu.

Darohranilnica - bogoslužebna posuda, u kojoj se čuvaju osvećeni Darovi, koji su bili namenjeni u stara vremena u crkvama za pričešće lica, koja zbog nečega nisu mogla doći u crkvi. Ove posude su se čuvale u privatnim kućama, ili u crkvi. U crkvi su se Darovi čuvali ili na prestolu, ili u posebnim prostorijama koje su se nazivale pastoforije - u posudi koja ima oblik običnog goluba ili goluba sa kulom. Golub sa zaključanim u njemu Darovima bio je okačen unutar kule, koja se sastojala iz četiri stubića, sa praznim razmacima između njih, i krovom koji se tada nazivao peristil. Ponekada je kula bila mala i tada se golub nalazio na krovu, a Darovi u samoj kuli. Darohranilnica se spominje u ruskoj crkvi još u spomenicima pre mongolskog perioda, nazivali su je tada Sion ili Jerusalim i predstajali kao model crkve. Slični Sioni nalaze se sada u moskovskoj Uspenskoj crkvi i novgorodskoj Sofijskoj.

Datan - sin Jeliava iz Ruginova plemena, zajedno sa bratom svojim Avironom i 250 ljudi, na čelu sa Levitom Korejem pobunio se protiv Mojseja i Arona, pod izgovorom da je ceo narod svet, te da prema tome nije potrebno posebno sveštenstvo. U stvari, oni su bili povređeni što građanska i duhovna vlast nije pripala Ruginovu plemenu po pravu prvenštva. Stigao ih je strašni sud Božiji, progutala ih je zemlja, a pristalice su zahvaćene ognjem.

Dvanaest praznika - najvažnijih posle Uskrsa: Rođenje Bogorodice, Vavedenje, Blagovesti, Božić, Sretenje Gospodnje, Bogojavljenje, Preobraženje, Cveti, Spasovdan, Sv. Trojica, Uspenije Bogorodice i Krstovdan.

Dveri na ikonostasu. Srednje, dvojne nazvane su: 1) carske, zato što na liturgiji kroz njih prolazi Car; 2) svete, zato što se kroz njih iznose sv. Darovi i

neposvećenima se ne dozvoljava da ulaze kroz njih; 3) velike, zbog njihove veličine i zbog velikog obeležavanja njihovog pri bogoslužjenju. Dveri sa desne strane nazivaju se južne ili đakonske, zato što one vode u taj deo oltara, gde se ranije nalazio đakonik ili sasudohranilica, a takođe i zato, što su se kroz njih vraćali u oltar đakoni posle jektenije i kađenja. Dveri sa leve strane od srednjih nazivaju se severne. Sve crkvene dveri moraju da se otvaraju spolja, a oltarske dveri iznutra, i moraju biti sa bravama.

Bigamija - stupanje u drugi brak pri postojanju prvog. Krivično delo koje povlači za sobom stroge građanske i crkvene kazne.

Dvinska ikona Bogorodice, nalazi se u Arhangelskoj guberniji, u selu Ciglomino. Ranije je bila vlasništvo rimskog pape. Čudom je spasena spaljivanja od strane Normana. Na njoj se nalazi ožiljak od mača kojim je zasečena. Slavi se 25. novembra.

Dva prsta - sastavljanje prstiju desne ruke u znak krsta, pri kome se palac savija prema prstenjaku i malom prstu, a kažiprst i srednji ostaju slobodno sjedinjeni i pruženi uvis. Upotrebljavali su ga raskolnici-starobrednici i predstavlja jednu od najvažnijih nesuglasica sa pravoslavnom crkvom u pogledu obreda.

Dvokraki svećnjak - jedan od svećnjaka sa dve sveće, kojima arhijereji blagosiljaju narod za vreme službe. (vid. dikirije).

Devpeterovska ikona Bogorodice, javila se 1392. god. Njene kopije nalaze se u crkvi sela Baraškova u Moskovskoj guberniji, dmitrovskom srezu i u crkvi u gradu Tambovu. Bogorodica je oslikana kako sedi, a dete, Isus Hristos, stoji na njenom krilu. Ikona je čudotvorna. Slavi se 29. februara.

Deboljski, G. S., protojerej. Rodio se 1808. god. završio Peterbursku duhovnu akademiju. Bio je iguman Kazanskog sabora u SPB, nadzornik za predmet Zakon Božiji u peterburškim školama. Napisao je mnogo dela, sarađivao je u "Straniku" i drugim časopisima. Umro je 1872. god.

Deboljski, N. G. - poznati pedagog. Sin protojereja, Grigorija. Sergejeviča., rodio se 1842. god., a 1865. god. završio SPB univerzitet u zvanju kandidata prirodnih nauka. Posvetio se književnom radu i pedagogiji, držao je predavanja na pedagoškim fakultetima i SPB duhovnoj akademiji. Napisao je niz originalnih članaka i prevodio je članke iz pedagogije i filosofije. Odbacivao je klasičnu školu kao neodgovarajuću za rusku sredinu i bio protiv izjednačavanja ženskog obrazovanja sa muškim, i uključivanja žena u društveni život. Glavni značaj pridavao je religiozno-moralnoj strani vaspitanja.

De - Bemme - poznati nemački teolog, osnivač mitološke škole, u biblijskoj kritici. Godine 1805. odbranio je disertaciju o "Ponovljenim zakonima", dokazujući da oni ne pripadaju autoru drugih delova "Petoknjižja". Godine 1806. izdao je "Uvod u Stari zavet", u kojem negira Mojsejevo poreklo Petoknjižja. Godine 1807. postavljen je za profesora teologije u Hajdelbergu, 1810. god. pozvan je bio na Berlinski univerzitet,

a 1831. god. na Bazelski univerzitet. Umro je 1849. god. Napisao je mnogo dela, u kojima je tvrdio da u sveštenim knjigama Jevreja kao i u nacionalnim letopisima drugih naroda, nije sve istorijski verodostojno te da mnogo toga u njima pripada mitologiji. Njegova dela su posvećena kritici sv. knjiga. On je takođe negirao originalnost nekih novozavetnih knjiga, između ostalih i Jevanđelja po Jovanu.

Devora (pčela - jevr.) - starozavetna proročica i sudija. Za vreme ugnjetavanja Jevreja od strane haldejskog cara Javina, D., koja je živela severno od Jerusalima, između Rame i Vetilja, probudila je entuzijazam kod naroda. Ubrzo se stvorila mnogobrojna vojska, na čije čelo je ona stavila ratnika Varaka, ali on se uplašio takvog zadatka. Tada je ona sama stala na čelo vojske i uskoro naterala Haldejce u bekstvo. Većina ih je poginula na reci Kison. Posle te pobede Izrailj je živio u miru 40 god. Pobeda je opevana u svečanoj himni. D. je bila udata za Lafidota. Priča o D. data je u knjizi o Sud., gl. IV i V. Osim nje, D. je ime još nekoliko poznatih starozavetnih žena.

Devetnica - pomen mrtvima kod pravoslavnih hrišćana, koji se obeležava devetog dana posle smrti po ustavu crkvenom, o čemu piše Neofit. Rodijski iz Klimenta (Apost. ustan. knj. 8, gl. 48).

Deveti sat - jedna od svakodnevnih ili dnevnih crkvenih službi, obično se vrši sa Večernjem, prethodeći joj. Slavoslovlje devetog sata biva (Nov. Skriž. gl. 13 & 4.) posebno zato što je tada razapet za nas Hristos, objavivši da je predao Bogu Ocu Svome Dušu svoju i žrtvovao se za narod.

Deziderije - ep. bečki, poznat po svojoj prepisci sa papom Grigorijem Velikim. Kasnije je D. proganjan i na [alomskom saboru lišen je ep. zvanja, a zatim je nasilno bio ubijen, najverovatnije od ruke srednjovekovne Irodijade Brunhilde.

Deizam - filozofsko učenje koje negira istorijsko Otkrivenje i Promisao. Često se termin D. upotrebljavao u različitom smislu. U XVI veku deistima su nazivali socinijevce, koji su odbacivali dogmu Sv. Trojice i božanstvo Hrista. U XVIII veku deistima su nazivali mnoge engleske mislioce koji su priznavali bezgranična prava razuma. U novije vreme D. se izjednačava sa teizmom, ali D. je suprotan teizmu, negirajući lično Boga, Otkrivenje i Promisao, ali priznajući božanstvo početkom i osnovom svih stvari. Rodonačelnik D., kao priznavanja prirodne religije sa negiranjem otvorene religije, bio je Englez - lord Čerberi. D. je u vidu priznavanja Boga-Tvorca i negiranja Boga-Promislitelja, bio raširen u XVIII veku. Poznati deisti bili su: [eftsberi, Tindal, Vulston, Volter, Ruso i Rejmarus i dr. (uz izvesna ograničenja Kant i Darwin). Čovek sopstvenom snagom nije sposoban da izgradi uzvišena i moralna shvatanja i monoteističke predstave, njemu je potrebna pomoć otkrivenja. Istorijsko otkrivenje prenosi se ljudima sa kolena na koleno na prirodan način i mora se priznati, da je ono upravo neophodno. Negiranje Promisla postepeno vodi ka negiranju progresa, ka negiranju nade na trijumf dobra. Kad ne bi bilo Promisla, progres bi protivurečio zakonu uzročnosti i zlo bi se, da nije regulisano Božijim Promislom, stalno širilo po svetu. Iz tih razloga deizam treba odbaciti.

Deisti - jeretici, protivnici sv. Trojice i arijevcu. Deistima se nazivaju i takvi jeretici koji, priznajući postojanje Boga negiraju Njegovo otkrivenje, također i druge dogme vere, nepoželjne njihovom telu i razumu.

Deisis - ikona, koja predstavlja Isusa Hrista u arhijerejskoj odeći, Bogorodicu sa njegove desne strane i Jovana Preteču sa leve. Nalazi se iznad ikone "Tajna večera" na ikonostasu koji ima tri reda, ili u oltaru iznad "Gornjeg mesta". Ponekad se D. nazivaju tri poslednje ikone sa istim sv. ikonama, ponekad ceo niz ikona, u kome se nalazi D., a nekad se D. nazivao ceo višeredni ikonostas.

Dejč-Emanuel-Oskar-Menagem, Jevrejin, rođen 1829. god. u [leziji. Prvobitno obrazovanje je dobio od strica-rabina, a zatim na Berlinskom univerzitetu. Od 1855. god. pa do smrti bio je pomoćnik bibliotekara u Britanskom muzeju u Londonu. Poznati orijentalista, koji je savršeno znao jevrejski, sanskrit, haldejski, jermenski i feničanski jezik. Napisao je mnogo originalnih članaka, (npr. "Talmud"), koji su ga proslavili. Umro je u Egiptu, u Aleksandriji 1873. god. za vreme svog drugog putovanja na Istok.

Dekija u Kordulu. Uspomena na njega je 30. juna; 2) sv. muč., prezviter, stradao u IV veku od arijevacu. Uspomena na njega je 7. oktobra; 3) prep., ep. apamejski u Siriji, mlađi brat Teodora Mopsuetskog, učenik Diodora, ep. tarskog. Umro je 427 - 431. god. Napisao je nekoliko dela, koja predstavljaju tumačenja knjige Starog zaveta, zbog kojeg je koristio sirijski, grčki a ponekad jevrejski tekst Svetog pisma. U tumačenju knjige pror. Danila ima mnogo podataka o Siriji i njenim carevima. Uspomena na njega je 23. februara.

Decembar - dvanaesti (u prošlosti deseti) mesec u godini po građanskom računanju i četvrti - po crkvenom. Staro-ruski, bugarski i ukrajinski studen (hladan), ruski lokalizam zimnik, bugarski prosinec, češki i slovački pro (a) sinec, gilijatski prosinac, proszina (e) s, poljski grudzien, karn. gruesn, hrvatski i venedski gruden (u prošlosti se kod Čeha tako nazivao januar), litvanski grodinuis, letonski salnas, sallas - studen. Naziv "gruden" istovetan je sa staro-nemačkim heri manot i skandinavskim hrut manuthr tj. surov - hladan mesec. Uporedi latin. grudelis - užasan, strašan, staro-nemački hruod, anglosaksonski hreth. U starom letopisu nailazimo na sledeća zanimljiva ukazivanja: poidoša na koleh (na kolesah), v pogrudnu puti, be bo togda mesjac gruden "zima bila gola (bezsnežna)"; i hod konem bil nužn, grudovat (Radovi Imp. Ros. Akad., III . 25 - 76 ; Prilozi i radovi opš. ist. i drev. ros. II 49 - 59; Karamz. I.G. R. ; II izd. 11, str. 71 i prim. 159), tj. od hladnoće se zamrzla, smrzlo se blato; litv. grodas - zamrznuti grumen zemlje.

Dekani - posebna službena lica u istočnoj crkvi za vreme Konstantina Velikog. Bilo ih je do 1.100 ljudi za vreme Konstantina, za vreme Arkadija do 950 u Konstantinopolju. Njihova obaveza je bila da sahranjuju siromašne, one bez rodbine, kažnjenike i uopšte da nadziru tok svih sahrana. Zajedno sa sveštenstvom oslobođeni su bili obaveza od plaćanja taksi, a izdržavali su se prihodima od dućana i prenoćišta. Teodosije Veliki je ograničio njihova prava zbog zloupotrebe, a dekani se postepeno ukidaju i sada se sreću samo u rimokatoličkoj crkvi, u nekim evangeličko-luteranskim zajednicama i na univerzitetima. U rimokatoličkim i

evangeličko-luteranskim crkvama postoje dekani kaptola, koji se nazivaju pomoćnicima biskupa. Dekani kaptola se sa svoje strane, dele na D. okružne i D. samostanske. Okružni D. su takođe pomoćnici biskupa, nadziru potčinjeno sveštenstvo i vernike, staraju se i o crkvenom imanju. U anglikanskim crkvama, osim nabrojanih obaveza, D. pripada i potpuna jurisdikcija. U XIV veku uvedena je dužnost dekana i na univerzitetima, na kojima se dekanu poverava neki fakultet. D. čuva fakultetski pečat, potvrđuje rešenja, proverava i izdaje akademske diplome, određuje vreme i ciklus predavanja po predmetima.

Dekart Rene - rodonačelnik nove filosofije. Potomak ugledne turinske porodice. Rodio se 1596. god., školovao se u jezuitskom koledžu gde je osećao odbojnost prema sholastičarskim naukama i tvrdoj veri u Boga. Bez obzira na svoju ljubav prema usamljenosti i unutrašnjem razmišljanju, morao je u prvo vreme svog samostalnog života da bude u vojnoj službi i učestvuje u pohodima i borbama, gde je ipak uspeo da se bavi fizikom, matematikom i filosofskim razmišljanjima. Udaljivši se najzad od tog života, on se 1625. god. najpre nastanio u Parizu, a zatim u Holandiji, gde je sve vreme putovao i skrivao se, kako od neprijatelja, tako i od prijatelja, želeći da živi usamljeno. Objavio je deo svoga rada "Mira", koje je izazvalo neprijateljski stav jednog dela sveštenstva, zbog čega je on prihvatio predlog švedske kraljice Kristine i preselio se u Stokholm, gde je i umro nekoliko meseci posle dolaska, 1650. god., ne izdržavši surovu klimu i nove uslove života. D. je smatrao za neophodno da u filosofiju uvede matematičku metodu, tj. da u osnovu svog sistema postavi očiglednu, svima priznatu istinu i iz nje izvodi sve ostalo. Priznavši pravo i čak obavezu čoveka u traganju za istinom sumnja u sve, podvrgava razmatranju i sumnji sve ono, čemu je naš um sklon da pripisuje značenje znanja, D. je našao samo jedan verodostojan podatak - to je činjenica neospornog postojanja sumnjivog subjekta: cogito ergo sum - mislim, dakle postojim. Polazeći od te jedine verodostojne činjenice i sopstvenog samosaznanja, D. putem logičkog rasuđivanja dolazi do priznavanja postojanja Boga kao savršenog bića. Ideja o njemu nije se mogla dobiti iz čovekovog iskustva, pošto uzrok ne može biti manji od posledice i sam po sebi čovek ne može predstavljati biće savršenije od sebe, već je ta ideja urođena i odgovara realnom postojanju Boga. Osim Boga postoje još dve supstance: duša i materija. Suština duha, duše je mišljenje, a suština materije - prostornost. D. pogled na spoljni svet je čisto mehanički: sve poznate pojave on objašnjava isključivo uz pomoć kretanja. Sva kretanja organizma su čisto mehanička a životinje nisu nešta drugo, do mašine. Izvor čovekovih grešaka i zabluda ne leži u razumu, već u volji koja je bezgranična i potvrđuje mišljenje razuma. Analiza ideja i dokazivanja postojanja Boga, koju je dao D., vredan je doprinos filosofiji. D. je prvi put jasno postavio osnovni zadatak teorije saznanja, a dualizam dve supstance: duha i materije, mišljenja i prostornosti, ne bi mogao biti rešen bez objašnjenja njihovog uzajamnog dejstva. Njegove sledbenike nazivaju "kartezijancima", a njegovu filosofiju "kartezijanskom" od latin. imena D. U oblasti prirodnih nauka D. pripada niz vrednih otkrića i dokaza, kao što su: zakon inercije, prelamanje i odbijanje svetlosti, sabiranje kretanja, pronalazak analitičke geometrije i uvođenje jednostavnijih oznaka u algebri.

Delič, Franc - nemački učeni teolog, doktor i profesor teologije. Rodio se 1813. god., proučavao je filosofiju u Lajpcigu, bio je pristalica Fihtea. Godine 1832. posle

unutrašnjih duhovnih promena, postao je revnosni luteranac. Od 1842. god. je profesor Berlinskog univerziteta, 1845. god. prešao je u Rostok, 1850. god. u Erlangen i najzad, 1867. god. u svoj rodni grad - Lajpcig, gde je i umro 1890. god. Napisao je mnogo knjiga iz egzegetike, teologije, teosofije i mistike i mnogo rabinskih istraživanja. Skoro sva njegova dela prevedena su na glavne strane jezike.

Delič, Fridrih - profesor Berlinskog univerziteta. Rođen 1850. god., jedan od takozvanih "dvorskih teologa", autor nekoliko radova iz biblijske arheologije. Proslavio se sa dva referata pod nazivom "Babel und Bibel", gde je zauzeo krajnje kritički stav, odbacivši Božiji karakter Biblije i izazvavši protiv sebe krajnje nezadovoljstvo teologa, čak i Viljema II.

Delinger, Ignatije - poznati nemački crkveni istoričar, rodonačelnik i predvodnik starokatolicizma. Sin profesora medicine na Vircburškom univerzitetu, rođen je 1799. god. U detinstvu i mladosti temeljno izučavao francuski, italijanski, engleski i španski jezik. Na univerzitetu se bavio istorijom, prirodnim naukama i entomologijom. Opredelio se za crkveno zvanje pod snažnim uticajem crkveno religioznih kretanja toga vremena i 1820. god. upisao se u Duhovnu bogosloviju u Bambergu. Godine 1822. bio je rukopoložen za sveštenika i postavljen je za prof. crkvene istorije i crkvenog prava u liceju u Ašafenburgu. Godine 1826. za delo "Evharistija u prva 3 veka" dobio je zvanje doktora teologije, a 1827. god. stupio je na katedru na Minhenskom univerzitetu. Od 1833. do 1835. god. izdao je svoj "Priručnik za crkvenu istoriju", po kome je postao slavan. Godine 1836. upoznao se sa engleskim teologom Vajzemanom, koji je hteo da zbliži englesko i nemačko sveštenstvo. Sa tim ciljem je putovao u Englesku, gde je njegova slava i popularnost bila veoma velika i gde je dobio poziv od jednog engleskog koledža. Ali je D. želeo da ostane u Nemačkoj. Godine 1837. D. je postao glavni bibliotekar na univerzitetu, a 1838. god. izabran je za člana Akademije nauka. Od tada se bavi izučavanjem istorije srednjovekovne jeresi. Učestvovao je u rešavanju crkveno-praktičnih pitanja i kao rezultat toga nastalo je delo "O mešovitim brakovima". Godine 1846. izdao je veliko delo "Reformacija, njen razvoj i značaj kod ispovedanja luteranstva", gde je došao do zaključka da je reformacija u osnovi značila pobunu crkve protiv papske vlasti, usled čega je D. počeo da propagira ideje nacionalne crkve, stupivši u borbu protiv jezuita. Godine 1851. napisao je delo "Ipolit i Kalist", zatim i delo "Duns Skot", u kome se izjasnio protiv učenja o bezgrešnom začecu Bogorodice. Ipak 1854. god. mišljenje jezuita je pobedilo i bilo proglašeno urbi et orbi kao dogma rimske crkve. Očekujući dalje proglašavanje dogme o papskoj nepogrešivosti, D. je zamislio opširnu "Istoriju hrišćanske crkve", gde je mislio da izloži istoriju papstva, ali je nije ostvario. Izdao je samo nekoliko pojedinačnih dela koji čine dva početna odeljka. U svojim daljim delima D. je ukazao na mogućnost uništenja crkvene, države i svetovne vlasti papstva. Na Minhenskom kongresu naučnika borio se za slobodu nauke. Kada se pojavilo pitanje o Vatikanskom saboru za utvrđivanje dogme o papskoj nepogrešivosti, D. je otvoreno istupio protiv te zamisli i zahvaljujući tome postao je rodonačelnik starokatoličkog pokreta, želeći da vrati crkvu njenim prvobitnim osnovama i da ukloni sve kasnije nesloge. Izopštili su ga, ali to je još više uvećalo njegovu slavu i divljenje prema njegovoj ličnosti, tako da su mu mnogi univerziteti dodelili počasna zvanja. D. je

umro 1890. god., u 90. godini života, postavši najslavniji borac XIX za crkvenu istinu.

Delfina - naziv svećnjaka sa ukrasima u hrišćanskim crkvama.

Denisovi, Andrej i Semjon, braća, vođe Bespopovštinskog primorskog raskola prve polovine XVIII veka. Andrej i Semjon D. rođeni su u Povenci, centru raskolničkog života i borbe, što je ostavilo na osetljivu decu mučan utisak i rano ih nateralo da misle o sudbini i životu raskolnika. Rano čitanje sveštenih knjiga nateralo ih je da se zavetuju i posvete isposničkom životu. Godine 1691. stariji brat Andrej, povukao se u raskolničku opštinu na Seroozeru, i već 1694. god. uz njegovo učešće bila je osnovana poznata Vigovska pustinja, u kojoj je A. D. od 1703. god. bio iguman, zbog čega je prethodno putovao u Kijev da izuči sv. Oce. U Kijevu je A. bio godinu dana, izučavao je retoriku, filosofiju i filologiju, pa se vratio u Vigovsku pustinju, gde je morao uz pomoć znanja da vodi borbu protiv protivnika raskola. A. moć sastojala se u njegovim propovedima, interesantnim kako po unutrašnjem tako i po spoljašnjem sadržaju, koje su ga među raskolnicima proslavile kao "drugog Zlatoustog". U vezi sa unutrašnjom polemikom u raskolu A. je napisao 119 dela od kojih su najpoznatija - "lakonski odgovori" i "Primorski odgovori". A. je umro 1730. god., a posle njegove smrti za igumana Vigovske pustinja izabran je njegov brat S., koji se rano preselio kod njega i razvijao se pod njegovim uticajem. S. je ostao iguman 10 god. i uspeo je da spreči nesreću, koja je pretila raskolu sa svih strana. S. se borio i perom, napisavši nekoliko istorijskih radova, kao npr. "Slučaj sa ocima i stradalnicima soloveckim" i "Vinograd Rusije", borio se i rečju držeći propovedi u zaštitu raskola. S. je umro 1741. god., zaveštavši svojoj pastvi predanost raskolu.

Dan - u Bibliji. Reč jom, koja se spominje na prvoj stranici Biblije, označavala je astronomski dan i noć, čije su granice iskazane u vidu "večeri i jutra", pri čemu računanje dana kod Jevreja, po zavetu Mojsejeve kosmogonije, počinje od večera. Ta praksa je prešla u naš crkveni život. U staro doba podela dana nije se ograničavala jutrom i večerju, već su postojali sledeći delovi: "zora, dnevne vrućine", "podne i dnevna hladovina". "Veče" je imalo dva dela: od tri popodne do pet trajao je prvi deo večeri, od pet drugi. Termin "jom" imao je kod Jevreja i drugi, širi smisao, služeći kao oznaka vremena uopšte, kao npr.: "dan Jahve", tj. predavanje Bogu. "Dani Postanja" tj šest prvih dana sveta, koji čine biblijski heksameron, ili nedelju Postanja, su jedan od najtežih egzegetskih problema. Tumačenje se svodi na pitanje, kako shvatiti dane stvaranja, da li u astronomskim danima ili manje-više u produženom periodu stvaranja sveta. Prvi zaključak ima oslonac u direktnom, bukvalnom smislu biblijskog teksta, u starohrišćanskoj tradiciji i ortodoksnoj egzegetici uopšte. Drugi zaključak se oslanja na praktičnu nauku, koja je utvrdila na osnovu podataka u geologiji, astronomiji, paleontologiji, činjenicu postojanja "geoloških epoha", tj. manje-više značajnih perioda postepenog stvaranja sveta. U vezi s tim tumačenjima napravljeni su pokušaji njihovog objedinjavanja u nekoliko grupa: 1) idealistička teorija, koja alegorijski tumači biblijsko Postanje. Njene pristalice su: Filon, Origen i predstavnici aleksandrijske škole; 2) restitutivna teorija, koja se odnosi na nastanak geoloških slojeva ili na period haotičnog stanja sveta ili Potopa. Njene pristalice su: Rozenmiller, Bukland, Kurtc, Božio i dr.; 3) periodična teorija, koja se odnosi na biblijsko stvaranje dana prema geološkim

epohama. Njeni predstavnici su: Kivje, Ebrard, Menjjan, Vlastov, Sergijevski dr.; 4) poetična teorija, koja ne objašnjava biblijsku kosmogoniju kao stvarnu istoriju nastanka sveta, već kao poetsku idealizaciju, svojevrsno religiozno simboličnu poemu (Lenorm, Pavljus i dr.). Kod ruskih bogoslova - jedni shvataju dane Postanja bukvalno, dok se drugi slažu sa geološkim naukama, nalaze mogućnost razumevanja dana Postanja, imajući u vidu kraće ili duže protezanje određenih vremenskih perioda.

Deputati - članovi sveštenstva u Istočnoj crkvi, koji idu ispred patrijarha, oslobađajući mu put među masom, a takođe i oni koji su pozivali crkvene vlasti kod patrijarha. U ruskoj crkvi D. su imali značaj ekdikata, koji su pozivali na sastanak u zajedničke sudove. Kasnije su ih nazivali naručiocima, i imali su obavezu da ukidaju svedočenje sa duhovnih lica kod kojih je utvrđeno krivično delo. Toj obavezi pridodate su 1791. god. i postoje i do sada još i sledeće: prisustvovanje pri istrazi duhovnih lica; izbor deputata u škole i na opšte eparhijske skupove sveštenstva, na zasedanje zemstva i gradskih duma.

Derviši od reči dervis - siromah, drukčije rečeno monasi u muslimanskom svetu. Glavno središte svih muslimanskih manastira nalazi se u Koniji u Maloj Aziji. Odatle se regrutuju njihovi predstavnici, derviši po celom muslimanskom svetu. Od derviša se zahteva zavet siromaštvu i čednosti: oni su dužni da propovedaju, da se mole i da vode čestit život u saglasju sa 99 obeležja Boga. Međutim, u životu D. vode skitnički, neuredan život, žive u bedi, bave se prevarama. U redu derviša razlikuju se "zaviji" i "tekijci".

Derevjanicki Voskresenski ženski manastir trećeg reda. Nalazi se 4 vrste od grada Novgoroda. Osnovan je 1335. god., ima dve crkve.

Dermanski Sveto-Trojicki manastir. Stari muški manastir, prvog reda. Nalazi se u Volinskoj guberniji, Dubenskom srezu, u selu Dermani. Ima dve crkve.

Desnica - desna ruka (Post. 48,13; Mt. 27,29 ; Apok. 1,17,20; 1.Mak. 11,50,62,13,50; 2. Mak. 11,26; 1.Mak.6,58), snaga, vlast takođe pokroviteljstvo. (Izl. 15,6; Ps.16, 7,17,36,76,11,88,26,17,15,16 ; Plač. Jer. 2,5; Dela. 2,33,5,31). Zaklinjao se Gospod desnicom Svojom, zaklinjao se Gospod rukom Svojom (Is. 62,8). Zaklinjem se desnicom mojom, zaklinjem se, pokazujući rukom na nebo (Ponov. 32,40,; upor. Dan. 12,17). Desnica nepravde - lažna kletva (Ps. 143,8,11,). Muž desnice Božije - tako se naziva narod Božiji, ili zato što mu se Bog zaklinje desnicom Svojom, ili zato što mu ukazuje svoje pokroviteljstvo, ili zato, što ga je Bog posebno izdvajao ispred svih ostalih naroda držeći ga sa Svoje desne strane, ili, najzad, što je narod bio slika, koja je sedela sa desne strane Sina (Ps.79,18; upor. 109,1; Zah. 13, 7). Desnicu dati - pružiti ruku u znak sklapanja saveza ili mira, sklopiti mir ili savez (1. Mak.11, 62,13,45; 2. Mak.11,26, 30; Gal. 2,9; 1. Mak.6,58). Dati ili uzeti desnicu - predložiti i prihvatiti uslove mira, sklopiti mir (2. Mak. 14,19).

Desno bratsvo - ruska sekta, poznata i pod imenom "Sionski glas", kao i sekte "jehovisti". Poslednji naziv ove sekte zadržao se i do danas. Njen osnivač je bio štab. kapetan Iljin, sposoban i obrazovan čovek. Obrazovanje je dobio u jezuitskoj

školi u Polocku. Baveći se misticizmom, Iljin je propovedao o neophodnosti ujedinjenja svih vera pod jednom "mirotvornom brato-proročansko, pristaško-andeoskom verom". Godine 1846. Iljin je otvoreno istupio protiv pravoslavne crkve, i predat je sudu, a zatim prognan u Solovecki manastir, gde je nastavio svoju propagandu uz pomoć studenta seminarije K. P-va, šumara Nižnje-Turinskog zavoda L - na i stražara-vojnika. Godine 1883. Iljin je bio prebačen u Suzdaljski Spaso-Jevfimijev manastir, ubrzo pomilovan i sproveden u Kurljansku guberniju, gde je i umro, 1890. god. Iljin je ostavio mnogo radova od kojih je najvažniji onaj koji iznosi kodeks njegovog učenja nazvan "Zrak svetlosti svetitelja". Poznato je i njegovo delo "Sionski glas" , u čijoj osnovi se nalazi proročanska novozavetna knjiga Apokalipsis. Njegovo učenje je smesa misticizma, materijalizma, jevrejstva i socijalizma. Svoju zajednicu on je predstavio u liku "nepoznatog" ili "preporođenog judejstva", ukazavši na specijalni "zakon" novozavetne-judejske religije, osnovane na posebnoj vrsti ljubavi, zahtevajući poštovanje nekih jevrejskih pravila, kao npr.: poštovati subotu, ne jesti svinjsko meso itd. Dalje svi ljudi se dele na desne i leve: prvima će se otvoriti novo carstvo u Jerusalimu. Jehovisti se naročito negativno odnose prema postojećem državnom uređenju, a takođe i prema društvenom i crkvenom. Otvoreno protestuju protiv društvenih i državnih obaveza. Kult jehovista je veoma jednostavan: kod njih nema ni oltara, ni crkava, ni obreda, ni sveštenstva. Bog se može slaviti na svakom mestu, zbog čega se oni sakupljaju noću i propraćaju svoje obrede himnama po motivima narodnih pesama. Jehovisti ne priznaju Svetu tajnu pravoslavne crkve, žive u vanbračnim zajednicama. Glavni sledbenici su seljaci, radnici, penzionisani vojnici Permske, Ufinske i Orenburgške gubernije, a ima ih na hiljade.

Ubirrač desetka - crkveno-vladina službena lica u staroj Rusiji, koja su imala obavezu da sakupljaju desetak u korist episkopa od kneževskih prihoda. Najpre su na tu dužnost postavljana samo duhovna lica, zatim su počeli da postavljaju boljare i boljarsku decu. Njihova aktivnost nije bila pravilna i zakonita i zato je bila osnovana nova dužnost crkvenog starešine, koja je postala opšta po odobrenju Stoglavog sabora. Na tom saboru ubirači desetka su dobili i sudsku funkciju, koja se ranije nalazila u rukama svetovnih lica. Dugo su se vodili sporovi između duhovnih i svetovnih lica zbog te dužnosti, dok najzad, početkom XVIII veka, ubirači desetka nisu bili ukinuti, a umesto njih uvedeni "upravitelji duhovnih dela", koji su preuzeli njihovu obavezu.

Desetak - ili deseti deo od svih prihoda u korist crkava i njenih slugu, koji se davao obično u naturi. Slična odluka prešla je u hrišćanske crkve iz Biblije, gde se spominje mnogo slučajeva sličnog izdržavanja crkava. U Rusiji su se pri episkopskim katedrama nalazila posebna službena lica nazvana ubirači desetka. Osim njih, posle Stoglavog sabora, pojavili su se sveštenici - ubirači desetka, kojima je bio poveren deo obaveza ubirača desetka. U XVIII veku oni su ipak ukinuti.

Desjatina crkva, koju je počeo da gradi u Kijevu sv. Vladimir oko 989. god., na mestu gde su ubijeni hrišćani-Varjazi, koji su prineti kao žrtve neznabožackim idolima. Crkvu su gradili i ukrašavali grčki majstori i nazvana je crkvom Roždestva Presvete Bogorodice. Za njeno izdržavanje bio je određen "deseti deo" prihoda kneževa, zato se i naziva Desetak. Sv. Vladimir se mnogo brinuo i ukrašavao crkvu,

želeo je da napravi od nje grobnicu za članove svoje porodice, zbog čega je u nju i preneo ostatke svoje babe Olge, sahranio svoju ženu Anu, a kasnije i sam bio sahranjen u njoj. Osim njegovih posmrtnih ostataka ovde su sahranjeni i drugi veliki kneževi, i svaki od njih je ukrašavao i proširivao ovu crkvu. Crkva je veoma raskošna i bogata umetničkim delima, što je ipak nije spasilo od nesreće, koja je snašla celu Rusiju u vreme najezde neprijatelja i kneževskih razmirica. 1017. god. D. c. je izgorela i tek posle 22 god. je obnovljena. Godine 1169. nastradala je od kneževih vojski, ostavši bez značajnog dela svojih dragocenosti. Ista nesreća sustigla ju je i 1203. god., da bi je najzad 1240. god. skoro do temelja porušili Batiji. Tako je ostala do XVII veka, kada ju je P. Mogila obnovio, pokušavajući da nađe dragocene posmrtne ostatke sveštenstva i kneževa. U XVIII veku crkva je oronula i obnovila ju je starica Florovskog manastira, Nektarija, bivša kneginja Natalija Dolgorukava. I ova građevina pretvorila se u ruševinu, privlačeći naučnike, koji su se bavili iskopinama starina i mnogo zanimljivog i vrednog sačuvali za potomke. Konačnu restauraciju D. c. izvršio je arheolog-amater Aleksandar Anenkov, 1828. god. Restauracija je koštala 100.000 rubalja.

Desjatin-Bogorodicki ženski manastir, druge klase u Novgorodu. Osnovan je približno u XIII ili XIV veku.

Dekalog - Deset Božijih zapovesti , koje je Bog dao Mojseju na Sinajskoj gori.

Determinizam - filozofsko učenje, koje odbacuje postojanje u čoveku "moralne slobode" i koje utvrđuje da je moralna čovekova delatnost određena samo "neophodnošću". Ali moralna sloboda čoveka može da ima stvaran smisao samo pri uslovima postojanja slobode. Ako nje nema, onda ni druge delatnosti nemaju važnosti.

Decije, Kaj-Trajan - rimski imperator, poznat po žestokim gonjenjima hrišćana, koji su mu, čini se, smetali da ostvari svoje namere: da ujedini Rimsku imperiju u jedan celovit i snažan organizam. Gonjenje je prestalo tek posle njegove smrti.

Humatski Arhangeliski muški manastir, trećeg reda, neopštežice. Nalazi se u Kutaiskoj guberniji, 20 vrsta od grada Ozurgeti, u selu Džumati. Bratstvo se sastoji od tri monaha i jednog iskušenika na čelu sa arhimandritom. Ima jednu crkvu.

Hručski Georgijevski muški manastir, prvog reda, neopštežice. Nalazi se u Kutaiskoj guberniji, [aropanskom srezu u selu Mohva. Vreme osnivanja nije tačno utvrđeno, zna se da je veoma star. Ima samo jednu crkvu. Bratstvo manastira je mnogobrojno.

Divnogorska-Sicilijanska ikona Bogorodice, koja se pojavila 1092. god. na Siciliji, ali je po ikonopisanju pravoslavna. Sada se nalazi u Divnogorskom manastiru u Voronješkoj guberniji. Proslavila se mnogim čudima. Bogorodica je predstavljena kako sedi na prestolu, a Isus Hristos nalazi se na njenom krilu. Slavi se 5. februara i 1. jula.

Divnogorski Uspenski muški manastir, drugog reda, neopštežice. Nalazi se u Voronješkoj guberniji, 7 vrsta od grada Korotojaka. Osnovan je u XVII veku.

Manastir ima tri crkve. Osim njih pripadaju mu i dva konaka: jedan u gradu Korotojaku, a drugi u gradu Ostrogošku.

Digesti - (latin.) zbornik ili zbirka uređenih crkvenih kanona.(Sokrat. kn. 2,gl.13). Digestima ponekad dodaju i carske zakone saglasne sa pravilima, i tada ih nazivaju nomokanon - zakonski pravilnik, kao što se vidi kod Jovana Sholastičara i Fotija, Teodora Valsamona i ostalih.

Didaskali učitelji, koji su bili članovi klira istočne crkve. Delili su se na učitelje unutar crkve, učitelje van crkve, učitelje Jevanđelja, učitelje Apostola i učitelje Psaltira. Obaveza D. smatrala se počasnom, a plata im je bila 3 f. zlat. i 50 merica zrna žita.

Didim - nadimak sv. apostola Tome.

Didim - sv. mučenik, spasao je hrišćansku devojku od obeščaćenja. Bio je uhapšen i zbog ispovedanja vere Hristove, bio je obešen oko IV veka .

Didim, nazvan "Slepi", rođen je početkom VI veka. Bez obzira na svoju slepoću, on je uz pomoć svojih drugova, koji su mu čitali odabrana dela neznabožičkih i hrišćanskih pisaca, postao znameniti učitelj poznate Aleksandrijske škole. D. pripisuju mnoga dela, koja su na Petom vasiljenskom saboru u Konstantinopolju, a kasnije na [estom i Sedmom, osuđena zbog origenizma. Umro je krajem VI veka.

Didon - francuski pisac-teolog, monah dominikanac. Njegovo delo "Isus Hristos" prevedeno je na sve evropske jezike i donelo mu je ogromnu slavu. Dostojno pominjanja je i njegovo drugo delo "Dokazivanje božanstva Isusa Hrista".

Didrahma - dve drahme, srebrni novac: a) aleksandrijska jednaka je crkvenom sikalu (Post. 20,14-16,23,15,16 ; Izl. 21,32,30,13, 15.; Levit. 27,3-7; Ponov. 22, 29); b) atička - upola manja od predhodne, sadrži pola sikala ili polovinu statira (Mt. 17,24; Izl. 80,13).

Didro Denis , rođen je 1713. god. u mestu Langr u Francuskoj. Vaspitavao se u jezuitskom koledžu, kratko vreme izučavao zakonodavstvo, kasnije se posvetio književnosti. Svojim delima priključio se filantropskim ateistima XVII veka. Oni su karakteristični po grubom materijalizmu, obojenom prozaičnim sentimentalizmom i vulgarnom humoru. Prvo njegovo delo, "Filisofske misli", objavljeno je 1746. god. Godine 1749. zbog dela "Pismo o slepima" D. je prognan i zatvoren u Vensenski zatvor. Godine 1751. izašao je prvi tom njegovog glavnog dela "Enciklopedija". Pripadao je takozvanim "enciklopedistima" XVIII veka. Primljen je na dvor carice Jekatarine II, ali je njegovu bezbožničku jezičavost dočekao odlučan otpor poznatog mitropolita Platona (Levšina).

Dikasterij - (grč.) glavno sudište, sudsko mesto. Ranije su u Rusiji po eparhijama bili duhovni dikasteriji, gde su razmatrana crkvena dela, koja se odnose na sveštena i ostala crkvena lica. Zatim su dikasteriji nazvani konzistoriji.

Dikirije - dvokraki svećnjak, koji se upotrebljava pri arhijerejskoj službi, označava dve prirode u Isusu Hristu: Božansku i čovečansku. Sveće na njemu su upletene blagosiljajućim svećama.

Dimitrijada - ugledna Rimljanka. Upoznavši se sa učenjem bl. Avgustina, D. dala je svoje ogromno imanje i prešla je u manstir 413. god. Poznata je njena prepiska sa mnogim episkopima, koju je izdao Zelinger 1775. god.

Dimitrijan muč., đakon. Uspomena na njega je 20. juna.

Dimitrijan - muč. Uspomena na njega je 11. septembra.

Dimitrijevski Rjasnjanski muški manastir, drugog reda, opštežiće. Nalazi se u selu Rjasno, u Jahtirskom srezu u Harkovskoj guberniji. Podigao ga je, 1867. god., i izdržavao spahija K. D. Hruščov. Manastir ima tri crkve i ubožište.

Dimitrijevski Kašinski muški manastir u gradu Kašinu, u Tverskoj guberniji. Postojao je u XVI veku, ali kada je izgrađen nije utvrđano. Manastir ima dve crkve od kamena.

Dimitrijev Rjaški muški manastir, neopštežiće, na samostalnom izdržavanju. Nalazi se u Rjazanskoj guberniji, 7 vrsta od grada Skopina, blizu sela Dimitrijevsko. Utvrđeno je, da je on postojao u XVII veku, ali kada je izgrađen nije poznato. Ima dve crkve.

Dimitrije - dva cara iz kuće Selevkida, poznati po Starom zavetu. Prvi, Dimitrije I Sotir-Spasitelj, vladao je od 162. god. do 150. god. pre Hr. Drugi, Dimitrije II Nikanor-Pobednik, od 147. god. do 127. god. pre Hr.

Dimitrije - Grk, zlatar, živeo je u Efesu, izrađivao je u metalu hramove i statue boginje Dijane. Digao je pobunu protiv ap. Pavla, pošto se prodaja njegovih rukotvorina smanjila pod uticajem njegovog propovedanja.

Dimitrije Solunski, mirotočivi, sv. velikomuč. Zbog ispovedanja vere Hristove zatvoren je u tamnicu u Solunu i ubijen kopljima, oko 306. god. Njegove mošti nađene su posle sto godina netruležne i iz njih je izlazilo mirišljavo miro. Uspomena na njega je 26. oktobra.

Dimitrije - nekoliko sv. mučenika. Uspomena na njih je 9. avgusta, 11. septembra i 15. novembra.

Dimitrije - Kidonije - obrazovani Grk XIV veka, rodnom iz Soluna. Dobio je sjajno obrazovanje, interesovao se za istočnu i zapadnu filozofiju, posebno za delo Tome Akinata, koje je i prevodio. Među njegovim originalnim delima poznata su: "Protiv zabluda Grigorija Palame", "O ishodenju Svetoga Duha" i druga.

Dimitrije Prilucki, prep. Rodio se u prvoj polovini IV veka u porodici pobožnog i bogatog trgovca. I sam je rano postao pobožan i zamonašio se u Gorovickom

manastiru, vodeći asketski život i time je stekao duboko uvažavanje i poštovanje. D. je kratko ostao u Gorovickom manastiru, a osnovao je svoj na Perejaslavskom jezeru - sv. Nikolaja. O njegovom životu saznao je veliki knez Dimitrije Donski, koji ga je pozvao u Moskvu i zamolio ga da bude kršteni kum njegovoj deci. D. se uplašio slave čovečanske, pobjegao iz Moskve u Vologodske šume, naselivši sa u Avnešskoj opštini gde je izgradio crkvu Vaskresenja Hristova. Posle izvesnog vremena on se i odavde povukao u Vologdu, gde se nastanio u okuci reke Vologde, podigavši na tom mestu manastir nazvan Prilucki. Bio je iguman tog manastira, veliki dobrotvor. Pomagao je i uzimao u zaštitu nevine na sudu. Umro je 1392. god., dobivši posle smrti dar čudotvorstva: zapanjujuće je njegovo javljanje caru Ivanu Groznom za vreme pohoda na Kazan, kada mu je obećao pomoć.

Dimitrije princ - sv. muč. sin cara Ivana Groznog. Rođen je 1582. god. Po naređenju Borisa Godunova udaljen je u Uglič i kasnije ubijen 1592. god. Njegove mošti nađene su netruležne 15. maja 1606. god. i mitrop. Filaret preneo ih je u Moskvu, gde su položene u Arhangelskoj crkvi. Uspomena na njega je 15. maja.

Dimitrije - pisac XVI veka. [kolovao se u Livoniji, izučivši između ostalih, latinski i nemački jezik. Proširujući svoje obrazovanje putovanjima, ili u svojstvu ambasadora u [vedskoj, Danskoj, Pruskoj, Beču i Rimu, ili, pak izučavajući stare pismene spomenike, stekao je 1526. god. zvanje sexagenarius senex-a. Svoj književni rad posvetio je uglavnom borbi protiv Judejske jeresi, u kojme cilju je i putovao u Rim i poslao odatle ep. Genadiju tri knjige. Prva, verovatno gramatika, koju je preveo na slovenske jezike još Jovan egzarh pod nazivom "Knjiga ... o sedam delova reči". Druga, očigledno Uskršnja - "Mirotvorni krug". Treća "Povest o beloj kamilavci". Osim toga on je napisao, po porudžbini istog ep. mnogo članaka usmerenih protiv Judeja.

Dimitrije - sv. mitrop. rostovski. Rodio se 1651. god. u Malorusiji, u gradu Makarovu. Obrazovanje je stekao u kijevskoj Bratskoj školi, a 1668. god., sledeći svoje naklonosti ka sozercateljnom tihom životu, zamonašio se u Kirilovskom manastiru. Godine 1669. proizveden je u jerođakona., a 1675. god. pozvan je u Černjigov, proizveden u jeromonaha i postavljen za propovednika pri sabornoj Uspenskoj crkvi. Njegova slava, kao propovednika, brzo se širila i pozivali su ga kod sebe i svetovna i duhovna vlast. Na taj način proputovao je celu Malorusiju, Velikorusiju i upoznao se sa njihovim običajima. Bio je u Litvi, upoznao se sa životom Poljaka, s rimokatoličanstvom. U borbi između Moskve i Malorusije D. je stao na stranu prve, čime je skrenuo na sebe pažnju duhovne vlasti. Godine 1681. bio je iguman Maksanovskog manastira, a kroz godinu dana premešten je u istom zvanju u Baturinski manastir, ali se 1683. god. preselio u Kijevo-Pečersku lavru koja ga je privukla zbog prekrasne naučne biblioteke gde je i počeo 1684. god. da piše svoj dugogodišnji rad - sastavljanje Četi Mineja. Godine 1692. njegov rad je bio prekinut: ponovo je bio imenovan za igumana Baturinskog manastira, kasnije je premešten u Gluhovski, pa Kirilovski i najzad u zvanju arhimandrita, u Jelecki manastir u Černjigovu. Godine 1700. D. je imenovan za mitrop. toboljskog, ali je odbio, pravdajući se slabim zdravljem i željom da završi svoj rad. Tada je imenovan za mitrop. Rostovskog i njegovom književnom radu pridodat je i administrativni, koji je on izvršavao brižljivo i delikatno. Glavni posao mu je bila briga o prosvetivanju,

ne samo sveštenstva, nego i njihove dece. S tim ciljem ih je i terao da posećuju duhovne škole, privlačeći ih na sve načine prekrasnim i razumnim predavanjima i kulturnim načinom prosvjećivanja. U tom cilju koristio je: čitanje, propovedi, govore, izvođenje drama i dijaloga. Umro je 1709. god, a 1752. god. njegove mošti nađene su netruležne i ruska crkva ga je proglasila za sveca. Slavi ga 21. septembra. Od njegovih radova izvanredni su: 1. Četi-Mineji, na kojima je on radio ceo svoj život, služeći se ne samo ruskim, nego i latinskim i grčkim, kao napr. "Acta sanctorum" Volandista i dr. Drugo kapitalno delo je "Jelijski letopis", koji predstavlja povezano izlaganje događaja u biblijskoj istoriji, s moralno-poučnim ciljem. Dok je bio mitropolit u Rostovu, D. je često putovao po svojoj eparhiji i susretao se sa raskolnicima, koje je on hteo da prevede u pravoslavnu veru. Sa tim ciljem je i napisao treće veliko delo "Traganje za raskolničkom brinskom verom". Ostala njegova dela su: "Runo nakvašeno ili legenda o čudima černjigovske Iljinske ikone Bogorodice", "Razmišljanje o liku Božijem i njegovoj sličnosti sa čovekom", "Diarije" tj. dnevne beleške, "Spisak ruskih mitropolita", "Kratki martirolog, zaustavljen na jednom septembru"; kratke pouke, molitve, pastirske poslanice, duhovne religiozne pesme, razmišljanja o stradanju Hristovom i tome sl. Poseban značaj imale su njegove propovedi, u kojima je glavna tema "ljubav iznad svega" uz želju da ljudi budu bolji. Sv. Dimitrije se posebno istakao u borbi protiv raskola. Njegovo delo "Traganje za raskolničkom brinskom verom" izdato je prvi put posle njegove smrti, 1745. god. Ono se sastoji iz tri dela: u prvom dokazuje da "vera raskolnika nije prava", u drugom da je "učenje njihovo štetno", i u trećem - da "dela njihova nisu bogougodna". Posle ovakvog izlaganja postaju jasni uzroci pojave raskola i razdvajanja, glavna mesta njihovog učenja, sa analizom uzroka, kao i moralni i svakodnevni život raskolnika. Neke glave ovoga rada mogle bi biti usmerene upravo protiv članova sekte mističnog i racionalističkog karaktera - protiv "hlista" i kasnijih Molokana, ali nikako protiv raskolnika-staroobrednika. Ali, mitrop. D. nije se ograničio samo na borbu protiv raskolnika jedino "Traganjem". Poznate su njegove propovedi o tom pitanju, jer je on reč Božiju shvatao kao oruđe borbe. Od tih propovedi poznate su: "Reč o veri i četvorokrakom krstu", "Reč o podizanju časnog i Životvornog krsta"; "Reč o priprostom narodu". Sve se one odlikuju jednostavnim, razumljivim za narod jezikom, i usmerene su protiv raskolničkih učitelja, koji svojim učenjem zavode prostodušan i poverljiv narod i hule na crkvu, njenu Svetu tajnu i obrede. Kao savremenik Petra I, D. je bio njegov iskreni saradnik i pomoćnik, prihvativši učešće u njegovim odlukama o bradi i brkovima, napisavši u tom cilju traktat pod nazivom: "Rasuđivanje o liku Božijem i sličnosti sa čovekom".

Dimitrije (Sečenov), mitrop. novgorodski, izvanredan propovednik XVIII veka. Rodio se 1709. god., obrazovanje je stekao u moskovskoj Slovensko-grečko-latinskoj akademiji, koju je završio 1730. god. i predavao u njoj retoriku. Godine 1732. D. se zamonašio, bio arhimandrit Svjaškog manastira. Godine 1740. prihvatio se misije prevođenja u hrišćanstvo muslimana i neznabožaca Kazanske i Nižnjenovgorodske gub. U tome je sjajno uspeo, tako da je hrišćanska crkva stekla nekoliko desetina hiljada vernih neruske nacionalnosti. Godine 1742. imenovan je za ep. nižnjenovgorodskog. Godine 1748. zbog bolesti je otišao u penziju, ali je od 1752. god. pozvan da prisustvuje Svetom sinodu u Peterburgu. Godine 1757. postavljen je u novgorodsku eparhiju, obavio je krunisanje Jekatarine II, i bio hirotonisan za mitrop. Godine 1762. bio je član komisije za popis sveštenog kadra,

1767. god. deputat ispred sveštenstva u komisiji za sastavljanje novog Zakonika. Iste te godine D. je umro. Glavna zasluga mitrop. bila je u njegovim propovedima, koje su imale publicistički karakter, bile odjek društvenih i crkvenih događaja. Njegovu delatnost ocenile su carice Jelizaveta i Jekaterina II, tražeći njegovu podršku za izvršenje nekih svojih odluka, smatrajući ga čovekom energičnim i obrazovanim.

Dimitrije (Muretov) arhiepiskop hersonski, sin crkvenjaka. Rodio se 1806. god. Više obrazovanje stekao je u Kievskoj duhovnoj akademiji, koju je završio 1834. god. i ostao u njoj kao profesor i rektor do 1850. god., kada je imenovan za ep. u Tuli. Godine 1857. premešten je u Odesu, 1874. god. u zvanju arhiepiskopa premešten je u Jaroslavl, gde je ostao veoma kratko. Zatim je bio na službi izvesno vreme u Volinji da bi ponovo bio premešten u hersonsku eparhiju, gde je i umro, 1883. god. Posedujući briljantne sposobnosti, divno obrazovanje, arhiepiskop D. je bio ipak skroman, ostavivši veći deo svojih radova u senci. Sama njegova predavanja su izvanredna po sadržaju i jeziku, a čitav niz propovedi omogućavaju procenu njegovog dubokog i sjajnog uma.

Dimitrije (Kovaljniki) arhiepiskop hersonski, rodio se 1839. god. Stekao je vaspitanje u Volinskoj bogosloviji, a po njenom završetku 1859. god. upućen je u kremenicku Duhovnu školu, kao predavač. Godine 1863. nastavio je obrazovanje u Kijevskoj duhovnoj akademiji, bio je u njoj i profesor bogoslovskog morala. Godine 1868. dobio je zvanje magistra, preimenovan je u zvanje bakalaureusa, 1869. god. je docent Akademije, a 1878. god. vanredni profesor na Katedri za crkvenu istoriju. Godine 1895. se zamonašio, rukopoložen je za jeromonaha, unapređen je u zvanje anhimandrita i postavljen istovremeno za inspektora Kijevske duhovne akademije. Godine 1898. je rektor Kijevske duhovne akademije i iguman Kijevsko-Bratskog manastira. Iste godine je ep. čigirski, vikar kijevske eparhije. Godine 1902. god. je ep. tambovski, 1903. god. arhiepiskop kazanski i svijaški, od 1904. god. arhiepiskop hersonski. Glavni njegov rad je "O značaju nacionalnog elementa u istorijskom razvoju hrišćanstva".

Dimitrije (Sambikin) arhiepiskop kazanski, izvanredan naučnik u oblasti crkvene istorije i arheologije. Rodio se 1839. god., srednje obrazovanje dobio je u Voronješkoj bogosloviji, više u SPB duhovnoj akademiji, koju je završio 1865. god. u zvanju magistra. Godine 1866. god. je profesor u Voronješkoj bogosloviji, predavač biblijske i crkvene istorije. Iste godine rukopoložen je za sveštenika. Godine 1872. je rektor Tambovske bogoslovije. Godine 1877. se zamonašio i bio unapređen u zvanje arhimadrita. Godine 1881. je rektor Voronješke bogoslovije, 1886. god. ep. balahninski, vikar nižnjenovgorodske eparhije. Godine 1887. je hirotonisan u Moskvi i premešten u podoljsku eparhiju za vikara baltskog, 1890. god. je ep. podoljski, 1896. god. ep. tverski; 1898. god. je unapređen u zvanje arhiepiskopa. Godine 1905. premešten na Kazansku katedru. Umro je 1908. god. Jednako su vredne njegova pedagoška i crkveno-društvena i istorijska delatnost. Kao pedagog i crkveno društveni radnik, ostao je u lepom sećanju kao neumoran pobornik prosvetavanja, brižljivog i skromnog pastira. Poznata su njegova opširna istorijska i arheološka izučavanja. Od crkveno-istorijskih radova poznati su: 1) "Mesecoslov ruskih sv. od strane ruske crkve ili uvažavanih"; 2) "Spisak crkvenih praznika u

voronješkoj eparhiji“; 3) “Životopis svetitelja Mitrofana Voronješkog“; 4) “Životopis svetitelja Pitirima Tambovskog“; 5) “Bogosluženje Dvanaestorici apostola“; 6) “Bogosluženje Sedamdesetorici apostola“; 7) “Sabor Sedamdesetorici apostola“; 8) “Materijali za istoriju tverske eparhije,“ i dr.

Demijurg - reč se prvobitno upotrebljavala u značenju majstora, koji obavlja usluge narodu i uopšte graditelja, neimara. U poslanici ap. Pavla Jevrejina 11,10 nailazimo na tu reč, gde se njome naziva stvaralačka delatnost Gospodnja. Kasnije ga upotrebljavaju crkveni pisci i gnostičari po ugledu na klasične filozofe. U gnostičkim sistemima D. je biće koje posreduje između Boga i sveta i koje učestvuje u stvaranju sveta.

Diptihoni - pomenici, prvi put se upotrebljavaju u vreme Apostola, od IV veka imaju opštu upotrebu u crkvi. D. predstavljaju dvostruko presavijene table, koje su sa unutrašnje strane pokrivene voskom i na kojima su se pravili zapisi posebnim prutom. Sa spoljne strane su imali različite prikaze i ukrase koji su zamenjeni u današnje vreme svetim ikonama. Pominjanje po D. bila je velika čast i unosili su se u njih ljudi besprekornog načina života. D. su se u stara vremena delili na: 1) D. krštenih; 2) D. živih, radi zapisa pripadanja određenoj crkvi; 3) D. svetih i martira i 4) D. umrlih, gde su se unosili najpre episkopi, zatim sveštenici i, najzad svetovna lica. Sada postoje takođe dvojaki D.: opšti ili crkveni, tzv. sinodici, i privatni pomenici. Prvi se vode u manastirima i crkvama i u njih se unose lica, po kojima se održavaju večiti pomenici, drugi se vode u svakoj pravoslavnoj porodici.

Disan - sv. muč. Uspomena na njega je 9. aprila.

Diskos - (grč.) činija, tanjir. Tako se naziva manji sveti tanjir, koji se nalazi na posebnom postolju, a na tanjiru je lik deteta Isusa Hrista, sa urezanim u krug rečima: “se Agnec Božij zemljaj grehi mira“. Na tanjir se za vreme liturgije polaže sv. Agnec i delovi iz drugih nafora, stavljenih u čast Bogorodice, proroka, apostola i svih svetih, a takođe u spomen živih i mrtvih. U različito vreme liturgije tanjir označava ili vertep ili jaslje, gde se rodio Isus Hristos, ili grob u kome je sahranjeno bilo izmučeno telo Spasitelja sveta. Poznat je D. iz davnih vremena, napravljen je od stakla, srebra i zlata, i često ukrašavan dragim kamenjem, oslikan likovima Spasitelja, ili uobičajenog, ili kao Agneca krsta Bogorodice i apostola. Za njegovo svećenje u crkvi određena je posebna molitva.

Disput - (lat.) nadmetanje, prepirka. (Regl. Duhovn. 60.)

lavo - klevetnik, lažov, zavodnik. U Starom zavetu \. se naziva “hulja“ i \. sablaznik, “zbog čije je zavisti na svet došla smrt“. U Novom zavetu \. se naziva “zao duh ili satana“, rodonačelnik i vinovnik greha.

Disiderij (lat. - priželjkivan) sv. muč., čtec. Uspomena na njega je 21. aprila.

Dijadema - 1) carski venac. (Prem. Sol. 18,24.; Izl. 62,3.; 1. Mak. 1,9,13,32,. N. 21 k.1p.6,4. Prem.Sol. 5,16, Apok. 12,3,13,1,19,12; Upor. Ef. 1,11,2,17 po grč. tekstu.); 2) Prekrasna duga odeća, mantija (Ef. 8,15). Dijademe su bile vezene i nizane, sa

vezenim i nizanim ukrasim; 3) široka carska ogrlica, u vidu pelerine prebačena preko haljine, ukrašena ikonama i draguljima. Ikone su se nazivale svete barme. Na dijademama manje svečanim ikona nije bilo. Grč. naziv dijadema označavao je traku sa visećim pozadi krajevima koju su drevni carevi nosili na glavi.

Diadoh - ep. Fotike u Epiru ilirskom, u V veku nazvan blaženim. Umro je mučeničkom smrću. Uspomena na njega je 31. avgusta. Poznata su njegova dela napisana na grčkom jeziku : "Slovo asketsko", "Reč na Spasovdan" i "Protiv arijevacu".

lakon - u starim crkvenim spomenicima nazvan uhom i okom prezvitera i episkopa rukama episkopa, anđelima i prorocima njihovim. Delokrug njihovog rada sastojao se u tome, da posmatraju ponašanje vernika, vide i čuju sve, što se dešava u njihovoj sredini, da se blagovremeno brinu o njihovom ispravljanju, da ispunjavaju sve naredbe episkopa i objavljuju njihove želje, da se brinu o ekonomskim poslovima eparhije, da štite episkope. Takva uloga učinila ih je moćnim i oni su često zloupotrebljavali svoju vlast, tako da je na Prvom vasiljenskom saboru, neophodno bilo strogo odrediti njihove dužnosti i odnos prema višim zvanjima. Sabor im je ukinuo izvršnu ulogu, a svaka crkva je imala najviše sedam đakona.

lakonik - sasudohranilnica, koja se nalazila u drevnim hrišćanskim hramovima u oltaru, u onom delu u koji vode južna vrata ikonostasa, zbog čega su ona i nazvana đakonska.

lakonise - poznate su još u vreme apostola. \. su imenovane uglavnom devojke, kasnije se biraju udovice, ali posle pažljive provere. \. su dodeljene sveštenstvu i posvećene su posebnim rukopoloženjem, koje je praćeno molitvom. \. su imale sledeće dužnosti: 1) pripremale su žene za krštenje, poučavajući ih postupcima i odgovorima za vreme krštenja i ponašanju posle krštenja; 2) pomagale su sveštenstvu pri samom krštenju žena; 3) izvršavale su naloge episkopa prema ženama, posećujući bolesne i siromašne; 4) stojeći kraj vrata crkve razmeštale su žene koje dolaze i pratile njihovo ponašanje za vreme bogosluženja. Od XI veka u Istočnoj crkvi đakonise su ukinute i potisnute dolaskom monahinja. U ruskoj crkvi \. nisu postojale. U poslednje vreme čine se pokušaji da se u život Ruske crkve uvedu \. Kao primer služi Marto -Marijski manastir milosrdnih sestara u Moskvi, koji je osnovala velika kneginja Jelizaveta Fjodorovna.

lakonija - koja se nalazi pod nadzorom đakona i đakonisa, bolnička dobrotvorna ustanova u drevnoj hrišćanskoj crkvi.

lakonovština - sekta raskolnika beglopavlovaca.

Dij - grč. Božiji. Mučenik. Uspomena na njega je 3. aprila.

Dij - prep. Uspomena na njega je 19. jula.

Diognet - poznat po spomeniku hrišćanske pismenosti "Poslanica Diognetu", delu posle apostolskog veka. Ono je napisano u obliku niza pitanja i odgovora koje je

predložio D., ugledan i obrazovani neznabožac, o hrišćanstvu i hrišćanima. Autor je nepoznat. Poslanica je nađena u XIII veku, zajedno sa Justinovim delima, pripisuje se takođe njemu. To ipak nije sigurno, pošto se ovo delo razlikuje po stilu i pogledu na hrišćanstvo od onog vremena, u kome je živio Justin.

Diodor - (grč. Božiji dar) ime nekoliko sv. muč. Uspomena na njih je 31. januara, 3. februara, 19. marta, 20. aprila, 11. septembra.

Diodor - prezviter antiohijski, 378. god. ep. tarsijski, zaštitnik pravoslavne vere i asketskog ideala hrišćanskih vrlina, osnivač antiohijske škole, jedan od njenih učitelja u svojstvu egzegeta. Svoju delatnost posvetio je borbi protiv jeresi, istupajući u svojim delima protiv platonizma, porfirijanaca, manehejaca i apolinarijevaca. Umro je 394. god.

Didiot - (grč. Bogom darovan) muč. Uspomena na njega je 7. novembra.

Dioklecijan - Kaj Aurelije Valerije, rimski imperator. Rođen u Dalmaciji, bio je običan vojnik, ipak se uzdigao i izabran je za imperatora 284. god. Podelivši imperiju na četiri dela, naselio se u Nikomidiji. U početku je bio pravičan i dobar vladar. Pod uticajem jednog od svojih savladara, Galerija, obnovio je žestoka gonjenja hrišćana, izdajući 4 edikta, koja su zabranjivala hrišćanima da vrše bogoslužje, da imaju crkve, naređivala su spaljivanje njihovih svetih knjiga, primoravala hrišćane da prinose žrtve bogovima, pod pretnjom lišavanja službe i života. Najzad svi hrišćani su morali da se vrate u mnogobožstvo. Oni koji su se bunili bili su izloženi mučenjima. D. je umro 313. god.

Diomid - (grč. Božiji savet), muč. Uspomena na njega je 3. juna i 16. avgusta.

Dionisije (grč. Bog vina), ime nekoliko svetih muč. i prep. Uspomena na njih je 10. i 15. marta, 21. aprila, 16. i 18. maja, 1., 3. i 26. juna, 4. i 11. avgusta, 3., 5. i 22. oktobra.

Dionisije Areopagit prvi ep. u Atini, prihvatio je mučeničku smrt. Pouzdanih podataka o njegovom životu i radu ima veoma malo. Njemu se pripisuju sledeća dela: 1) O Božjim imenima; 2) o svetotajskom bogoslovlju; 3) o nebeskoj jerarhiji; 4) o crkvenoj jerarhiji; 5) deset pisama raznim licima. D. A. se prepisuje još čitav niz dela, ali to ipak izaziva sumnju jer 1) o njihovom postojanju nema nikakvog traga, 2) po karakteru i stilu postojećih odlomaka oni se razlikuju od gore navedenih, koji stvarno pripadaju peru D. A. Sumnju izaziva činjenica, što se njegova dela odnose na apostolski period. U njima nema jednostavnog, prirodnog jezika, a ni karakter sadržaja nije tuđ filozofskom razmišljanju. Učenje D. A. ima mistični karakter i u potpunoj je zavisnosti od filozofije Prokla, koja predstavlja hrišćansku preradu novoplatonizma. Dela D. A. napisana su na grčkom jeziku, a na crkvenoslovenski jezik ga je preveo monah Isaija, po želji Teodosija, mitrop. srpskog. U takvom obliku stigla su i u Rusiju.

Dionisije Aleksandrijski (Veliki). Rodio se krajem II veka, stekao je široko obrazovanje, primio je hrišćanstvo, bio rukovodilac Oglasne škole u Aleksandriji.

Sredinom III veka izabran je za ep. Aleksandrije. Hrabro je štitio hrišćane i ispovedao je veru Hristovu za vreme gonjenja Filipa Afrikanskog i Dekija. Prognan je u Kolucion, vraćen je, najzad, na svoju dužnost za vreme vladavine verski tolerantnog Galijena. Umro je 265. god. Po svom karakteru D. dela se dele na egzegetska, dogmatsko-polemička, crkveno-praktična i moralno-poučna. Od egzegetskih dela sačuvana su: Tumačenje knjige Eklisiasta, Tumačenje knjige o Jovu, Tumačenje jevanđeljske propovedi o molitvi Gospoda u vrtu Getsimanskom, Tumačenje knjige Dela, Poslanica Jakovljeva, Poslanica Rimljanima. Tumačenje Svetog pisma nije lišeno alegorijskih metoda, postoji međutim, pokušaj da se objasni moralni sadržaj Božijih reči. U dogmatsko-polemička dela spadaju: 1) Knjiga "O prirodi", koja sadrži kritiku učenja Epikura o postanku sveta, posle sudara atoma; 2) D. razotkriva u svome delu hrišćansko učenje o stvaranju sveta. U vezi sa sv. Trojicom, gde uporedo s predstavom o uzvišenosti Sina Božijeg stoje i subordinacijski pogledi Origena. Dela D. su izazvala nezadovoljstvo kod rimskog pape, koji ga je optužio da svojim učenjem razdvaja jedinstvo lica sv. Trojice. D. je odgovorio na to delo: "Osudivanjem i opravdavanjem", koje se sačuvalo u nekoliko odlomaka. On odustaje od nekih svojih zraza i pokušava da razjasni svoju misao o uzvišenosti prirode Sina Božijeg. U dogmatsko-polemička dela spadaju: "O zavetima", koje dokazuje lažno učenje hilijazma, koje je tada bilo veoma rašireno. Od crkveno-praktičnih i moralno-poučnih dela poznata su: 1) 14 poslanica raznim licima povodom raskola Novacijana; 2) nekoliko pisama povodom pitanja o stvarnom krštenju jeretika; 3) poslanica Vasilidu koja takođe postoji u knjizi pravila; 4) poslanica Domiciju i Didimu povodom gonjenja Dekija; 5) poslanica protiv Germana; 6) nekoliko uskršnjih pisama poučnog karaktera.

Dionisije Korintski - ep. korintski od 170. god. Napisao 8 poslanica, sačuvani samo odlomci.

Dionisije Rimski - ep. od 259 - 269. god. Bio je prezviter rimske crkve za vreme Stefana, zatim naslednik Ksista na ep. katedri. Poreklom Grk, podržavao je vezu sa grčkom crkvom.

Dionisije Mali - utemeljivač hrišćanskog računanja vremena, poreklom Skit. Krajem V veka došao je u Rim i tamo proveo veći deo života kao monah. D. je bio veliki poznavalac Svetog pisma, autor je niza dela. Prestao je da računa vreme od Dioklecijana, a počeo je računati od ovaploćenja Gospoda. Rođenje Hrista on je pogrešno shvatio, 754. god. od osnivanja Rima; dan "ovaploćenja" - 25 mart. Njegovo računanje vremena, za vreme Karla Velikog, bilo je zvanično prihvaćeno od strane crkve. D. je učinio ogromne usluge crkvi, kao istaknuti prevodilac.

Dionisije I - konstantinopoljski patrijarh od 1467 - 1472. god. i od 1489 - 1491. god. Bio je rodnom sa Peloponeza, pristupio je bratstvu Manganskog manastira, ubrzo ga je efeski mitrop. Marko proizveo za jeromonaha zatim je bio izabran za mitrop. u Filopolju. Stupivši na patrijaršijski presto istakao se u regulisanju odnosa crkve i muslimanske vlade, ali ubrzo je zbog intriga pretendenta napustio presto. Godine 1489. kada su se ponovo pojavili nesporazumi između crkve i vlade, ponovo je pozvan na katedru. Za vreme njegove vladavine u Konstantinopolju su bili zemljotresi. U to vreme on se istakao radom i molitvom. Sa prestola se povukao u

dubokoj starosti i otišao na mirovanje u manastir Ikosifinisi, gde je i umro. Grčka crkva čuva uspomenu na njega kao sveca.

Dionisije II - konstantinopoljski patrijarh 1537. god. i od 1545 - 1555. god. Rodom iz Konstantinopolja, pre nego što je bio patrijarh, bio je mitrop. Nikomidije. Kada je prvi put bio patrijarh ničim se nije istakao, a kada je to postao drugi put, spasao je crkvu od razdora i uredio je crkveni život.

Dionisije III - konstantinopoljski patrijarh od 1662 - 1665. god. Rodio se na ostrvu Androsu, poreklom je iz doma Vardalis. Pre nego što je postao patrijarh bio je mitrop. Larise. Zajedno sa trojicom ostalih patrijarha izdao je "tom" povodom pitanja, koja su predložili sveštenici ruske crkve. Umro je 1693. god. u lavri sv. Atanasija na Atosu.

Dionisije IV - bio je patrijarh šest puta: od 1671 - 1673., 1676 - 1679., 1683 - 1684., 1686 - 1687., 1693 - 1694. god. Više puta je udaljavan sa katedre i ponovo stupao na nju. To se objašnjava slabošću patrijarškog prestola pod uticajem turskog režima i grčkih intriga. D. bio škrt u trošenju patrijaršijskog novca. Njegova aktivnost je raznovrsna i dostojna je poštovanja. Umro je 1696. god. u Bukureštu.

Dionisije V - konstantinopoljski patrijarh od 1887 - 1891. god., rodom iz Adrijanopolja, bio je mitrop. ostrva Krita. Za vreme njegove vladavine došlo je do borbe između Porte i crkve. Porta je bez njegovog znanja lišila vlasti dva mitrop. i zahtevala je da se grčke škole potčinjavaju njoj, sveštenici da polažu zakletvu turskim sudovima, a crkveni sudovi da ubuduće ne razmatraju pitanja po oporukama Grka. D. je odbio da izvrši ove zahteve i povukao se sa katedre. Tada su Sv. sinod i Narodni savet 1890. god. objavili da je crkva proganjana, naredili su da se hramovi zatvore, da ne zvone zvona i da se bogoslužjenje vrši noću. Ove odluke su izazvale veliko uznemirenje i nered u narodu. Porta je bila primorana da popusti te da se odrekne svojih zahteva. D. se svečano vratio na presto. U 72. godini svog života umro je u Konstantinopolju, 1891. god., 13. avgusta.

Dionisije - arhiepiskop suzdaljski. U mladosti se naselio u pećini na obali Volge, pet vrsta od Nižnjeg Novgoroda. Oko njega su se sakupljali pustinjaci, osnovao je crkvu Vaznesenja Gospodnjeg i manastir, koji i sada postoji pod nazivom Nižnjenovgorodski Pečerski. Mitrop. moskovski sv. Aleksije hirotonisao ga je 1374. god. za ep. suzdaljskog i nižnjenovgorodskog. Dok je bio ep. učinio je stanovnicima ovog grada važnu uslugu, blagovremeno sprečivši ubistvo hanskih Baska. Sa naslednikom sv. Aleksija, arhimandritom Mićajem, D. se nije slagao. Arhimandrit Mićaj video je u njemu pretendenta na presto, tim pre što je D. vodio nekakve pregovore sa patrijarhom. Na njegovu molbu veliki knez je poslao D. u zatvor, ali ubrzo ga je pustio, dobivši za njega jemstvo prep. Sergija Radonješkog, da on neće pretendovati da bude mitrop. Ali D. je hitno otišao u Konstantinopolj, gde je ubrzo otputovao i Mićaj, koji je na domaku grada umro. D. je dobio od patrijarha Nila titulu arhiepiskopa. a za mitrop. je postavljen arhimandrit Pimen, ali njega nije priznao veliki knez. Knez je najpre pozvao kijevskog mitrop. Kiprijana, a zatim, povukavši ga, poslao je D. u Konstantinopolj da bi ga tamo postavili za mitrop. moskovskog. Vraćajući se iz Konstantinopolja D. je uhvatio kijevski knez Vladimir Oljgerdovič,

smestio ga je u tamnicu u kojoj je D. i umro 1385. god. Sahranjen je u pećini Kijevo-Pečerske lavre, njegove mošti su uništene u XVII veku za vreme najezde neprijatelja.

Dionisije Glušicki, prep. Rodio se u Vologdi 1363. god, zamonašio u Spasokamenom manastiru. Posle devet godina života u manastiru D. se sa blagoslovom igumana naselio na istočnoj obali Kubenskog jezera, nedaleko od sela "Sveta Luka", izgradio je na mestu predašnjeg manastira sv. jevanđeliste Luke crkvu sv. Nikolaja. Ovde ga je arhiepiskop rostovski Grigorije 1396. god. rukopoložio u zvanje jeromonaha. Uskoro je ostavio svome saradniku Pahomiju, crkvu koju je osnovao i udaljio se za 15 vrsta, naselivši se na obali reke Glušice, počeo se podvizivati. Ovde su se stali okupljati oni koji su želeli da žive u mirovanju. D. je osnovao monašku zajednicu. 1402. god. bio je izgrađen hram u čast Pokrova Presvete Bogorodice, a 1412. god. izgrađena je druga veća crkva, koju je D. ukrasio svojim ikonama. godine 1420. otišao je u manastir Sosnovec, udaljen 4 vrste od Glušickog manastira. Ovde je D. takođe osnovao monašku zajednicu, na dve vrste od Glušickog manastira podigao je ženski manastir. Oba su bila pod njegovom upravom. Na reci Suhoti osnovao je hram Vaskresenja Hristova i na reci Dvinici sv. Nikolaja. Kod D. je dolazio narod i drugi isposnici. Sedam godina pre svoje smrti prep. D. je iskopao sebi grobnicu i često dolazio do nje, razmišljajući o zagrobnom životu. U nedelju, 1. juna 1437. god., prekrstivši se i blagoslovivši svoje bratstvo, podigao je ruke prema nebu i umro. Tog trenutka prep. Amfilohije ugledao je iznad njegove glave svetlost i miomiris je ispunio ćeliju. Pored odra D. dešavala su se mnoga čuda, zbog čega je 1547. god. proglašen za sveca na Moskovskom saboru. Mošti prep. D. nalaze se i sada u Sosnovcu, manstiru sa mnogobrojnim bratstvom. Sačuvane su ikone koje je on oslikao: 1) Čudesa Majke Božije i ikona Odigitrije u Sosnovcu, 2) Ikona prep. Dimitrija Priluckog u Priluckom manastiru i druge.

Dionisije - prep. arhimandrit Trojice-Sergijeve lavre. Rodio se u gradu Rževu, na krštenju je dobio ime David. Dodeljeno mu je zvanje sveštenika. Posle smrti žene i dva sina, zamonašio se u Starickom manastiru. Godine 1605. prizveden je u arhimandrita i postao iguman manastira, a 1610. god. patrijarh Germogen ga je preveo u Trojice-Sergijevu lavru. Odavde je zajedno sa kelarem Avramijem Palicinim i bratstvom D. počeo da šalje po gradovima gramate, kojima je želeo da podigne patriotizam kod naroda i pozivao je sve da stanu u zaštitu otadžbine i vere. Do nas su došle samo tri takve gramate. Moskva, ako ne u potpunosti a ono, u mnogome duguje za svoje oslobađanje tim gramatama. Kada su 1612. god. Kozaci odbili da pomažu dok ne dobiju platu, bratstvo je na čelu sa D. odlučilo da pošalje Kozacima jemstvo - skupocene rize. Ova žrtva je dirnula Kozake i oni su rešili da se strpe. D. je posle patrijarha Germogena, skoro najviše pomagao smirivanju Rusije u periodu "smutnog vremena". Posle oslobađanja Moskve D., revnosnog zaštitnika vere i otadžbine, stigla su umesto nagrade mučenja i zlostavljanja. D. je bio bibliofil. Po zapovesti cara on je sa drugim starcima u toku godinu i po dana ispravljao Potrebnik, Triod cvetni (Pentikostar), Psaltire, Kanonike i Crkveni ustav. Svugde su našli masu grešaka, pogledali su mnogo spiskova i ispravili ih. Ali i D. je imao neprijatelja: Longin golovščik i Filaret ustavščik, ljudi jedva pismeni, koji su širili glasine da D. sa starcima uvodi u knjige jeres. Kako mitrop. Jona nije bio zadovoljan što oni nisu radili pod njegovim rukovodstvom i nadzorom, predao je D. i dva starca

sudu crkvenog sabora.

Sabor, koji je činilo najviše prestoničko sveštenstvo na čelu sa mitrop. Jonom, optužili su D. da "Duha Svetoga ne ispoveda, kao oganj" tj, da on u završnom slavoslovlju nekih molitvi izbacuje reč "i ognjem". D. je dokazivao ispravnost svog postupka, ali uzalud: njega su izbacili iz crkve i poslali na poniznost u Novospaski manastir, gde je bilo naređeno da ga muče 40 dana. Određeno mu je 1000 klanjanja na dan. Od revnosti i poniznosti D. je dodavao još 1000 klanjanja. Po naređenju Jona u pijačne dane D. su dovodili ispred Patrijarškog dvora, gde ga je prost narod psovao, bacao na njega blato, i pljuvao ga. Samo promenama na Dvoru i dolasku jerusalimskog patrijarha Teofana D. može da zahvali svoje oslobađanje. Kada je Filaret postao patrijarh, sazvaio je sabor, na kom nije bilo samo moskovsko sveštenstvo, već i svi arhijereji, dva patrijarha i sam car, koji su preispitali stvar o D. i korektorima. D. je bio opravdan, nagrađen i ponovo postavljen u Trojice-Sergijevu lavru. Ovde je on uskoro dočekao svoga izbavitelja-patrijarha Teofana, koji mu je stavio na glavu svoju kamilavku. Prep. D. je umro 1632. god.

Dionisije (Hitrov) - ep. ufimski. Rodio se u Rjazanskoj guberniji i završio Kazansku bogosloviju 1844. god. i bio određen za sveštenika pokretne misionarske crkve u Jakutskoj oblasti. Ovde je aktivno radio, zajedno sa svojim učiteljem, prosvetiteljem Sibira, arhiepiskopom irkutskim Inokentijem. Sa ovom crkvom D. je obavio desetogodišnje teško putovanje po Gornjem, Srednjem i Donjem Kolimu, prosvećujući neruska plemena i izučavajući njihov život, običaje i govore. Godine 1867. D. je hirotonisan za ep. jakutskog, vikara Kamčatske eparhije, 1870. god. poverena mu je Jakutska eparhija. Godine 1883. D. je prebačen u Ufimsku eparhiju gde je i umro, 1896. god. D. je napisao azbuku i gramatiku jakutskog jezika, preveo je na taj jezik mnogo sveštenih i bogoslužbnih knjiga.

Dioskor - episkop aleksandrijski, predsedavao je 449. god. tzv. "razbojničkom saboru" u Efesu, zbacivši konstantinopoljskog patrijarha Flavijana. Godine 451. i sam je bio osuđen i svrgnut - na halkidonskom Vaseljenskom saboru. Prognan je u Gangri, gde je i umro, 454. god.

Dmitrovski, I. I. - pisac XVIII veka. Sin protojereja Rjazanjske gubernije. Rođen 1754. god, završio Rjazanjsku bogosloviju i Moskovsku duhovnu akademiju. Godine 1778. postao je profesor jevrejskog i grčkog jezika u Rjazanskoj bogosloviji, zatim je predavao retoriku i filosofiju. Od 1793. god bio je sekretar Rjazanske konzistorije, a zatim Tambovske, a od 1800. god. je prevodilac pri Sv. sinodu. Predavao je klasične predmete na Moskovskom univerzitetu, a 1805. god. dao je ostavku. Napisao je mnogo dela, koja su za kratko vreme imala više izdanja i donela mu zaslužnu popularnost. Treba istaći "Istorijsko, dogmatsko i svetotainsko tumačenje liturgije" u šest delova. Osim originalnih radova D. je ostavio nekoliko prevoda s grčkog jezika.

Dmitrovski, V. N. - profesor Pskovske bogoslovije. Rodio se u Kalušskoj guberniji, obrazovanje je stekao na Kazanskoj duhovnoj akademiji. Po završetku akademije predavao je u Samarskoj bogosloviji Sveto pismo, pa u Pskovskoj - crkvenu istoriju. Za delo pod nazivom "Aleksandrijska škola" dobio je zvanje magistra 1883. god.

Dmitrijevski, Aleksej Afanasjevič redovni profesor Kijevske duhovne akademije na Katedri crkvene arheologije i liturgike, doktor crkvene istorije, član Naučnog veća pri Sv. sinodu. Rodio se u Astrahanjskoj guberniji, stekao je obrazovanje na Kazanjskoj duhovnoj akademiji, koju je završio 1882. god. u zvanju kandidata bogoslovlja. Godine 1883. je dobio zvanje magistra bogoslovlja za delo "Bogosluženje u ruskoj crkvi u XVI veku, I deo: Bogosluženje sedmičnog i godišnjeg kruga i sledbenici toga čina u svetotajstvu". Godine 1889. prešao je na Kijevsku duhovnu akademiju, kao docent na Katedri crkvene arheologije i liturgike. Godine 1896. dobio je zvanje doktora crkvene istorije i postavljen je za redovnog profesora Kijevske akademije. Napisao je niz istraživanja, koja ga ističu kao jednog od najistaknutijih stvaralaca u oblasti crkvene arheologije, poslenika bogate erudicije.

Dobroklonski, A. P. - magistar bogoslovlja. Sin sveštenika Moskovske gubernije, rođen 1866. god. Godine 1880. završio Moskovsku duhovnu akademiju u zvanju kandidata. Za disertaciju "Delo Fakunda, biskupa nemačkog", u tri glave dobio je zvanje magistra. Godine 1881. je postavljen za profesora Penzemske bogoslovije, a zatim Rjazanske. Godine 1892. je prešao u Moskovsku duhovnu bogosloviju. Od 1899. god. je vanredni profesor Novorosijskog univerziteta, na Katedri crkvene istorije. Napisao je niz članaka u duhovnim časopisima i veliko delo "Priručnik iz istorije ruske crkve".

Dobronravov, N. P. - sveštenik, magistar bogoslovlja. Sin sveštenika Moskovske eparhije, rodio se 1861. god., obrazovanje je stekao u Moskovskoj bogoslooviji i na Duhovnoj akademiji, koju je završio 1885. god. u zvanju kandidata bogoslovlja. Za disertaciju "Knjiga proroka Joelja" dodeljeno mu je zvanje magistra. Od 1885. god. je profesor u Vitanskoj bogosloviji, 1889. god. je dobio čin sveštenika. Godine 1890. je postavljen za učitelja veronauke Aleksandrovske vojne škole. Od 1892. god. predaje veronauku u 7. moskovskoj muškoj gimnaziji i član je uprave Vitanske bogoslovije. Godine 1900. bio je pozvan u komisiju za poboljšanje rada u srednjim obrazovnim školama. Od 1900. god. u njegovoj redakciji i sa njegovim napomenama izlaze "Religiozno-moralne besede za obrazovane devojke i žene umrlag profesora Moskovskog univerziteta, protojereja Ivancova-Platonova, koje je zapisala njegova pokojna kćerka Ana Ivancova, po mužu D." D. je napisao mnogo članaka, beleški i radova.

Dobropobednik - o sv. mučenicima - poznat, koji se proslavio pobedom i podvigom za istinitu veru. Svetkuje se 29. jula.

Dobrosmislov, D. A. - magistar bogoslovlja, sekretar Sv. sinoda. Sin sveštenika Simbirske gubernije. Rođen 1864. god., 1890. god. završio, u zvanju kandidata bogoslovlja, Kazansku duhovnu akademiju. Godine 1893. za disertaciju "Mišljenje otaca i učitelja crkve o starozavetnom obrednom zakonu Mojseja" dodeljeno mu je zvanje magistra bogoslovlja.

Dobrota - privlačna spoljašnost, lepota, prefinjenost, blistavost, divota (Post. 49,21. Ponov. 33,17. Ps. 29,8. Pr.S. 6,25,31,31. Prem. Sol. 5,16. Sirah. 3,8,9,21,22. i dr.), unutrašnje savršenstvo, dobrota (Sirah. 16,2,1,3). Važnost, dostojanstvo, nadmenost, nadmoćnost Sirah. 6,15), veličina, slava, dobrodušnost, blagost,

milosrđe (Sirah. 31,27). Lepota, ukrašavanje (Ps. 45,5), lepota, umetnost.

Dobruški Nikolajevski muški manastir, opšteziće, na samostalnom izdržavanju. Nalazi se u Besarabijskoj guberniji, Orgevskom srezu na imanju Dobruša. Osnovan je po predanju u XVIII veku. Manastir ima tri crkve, a njemu pripadaju i podvorja u Kišinjovu, Beljcima i Telenštatima. Manastir je bogat, lepo uređen.

Dovmont - sv. knez pskovski iz litvanskog roda kneževa Naljščanskih. Godine 1263. ubio je velikog kneza litvanskog Mindovga, pobegao u Pskov, gde se pokrstio i dobio ime Timotej. Godine 1264. pskovljani su ga priznali za svog kneza. Bio je oženjen unukom Aleksandra Nevskog, kneginjom Marijom Dmitrijevnom. Proslavio se poredama nad Litvancima i Livoncima. Godine 1268. učestvovao je zajedno sa drugim ruskim kneževima u Rakovorskoj bici protiv Nemaca i desnom krilu ruske vojske, na čijem čelu se nalazio D. i njegov tast Dimitrije, Rusi su zahvalni za pobedu nad Nemcima. Godine 1290., ponovo je razbio 18.000 vojnika magistra livonskog reda, fon-Redenštejna. Za uspomenu na tu pobedu D. je izgradio crkvu u čast Teodora Stratilata, a za uspomenu na pobedu na reci Mironova izgradio je crkvu sv. Georgija. Godine 1299. ostareli knez ponovo je razbio Nemce, koji su napali na reci Velika. Iste godine D. je umro, sahranjen je u Trojickom hramu. Bio je duboko religiozan, izgradio je mnogo crkava, uključujući i ženski manastir Roždestva Presvete Bogorodice. Strogo je nadzirao pravosuđe i posećivao zatvorenike u tamnicama, utvrdio je Pskov kamenim zidom koji se sačuvao do XVI veka. Godine 1374. podignuta je crkva u Dovmontovom zidu. Posle napada Stefana Batorija, u XVI veku, njemu je bilo održano bogoslužjenje. D. su rano počeli smatrati za sveca i on se smatra pokroviteljem i zaštitnikom Pskova. U teškim vremenima za grad više puta se javljao pobožnim ljudima i spasao je grad od neprijatelja.

Dogma - versko učenje. Damask. 7 o veri.

Dogmatik - stih načinjen u vidu pohvala Presvetoj Bogorodici, koji sadrži učenje o dve prirode Hristove, tj. božanskoj i čovečanskoj, a takođe i o ovaploćenju Sina Božijeg, te i o ostalim dogmama hrišćanske pobožnosti.

Dogmatsko bogoslovlje ili dogmatika - nauka, koja sadrži sistematsko izlaganje o hrišćanskim dogmama. Za obeležavanje neke crkve, ili nekog ispovedanja izlažu se dogme, pridodaju se odgovarajući epiteti: pravoslavni, katolički i dr. D. B. izlaže hrišćanske dogme. Dogma - grč. - δόγμα (reč od glagola misliti, pretpostavljati, verovati - označava misao potpuno utvrđenu u čovekovom saznanju, koja postaje čvrsto ubeđenje čovekovo, a isto tako određuje čvrstu nepromenljivu odluku čovekove volje. U skladu sa takvim dvojakim značenjem ove reči stari filosofi (Platon, Tukidid, Ksenofont, Demosten, Ciceron, Seneka, Polibije i Gerodijan), a sa njihove tačke gledišta i hrišćanski (sv. Isidor, Origen, Sozomen) upotrebljavali su je za označavanje nesumljivo istinitog i neospornog utemeljivača ili pravila koje se odnosi na teorijsku filosofiju i zakonodavstvo. Upotrebljavajući ovaj termin, oni su hteli da ukažu da je sa jedne strane, poznato religiozno ili filozofsko učenje, što se tiče ovih ili onih tema, po njihovom mišljenju autoritativnije i više nego svako drugo mišljenje ili shvatanje, a sa druge, naredbama državne vlasti zahtevaju bezuslovno potčinjavanje od strane podanika. Hrišćanski pisci koristili su ovaj termin radi

obezbeđenja istine otvorene religije, koja dobro predstavlja karakteristike hrišćanske istine kao istine neosporne i apsolutne, usled njenog Bogom otkrivenog nastanka a ona je kao takva obavezna za hrišćane. Ipak, usvojivši reč "dogma", oci i učitelji crkve nisu počeli da nazivaju tim imenom sve ono što se sadrže u otkrivanju istine, već Bogom otkrivene istine sozercateljnog ili apstraktnog karaktera, takve koje su dalje određene, ispovedaju se zajedničkim glasom Vaseljenske crkve, koje neizostavno moraju da poštuju svi hrišćani, iz straha od isključenja iz hrišćanske zajednice. Suštinske osobine dogme: 1) apstraktnost ili sozercanje; 2) Bogotkrivenje; 3) crkvenost; 4) zajednička obaveza za sve članove crkve. Apstraktna osobina dogme pokazuje da se na nju odnosi istina, koja sadrži učenje o Bogu i Njegovom odnosu prema svetu i čoveku, istini vere, koja mora biti usvojena od strane vere. Dogme hrišćanske religije su Bogom otkrivene i zato su i neosporne i stalne: njih je otkrio sam Bog, jednom i zauvek u Sv. pismu i Predanju, predate su nam preko jedinog Sina Božijeg i objavili su ih apostoli. Zato crkveni oci nazivaju hrišćanske dogme "dogmama Božijim, Isusa Hrista, jevanđeljskim, apostolskim" i ono učenje koje ne potiče od Isusa Hrista i Njegovih apostola, nije verska dogma. Dogme su, usled svog božanskog nastanka, bezuslovno istinite i neosporne. Dužnu istrajnost čovečijim ubeđenjima u odnosu na versku dogmu daje njihova crkvenost, tj. priznavanje dogme kao takve od strane Vaseljenske crkve, tog čuvara i tumača božanskog otkrivenja za sve ljude, koji poštuju Sv. Duh, koji je sa njom zauvek, tako da ona ne može ni pogrešiti ni obmanjivati ni razočaravati. Zato su dogme često nazivali "crkvene dogme". Dogme moraju biti zajednička obavezna pravila ili zakoni za svakog onog, koji veruje i koji ne želi da se odrekne Hrista, niti da se izdvaja od crkve koju je On osnovao i jer bi se tako lišio nade na spasenje. Na taj način, dogme su Bogom otkrivena apstraktna istina, koja sadrži u sebi učenje o Bogu i Njegovom odnosu prema svetu i čoveku, koje čuva, određuje i predaje pravoslavna crkva kao neosporna, stalna i obavezna za sve verne pravila vere, a njihovo sistematsko izlaganje rasvetljeno i naučno obrazloženo, čini sadržaj D. B. Pravoslavno D. B. je sistem pravoslavnog hrišćanskog verskog učenja, tj. učenja o triipostasnom Bogu, Njegovim osobinama i aktivnostima u odnosu prema svetu i čoveku. Sve druge hrišćanske istine - moralna, bogoslužebna i kanonska imaju značaj za hrišćane zavisno od dogmi koje imaju prvostepeni značaj. Crkva toleriše onima koji se ogreše o njene zapovesti, ali isključuje sve one, koji se protive ili odbacuju njene dogme. Verske dogme zadovoljavaju potrebe čovekovog razuma, odgovaraju na sva njegova pitanja i zahteve i imaju snažan uticaj na religiozno-moralni život čoveka. Učenje koje odbacuje značaj dogmi u hrišćanstvu u ime moralnog ili religioznog osećanja je jednostrano i ne može izdržati kritiku. Pravoslavna crkva priznaje da je učenje Hrista i Njegovih apostola istina jednom zauvek data čoveku i njegovom zemaljskom životu, te da ne treba očekivati od Boga neposredno otkrivenje ljudima novih dogmatskih istina posle Isusa Hrista. Sve otkrivene verske dogme, koje je Bog dao preko proroka i ovaploćenog Sina Božijeg, ostaće za sva vremena dok bude postojalo hrišćanstvo. One čine apsolutnu istinu, zauvek stalnu i zato ne podležu nikakvim ispravkama, dopunama i usavršavanjima. Sasvim suprotno toj istini je učenje rimokatoličkog bogoslovlja o dogmatskom razvoju crkve, kojim se priznaju kvalitativne izmene dogmi i njihovo kvantitativno povećavanje u crkvi. Ali ovo učenje nema osnova ni u Sv. pismu, ni u starocrkvenom učenju, koji svedoče o vernosti istine pravoslavnog shvatanja. Pravoslavna crkva priznaje nepromenljivost i nemogućnost daljeg usavršavanja

verskog učenja u pogledu sadržaja, ali ipak, ne odbacuje mogućnost neke vrste usavršavanja u njenom razvoju. To usavršavanje i razvoj crkva smatra tačnijim određivanjem i objašnjavanjem, ili razotkrivanjem jednih istih i u biti nepromenjenih dogmi, a ne u povećanju njihovog broja, niti u izmeni samog njihovog sadržaja u odnosu prema čovekovom saznanju i prema usvajanju i shvatanju dogmi od strane ljudi. Ono biva različito kod raznih ljudi i u svakom čoveku u različitom uzrastu života. Prolazeći na taj način kroz čovekovo saznanje, dogme neminovno podležu promenama, prihvatajući razne konačne oblike, u neko vreme - manje savršene i određene, a u drugo više. Takav razvoj, tačnije takvo razotkrivanje dogmi, stvarno se odrazilo u crkvi. Pošto su hrišćanske dogme istine bogootkrivenja večne, razum čovečiji ne može ni da ih menja, ni da ih usavršava, jer se one moraju usvajati sa verom, a ne da se zasnivaju na nekim eksperimentalnim ili racionalnim podacima. Otud se postavlja pitanje: da li je u vezi sa njima moguća naučna i slobodna aktivnost razuma, da li je moguća nauka o njima? Pod naukom se podrazumeva istraživanje istine, stečene ili čovekovim razumom, ili saopštene otkrivenjem. D. B. bi moglo negirati umetnost nauke, samo u uslovima pogrešnih načela istine koju razotkriva nauka o dogmama koje su predmet vere. Ali vera ne isključuje njihovo svesno usvajanje i razumevanje, kao i pronicanje u najdublji smisao. Dogme mogu biti razmatrane sa raznih strana: otud su se pojavile i različite podele dogmi. Pravoslavno D. B. priznaje podelu dogmi na: 1) opšte i osnovne, koje se još zovu i članovi vere, od kojih svaka sadrži u sebi po nekoliko drugih dogmi, ili služi kao nekakva osnova; 2) pojedinačne, izvedene iz prvih, ili na njima zasnovane. Ta podela nam objašnjava, da se primajući članove vere, koje nam predlaže crkva u simbolu vere, već samim tim obavezujemo da primimo i sve pojedinačne dogme, koje iz njih izvodi crkva. Dogme se dalje dele na: 1) neshvatljive razumu, ili čiste, jer su one zasnovane na samo jednom natprirodnom otkrivenju; 2) shvatljive razumu, ili raznorodne, budući da su one nama poznate ne samo iz natprirodnog otkrivenja, već zajedno sa prirodnim razumom. Razlikujemo takođe dogme koje je razotkrila, ili nije razotkrila crkva, ali to je relativno; postoje dogme zajedničke pravoslavnoj i ostalim crkvama, i one koje to nisu. D. B. je u tesnoj vezi sa drugim naukama: jedne daju materijal za D. B. (nauka o Svetom pismu i sv. Predanju, Crkvena istorija, Osnovno i Uporedno bogoslovlje), za druge D. B. samo služi kao osnova (Moralno bogoslovlje, Liturgika, Omilitika). U istorijskom razvoju nauke D. B. razlikuju se tri perioda: 1) od apostolskog učenja do pojave sistema D. B. sv., Jovana Damaskina (730 - 750. god.); 2) od sv. J. Damaskina do mitrop. kijevskog Petra Mogile (1631 - 1647. god); 3) od polovine XVII veka do naših dana. U prvom periodu bila je izgrađena naučna metoda i po delovima objašnjen ceo sadržaj nauke. Početak naučnog metoda istraživanja bio je izazvan prelaskom u nedra Crkve Hristove učenih mnogobožaca kao što su sv. Justin filosof, Aristid, Tatijan i drugi, zatim pojavom neprijatelja hrišćanstva u liku mnogobožičkih mudraca, pojavom jeretika, koji su prihvatili hrišćanstvo, ali nisu umeli da se odreknu svojih ranijih filozofskih ubeđenja. Za prvim radovima sv. Justina i drugih, sledili su radovi sv. Irineja, Tertulijana i Origena u III veku. U IV veku pojavilo se 18 oglašanih i 5 tajnovodstvenih propovedi sv. Kirila Jerusalimskog, zatim veliki katihetski govor sv. Grigorija, skraćeno izlaganje božanskih dogmi blaž. Teodorita i delo blaž. Avgustina "O Božijoj državi". Po sadržaju nauke ovaj period ne može se porediti ni sa jednim drugim. Tada su istražena, utvrđena i ograđena sa svih strana sama njena načela, tada su razmotrene i sve pojedinačne dogme. Drugi period počinje pojavom

izvanrednog dela sv. Jovana Damaskina "Tačno izlaganje pravoslavne vere", koje ne predstavlja celokupno izlaganje dogmi, već naučno dogmatski sistem, strogo veran duhu stare Vaseljenske crkve. Primer sv. Jovana Damaskina nije imao sledbenike ni na Zapadu, niti na Istoku. Krajem IX veka, a posebno od polovine XI veka, zapadna crkva, baveći se novinama i podigavši na stepen dogme neka pojedinačna mišljenja, izneverila je staru crkvu i odelila se od pravoslavnog Istoka. Na Zapadu se pojavila i učvrstila sholastika, dok je na Istoku dogmatika Damaskina uživala zasluženu pažnju. Docnije "Dogmatska Panoplja pravoslavne vere" monaha Jevtimija Zigabena, "Blago pravoslavne vere" Nikite Honijata i "Crkveni razgovori o veri Hristovoj" sv. Simeona arhiepiskopa solunskog - bile su ispod Dogmatike Damaskina. Treći period je počeo padom Grčke, kada je u ruskoj crkvi, mitrop. kijevski Petar Mogila osnovao Kolegiju, gde se D. B. počelo predavati opširnije. U početku se D. B. predavalo u sholastičarskom duhu, kao na Zapadu. Prvi je izdvojio D. B. od Moralnog bogoslovlja, kao posebnu nauku, Teofan Prokopovič, a za njim je krenuo i čitav niz poznatih sistematičara, kao što su Georgije Koniski, Irinej Falkovski, Gorski i drugi. Od polovine XVIII veka ispoljila se težnja za oslobađanje od zapadne sholastike, počela su se pojavljivati izlaganja dogmi na ruskom, umesto na latinskom jeziku. Takvi su bili sistemi: mitrop. moskovskog Platona, protopopa arhiepiskopa Makarija, mitrop. moskovskog Makarija, arhiepiskopa černjigovskog Filareta, episkopa Silvestra, protopopa Malinovskog i mnogih drugih. Tada su počela da se pojavljuju i dogmatska istraživanja pojedinačnih pitanja, a mnoga takva dela, kao što su Stefana Javorskog i drugih, bitna su i za naše vreme.

Dodo - sv. prep. gruzijski, garedžijski čudotvorac, poreklom od kahetinskih kneževa Vačnadzeva. Proveo je pet godina sa svojim učiteljem, velikom avom, prep. Davidom. Zatim je osnovao svoj manastir u čast Presvete Bogorodice i 25 god. upravljao njime. Sveti sinod je zatvorio manastir 1881. god. Zbog velikih podviga u monaštvu i zbog svetog života Gospod mu je dao dar čudotvorca. Umro je u dubokoj starosti, početkom XVII veka, a sahranjen je u svojoj pećini. Godine 1881. mošti prep. D. prenete su u manastir sv. Davida. Uspomena na njega je u sredu posle Spasovdana.

Doketizam - od grč. - δοχειν (činiti se, izgledati) - učenje po kome je Hristos imao prividno telo, Njegova pojava bila je samo vizija, Njegovo telo fantom, Njegovo rođenje i smrt - priviđenje . Ova jeres potiče iz duboke drevnosti, a ponikla je iz misli, da je uzrok svakog zla materija, te da Hristos nije imao veze sa materijalnim svetom. I apostoli i prvobitna crkva su rano osudili to lažno učenje, koje je ušlo u sve dogmatske sisteme.

Doketi - (grč.) - jeretici, koji su učili da Gospod Bog Isus Hristos nije došao na zemlju u stvarnom telu čovečijem, nego u prividnom putenom podobiju.

Doktor - učitelj, a kasnije nosilac višeg naučnog zvanja. Prvi put se običaj sticanja naučnog zvanja "doktora" pojavio u XII veku u Bolonji na Pravnom fakultetu, zatim se pojavljuju i D. bogoslovlja, koji su dobijali zvanje od pape, ili pak od kancelara univerziteta, kao stalno ovlašćenog od pape. D. je zvanje osim neznatnih lokalnih odlikovanja, davalo pravo na nošenje doktorskog šešira, purpurno-crvene boje i četvorougaoonog, koji je uručivao kancelar univerziteta na svečanoj sednici. Da bi se

dobilo zvanje potrebno je bilo proći sve niže akademske stupnjeve - ispite, javne rasprave, probna predavanja i dr. Posle uvođenja reformacije pravo dobijanja zvanja D. prešlo je sa pape na lokalnu vlast, pri čemu D. nije polagao zakletvu za poslušnost papi, već vlasti, uz obavezu pridržavanja Habzburškog ispovedanja. D. je dobio pravo da svuda propoveda, predaje i štiti veru. Zatim je bila prihvaćena dodela zvanja D. honoris causa - posebno zaslužnim radnicima u nauci i crkvi. U XVII veku D. bogoslovlja su nosili titulu "ekselencijo". Da bi se stiglo do D., zahtevala se disertacija na latinskom jeziku, ispit na fakultetu u vidu latinskog disputa o tezama disertacije i govora na latinskom jeziku. Takav redosled sačuvao se do danas na nemačkim univerzitetima, a odatle je bio prenet i na ruske univerzitete, od 1869. god. u Duhovne akademije, sa uvođenjem novih propisa, ali, naravno, bez latinskog jezika.

Dug i dužnici u Bibliji. Odnos kod Jevreja između dužnika i zajmodavaca opisuje se u Svetom pismu ovako: 1) zajmodavac nije mogao da podjarmiljuje svoga dužnika i ugnjetava ga svojim zelenaštvom. U subotnu godinu, kada je zemlja ostajala neobrađena, on je mogao da zahteva uplatu duga samo od stranaca, ali ne i od Izrailjaca. Najčešće je to značilo odlaganje plaćanja do sledeće godine. Ovaj zakon se uvek poštovao, čak i posle povratka iz vavilonskog ropstva. Dužnici su bili obavezni da plaćaju svoj dug. Usled teške situacije oni su bežali od svojih zajmodavaca. Tako se Davidu, koji je bežao od gonjenja Saula, priključilo mnogo dužnika. Zajmodavac nije imao pravo da ulazi u kuću dužnika i da bira stvari. Smatralo se okrutnošću uzimati vola od udovice. Ako se kao jemstvo uzimala od siromaha odeća, zajmodavac je bio obavezan da je vrati do zalaska sunca. Ponekad je dolazilo do zalaganja svoje slobode ili dece, što je bilo zakonom zabranjeno. Uplatom duga jemstvo se vraćalo. Ako dug nije bio uplaćen na vreme zajmodavac je prodavao jemstvo, ili stavljao pod sekvestraciju (sudsku zabranu) stvari dužnika, ali ovo drugo se smatralo krajnošću i nedostojnim delom. Dužnika su na prijavu zajmodavca podvrgavali mučenjima, da bi saznali gde je sakrio svoje srebro.

Dužnost - zahtev moralnog osećanja, moralni zakon.

Dugovečnost patrijaraha - 365 - 969 godina života biblijskih patrijaraha po Bibliji (Avram, Noje i dr.). Ova ukazivanja u Bibliji dala su povod za prigovor na nju i razna tumačenja teksta. Neki smatraju da je u periodu pre Potopa bila na snazi veoma kratka vremenska jedinica, drugi smatraju da se u tim podacima ne ukazuje na život pojedinih lica, već čitavog roda, koji su oni predstavljali. Ova mišljenja nemaju dovoljno osnove, jer: 1) biblijska godina, kao što se svugde vidi u Bibliji, gotovo je jednaka našoj, nikada ne biva manja od kruga punog Meseca, a pod pretpostavkom kraće vremenske jedinice, dopušta se apsurdan zaključak kao da su prepotopski patrijarsi rađali decu dok su i sami bili u dečjem uzrastu; 2) za istorijsko postojanje čitavog roda, čak i period vremena od 900 godina neznatan je i uopšte se ne može govoriti o rodu, jer se u Bibliji veoma jasno govori o pojedinim patrijarsima i izlaže se sva njihova biografija. Pravilno se objašnjava ova izuzetna činjenica, prihvatanjem ideje prvobitne besmrtnosti, koja je zatim nestalna posle greha praroditelja i nova razgraničenja od 900. do 365. god. pokazuje postepeni period od rajске besmrtnosti do naredne smrtnosti, koja nije mogla da utiče odmah,

odjednom. Veliki uticaj na D. P. pružili su posebno povoljni uslovi života, ali najvažniji je živ uticaj Božijeg Promisla.

Dolina Hinom - Josafatova duboka dolina, prekrivena drevnim pogrebnim pećinama i novijim nadgrobni spomenicima, spaja se sa dolinom Hinom na onom mestu gde su jevrejski carevi utemeljili grešno služenje ognjenom Molohu. Dolina Hinom počinje na zapadu, zaobilazi Sveti grad sa jugozapada i juga i bez obzira na kamenito zemljište, obradiva je. Pominje se u Bibliji već pri određivanju granice između plemena Judinog i Venijaminovog (Is. Nav. 15,8) i njen naziv se može prevesti rečima: "dolina plemena Hinom". Drugi izvode taj naziv od ge'bene hinnom - dolina sinova jauka, jer se pri izlasku iz nje nalazi Tofet u kome su Judejci prinosili svoju decu kao žrtvu Molohu. Kada je car Josija objavio to mesto nečistim, a da bi zauvek prekinuo mogućnost ponavljanja takvih gnusnosti, Judejci su osetili takvu odvratnost prema tom svedoku zabluda svojih predaka, da su ga skraćeni imenom nazvali - Geena, označivši pakao i taj naziv je prešao i u Novi zavet.

Dolinska ili Doliska ikona Majke Božije. Ne zna se gde se nalazi. Predanje uopštava ovu ikonu sa kamenom grupom Bogorodice sa detetom, koja se nalazi u Francuskoj i koja se proslavila čudnim isticanjem krvi iz ruke Hristove, koju su otkinuli bogohulnici. Slavi se 13. februara.

Parohijski domovi - koji služe parohijskom sveštenstvu. Za njihovu kupovinu dozvoljena je upotreba dela prihoda, koji pripada crkvama, zakupnih prihoda i drugih crkvenih svota i stalnih doprinosa u korist sveštenstva. Oni se moraju graditi najmanje 10 hvati od crkve, a ako su bliže ne mogu se izdavati u najam svetovnim licima. Oni su oslobođeni plaćanja stanarskih obaveza ako se ne izdaju u zakup. Za sveštenstvo zapadnih ruskih eparhija, postoji poseban zakon o podizanju sveštenečkih prostorija, postoje za to specijalna ulaganja. Parohijskim domovima u Rusiji obezbeđeno je oko 3/4 ukupnog sveštenstva.

Domestici - dvojica horovođa u drevnoj hrišćanskoj crkvi: desni i levi, koji pevaju zajedno sa protopsaltom, pripadaju sveštenstvu a posebno su rukopoloženi van oltara. Od njih potiče naziv "demestvenoe" pojanje, koje je prešlo iz Grčke u Rusiju.

Dometijan - ime nekoliko svetih. Uspomena na njih je u siropusnu subotu i 10. januara. Poslednji od njih D. ep. meletinski, živeo je u VI veku, a umro je 601. god.

Dometije (lat. ili grč. - ukrotitelj): 1) Persijanac, prep. muč., uspomena na njega je 7. avgusta; 2) sv. prep., uspomena na njega je 8. marta.

Dominik - de Gucman, osnivač dominikanskog reda. Rodio se u Kastilji 1170. god. sa 14 godina upisao se na univerzitet u Valensiji. Godine 1194. postao je zamenik priora Kaptola u Osmu, bio je misionar među muslimanima, 1204. god. putovao je u južnu Francusku, gde se sukobio sa albižanskim jereticima. Preobraćajući ih osnovao je sirotišta za devojčice u Pruili. Posle krstaških ratova protiv njih, koje je objavio Inokentije III, D. je sa svojim sledbenicima išao za vojskom kao član istražne komisije. Po završetku rata D. je rešio da osnuje bratstvo za borbu protiv jeretika, ali to IV lateranski sabor 1215. god. u Rimu nije dozvolio. Onda je papa dozvolio,

uslovljavajući prihvatanje ustava već nekog priznatog reda. D. i bratstvo su prihvatili ustav bl. Avgustina. Papa Honorije III, je kao simbol dao redu lik psa sa zapaljenom bakljom u ustima. Od tog vremena red je počeo da se proširuje. D. je osnovao samostane u Mecu i Veneciji, zatim je D. bio imenovan za dvorskog propovednika. Godine 1220. red je objavio odricanje od lične svojine. D. je za života video uspešno širenje svoga reda. Neposredno pre njegove smrti, na zajedničkoj skupštini u Bolonji, pojavili su se predstavnici 60 samostana. Umro je 6. avgusta 1221. god. Posle 12 godina kanonizovao ga je papa Grigorije IX. Od 1228-1230. god. bile su otvorene na pariskom univerzitetu dve katedre za dominikanske monahe. Sholastika je delo dominikanaca: oni su dali crkvi 4 pape, 60 kardinala, 150 nadbiskupa i 800 biskupa. Iz dominikanskog reda izašli su Toma Akvinski, Savonarola, Las-Kazas, Mester Ekart, Albert Veliki, Ivan Tauler, Henrik Suzo, Vinsent Ferije i Vinsent Bove. Posle 600 godina rada dominikanski red pretrpeo je udarac od pape Pija IX, kada je on 1855. god. proglasio dogmu bezgrešnog začeća Bogorodice, protiv koje su se dominikanci stalno borili.

Domicila Flavija, rođaka rimskog imperatora Vespazijana, žena konzula Flavija Klimenta, prva hrišćanka, koja je primila hrišćanstvo posle propovedi ap. Pavla. Optužena zajedno sa svojom decom za bezbožništvo, za vreme gonjenja hrišćana prognana je na ostrvo Pandatarija, gde je i umrla. Rimska crkva je slavi 7. maja.

Domicila - rođaka rimskog imperatora. Prognana je na ostrvo Pandatarija, zbog ispovedanja hrišćanske religije, i bila spaljena. Uspomena na nju je 20. aprila.

Domicijan - vinovnik drugog velikog gonjenja hrišćana, rimski imperator od 81 - 96. god. Svoja gonjenja hteo je da opravda time da je tražio među hrišćanima Jevreje, navodno opasne po rimsku državu. Zbog toga su mnogi hrišćani doživeli mučan kraj. D. je umro, ubili su ga zaverenici, koji su trpeli zbog njegove surovosti.

Domn I - rimski papa u VII veku, poreklom Rimljanin. Izabran je bio na papski presto 677. god. Njegova vladavina obeležena je proterivanjem iz rimskih samostana sirijskih nestorijevaca, potčinjavanjem ravenkog nadbiskupa Reparta papskoj vlasti i ljubavlju prema graditeljstvu, zahvaljujući čemu je u Rimu sagrađeno mnogo predivnih zgrada. Umro je 678. god.

Domn (lat. gospodin) - jedan od 40 muč.. Uspomena na njega je 9. marta.

Domn - prep. jedan od sinajskih otaca, batinanih na Sinaju i Raiti. Uspomena na njega je 14. januara.

Domna (lat. gospođa) - mučenica, primila je hrišćanstvo od sveštenomučenika Antima, izmučena do smrti za vreme imperatora Maksimijana. Uspomena na nju je 3. septembra.

Domna - ime mnogih svetiteljki. Uspomena na njih je 28. januara i 28. decembra.

Domnika - sv. mučenica, živela je u Kilikijskoj oblasti. Zbog privrženosti hrišćanstvu pretrpela je strašna mučenja za vreme Dioklecijanovog gonjenja hrišćana.

Uspomena na nju je 12. oktobra.

Domnika - prepodobna, živila je u Kartagini, krštena je u Konstantinopolju, zamonašila se, predavši se postu. Posedovala je Božiji dar isceljivanja bolesnih, predviđala je budućnost, upravljala je stihijama. Umrta je u dubokoj starosti, u V veku, predvidevši dan svoje smrti. Uspomena na nju 8. januara.

Domnikija - prepodobna, živila je u V veku, rodom iz Antiohije, velika isposnica. Njen podvig se sastojao u neprestalnom plaču, nošenju isposničke odeće i postu. Jela je usoljeno sočivo, pomagala sirimašne. Uspomena na nju je 28. februara.

Domnina - sv. devica, provela je život u velikim podvizima, umrla je u V veku. Uspomena na nju je 5. marta.

Domnina - sv. mučenica, bogata Rimljanka, zajedno sa svojom kćerkom, sv. mučenicom Virinejom, i sv. mučenicom Proskudijom, bacila se u more spasavajući se od ratnika, koji su hteli da ih obeščaste. Uspomena na njih je 4. oktobra .

Domnin - muč., uspomena na njega je 1. oktobra.

Domnicka ikona Majke Božije, nalazi se u Domnickom manastiru u Černjigovskoj guberniji, koji je osnovao hetman Mazepa 1696. god. na mestu čudesnog javljanja ikone. Slavi se 8. septembra.

Domnicki Roždestvo-Bogorodični muški manastir, neopštežiće. Nalazi se u Černjigovskoj guberniji, na 9 vrsta od Berezne, u kraju Domnica. Osnovan je 1696. god. Ima tri kamene crkve.

Domostrojka (Ikonomka) - naziv koji je sama sebi dala Bogorodica. Na Atosu, u lavri sv. Atanasija, Bogorodica je u vreme čudesnog spasavanja bratstva od gladi i siromaštva, nazvala sebe ikonomkom, ikonoma tamo nije bilo. Javila se Ona, otelovljna, sv. Atanasiju i svima koji su se molili u crkvi. Ikona potvrđuje taj događaj. Slavi se 5. jula.

Domostroj - književni spomenik XVI veka, koji se pripisuje moskovskom blagovesnom protopopu, prijatelju i prvom savetniku cara Ivana Groznog, u prvoj polovini njegove vladavine. Domostroj Silvestra nije njegovo originalno delo, ono je postojalo i ranije. Silvester ga je preradio, malo izmenio i dopunio sopstvenim delom - Poslanicom sinu Antinu. Domostroj se deli na tri dela. Prvi deo ima 15 glava, koje izlažu uputstva o religioznim obavezama hrišćana u odnosu prema Bogu i bližnjima, posebno prema duhovnim i građanskim vlastima. Drugi deo ima 14 glava, koje sadrže propise koji se tiču porodičnog života, gde je muž nazvan glavom porodice. On je dužan da se brine o svemu i sve da poučava. Treći deo ima 34 glave, sadrži mnogo različitih i detaljnih zabeleški propisa, pravila koja se odnose na ekonomiju i domaćinstvo kao npr.: krojenje, šivenje, pravljenje godišnjih zapisa potrošnje hrane, održavanje bašte itd. Poslednja glava, posvećena je sinu Antinu. Silvester ga moli da se ugleda na svoga oca i da ga sledi u svemu, da će ga po njegovom mišljenju to dovesti do dobra. Najstariji spis D. odnosi se na drugu

polovinu XVI veka.

Donat - sv. muč. postradao sa drugim hrišćanima za vreme Maksimijana, 303. god.

Donat - ep. arecki, zbog odbijanja da prinese žrtvu idolima, posečen mačem za vreme Julijana Odstupnika, 361. god.

Donat Elije, govornik i gramatičar, učitelj bl. Jeronima. Njegova latinska gramatika uvedena je bila u sve srednje škole u srednjem veku.

Donatisti, raskolnici u IV veku. Za vreme Dioklecijana među hrišćanima se pojavila težnja ka mučenju i žrtvovanju smrću za veru. Zato što su od njih zahtevali predaju svetih knjiga, mnogi su namerno izjavili, da knjige imaju, ali da ih neće predati. Ali biskup kartaginski, Mensurije, istupio je protiv suvišnog bavljenja dobrovoljnim mučenicima. To je fanatike još više uzбудilo. Završilo se time što je u kartaginskoj crkvi došlo do raskola, postojala su dva biskupa i dve pastve. Van Afrike priznavali su biskupa Cecilijana, predstavnika umerenih, a suprotnu partiju smatrali su raskolničkom, koja se odvojila od crkve. Godine 313. Konstantin Veliki obećao je afričkoj crkvi svoje pokroviteljstvo, ali su donatisti namerno isključili umerene. Oni su se požalili caru i posle istrage Cicilijan se opravdao, a Donat Veliki, vođa donatista, je zbačen. Ali donatisti se nisu potčinili, ponovo su molili cara da im pošalje radi istrage pravnike. Ovi zastupnici su rešili stvar u korist Cicilijana. Sin Konstantina Velikog, Konstans, preuzeo je protiv njih oštre mere, što je rezultiralo ugušenjem pobune D. On je zatvorio njihove crkve i prognao Donata Velikog. Vladavinom Julijana, koji se borio protiv pravoslavne crkve, podržavanjem jeretika i raskolnika, D. su ponovo otvorili crkve, vratili iz progonstva biskupe. Za vreme narednih careva protiv D. su ponovo bili izdati strogi zakoni. D. bi trajali još dugo da nije došlo do unutrašnjeg razdora u samoj sekti. U Kartagini je bilo tri biskupa. Protiv D. istupio je blaž. Avgustin. Godine 405. sabor u Kartagini je molio cara Honorija da donese protiv D. krivične zakone. Ponovo su počele represije. Godine 409. Honorije je izdao ukaz o verskoj toleranciji, ali pod uticajem pravoslavne crkve ga je ukinuo. Godine 411. održan je u Kartagini sabor na kome je učestvovalo 286 pravoslavnih episkopa i 280 D. biskupa, Raspravljali su tri dana i najzad je carev opunomoćenik objavio, da su D. pobeđeni. Godine 414. D. su bili lišeni građanskih prava, 415. god, pod pretnjom smrtne kazne zabranjeno im je bilo da se okupljaju na bogoslužnja, ali su se ipak održali do VII veka - do napada Saracena na Afriku.

Donecki Pretečenski muški manastir, opštežiće, na samostalnom izdržavanju. Nalazi se na 18 vrsta od grada Bogučara, u Voronješkoj gub. Vreme osnivanja je nepoznato, ali on je postojao još u XVIII veku pod imenom Uspenska pustinja.

Donska eparhija osnovana je 5. aprila 1829. god. Obuhvata veći deo Oblasti donske vojske, sa izuzetkom taganrogskog i rostovskog okruga ,koji ulaze u sastav Jekatarinislavske eparhije. U njoj ima pravoslavnih oko dva miliona, staroobrednika oko 125.000, članova sekti oko 2.500 i lamaista 25.000. Ukupan broj crkava je 730, od toga - jedna saborna, 614 parohijskih, 21 "jednoveračka", 9 grobljanskih, 11 manastirskih i 7 pokretnih. Ima 4 manastira: jedan muški i tri ženska. Godine 1871. pri D. E. osnovana je vikarija aksajska. Duhovna konsiztorija je bila otvorena 1829.

god. Ona danas ima 4 redovna i jednog vanrednog člana. Okružnih protoprezvitera 29. Svaki arhijerejski okrug ima: arhijerejske savete, dva islednika, koje bira eparhijska uprava od iskusnih sveštenika, cenzora propovedi i ispovednika. Manastiri: 1) Kremenski Voznesenski muški manastir opštežiće, na samostalnom izdržavanju. Ima svoju Pjatinšku crkvu; 2) Bekrenevski Nikolajevski ženski manastir opštežiće; 3) Staročerkaski Jefremovski ženski manastir poluopštežiće, na samostalnom izdržavanju; 4) Ustmedvedicki Preobraženski ženski manastir, trećeg reda. Svetinje .- Za vreme kolere 1830. god. jedna žena, po viđenju iz ranijeg sna, našla je u praznoj kući u selu Aksajnska ikonu Majke Božije. Posle litije sa tom ikonom, nazvanom Aksajnskom, kolera u stanici je nestala. Prosvetne, dobrotvorne i druge eparhijske ustanove: 1) Aksajnsko-bogorodično bratstvo, osnovano je 1886. god. Zadatak bratstva je bio religiozno prosvetavanje naroda. Ono se brinulo o poboljšanju crkvenog pojanja, organizovanju razgovora van službe, davanju priručnika crkvenim školama, vođenju borbe sa raskolom i sektama putem širenja protivraskolničkih biblioteka i izdavanja religioznih brošura. Imalo je svoju knjižaru; 2) Pjatiizbjansko nikolajevsko crkveno-protivraskolničko bratstvo. Osnovano je 1897. god. Vodi rasprave sa raskolnicima; 3) [kolsko dimitrijevska bratstvo pri grobljanskoj Crkveno parohijskoj školi u Novočerkasku. Zadatak bratstva je bio da potpomaže obrazovanje i prosvetavanje u parohiji u duhu pravoslavne crkve; 4) Društvo trezvenjaka - organizovano u različitim mestima eparhije; 5) Eparhijski komitet pravoslavnog misionarskog društva, otvoren 1871. god.; 6) Eparhijsko odeljenje carskog pravoslavnog Palestinskog društva, otvorenog 1895. god. Zadatak društva je da putem čitanja upozna slušaoce sa istorijom Svete zemlje i daje informacije o radu društva; 7) Kasa za penzionisana sveštena lica, osnovana 1879. god. i Donsko eparhijsko društvo uzajamne pomoći. Članarina se delila na tri kategorije: 18 r. , 12 r. i 6 r. Osim penzije crkveno-sveštenim licima, kasa daje njihovim osiromašenim porodicama jednokratnu pomoć, koja se uzima iz specijalnog fonda stvorenog od članarine. Zapravo posle smrti svakog sveštenika, svi sveštenici Eparhije prilažu u taj fond po 1 r., a đakoni i crkvenjaci po 25 k. Kasu vodi komitet od tri člana, koji se biraju na eparhijskim kongresima; 8) Eparhijsko starateljstvo o siromašnima sa duhovnim zvanjima, osnovano 1830. god. Sredstva društva formiraju se uz pomoć godišnjih uplata crkveno-sveštenih lica (sveštenik - 1 r., đakon - 75k i crkvenjak - 50 k.), uplate za premeštaj iz kasica i prihoda po sabirnim listama, novca od kazni polovine ili trećine prihoda od crkvenih mesta. Duhovne škole i crkveno parohijske škole: 1) Bogoslovija je otvorena 1868. god, za vreme arhiepiskopa Platona (kasnije mitrop. kijevskog). U njoj su dve biblioteke: glavna i učenička. U bogosloviji se organizuju religiozno-moralna predavanja za narod. Učenici petog i šestog razreda učestvuju u razgovorima sa storoobrednicima, koje vodi nastavnik za raskol. Neobavezni predmeti su: ikonografija, medicina, muzika i knjigovezački zanat. Pri bogosloviji, od samog njenog postojanja, osnovana je kasa pomoći za vaspitanike; 2) Novočerkaska duhovna škola, otvorena 1821. god. Ima dve biblioteke: glavnu i učeničku. Kasa za pozajmice za učenike otvorena je 1880. god; 3) Ust-medvedicka duhovna škola; 4) Eparhijska ženska škola, otvorena 1889. god; 5) Misionarska škola u koju se primaju lica uzrasta preko 22 godine. Učenici dobijaju pomoć u visini 12r. mesečno; 6) Crkveno-parohijske škole. Ukupan broj škola po podacima iz 1909. god. je - 858: drugostepenih 6; dvogodišnjih 4; uzorne 2 (pri bogosloviji je i ženska škola); jednogodišnjih 638 i škola opismenjanja 189. Protiv raskolničkih misionara u eparhiji ima: jedan

eparhijski, šest okružnih sa dva pomoćnika, jedan za borbu protiv sekti. Od 1842. god. novočerkaski arhijereji nazivaju se - donski i novočerkaski. Prvi donski arhijerej : - 1) Atanasije (od 1829 - 1842. god.), zatim 2) Ignatije (1842 - 1879 . god.); 3) Jovan (1847 - 1867. god.),4) Platon (1867 - 1887. god); 5) Aleksandar (1877 - 1879. god.); 6) Mitrofan (1879 - 1887. god.); 7) Makarije (1887 - 1894. god.); 8) Donat (1894 . god.); 9) Atanasije (1894. god.) i Vladimir - od 1908. god. Prvi Donski vikar bio je Nikanor (1871. god.); 2) Nestor (1877. god.); 3) Flavijan (1880. god.); 4) Serafim (1885. god.); 5) Avgustin (1887. god.); 6) Jovan (1889. god.) i 7) Germogen .

Donska ikona Majke Božije. 1) Vlasništvo donskih Kozaka, koja je darovana 1380. god. Dimitriju Donskom. Sada se nalazi u Moskvi, u Kremlju; 2) U Sofijskoj pustinji u Kurskoj guberniji. Doneta je na dar donskim Kozacima 1733. god., čudotvorna je. Slavi se 19. avgusta.

Donski muški manastir, osnovan u Moskvi 1593. god., kao uspomena na čudesno izbjavljenje tog grada od najezde krimskog kana Kazi-Gireja. Manastir prvog reda neopšteziće. Manastir ima sedam kamenih crkava, neke od njih su stare, stilske. U riznici se čuva mnogo spomenika crkvene starine.

Donske eparhijske novosti. Izlaze od 1. januara 1869. god., sa dve rubrike: sa zvaničnim crkvenim vestima i opštim materijalom. Od 1870. god. izlaze dva puta mesečno (prve godine izlazile su jednom nedeljno).

Dorimedot (grč. car, nošen na kopljima) - muč. senator, III veka. Uspomena na njega je 19. septembra.

Dorodnicin, Anempodist Jakovljevič. (vid. Aleksije, ep. saratovski).

Doroteja - zaštitnica Pruske, pobožna žena. Uspomena na nju se kao svetinja čuva u Nemačkoj. Živelu je u XIV i početkom XV veka.

Dorotej (grč. dar Božiji) - ime nekoliko svetih muč. Uspomena na njih je 3. septembra, 7. novembra i 28. decembra; prep. pustinjač - 16. septembra.

Dorotej - sveštenomučenik. U toku 50 godina upravljao je crkvom u zvanju ep. tirkog i za vreme vladavine Julijana Odstupnika, mučenički je završio (362. god.) u Udskom gradu u donjoj Miziji (sada Varna). Učestvovao je na Prvom vasiljensom saboru. Uspomena na njega je 5. juna.

Dorotej, ep. martijanopoljski u Miziji. Na Efeskom saboru pokazao se kao jeretik (nestorijevac). Borio se na tom saboru sa sv. Kirilom Aleksandrijskim i bio je za njegovo isključenje. Zatim je ubrzo i sam bio isključen i umro je u izgnanstvu u Kesariji Kapadokijskoj.

Doroteja sv. mučenica. Posečena mačem oko 300. god. za vreme imperatora Dioklecijana, po naređenju načelnika Kapadokijske oblasti Saprikija, zbog nepokolebljive vere u Hrista i sposobnosti preobraćanja mnogobožaca u

hrišćanstvo. Uspomena na nju je 6. februara.

Dore Lui (DORE) - poznati francuski umetnik - slikar (1833 - 1883. god.). Njegove su između ostalih, ilustracije: "Božanstvene komedije" Dantea (1861 - 1868. god.), Biblije (1864. god.), "Izgubljenog raja" Miliona (1865. god.).

Dositej (grč. koji je Bogom dat). Poznat je po svom asketskom životu i služenju u korist bližnjih. Živeo je i umro u XVII veku. Uspomena na njega je 19. februara.

Dositej, lažni mesija među Samarjanima. Osnovao je svoju sektu, a sebe je nazvao prorokom o kome se predskazuje u Ponov. 18,18. Njegova sekta je postojala do VI veka. Tačnih podataka o njemu nema: jedni pretpostavljaju da se on javio posle Hrista, drugi ga smatraju savremenikom Spasitelja.

Dositej - u toku deset dana 1189. god. bio je konstantinopoljski patrijarh.

Dositej Notar, rodio se 1641. god. na Peloponezu. U zvanju đakona stigao je na službu u Konstantinopolj kod jerusalimskog patrijarha Pajsija. Jerusalimski patrijarh Nektarije ga je unapredio u zvanje mitrop. Kesarije. Od 1669. god. jerusalimski patrijarh. Pod njegovom upravom održao se Jerusalimski sabor (1672. god.), na kome je bilo predstavljeno pravoslavno ispovedanje vere. Kao patrijarh ispoljio je revnosnu brigu o podršci pravoslavnoj veri kao i izvanredne administrativne sposobnosti. Kada se dug za Sveti grob popeo do imponantnih razmera - 83.000 groša, sam se uputio na daleko hodočašće radi prikupljanja prihoda. Umro je u Konstantinopolju 7. februara 1707. god.

Dositej, iguman Kievo-Pečerskog manastira. Početkom XIII veka putovao je na Atos, odakle je doneo čin o pojanju psalama, štampan pored psaltira. Umro je 1219. god.

Dositej je jedan od istaknutih poslenika među staroobrednicima. Uglavnom zbog strogosti svog života, postao je čuven među raskolnicima, ne samo među svojim prijateljima već i neprijateljima kao što je poznati protopop Avakum. Nema potpunih podataka o njegovom životu. Bio je najpre iguman Besednog Nikoljskog manastira Tihvina, zatim je zbog asketizma napustio ovaj manastir i naselio se u Kerženskoj pustinji blizu Povenca. Slava o njegovom svetom životu daleko se pročula među raskolnicima pa su kod njega u pustinju u velikom broju stizali njegovi poklonici. Oko 1685. god. je napustio Keržensku pustinju i preselio se na Don, u pustinju monaha Jova. Zbog gonjena raskolnika D. je sa mnogim svojim poklonicima morao da napusti ovu pustinju i krenuo je prema reci Kumi, na Kavkazu. Tu je i umro, 1691. god, iskreno oplakivan od svih koji su ga poznavali.

Dositej (Toporkov) - monah Volokolamskog manastira, brat episkopa Kolomenskog Vasijana i sinovac prep. Josifa Volockog, kome je on i napisao, posle njegove smrti, posmrtni govor.

Dosij (grč. tesar) ime nekoliko sv. muč. Uspomena na njih je 21. oktobra i 20. novembra.

Dostojevski, Fjodor Mihailovič, čuveni romansijer i religiozni mislilac, rodio se 30. oktobra 1821. god i umro 1881. god. (sahranjen je 2. februara u Aleksandro-Nevskej lavri u Sankt Peterburgu). Izvanredne su misli Dostojevskog, koje se protežu u svim njegovim delima. Ko je bio Dostojevski? To je bio, pre svega i više od svega, Čovek u najboljem, najuzvišenijem smislu te reči. Pitanja, koja su ga najviše uznemiravala i mučila su večna, stara koliko i svet i nova kao sutrašnji dan: čovekova pitanja o Bogu, o svetu, besmrtnosti, pitanja o sreći i smislu života. Gorostas duha, Dostojevski se nije povlačio u nekakve staleške, niti partijske ograde, tako da ga je nemoguće shvatiti sa tačke gledišta partije, grupe. Postavljajući i razrešavajući pitanja opšteljudskog karaktera i značaja, Dostojevski vodi ka Bogu, ali vodi svojim posebnim putem, mučenički odstradanim i svestrano promišljenim. Odmah se oseti da je to pouzdan vođa, koji zna sve ulaze i izlaze, sve krivine i staze pre svega usvojite hrišćansku etiku, sprovedite jevanđeljsko načelo u svoj život - to je ono najvažnije - uči nas Dostojevski. Samo posle toga će imati značaj i sve ostalo: i obred, i molitva, i sva spoljašnja strana religije. Bez duše, bez ljubavi prema ljudima religija je samo forma lišena sadržaja. Čak i požrtvovanje, ne govoreći o jedinstvenim običajima, gubi svoju cenu ako se zatvara u sebe i egoistički zaboravlja na druge, na služenje druguma, na ljubav prema ljudima. Po njegovom ubeđenju tajna istinskog hrišćanskog duševnog raspoloženja, istovremeno istinski srećnog samoosećanja, ne sastoji se samo, kao što se vidi iz romana "Braća Karamazovi", u veri u Boga i dubokoj predanosti Njemu. Seta, tuga, potištenost, suzbijanje samoosećanja, strano je najsitnijoj mrvici sreće. Sve je to neizbežna sudbina onoga, ko stoji u lažnom odnosu prema samome sebi, a preko toga i prema drugima, ko svoje "ja", svoj egoizam stavlja na prvo mesto. Dokle god čovek misli o sebi - o svojoj koristi, o svom miru, o sreći, o zadovoljstvima, čak i o smislu svoga života, dotle neće ostvariti ni sreću, ni smisao života. Patnje, po Dostojevskom, ne samo da daju čoveku ključ za saosećajno razumevanje tuđih patnji, tuđe nesreće, ne čine ga samo moralno osetljivim i iskusnijim u životu, već služe i kao neka vrsta iskupljenja za grehe, za ružnu, nemoralnu i bezbožnu prošlost. Patnje su zato, ponekad, pravo dobročinstvo za čoveka i on ih sam želi. U vezi sa omiljenom idejom Dostojevskog o blagotvornom značaju patnje, smirenja i pokajanja, neophodno je zapaziti i neobično duboku, sveobuhvatnu misao o krivici i odgovornosti svakog pred svima i svih pred svakim.

"Dostojno jest" ili "Milujuščaja" ikona Majke Božije, nalazi se na Atosu. Ikona je tako nazvana zato što je po predanju, arhangel Gavriilo, koji se pojavio u ćeliji, otpevao pred njom hvalu Bogorodici rečima "Dostojno jest" itd. Desilo se to u X veku i od tada je ova molitva postala svetski poznata i peva se rečima arhangela Gavriila, njegovim prstom je nacrtana na kamenoj ploči. Od nje je napravljeno nekoliko kopija. Ikona je čudotvorna. Slavi se 11. juna i 13. jula.

Docent (lat.) - naziv za profesora fakulteta, uzet iz Nemačke. U Duhovnim akademijama docenti ne mogu biti lica, koja imaju stepen niži od magistarskog. U svakoj akademiji uobičajeno je najmanje deset docenata, pri čemu se taj broj može povećavati u zavisnosti od broja upražnjenih katedri, koje popunjavaju docenti. U akademskim savetima D. imaju samo pravo savetodavnog glasa.

Drakon - spominje se u nekanonskom delu knjige proroka Danila (Dan. 14,23 - 27), gde se govori o njegovom kultu kod Vavilonaca. Drakon je prema njihovoj predstavi imao sve osobine grabljivih i zlih životinja. Drakon se spominje (zmaj) još u: Izl. 7,15., Ponov. 32,33 i dr. i u Apok. 12,3 - 17; 13,2 - 11 i dr., pri čemu se kod ap. Jovana pod rečju drakon alternativno predstavlja sablaznik - đavo.

Drevinski Lavrentije, učestvovao je 1596. god. na Brestovskom saboru, koji je odbacio uniju. Jedan je od nepokolebljivih zaštitnika pravoslavne vere i boraca sa unijom i katoličanstvom.

Drvo života i drvo poznanja dobra i zla - o prvom od njih se govori u Bibliji, kao o drvetu koje ne samo što je ukrašavalo raj i davalo plodove, već je i imalo posebne osobine: njegovi plodovi su saopštavali onome ko ih je jeo večno trajanje života. (Post. 2,9) i (Post. 3,22). Pomenute osobine drveta već su izgubile svoj značaj za prvog čoveka posle prvog greha, pa mu je zato sam pristup, tom drvetu bio zabranjen (Post. 3,22). Pojam o "drvetu života" nisu imali samo Jevreji, već je na osnovu spomenika koji su do nas došli on postojao, u nešto izmenjenom obliku, i kod starih naroda arijevske rase. Npr., prema predstavi Indusa za ukrašavanje raja služilo je drvo, koje je davalo sladak sok. Svaki onaj koji je okusio taj sok postajao je besmrtn. Zatim, predstava o raju i rajskom besmrtnom drvetu nalazi se i u legendama Kineza, predanjima Egipćana itd. Podudarnost predanja drevnih naroda o čarobnom rajskom besmrtnom drvetu sa biblijskim predanjem o drvetu života neosporno govori u korist toga da drvo života nije plod fantazije, već da je ono stvarno postojalo. Zahvaljujući tome se i sačuvao veliki broj istih sećanja kod svih naroda. Kasnije u knjizi Priča, u Apokalipsisu i u delima sv. otaca o crkvi, drvetu života se ne pripisuju samo njegove realne osobine rajskog drveta, već i neka simbolička značenja. Tako u knjizi Pr.S. pod "drvetom života" treba shvatiti premudrost (Pr.S. 3,18; 11,30; 12; 15,4 i dr.). Sveti oci upoređuju "drvo života" sa Krstom Hristovim, kojeg nazivaju "novim životnim drvetom". U Apok. 2,7; 22,1, 2 i 14, gde se govori o novom čudesnom "drvetu životu". "Drvo poznanja dobra i zla" nalazi se nedaleko od drveta života (Post. 2,9 i 3,3). Nasuprot drvetu života ono je imalo plodove, koji su one koji su ih jeli lišavali besmrtnosti. Zato je bilo zabranjeno da njegove plodove jede prvi čovek. Ta zabrana je imala za cilj da utvrdi u prvom čoveku težnje ka stalnom činjenju dobra putem obuzdavanja želja, koje su pobuđivali u njemu plodovi drveta poznanja dobra i zla.

Drozdov, Nikolaj Mihajlovič, profesor Kijevske duhovne akademije na Katedri za latinski jezik, doktor bogoslovlja. Magistarska disertacija "Istorijski karakter knjige o Juditi" (1876. god.) i doktorska "O nastanku knjige Tovita" (1901. god). Profesor je od 1883. god. Profesor D. je stalni saradnik akademijnog časopisa "Radovi kijevske D. A.", gde je objavio veći broj članaka.

Drosida - sv. mučenica. Spaljena je na lomači u Antiohiji. Uspomena na nju je 22. marta.

"Branilac istine", nedeljne novine, koje su od 1888. god. izlazile u toku tri godine. Glavni zadatak je bio u borbi sa raskolom i sektama.

“Prijatelj trezvenjaka”, dvonedeljni religiozno-moralni časopis, koji je izlazio u Peterburgu, zaslugom G. S. Petrova. Na početku izlaženja (1900. god.), časopis je imao uspeha, a zatim je postajao lošiji i krajem druge godine je prestao da izlazi. Zadatak časopisa nije bio samo borba protiv pijanstva već i propoved trezvenosti u svakom smislu, tj. hrišćanskom životu.

Prijateljstvo - osnovno opredeljenje prijateljstva je uzajamna privrženost dve osobe, zasnovana na sličnosti karaktera i načina mišljenja. Smisao nije samo u postizanju prijatnog preko opšteg već u uzajamnom moralnom usavršavanju. O prijateljstvu i njegovom značaju pominje se kod Isusa sina Sirahova (6,7-16), koji vernog prijatelja poredi sa blagom. Prijateljstvo među prvim hrišćanima zasnivalo se na veri u Isusa Hrista i takvo prijateljstvo je bilo posebno plemenito, čisto i čvrsto, jer je bilo altruistično i sposobno na visoke podvige samopožrtvovanja. Kao primer iskrenog prijateljstva u Starom zavetu može poslužiti David i Jonatan (1. Car 18). U Novom zavetu ideal prijateljstva dao je Spasitelj, u Njegovom odnosu prema svom učeniku, sv. Jovanu Bogoslovu (Jn. 13,23), zatim sv. apostol Pavle i sv. apostol Timotej.

Drusila - o njoj se govori u Dela. 24.,. Kćerka cara Iroda Agripe I, sa 14 godina bila je udata za cara Azisa Emeskog. Njena lepota očarala je prokuratora Feliksa, koji ju je ubedio da ostavi muža i da se uda za njega. Povodom njene udaje za Feliksa i govori ap. Pavle u gore navedenom mestu u Dela.

Druzije Jovan, poznati učeni bogoslov, dao je tumačenje različitih knjiga Starog zaveta. Rodio se 1550. god.

Druzi - narod (oko 70.000 muškaraca), koji žive na zapadnoj padini Livana i na celom Antilivanu i nalaze se pod turskom vlašću. Njihova religija je spoj hrišćanstva sa muhamedanstvom. Priznajući da je Bog jedan i da je nevidljiv čoveku, Druzi nasuprot muhamedancima, smatraju da se Bog otkrio čoveku kroz ovaploćenje, primivši njegov lik. Jedno od takvih, poslednjih ovaploćenja bilo je ovaploćenje kalifa Hakima Bijamrilagija (1019 - 1044.). Godine 1040. on je izjavio narodu u džamiji da je on ovaploćeni Bog, otud i naziv koji je sam sebi dao - Bijamrilagi, tj. onaj koji sudi po zapovesti Božijoj. Kao kalif isticao se neobičnom surovošću i gonjenjem hrišćana i Judejaca. Po njegovoj zapovesti bilo je porušeno oko 30.000 hrišćanskih crkava i manastira u Siriji i Egiptu. Njegova propoved o ovaploćenju našla je mali broj pristalica među narodom. Veći deo naroda je pri pokušaju pristalica Hakima da propovedaju njegovo božanstvo organizovao otvorenu pobunu i posle jedne takve pobune Hakim je bio tajno ubijen. Posle smrti Hakima propoved o ovaploćenju se i dalje nastavila, a njegove pristalice imale su među Druzima veći uspeh nego za vreme njegovog života. Spolja ispovedajući muhamedanstvo, Druzi su brižljivo štitili i skrivali svoja tajna verovanja, koja su bila suprotna muhamedanstvu.

Druidizam - naziv religije starih Kelta. Kao crkve su im služile tamne šume gde su prinostili ljudske žrtve. O samom učenju Druida sačuvano je malo podataka.

Drumond Henri (1851 - 1897.) - engleski naturalista, autor mnogih radova iz

teologije. Njegovo delo "Prirodni zakon u duhovnom svetu" prevedeno je na sve jezike. Na ruski jezik su prevedeni i drugi njegovi radovi ("Kako promeniti naš život", "Mir sa vama").

Drutmar Hristijan, nazvan zbog znanja jezika "gramatičar" Bio je najpre benediktinski monah u Korveji, a zatim u samostanu u Stablu, objašnjavao je monasima Sveto pismo, napisao je "Tumačenje jevanđelja po Mateju" (1514. god).

Dualizam, tj. dvojstvo, primenjuje se u tim slučajevima gde je prilikom objašnjenja neke pojave neophodno priznati postojanje dva suprotna načela. Dualizam je posebno razvijen u religiji i filosofiji. 1) Religiozni dualizam. Uporedo sa dobrom, u svetu, odavno postoji i zlo. Nesreća, stradanja, bolest i uvrede smenjuju se u životu čoveka sa radošću, srećom i zadovoljstvom. Zlo i dobro ne mogu biti izjašnjenje volje jednog Bića. Otuda je po mišljenju dualista neophodno priznavanje dva viša Bića, od kojih jedno čini samo dobro, a drugo, pak, zlo. U religiji Zoroastra takva dva bića su - Ormuzd (dobar) i Ariman (zao). Načelo dualizma sačuvalo se takođe u drevnom sistemu sirjsko-haldejskog gnosticizma (I - II veka posle Hr.) i manihejstvu (po osnivaču ove sekte Mani - III vek). Osnivač ove sekte čak smatra za gospodara tame - satanu, koji teži da uništi svet, tj, da ceo svet pretvori u svoje carstvo. Slaba strana religioznog D. je u razgraničavanju shvatanja "dobra" i "zla" i u preteranom isticanju njihovih različitih puteva i pravaca. Međutim, ako se pod shvatanjem "dobro" i "zlo" podrazumevaju rezultate, onda često zlo može biti dobro, tj. može dati dobre rezultate. Ako razaranje i siromaštvo nauče okrutnog čoveka da bude usrdan, onda je to dobro. Nesreća i patnja mogu, takođe, blagovremeno uticati na čoveka. Prema tome greška D. nije samo u tome što on strogo deli ta dva pojma, već i u tome što prihvata čovekovu subjektivnu ocenu tih pojmova u značenju apsolutne nepogrešivosti. D. protivureči hrišćanskoj predstavi o Tvorcu i o Promislitelju sveta ("Imamo jedinog Boga Oca").

2) Filozofski dualizam. Ako religiozni D. strogo razlikuje dva izvora nastanka dobra i zla, filozofski D. isto tako strogo razgraničava postojanje dve supstance - materije i duha, ne priznaje među njima postojanje nikakvih dodirnih tačaka. Osnivač filozofskog D. je Dekart. Međutim, bez obzira na korenite razlike u pojmovima -"duh" i "materija", podudarnost ili njihovo sjedinjavanje je moguće u tom smislu što jedno dopunjuje drugo i daje celinu. Filozofski D. protivureči i hrišćanstvu, koje uči o uskrsnuću tela, tj. o tome, da se duhovna snaga čoveka ispoljava uz pomoć fizičkih sila.

Dubakin, D. N., inspektor Samarske bogoslovije, magistar bogoslovlja. Godine 1877. završio je SPB duhovnu akademiju, 1881. god. dobio je zvanje magistra bogoslovlja, za disertaciju "Uticaj hrišćanstva na porodični život ruskog društva u periodu do pojave Domostroja".

Dubenska ikona Majke Božije, koja je u XVI veku darovana manastiru u gradu Dubno, u Volinskoj guberniji.

Dubenski Krstovozdviženski muški manastir, drugog reda u gradu Dubno, u Volinskoj guberniji. Osnovan je, kako se pretpostavlja, negde oko XV veka.

Dubovička ikona Majke Božije, nalazi se u selu Duboviči, u Černjigovskoj guberniji. Nađena je u XVI veku kako leži u travi i ispušta jarku svetlost. Mnoge je iscelila. Slavi se 13. septembra.

Dubovski Voznesenski ženski manastir, opštežiče, na samostalnom izdržavanju. Nalazi se u Saratovskoj guberniji u Caricinskom srezu u prigradskom naselju Dubovka. Osnovan je 1871. god.

Dudit Andrej (1533 - 1589.) - mađarski prelat. Učestvovao je na Tridentskom koncilu kao predstavnik mađarskog sveštenstva, bio je protivnik reformacije.

Dukitije (lat.koji se neda prekloniti, saviti) muč. Uspomena na njega je 7. novembra.

Duklida sv. mučenica. Zajedno sa svojom majkom sahranjivala je ubijene hrišćane, zbog čega su obe kamenovane (u IV veku). Uspomena na nju je 26. marta.

Dula (grč. robinja) - muč. i prep. Uspomena na nju je 15. jula.

Duns Skotus Johan, poznati sholastičar (XIV vek). Poznat kao sjajan orator, oštroman i snalažljiv. Ove osobine njegovog uma visoko je cenio papa Kliment V, koji mu je naredio uvođenje disputa sa dominikancima u vezi sa bezgrešnim začecem Bogorodice.

Duhoborstvo - ruska sekta. Ona potiče od jednog stranog kveker, koji je živeo od 1740 - 1750. god. u selu Ohočje, u Harkovskoj guberniji. On je umeo da među seljanima stekne njihovo poverenje i postao je njihov verski učitelj. Uskoro se njegovo učenje proširilo i u druga mesta, gde je stekao aktivne pristalice-propagatore. U selu Nikoljskom u Jekaterinoslavskoj guberniji, susednoj sa Harkavskom, takav propagator njegovog učenja je bio Silusen Kolesnikov, koji je bio načitan bogoslovskim knjigama i koji je poznavao mistična dela. Sledbenici Kolesnikova bili su od 1755 - 1785. god. seljak-slobodnjak Ilarion Pobirohin i penzionisani podoficir Kapustin, obojica iz Tambovske gubernije. Vlada je prvi put obratila pažnju na D. 1773. god., a 1793 - 1794. god, i 1797 - 1800. god. ih je tretirala kao štetnu sektu i proganjala ih je. Upućen da 1801. god. proučava sektu D., I.V. Lopuhin, je o njoj dao veoma povoljno mišljenje, pa je na njegov predlog bilo je izdato rešenje o preseljavanju D. u Melitopoljski srez (Tavričesku guberniju), na obale reke Moločna, ali su mnogi ostali na svojim ranijim mestima. Ovde su uslovi života za njih bili veoma dobri, jer su raspolagali sa velikom količinom zemljišta (79.000 desetina - hektara). Ali 1817. god. dalje njihovo preseljavanje u ove krajeve je bilo zabranjeno. Godine 1837. usledla je naredba o njihovom preseljavanju sa Moločnih voda u Zakavkaski kraj. Zbog malog broja pismenih među duhoborcima, oni nisu pismeno definisali svoje učenje. Zato se podaci o njihovom učenju dobijaju na osnovu zapisa i priči istraživača. Slično kvekerima, D. smatraju da se Bog nalazi u duši svakog čoveka. Po pamćenju čovek je sličan Bogu-Ocu, po razumu Bogu-Sinu, po volji - Duhu Svetome; Otac - svetlost, Sin - život, Sveti Duh - mir. Drugo poređenje glasi: Otac - visina, Sin - širina, Sveti Duh - dubina. Bog duhovno obitava u ljudskoj duši, a čulno u prirodi. Ljudske duše su postojale i pre stvaranja sveta.

One su pale zajedno sa drugim anđelima. Sada, za kaznu, one bivaju poslate na Zemlju i oblače se u telo. D. ne priznaje iskonski greh. Nebo i pakao D. shvataju figurativno. Nebesa ima sedam: prvo nebo - smirenje; drugo - razumevanje; treće - uzdržanost; četvrto - bratoljublje; peto - milosrđe; šesto - savet; sedmo - ljubav. D. veruje u preseljenje duše: duša pravednika preseljava se u telo živog pravednika, ili novorođenog, a duša onog koji je činio nedela - u životinju. Kraj sveta po mišljenju D. je istrebljenje grešnika. D. ne veruje u božanstvo Isusa Hrista: On je običan čovek, obdaren božanskim razumom. Njegovo telo je razapeto da bi dalo primer stradanja. Njegova duša preseljava se na zemlju u duše drugih pravednika. Istoriju života Spasitelja, kao i ostalo, D. objašnjavaju figurativno: Hristos se u nama mora začeti, roditi, odrastati, učiti, miriti, vaskrsnuti i vazneti se. D. su preinačili četvrtu zapovest - u tom smislu da su svi dani u sedmici kod njih jednaki. D. propoveda jednakost svih. Vlast priznaju kao oruđe protiv razbojnika i zlikovaca. Odbacuju kletvu, zakletvu i rat. Priznajući Božiji nastanak Biblije, D. istovremeno smatra da čovek ima pravo da uzima iz nje samo korisno za njega. Svako pisanje oni priznaju "mrtvim" slovom i veoma cene "knjigu života", verujući joj kao živoj reči, kao predanju koje se prenosi sa kolena na koleno. D. odbacuje i sveštenstvo. Apostolski sledbenici su oni "koji su čisti telom i delom, smireni i blagi". Post, ispovest i pričešće oni shvataju kao duhovni čin. Post je uzdržavanje od zlih misli, reči i dela. Ispovest je otkrivanje svoje duše pred Bogom. Pričešće - unutrašnje prihvatanje reči Božijih. Brak, kao Sv.tajnu D. ne priznaje. Ne priznaje takođe ikone i ustave svetih otaca. Bogoslužebne skupove D. sazivaju ili pod vedrim nebom, ili u posebnim sobama, gde se na sredinu stavljaju hleb i so. Pri ulazu na skup svaki vernik izgovara: "Hvaljen Bog se proslavio", a njemu odgovaraju "Veliko je ime Njegovo na celoj zemlji". Muškarci sede na klupama sa desne strane, žene sa leve. Dužina molitve zavisi od broja prisutnih. Ona se sastoji od čitanja psalama, pojanja i uzajamnog celivanja. Psalmi se čitaju po izboru svakog, ali ponavljanje nije dopušteno. Posle čitanja psalama sledi pojanje. Za vreme pojanja dolazi do celivanja muškarca sa muškarcima, žena sa ženama. Po završetku celivanja najstariji na skupu čita neke psalme stojeći. Obično se ti razgovori usklađuju prema pravoslavnim praznicima. Sami D. ne priznaju praznike, ali, ne želeći da ljute pravoslavne i bojeći se njihovog podsmevanja više vole da se sakupljaju za vreme praznika. Specifičan odnos između roditelja i dece je kod D. U duši čoveka je jedan otac-Bog, i jedna mati-priroda. Zato deca svoje roditelje ne zovu otac i majka. Sin oca naziva jednostavno po imenu, ili starcem, majku - dadiljom, staricom pri čemu te reči označavaju, da se roditelji brinu o sreći dece. Muževi Žene iz istog razloga nazivaju sestrama, dok žene muževe zovu braćom. O životu D. postoje suprotstavljena mišljenja. Jedni hvale njihov trezven, tih život, drugi tvrde da su kod njih prisutni razvrat, pohlepa za novcem i svađe.

Duh Božiji. Pre svega ovaj izraz se upotrebljava za označavanje treće ipostasi Sv. Trojice -"Duha Svetoga". Takav je upravo smisao usvojen poznatim Biblijskim izrazom iz istorije stvaranja sveta: "Duh Božiji dizaše se nad vodom "(Post. 1,2) i iz istorije Potopa -" neće se večno Duh Moj dovijeka preti s ljudima" (Post. 6,3). U svim tim izrazima stvaralačka i promisljena snaga Božija ovaploćava se u vidu određenog bića. Tako se na osnovu pomenutih mesta u Bibliji, može pretpostaviti da je tajna Trojičnosti bila poznata i prvim ljudima. Uporedi takođe Ps. 32,6. Zatim, pod izrazom Duh Božiji u Bibliji se podrazumeva duhovna snaga, koja Boga

oživotvorava, pobuđuje i jača. Tako je Duh Božiji oživotvorio prvobitni haos (Post. 1,2), podstiče na život prvog čoveka (Post. 2,7), podržava život i nastanak sveta (Jov. 27,3; 33,4; Izl. 42,1,6), on rukovodi sudbinom određenog čoveka (Jov. 32, 8) i sudbinom čitavog čovečanstva (Ag. 2,6), on je izvor posebnih blagodatnih darova (Post. 41,38), (Izl. 31,3), (Broj. 44,2) itd. On miropomazuje careve, sveštenike i proroke za njihovo služenje (Izl. 11, 23).

Duh Sveti je treće Lice ili treća Ipostas Svete, jedinosušne, životvorne i nerazdeljive Trojice. On prevečno ishodi od Boga Oca (Jn. 15, 26), obitava u Sinu (Rim. 8, 9), šalje u svet Sina (Jn. 15, 26). On je istiniti Bog (Dela 5, 3 ,4), jedna suština sa Bogom Ocem, od kojeg On ishodi van vremena. Jednak je po svom dostojanstvu Ocu i Sinu (Mt. .28,19). Njemu se klanjaju i slave ga jednako sa Njima. On je jedina suština Bogu-Ocu i Bogu-Sinu (1. Jn. 5,7; Jn. 10,30). Sa izuzetkom ličnih osobina Boga-Oca i Boga-Sina, Duh Sveti ima sve božanske osobine i dela npr. sveznajući (Jn. 14,26), svuda prisutan je (Rim. 8,9), večan (Jn. 14,16), svemoćan (1. Kor. 12,7), tvorac (Jov. 33,4), staranje promišljanje o svetu (Ps. 103,30), tvori čuda (Mt. 12,28). Lične osobine Svetog Duha: Bog, Duh Sveti, ishodi od Oca (Jn. 15,26). Po mišljenju Otaca i učitelja pravoslavne crkve nepojmljivo je kako dolazi do ishođenja Svetoga Duha, za ograničeni ljudski um. Učenje o Svetom Duhu određeno i jasno je razotkriveno u Novom zavetu: u rečima Isusa Hrista i u pisanju svetih apostola. Ovo tumačenje sadrži se u delima crkvenih otaca - Atanasija Velikog, Vasilija Velikog, Grigorija Bogooslova, Grigorija Niskog, blaž. Avgustina i drugih. Učenje o Svetom Duhu, kao Bogom otkrivenoj dogmi uneto je u Nikejsko-Konstantinopoljski simbol vere. U Nikejskom simbolu vere o Trećem Licu Svete Trojice kratko je rečeno: (verujem) "i u Duha Svetoga". U Konstantinopoljskom simbolu učenje o Duhu Svetom sadrži, kao što i priliči, potpunost: "I u Duha Svetoga, Gospoda, životvornog, koji od Oca ishodi, sa Ocem i Sinom klanjanom i slavljenom, koji je govorio preko proroka". Konstantinopoljski sabor proglasio je učenje o Duhu Svetom za rušenje pogrešnih pogleda u odnosu na treću Ipostas Svete Trojice, a takođe i povrgavanje jeresi Markela, koja odbacuje ipostasno biće Duha. Sveti oci Konstantinopoljskog sabora jasno i odlučno su ispovedali učenje o božanstvu Duha Svetoga: "Stara vera, govore Oci ovog sabora, - uči nas da verujemo u ime Oca, i Sina i Svetoga Duha, tj. da verujemo u božanstvo, snagu i jedinu suštinu Oca i Sina i Svetoga Duha, da verujemo u jednako poštovanje, dostojanstvo i večno carstvo tri savršene ipostasi, ili tri savršena Lica". Pravoslavna crkva sveto čuva kako simbol vere, sastavljen na prva dva Vaseljenska sabora, tako i saborsko učenje Svetih otaca o ishođenju Svetoga Duha od Oca, u čemu postupa saglasno odlukama Svetih otaca III, IV, V, VI, VII - og vaseljenskog sabora, koji je zabranio svake izmene Nikejsko-Carigradskog simbola. Nasuprot Istočnoj pravoslavnoj crkvi, Zapadna crkva je narušila odluke Otaca ovih sabora i unela je u učenje o Svetom Duhu izmene. Upravo početkom V veka neki učitelji Zapadne crkve pri određivanju ličnih osobina Svetoga Duha počeli su da tvrde kako On ishodi večno ne samo od Oca, već "i od Sina" - Filioljue. Otuda je njihovo učenje i nazvano filiovističko. Pitanje o ishođenju Svetoga Duha je sa posebnom strašću razmatrao na Zapadu u VIII veku car Karlo Veliki. Da bi okončao beskonačne sporove, on je sazvaio sabor 809. god. i lično predsedavao njime. Na njemu se diskutovalo o pridodavanju simbolu vere "i od Sina" - Filioljue. Na tom saboru bilo je odlučeno da se utvrdi simbol vere sa tim dodatkom. Sam car i sabor

su poslali u Rim ambasadora kod pape Lava III, sa molbom da utvrdi novu dogmu. Ali papa nije dao svoju saglasnost na unošenje Filioljue u simbol vere i naredio je da se napiše Nikejsko-Carigradski simbol vere na dve srebrne ploče, na jednoj na grčkom, na drugoj na latinskom, te da se okače u hramu sv. Petra, sa natpisom: "Ja, Lav, stavio sam ove ploče iz ljubavi prema pravoslavnoj veri i za njeno očuvanje". Ipak, bez obzira na odbijanje Lava III da prizna dodatak Filioljue zakonski, on se širio u mnogim mestima [panije, Italije i Nemačke. Kada su papski misionari, u drugoj polovini IX veka, pokušali da šire simbol vere sa dodatkom Filioljue i na Istoku, upravo u Bugarskoj konstantinopoljski patrijarh Fotije podigao je svoj glas protiv nepravilnog dodavanja simbolu vere Filioljue i na saboru 1866. god. osudio ga je. Tačno se ne zna kada je bilo dozvoljeno to dodavanje simbolu vere u samom Rimu. U svakom slučaju, nije pre 1014. god. Polovinom XI veka konstantinopoljski patrijarh Mihail Kerularije, u svojoj poslanici već određeno razotkriva Zapadnu crkvu u prihvatanju dogme Filioljue i smatra to ozbiljnim i dovoljnim povodom za to da se uveri u kako se Zapadna crkva, udaljuje od čistote pravoslavlja, pa je zato nedostojna opštenja sa pravoslavnom crkvom. Dodavanje simbolu vere Filioljue poslužilo je na taj način kao jedan od glavnih uzroka odvajanja Zapadne crkve od Istočne: ono je i osnovna prepreka ujedinjenja crkava. Svi pokušaji koji su činjeni u tom pravcu, nisu dali pozitivne rezultate, pošto se pitanje o ishodu Svetoga Duha priznavalo kao pitanje dogmatskog karaktera. Zato, kada se pomenula reč o ujedinjenju crkava, najpre se utvrdila prisutnost razmimoilaženja o tom pitanju između Istočne i Zapadne crkve. Učenje o ishodu Svetoga Duha dobijalo je tako, osim dogmatskog značenja, još i praktično: ono je prepreka za ujedinjenje crkava. Zato je njegovom razjašnjavanju posvećena obilna literatura kako u Zapadnoj, tako i u Istočnoj crkvi, pri čemu se i samo postavljanje pitanja o ishodu Svetoga Duha kod predstavnika Istočne crkve unekoliko izmenilo u poređenju sa ranijim vremenom. Posle razdvajanja crkava teolozi Zapadne crkve u svojim odnosima i disputima sa Grcima ukazivali su na to da su i istočni crkveni pisci učili o ishodu Svetoga Duha od Oca preko Sina, te da Zapadna crkva, učeći o ishodu Njegovom od Sina, podrazumeva isto što i Istočna crkva u rečima "preko Sina". Ovo tvrđenje podelilo je bogoslove Istočne crkve na dve partije. Predstavnici prve, nalazeći spajanje sa Rimom mogućim i korisnim, pokušavali su da dokažu u svojim delima da su Oci i učitelji pravoslavne crkve, govoreći o ishodu Svetoga Duha preko Sina, videli ovde posredništvo Sina u prevečnom ishodu Svetoga Duha. Zato i učitelji Zapadne crkve o Filioljue ne protivureče učenju Istočne crkve. Predstavnici druge partije (Marko Efeski, Grigorije Kiparski) držali su se suprotnog mišljenja. U tvrđenju o zavisnosti Svetoga Duha od Sina u prevečnom životu oni su videli iskrivljenje istine, jeres. Izraz koji se sreće kod Otaca crkve "preko Sina" oni su objašnjavali različito. Tako je Marko Efeski video u tom izrazu definiciju učenja o ukupnosti prevečnog proishođenja Boga-Sina i Boga-Duha od Oca, koji proističe iz jedinstva njihove suštine i iz hrišćanskog učenja o uzajamnosti sva tri Lica Svete Trojice. Grigorije Kiparski u izrazu crkvenih otaca "preko Sina" nalazio je misao o privremenom slanju Svetoga Duha od Sina u svet. Međutim, u svim bogoslovskim sporovima o ishodu Svetoga Duha, koji su se posebno rasplamsavali, kada se postavljalo pitanje o ujedinjenju crkava, predstavnici ta dva pravca - pristalice i protivnici ujedinjenja crkava - nikada nisu negirali da su se Oci i učitelji Istočne crkve, stvarno, ponekad izjašnjavali, da Duh Sveti ishodi od Oca preko Sina. U ovom pravcu razmatra se pitanje o Filioljue kako

u ruskoj bogoslovskoj literaturi (prof. Bolotov), tako i u stranoj.

Duh hrišćanina - crkveno-književni časopis, počeo je izlaziti od septembra 1801. god. u Peterburgu. Njegov program izlaže se u tri rubrike: naučno-književnoj, kritičko-bibliografskoj i mešavini dve prethodne. Urednici-izdavači bili su sveštenici D. Florinski, I. Zarkejevič, I. Flerov i A. Gumiljovski. Časopis nije imao većeg uspeha. 1864. god. njegovo izdavanje nastavili su Gumiljovski i Flerov. Septembarska knjiga časopisa za 1865. god. bila je i poslednja.

Duša. Čovek se, prema učenju Svetog pisma, sastoji iz tela i duše (Post. 2,7 ; Mt. 10,28). Duša oživljava telo, nadahnjuje ga. Bez nje telo je prah i zato dušu u Bibliji često nazivaju dahom života, duhom života ili jednostavno duhom. Duša ne potiče od tela, već predstavlja onu posebnu snagu, koja pretvara prah u živu materiju i ima svoj izvor u Bogu. Bog je ceo svet je stvorio takvim redosledom, da je Tvorac prelazio pri Svom stvaranju od nižih oblika ka višim. Najpre su bila stvorena neorganska tela, biljke, zatim ribe i ptice, dalje životinje, i na kraju, kao vrhunac svemira - čovek. Dušu imaju i životinje. Ali već okolnost da je čovek poslednje i najsavršenije delo Božije, govori o savršenstvu i različitosti osobina duše čoveka od duše životinja. Materijalni svet životinja bio je stvoren odmah, kod čoveka su odvojeno bili stvoreni telo i duša. Pri tome je i samo stvaranje duše životinja i čoveka nastajalo različito. Dušu životinja stvorio je Bog iz onih početaka koji su bili u samoj materiji, mada su po tvorevini i predstavljali nešto različito od nje (Post. 1, 20, 24). Dušu čoveka stvorio je Bog kao nešto odvojeno, samostalno i različito u materijalnom svetu, načinom koji je nazvan udahnućem Božijim (Post. 2, 7). Ovaj način stvaranja duše čovekove svedoči o tome da je ona morala da bude savršenstvo, koje je nju približilo i učinilo je bliskom Bogu. Za razliku od životinja, duša čovekova imala je takve specifične osobine da je jedino on bio stvoren po liku i prilici Božijoj. Posebne osobine duše sadržane su u njenom jedinstvu, duhovnosti i besmrtnosti njenoj, u sposobnosti razuma, slobodi i daru govora.

Čitanje korisno za dušu - mesečni časopis, koji je izlazio u Moskvi od 1860. god. Pokrenuli su ga je sveštenici Ključarev (kasnije Amvrosije, arhiepiskop harkovski), Nečajev i Lebedev. Od 1866. god. Nečajev se zamonašio pod imenom Visarion (vid. o njemu ranije) i predao časopis profesoru Moskovske duhovne akademije, protojereju D. T. Kasicinu, koji je i bio na čelu časopisa sve do svoje smrti, 1901 god. Posle Kasicina časopis je izdavala njegova žena.

Razmišljanje korisno za dušu - periodično izdanje, osnovao ga je Arsenije, jeromonah atoskog ruskog manastira Pantelejmona. Izlazio je od 1878. god. do 1888. god., kada je promenio ime u "Sagovornik koristan za dušu".

Dvoboj, u ovom ili onom obliku, poznat je od davnina. U srednjem veku on je postojao pod nazivom "Božiji sudovi", turniri. U Rusiji se proširio još za vreme Ivana Groznog, takođe pod nazivom "Božiji sud". Pravoslavna crkva odnosi se prema dvoboju, u bilo kom pojavnom obliku, negativno, jer protivureči Reči Božijoj (Mt. 5,38 i dalje, Rim. 7,19) i zvanju hrišćanina.

lačenko, Grigorije Mihailovič (rodio se 1850. god.), protojerej, poznati crkveni

pisac. Završio je Moskovsku duhovnu akademiju 1877. god., 1885. god. dobio je zvanje sveštenika, 1899. god. rukopoložen je za protojereja i imenovan za starešinu crkve sv. mučenika Trifona u Moskvi. Za delo "O pripremanju ljudskog roda za prihvatanje hrišćanstva", dobio je zvanje magistra bogoslovlja. \. je bio aktivan saradnik crkvenih časopisa ("Hodočasnik", "Pravoslavni pregled", "Vera i razum" i dr.). Odvojeno je izdao zbornik svojih beseda, propovedi i govora koji su za sveštenstvo koristan priručnik u njegovoj propovedničkoj i veroučiteljskoj aktivnosti. Od njegovih dela poznata su: "Dobra reč", "Govori, propovedi i besede", "Puni godišnji krug kratkih provedi", "Časovi i primeri hrišćanske vere, nade i ljubavi", "Duhovna setva" i dr. Umro je 2. decembra 1903. god.

Devojaštvo - (vid. bezbračnost).

Dedova Trojice-Sergijeva muška pustinja, pripadla je Totemskom Spaso-Sumorinom manastiru, koji se nalazi na sedam vrsta od grada Totme u Vologodskoj guberniji. Osnovana je u XVII veku. Ima dve crkve.

Deca - radi staranja, vaspitavanja i obrazovanja deca su dužna da vole, uvažavaju i poštuju svoje roditelje. Reč Božija obećava im za ispoljavanje takvih osećanja ,dug život (Izl. 20, 12; Ef. 6, 2, - 3). Nasuprot tome, ogovaranje roditelja od strane dece je prestupno (Izl. 21, 16). Gospod Isus Hristos je svojom poslušnošću prema Svojim plotskim roditeljima dao primer odnosa dece prema roditeljima (Lk. 2, 51).

Dela sv. Apostola - knjiga Dela apostolskih počinje sledećim uvodom: "Prvu ti knjigu napisah, o Teofile, o svemu što poče Isus i tvoriti i učiti, do dana kada se uznese" (1,1-2). Iz ovog uvoda otkriva se da: 1) knjiga Dela čini drugi deo rada jednog istog pisca; 2) ona je prvobitno bila namenjena istom čitaocu, za kog je bio namenjen i prvi deo NJegovog rada, upravo za nekog Teofila; 3) taj deo obuhvata istoriju Isusa Hrista od NJegovog postanka do Vaznesenja Gospodnjeg. Tako je iz uputstva same knjige Dela apostolskih očigledno da je njegov pisac i pisac trećeg kanonskog Jevanđelja, tj. apostol i jevanđelista Luka, saputnik i saradnik ap. Pavla. Pošto je Jevanđelje po Luci napisano za Teofila upravo ono sadrži potpuni prikaz, u poređenju sa drugim jevanđelistima, jevanđeljske priče . U skladu sa iznetim u uvodu namerama da opisuje događaje "ispitavši sve od početka" (1,3), jevanđelista Luka jedan od jevanđelista, počinje priču o događajima arhandelske blagovesti o rođenju Jovana Krstitelja i Gospoda (1,5 i dalje) i završava svoju knjigu kratkom pričom o Vaznesenju Gospodnjem (24,50-53). Knjiga Dela apostolskih, posle uvoda (1,1-3), nastavlja sa detaljnijom pričom o Vaznesenju Gospodnjem (1,4-12), u stvari i predstavlja nastavak pripovedanja Jevanđelja po Luci, - drugi njegov deo. Dalji sadržaj knjige takođe ukazuje na jevanđelistu Luku kao njegovog pisca. Pisac se često predstavlja u njoj kao saputnik i saradnik ap. Pavla (16,10-17. 20,5-15. 21,1-17. 27,1-28,16), a od saputnika Pavlovih knjigu o životu Hristovu pisao je Teofilu ap. Luka. Koje su istorijske okolnosti dale povoda jevanđelisti Luki da napiše priču o širenju crkve Hristove preko apostola, - o tome u samoj knjizi nema nikakvih ukazivanja. Ali, pošto se priča sv. apostola po sopstvenom kazivanju jevanđeliste Luke odnosi na njegovo Jevanđelje, na priču o Hristovom osnivanju hrišćanske crkve kao njenom nastavku, onda neki tumači misle da se uvod u Jevanđelju po Luci ne odnosi na samo Jevanđelje, već i na Dela apostolska. U tom uvodu (1,1-4)

jevanđelista Luka govori da je povod za pisanje Jevanđelja bila pojava među hrišćanima mnogo priča o životu i delu Hristovom, koje su međutim, u mnogome bile neodgovarajuće. U vreme jevanđeliste Luke širenje crkve Hristove preko apostola mnogi su već bili pretočili u pismena pripovedanja, ali tom poslu nisu prišli sa potrebnom pažnjom, npr., samo odlomke pojedinih događaja, ali ne i podrobnu i povezanu priču. Unosili su u pripovedanje, uporedo sa nesumnjivo istinitim činjenicama apostolske priče, predanja, nesavesno proverena svedočenja očevidaca. Ti nedostaci koji su već postojali u pripovedanju o Delima sv. apostola, možda su i naveli jevanđelistu Luku da sastavi svoju priču širenja crkve Hristove preko apostola, priču povezanu i podrobnu, pri tom zasnovanu, na svedočenju samih apostola i njihovih saputnika i saradnika, kojima je pripadao i jevanđelista Luka. Ipak, ne može se sa sigurnošću tvrditi, da je jevanđelista Luka, kada je počeo da piše Jevanđelje, već imao u vidu da će ga nastaviti svojom knjigom Dela apostolskih. Ne može se zato tvrditi ni to da ono što je rečeno u uvodu njegovog Jevanđelja ima značaj i za knjigu Dela te da je, najzad, povod za pisanje prve bio povod i za pisanje druge knjige. Moguće je da je jevanđelistu Luku podstakla na pisanje knjige Dela apostolskih ona velika važnost kakvu imaju, u nizu drugih hrišćanskih znanja događaji apostolske priče za one koji veruju u Hrista. Imajući nameru da svojim pisanjem da Teofilu, a zajedno sa njim i svim drugim čitaocima, čvrstu osnovu hrišćanskog učenja (Lk. 1,4), jevanđelista Luka zaključuje u svojoj knjizi priču o najglavnijim događajima širenja i učvršćivanja crkve Hristove preko apostola.

Sveštenstvo sada - Belom sveštenstvu po važećim zakonima o položaju (Svešt. zak; t. IX), pripadaju protoprezviteri, protojereji, jereji (sveštenici), đakoni, a takođe crkvenjaci u zvanju pojaca. Oni se dele na eparhijsko (katedralno sveštenstvo, parohijsko i kućno), vojno i mornaričko, dvorsko, inostrano. Vojno i mornaričko S. određuje na dužnost i upravlja "protoprezviter vojnog i mornaričkog S.". Dvorsko S. takođe ima na čelu određenog protoprezvitera. S. inostranih crkava pripada SPB eparhijskoj upravi i Sinodu. Brojnost S. sada je ovakva: sveštenika ima oko 44 hiljade, đakona oko 12 hiljada i pojaca oko 43 hiljade. Sveštenim licima zabranjena je trgovina i zanatstvo, igranje, karte, učešće u svetovnim poslovima, posećivanje pozorišta. U sveštenu zvanju ne mogu ostati lica sklona pijanstvu i prestupima. Ako žena sveštenog lica učini preljubu, ono se mora ili razvesti ili raščiniti. Udovim sveštenim licima dozvoljeno je da pored sebe imaju samo najbliže rođake, ili starije žene besprekornog ponašanja. S. je zabranjeno da šiša kosu i bradu, odežda mora biti diskretne boje i utvrđenog modela (rasa i donja mantija). Kandidat za svešteno lice stupa u brak sa devojkom dobrog ponašanja. Neoženjeni se može posvetiti u zvanje ako ima više od 40 godina. Ako se udovo svešteno lice želi oženiti po drugi put - mora se raščiniti. Sveštenik je stalni član crkveno parohijskog starateljstva i ima pravo da osniva dobrotvorne ustanove (staračke domove, škole, bratstva, starateljstva). U gradskim dumama i zemskim skupštinama učestvuju kao opunomoćenici crkvene uprave. S. vodi spise građanskog stanja pravoslavnog stanovništva u državi. S. je na osnovu važećih zakona privilegovana klasa imperije. Ono je oslobođeno od telesnog kažnjavanja, vojne obaveze i svih ličnih dažbina. Kuće crkvenih služitelja, u kojima oni žive (mada se deo njih izdavao na zajam), i objekti, koji pripadaju arhijerejskim domovima i manastirima, oslobođeni su od vojnog razmeštanja, zemljišnih i gradskih poreza, ali se ne oslobađaju od dažbina

za popravljavanje puteva i čuvanja čistoće. S. ima pravo da stiče i otuđuje, ravnopravno sa ostalima, zemlju i kuće u gradovima i selima. Udovice sveštenoslužitelja koriste pravo ličnog plemstva, njihova deca naslednog počasnog građanstva, udovice i deca pojaca - ličnog počasnog građanstva. Lica duhovnog zvanja ne mogu: lično se obavezivati, ili jemčiti u sudskim procesima, u pogodbama itd; ne mogu biti privatni zastupnici i posrednici. Zabranjeni su im pečenje rakije i prodaja vina. Ali, dozvoljeno je izdavanje u arendu pecara i krčmi, koje su izgrađene na njihovoj zemlji. Ako se sveštenoslužitelj raščini, on može da stupi u državnu službu tek posle 6 godina (đakon) i 10 godina (sveštenik). U znak razlikovanja zvanja, sveštenik ima pravo da nosi određeni uzorak srebrnog naprskog krsta. Za revnosno ispunjavanje obaveza lica duhovnog zvanja dobijaju kao crkvena odlikovanja (nabedrenik, sveštenučku kapu, kamilavku, naprsni krst - od Sv. sinoda - i iz kabineta NJegove Svetosti - žezlo i mitru), tako i ordenje (isključujući sv. Stanislava), i medalje (za sveštenoslužitelje). Sretstva za izdržavanje belog S. su sledeća: a) za državne plate sada se izdvaja do 13 mil. rubalja; b) zemljišne parcele od 33 do 99 desetina (hektara). Ova zemlja je oslobođena poreza i može biti otuđena samo uz najvišu saglasnost; v) dobrovoljna davanja su delimično u novcu, a delimično u žitaricama i drugim proizvodima. Poslednja imaju prioritet u selima. Dobrovoljna davanja dele se sveštenicima na osnovu pravila koja je izdao Sinod 1873. god. Za sve krivice i greške na dužnosti i protiv načina života koji priliči crkvenom licu. S. je u sudskoj nadležnosti ili arhijereja, - koji svoj sud završava očinskim prekorom, epitimijom, ili, pak, konzistorije, - koja vodi postupak po utvrđenim pravilima posle formalne istrage. U slučaju krivičnog dela, o njemu se saopštava javnom tužiocu okružnog suda. Svetovnom sudu podležu dela o uvredama službenih lica od strane crkvenih lica, pri izvršavanju njihovih službenih obaveza. Svetovne sudije i islednici, vršeći istragu o crkvenim licima, saopštavaju o tome njihovoj crkvenoj upravi, koja daje podatke, koji služe za razjašnjavanje dela. Istražni zatvor za S. dozvoljen je samo u posebnim slučajevima i odvojeno od drugih zatvorenika. Po delima, podređenim sudu porotnika, sva istražna akta, do njihovog dolaska u sud porotnika, šalje javni tužilac eparhijskoj upravi, koja u dvonedeljnom roku mora da da svoje mišljenje. Prigovori suda saopštavaju se crkvenoj upravi. Optuženička dela crkvenih lica za uvredu časti, za klevetu i za telesnu povredu podležu crkvenom sudu. Disciplinska kazna za krivicu crkvenog lica je: opomena eparhijske uprave, običan ili strogi ukor, privremeno iskušenje sveštenoslužitelja sa epitimijom, zabrana sa razrešenjem dužnosti, udaljavanje iz službe, raščinjavanje sa zadržavanjem prava da bude sveštenoslužitelj, lišavanje zvanja sa isključenjem iz crkvenog zvanja i gubitka prava koja je imao. Lišavanjem zvanja zabranjuje se stupanje u državnu i društvenu službu. U cilju olakšanja episkopu, krajem 60.-tih godina, bilo je odlučeno prepuštanje samom S. izbor okružnih protoprezvitera, njihovih pomoćnika i članova arhijerejskih namesničkih saveta. 80-tih godina bilo je obnovljeno imenovanje okružnih arhijereja. Zatim, između ostalog S. je sačuvalo pravo, koje je ono dobilo u vreme reformi - okupljati se na kongrese radi razmatranja pitanja iz duhovnog života. Pod imenom crnog sveštenstva, podrazumeva se monaštvo: iskušeni, monasi, jerođakoni, jeromonasi, igumani, arhimandriti i episkopi.

Sveti Darovi - hleb i vino, koji se donose u crkvu za obavljanje Božije liturgije i zatim bivaju osveštani i pretvoreni u Telo i Krv Hristovu.

Konventikal - na Zapadu religiozni ili politički skup, uopšte od nadležne vlasti zabranjeni skup ispovedanja ili sekti koje su zakonom države zabranjene. Protiv konventikala izdavani su u XVII veku specijalni zakoni kako u Engleskoj, tako i u Nemačkoj.

Konvent i konventuali - skupština članova neke manastirske zajednice koji imaju pravo glasa i učestvovanja, što je važno za katoličke samostane. Članovi konventa nazivali su se konventuali. Generalna skupština, sastavljena je od predstavnika članova određenih konvenata. Njome je predsedavao glavni opat, kojem su bili potčinjeni svi ovi manastiri i zvana je kaptol. Ponekad je konvent zamenjivan pismenom komunikacijom.

Konvokacija - dva godišnja skupa sveštenstva, koja su održana u Engleskoj u dva crkvena okruga: Kenterberijskom i Jorjskom. Svakim je predsedavao njihov nadbiskup. Od XIV veka konvokacija se sastojala od dva doma: gornji (u kojem zasedaju nadbiskupi i biskupi) i donji (u koji ulaze, po obavezi, dekani, kancelar ltonskog koledža, izvestan broj izabranih poslanika od kanonika (parohijskog) sveštenstva (starešina). U XVI veku ove konvokacije sastajale su se po ukazu kralja drugog dana od otvaranja Parlamenta. Konvokaciji podležu sva crkvena pitanja, službe i život crkve, osuđivanje jeresi i mere protiv njih. Tako je u XVI veku ukinuta vlast pape nad engleskom crkvom, uvedeno je 10 artikula vere, sastavljena je "knjiga zajedničkih molitvi", uvedeno je 39 "članova vere", crkveni porez umesto vojne obaveze za niže sveštenstvo.

Kongregacija u rimokatoličkoj crkvi - tako se naziva skupština, ili udruženje crkvenih lica, formiranih zbog nekih potreba rimokatoličke crkve: deli se na monaške i rimske. Monaška kongregacija je monaška zajednica, koju potvrđuje papa ili biskup, koja se bavi razvojem intelektualnog nivoa sveštenstva, vaspitavanjem dece, milosrđem, širenjem hrišćanstva među nevernicima. Rimska kongregacija je papska ustanova, koja nosi čisto kancelarijski karakter, upravlja crkvom i crkvenim delima. Monaška kongregacija postoji na Zapadu od XVI veka i snažno se razvija posle pojave luteranstva, sa kojim je papstvo moralo da vodi rat na Zapadu, zbog čega je bilo neophodno podići moralni nivo celog rimokatoličkog sveštenstva, a takođe i usled slabljenja starih monaških redova. Ako su se monaški redovi sastojali samo od lica, koja vode strog monaški način života, odrekavši se od svega zemaljskog, ovo se ne može reći za monašku kongregaciju, koja se sastojala od lica koja nisu bila prinuđena da prilikom stupanja u kongregaciju daju svečanu zakletvu, već samo običnu, koja nosi sasvim drugi karakter, pa su tako imali veliku slobodu. Neke od monaških kongregacija zahtevaju obavezno čuvanje zavetovanja siromaštvu, druge ne nameću nikakva zavetovanja, treće nameću samo privremeno zavetovanje (milosrdne sestre), koje posle izvesnog vremena mogu po želji obnoviti, ili pak izaći iz kongregacije. Uopšte, monaške kongregacije ne uslovljavaju posebnu strogost u ispunjavanju kanonskih zakona, ali zato oslobađaju od obaveza svakodnevnog čitanja crkvene službe, obavezne za monaške redove. Cilj monaških kongregacija, posebno posle reformi, nastalih na Zapadu sa pojavom Lutera, sastoji se u širenju katoličanstva različitim sredstvima: vaspitavanjem mladih, milosrđem, misionarstvom, izdavanjem moralno-religioznih časopisa, dobrotvornim

ustanovama. Ali osim svih ovih aktivnosti, monaške kongregacije, zbog poboljšanja svog materijalnog položaja, kao i zbog prestiža nad drugim kongregacijama, sa čime su se bez uspeha borile pape, počele su da se bave industrijskom proizvodnjom, kao što je to bilo u Francuskoj: kartezijski su imali fabrike likera, a kaluđeri - trapisti čokolade, drugi su se bavili vinarstvom, gradili hotele i sirotišta i uređivali političke novine. Monaške kongregacije, koje imaju dekret od pape, autonomne su, potčinjene su neposredno papi i imaju veliki značaj. Druge, koje nemaju autonomiju (eparhijske) potčinjene su biskupima. Nove korporacije, koje su dobile autonomiju, mada se i rukovode svojim ustavom, dužne su da ga prilagode ustavu kongregacije, koja je ranije postojala. Razlika je samo u izboru specijalnosti. Svaka K. koju je odobrila rimska kurija i koja je dobila autonomiju ima svog kardinala - predstavnika kod papskog prestola, koji štiti njene interese i ne zavisi od (eparhijske) kongregacije. Pravo da ukine autonomnu kongregaciju ima samo papa. Zavisnost monaških (eparhijskih) kongregacija od biskupa bila je izneta u pravilima, koja je izdao papa Lav VIII, prema kojima je biskupima dozvoljeno da potvrđuju kongregacije, kontrolišu njihov način života, materijalni život i potrebe i utvrđuju odgovarajuće crkvene dužnosti u njima. Ako bi iz nekih razloga monašku (eparhijsku) kongregaciju ukinuo biskup, ona ima pravo žalbe pred svetim prestolom. Zapadna kongregacija deli se na dve kategorije: I - "clerici regulares"- nezavisno od datog zavetovanja, imaju monašku organizaciju po ugledu na monaške redove; II - "clerici ljuasi regulares"- ili kongregacije belog sveštenstva, obično ne daju zavetovanje siromaštvu, ili se ne pridržavaju njega sa takvom strogoćom kao kod monaških kongregacija. I - Clerici regularis dele se na: 1) jezuiti; 2) pijaristi ili pijari; 3) somaski (clerici regulares S. Maioli); 4) teatinci; 5) marijani (clerici regulares minores); 6) barnabiti (clerici regulares S. Pauli Decollati); 7) redovno sveštenstvo Majke Božije; 8) pasivnisti (clerici excalceati Ss. Orucis et Passionis I. Christi); 9) kamilinci; 10) redemtoristi - njima se pridružuju po sličnosti cilja i organizaciji; 11) asocijacionisti; 12) rezurekcionisti; 13) maristi; 14) braća maristi hrišćanskih škola; 15) oblata bezgrešne Marije; 16) oblata sv. Franje Salijskog; 17) braća hrišćanskih škola; 18) braća hrišćanskog prosvetavanja. Rimska kongregacija ili kongregacija kardinala deli se na tri kategorije, od kojih je prva kongregacija kardinala. To su komiteti kardinala koje je osnovao papa. Formirani su zbog razmatranja odluka i proučavanja važnih dela rimokatoličke crkve. Prva K. se sastoji od kardinala-prefekta (imenovanog od onih koji žive u Rimu), kardinala, sekretara (veći deo njih su biskupi i prelati, ili monasi, oni igraju važnu ulogu; sekretar ima obavezu da pripremi potreban materijal i podnese ga na razmatranje kongregaciji) i savetnika (izabranih od najobrazovanijih sveštenih lica, koje je odredio papa po pismenoj odluci kardinala - državnog sekretara; ako je savetnik član monaškog reda, može biti udaljen iz Rima, ali samo posle tražanja dozvole kod pape). Kardinali i savetnici mogu biti članovi nekoliko kongregacija. Odluku kongregacije potvrđuje potpisom kardinal-prefekt i sekretar, kojeg u određene dane prima papa, koji sa svoje strane potvrđuje konačnu odluku kongregacije. Početak nastanka ovih kongregacija je kraj IX veka, za vreme pape Jovana VIII, koji je odredio skup kardinala dva puta mesečno, radi razmatranja crkvenih poslova i duhovne discipline. Sve ove kongregacije kardinala potčinjene su vlasti pape. Od pape zavise osnivanje, ukidanje i izmene kongregacije. Papa je prefekt kongregacije: inkvizicije (ili sv. Terfincije), u kojoj je sekretar uvek kardinal, apostolske i konzistorijalne. Kongregacija propagande je ranije imala tri prefekta - kardinala

(glavnog prefekta, prefekta ekonomije i prefekta štamparije). Sada su dužnosti glavnog prefekta i ekonomije spojeni u jednu, a dužnost prefekta štamparije je ukinuta od 1910. god.: (ušla je u sastav Vatikanske štamparije). Prva pravilno organizovana kongregacija kardinala, bila je kongregacije inkvizicije (sv. Terfincija). Osnovao ju je Pavle VII u prvoj polovini XVI veka. Papa Sikst V osnovao je 15 kongregacija kardinala i prefekta za svaku od njih. Prva reforma ovih kongregacija bila je izvršena u vreme pape Benedikta XIV, a poslednja u vreme pape Pija X.

Kongregacionalizam - to je takva hrišćanska organizacija koja ne priznaje drugi autoritet, osim autoriteta same kongregacije. K. je nastao na osnovu kalvinističkog uticaja na emigrante Engleze, koji su živeli u susedstvu sa Engleskom i koje je vuklo u domovinu u vreme vladavine kraljice Marije, gde se pod vođstvom sveštenika Roberta Brouna obrazovalo društvo krajem XVI veka, od pristalica odvajanja od engleske ali i rimokatoličke crkve. Ovo društvo se najpre nazivalo Brounistima, zatim nezavisnim, ili kongregacionalistima. Proganjani u Engleskoj od strane papske vlasti, njegovi članovi se u velikom broju preseljavaju se u Ameriku, gde su aktivno počeli da propovedaju svoje učenje. Kongregacionalisti imaju masu crkava i nedeljnih škola. Veći deo posebnih društava ove sekte ujedinio se u prvoj polovini XIX veka u saveze, koji su imali veliki uticaj na zemlju.

Kongres evangeličko-socijalni - kongres sazvan u Nemačkoj 1890. god. od strane katoličke i protestantske crkve, zbog borbe sa radničkim pitanjem i ateizmom, koji proističe iz njega. Radničko pitanje pojavilo se u Nemačkoj na osnovu uzajamnih odnosa radničke klase sa kapitalistima. Ovo socijalno pitanje izazvalo je narušavanje hrišćanskog odnosa u radničkoj klasi, na koju država nije mogla da ne obrati pažnju, pa je, pojavivši se kao inicijator u razrešavanju ovog pitanja, dvorski propovednik [toker, uz učešće drugih lica i sa dozvolom cara, otvorio pretkongresno savetovanje, a zatim je bio otvoren i kongres u Berlinu, koji je pokrenuo ovo socijalno pitanje, u koje ulazi analiza odnosa države i crkve prema radničkoj klasi i regulisanje tih odnosa. Sada se ovaj kongres održava jednom godišnje u raznim industrijskim centrima Nemačke. Njega čine sve evangeličke zajednice Nemačke. Evangeličko-socijalni kongres postavlja za svoj cilj regulisanje socijalnog pitanja putem hrišćanskog delovanja, a ne putem borbe klasa, kako to propovedaju socijal-demokrati, mada klasna borba ima jak uticaj na odluku samog kongresa.

Kondakar - pojačka knjiga, koja predstavlja zbirku kondaka iz službe čitave godine, koja je napisana posebnim "kondakarnim obeležjem". Upotrebljavala se u ruskoj crkvi do XV veka. Od ovih kondakara, koji su se pojavili u Rusiji kao originalni sačuvano je samo pet: 1) Blagoveštenski (u Imperatorskoj javnoj biblioteci u SPB), 2) u Moskovskoj tipografskoj biblioteci, 3) u Trojice-Sergijevoj lavri, 4) i 5) u Moskovskoj patrijaršiji ili Sinodalnoj biblioteci.

Kondakov, Nikodim Pavlovič - poznati ruski arheolog, evropski čuvena ličnost, naučnik za izučavanju stare istorije, hrišćanske arheologije uopšte i vizantijske delimično, zasluženi profesor, redovni akademik Akademije nauka, doktor teorije i istorije umetnosti. Rođen 1844. god. u Kurskoj gub., obrazovanje je stekao u moskovskoj Parohijskoj školi, u Drugoj moskovskoj gimnaziji i završio je Moskovski univerzitet na Istorijско-filološkom fakultetu. Po završetku fakulteta (od 1870. do

1885.) predavao je ruski jezik i književnost u Drugoj gimnaziji i Aleksandrovskej vojnoj školi u Moskvi, a takođe i rusku istoriju i arheologiju u Moskovskoj školi slikarstva i vajarstva. Posle toga je imenovan za profesora na Katedri za teoriju i istoriju umetnosti na Novorosijskom univerzitetu (grad Odesa) i bio je član odeskog Društva istorije i starina. Posle tri godine dobio je zvanje magistra na Moskovskom univerzitetu, a tri godine posle toga izabran je za člana Imperatorske arheološke komisije. Kroz 10 god. izabran je za redovnog člana Imperatorskog arheološkog društva u SPB, gde je bio profesor univerziteta i dobio dužnost starijeg kustosa odeljenja srednjeg veka i epohe preporoda u Imperatorskom Ermitažu i držao predavanja na višim ženskim kursevima. Nešto kasnije izabran je za člana Imperatorske akademije nauka. Od 1901. god. je stalni član, koji upravlja poslovima najvišeg osnovanog komiteta starateljstva o ruskom ikonopisanju. Kondakov je postao značajno ime među naučnicima, svojim radovima na izučavanju starih spomenika, zbog čega je više puta putovao po inostranstvu i po Rusiji. Od njegovih radova poznati su: 1) "Stari hrišćanski hramovi"; 2) "Pravoslavna umetnost u Srbiji"; 3) "Anglo-saksonski krst VIII veka"; 4) "Spomenik Harpije iz Male Azije i simbolika Grčke umetnosti"; pokušaj istorijske karakteristike, za koju je dobio zvanje magistra; 5) "Drevna arhitektura Gruzije"; 6) "Istorija vizantijske umetnosti i ikonografije iz minijature grčkih rukopisa" (nagrađen zlatnom medaljom od Imperatorskog arheološkog društva); 7) "O minijaturama grčkih psaltira IX veka" (prevedeno na strane jezike); 8) "Mozaik Kahrije Džamije u Konstantinopolju"; 9) "O drevnoj hrišćanskoj pećini iz Kerčenskih katakombi"; 10) "Grčke terakota statue u odnosu prema umetnosti, religiji i načinu života"; 11) "Putovanje na Sinaj 1881. god., utisci sa putovanja, starine Sinajskog manastira"; 12) "Vizantijske crkve i spomenici Konstantinopolja"; 13) "Publikacija ličnog ikonopisnog originala"; 14) "Spomenici hrišćanske umetnosti na Atosu"; 15) "Rusko blago. Istraživanja drevnih velikokneževskih perioda sa dve tablice"; 16) "Vizantijski emajl"; 17) "Arheološka putovanja po Siriji i Palestini"; 18) "Publikacija ruskih starina i spomenika umetnosti"; 19) "Opis spomenika starina u nekim hramovima i manastirima Gruzije" (koji daju ogroman materijal za istoriju vizantijske i gruzijske umetnosti). Napisao je mnogo naučnih traktata, referata, beleški i drugih dela.

Kondak - tako se grčki naziva svitak pergamenata, na kome je bila napisana crkvena svečana pesma, koji je zatim dobio naziv kondak. Kondak je sadržavao opisivanje života svetitelja, ili kratko izlaganje sadržaja praznika. Kondak se završavao obično rečima koje su ukazivale od kog tona treba pevati kraj ikosa. Kondaci su se pevali ovako: početak je pevao pevač, a zatim je kraj prihvatao hor. Ovaj sistem pojanja religiozne pesme uveo je u crkvenu službu sv. Roman Slatkopevac, koji se smatra tvorcem kondaka. Kanon je potisnuo, posle IX veka, kondak iz službe. Sada se kondak upotrebljava samo u dva slučaja: na liturgiji (po malom vhodu) i na jutrenju posle treće i šeste pesme kanona.

Kondiljak Stefan - opat, rodonačelnik senzualističke teorije saznanja, čija se suština sastoji u tome, da je se čovekova duša od rođenja "tabula rasa". Ona prima sve osećaje pod uticajem stvarnosti koji potiču od spoljnog sveta, a stvarnost i razvija njegovo osećanje, volju i želju. K. priznaje postojanje duše kao sposobnosti osećanja i čulnosti, smatrajući da duša utiče na materiju. Misao je uzrok jezika, zahvaljujući tome što čovek ovladava saznavnim mišljenjem, a jezik je izražavalac

rezultata tog mišljenja. U ovoj grani K. je ostavio masu naučnog materijala, koji razvija i pojašnjava njegovu ideju. K. S. je rođen u Grenoblu 1715. god. a umro je 1780. god.

Kondratjevi Arhip, Bogdan, Gavriilo, Kuzma i drugi poznati slikari XVII veka.

Kondinski Trojicki ženski manastir, nalazi se u Toboljskoj gub., Berezovskom okrugu, u selu Kod. Osnovan je 1657. god. i do 1892. god. tamo se nalazio muški manastir, osnovan sa ciljem širenja hrišćanstva među Ostjacima. Preimenovan je u opštinu zbog slabljenja misionarske aktivnosti. Manastir ima jedan hram, školu i dosta zemlje. Među crkvenim predmetima je mnogo starinskih darova careva i carica.

Kondricki Nikolajevski muški skit u Besarapskoj gub., 25 vrsta od Kišinjova na reci Katargi. Osnovan je 1783. god. Sada je na samostalnom izdržavanju. Ima jedan kameni hram. Bratstvo ima 16 ljudi. Izdržava se od sredstava pripojenih manastira.

Konevska ikona Majke Božije, doneta sa Atosa i nalazi se u muškom Konevskom manastiru na Ladoškom jezeru. Doneo ju je 1393. god. osnivač manastira prep. Arsenije Konevski, koji je izgradio prvi hram nazvan imenom Bogorodice i uz Njenu pomoć činjena su dobra i čudesna dela. Nekoliko puta Bogorodica je štitila manastir od [veđana. Godine 1577. bratstvo je moralo napustiti manastir, bojeći se razaranja za vreme švedskog napada. Ikona je bila prenetu u Novgorodski Derevjanicki manastir. Konevski manastir je 150 god. bio nenaseljen, a posle obnavljanja, ovamo je bila prenetu i čudotvorna ikona. Mnogima je na njihove molitve darivala isceljenje i utehu. Od nje je napravljeno mnogo kopija. Slavi se 10. jula.

Konjevski Roždestvenski manastir - na Ladoškom jezeru nalazi se ostrvo veličine oko desetak kvadratnih vrsta. U XIV veku njegovi stanovnici, koji su činili krajnje neprosvećen i sujeveren elemenat, verovlo je da je ostrvo naseljeno duhovima i veoma je poštovalo oblutke, koji su se nalazili na njemu. Nazivali su ih "Konj-Kamen", verovali su, takođe, da stoku, koju ostave na leto ovde, čuvaju ovi duhovi. Sve ove predrasude i narodnu neprosvećenost uspeo je da iskoreni prvi koji je ovde širio hrišćanstvo, prep. Arsenije (Konjevski čudotvorac). Rođen u Novgorodskoj gub., od detinjstva je bio pobožan, zamonašio se 1379. god. u jednom od novgorodskih manastira, gde je boravio 11 god. a odatle je otišao na Atos. Boravio je na Atosu tri god. i vratio se u Rusiju. Dospeo je na ostrvo Konjevec, koje je dobilo naziv od "Konj-Kamena", na kome se sada nalazi kapela. Ostrvo Konjevec je stvoreno nanosima. Tle se sastoji od žutog peska pomešanog sa oblucima i zato nije pogodno za povrtarstvo, ni za zemljoradnju, ali je ono pokriveno šumom. Konjevski Roždestvenski manastir nalazi se sada u Viborgskoj gub.,u Keksgolmskom srezu, na pet vrsta od obale ostrva.

Konjevski skit nalazi se na jugozapadu od Konjevskog manastira u Vladičinom zalivu. Ovde je prep. Arsenije osnovao prvi manastir u drugoj polovini XIV veka. Konjevski manastir pripojen je Valamskom manastiru (vid.), šest vrsta od glavnog manastira. Skit je osnovan 1870. god., ima jedan drveni hram.

Konji i kočije, koji se pominju u Bibliji. Jevrejski konji retko se pominju u Bibliji, pošto Jevreji nisu posebno cenili konje. Uglavnom je konjarstvo bilo razvijeno u Egiptu, gde su konje najviše upotrebljavali u ratne svrhe. Uprezali su ih u posebne ratne dvokolice i time povećavali ratnu sposobnost armije. Konji se pominju takođe i kod hananskih naroda, Filistejaca, Sirijaca i drugih ratničkih plemena. Konji, koji su se upotrebljavali u vojne svrhe, odlikovali su se velikom snagom i vitalnošću. U mirno vreme oni ništa nisu radili - samo su pasli na slobodi i divljali za vreme bitke, jurili kao vihor, ispoljavajući svoje divljaštvo i samim tim stvarali su užas i paniku kod neprijatelja. Najpre su upotrebljavani samo za kočije, u koje su bili smešteni vojnici sa lukom i strelama. Zatim, kada su formirani odredi konjanika, konje su upotrebljavali u konjici. Kako konji, tako i kočije, posebno kod Asiraca, bili su ukrašeni za vreme bitke. Nisu svi biblijski narodi imali konje i ne pojavljuju se oni kod svih istovremeno. Tako se kod Jevreja oni pojavljuju tek u vreme cara Davida, a pravi odredi kočija i konjanika formiraju se u vreme Solomona, koji je bio toliko ushićen njihovom lepotom i ruhom, da je u Pesmi nad pesmama nevestu uporedio sa svojom kobilom, upregnutom u kočije i lepo opremljenu (Pnp. 1,8-10). Bez obzira na to kod Jevreja nije bilo razvijeno konjarstvo. Ali, za to je postojalo nekoliko razloga. Između ostalog i to što su neki mnogobožački narodi, sa kojima su se sukobljavali, konje smatrali svetim životinjama. Tako su kod Persijanaca beli konji bili svetinja i učestvovali su u svim svečanim procesijama. Ali ipak, konji i kočije bili su poznati svima u Palestini i ovo se odrazilo u rečima proroka koji su govorili: "Jer, gle, Gospod će doći s ognjem, i kola će mu biti kao vihor, da izlije gnev svoj u jarosti i prijetnju u plamenu ognjenom" (Is. 66,15). Kočije i konji se pominju pri vaznesenju proroka Ilije na nebo.

Konji i kamenje. U nekim mestima stare Rusije, koja odgovaraju sadašnjim gub. Tulskoj, Saratovskoj i u mestima između reke Dona i Oke, moguće je bilo naići na ogromne odronjene stene, čak na planinske lance. Sve one nisu lokalnog porekla, već su stvorene kretanjem lednika. Njihovo neobično poreklo bilo je kao uzrok toga što su one kod lokalnog stanovništva postale predmet religioznog kulta. Njima su davani razni nazivi, među kojima se sreću: "Konj-kamen", "Ovan-kamen", "Svinja-kamen", "Baš i Baših". Najčešći nazivi su: "Konj-kamen" i "Svinja-kamen". Poslednji naziv susreće se i u sadašnjoj Saratovskoj i Novgorodskoj gub. Prvi naziv je češći pa su čak nazivi kamenja ili njima slični upotrebljavani za nazive obližnjih sela, kao, npr., selo "Konjivo" u Aleksinskom srezu u Tulskoj eparhiji, koje je dobilo, očigledno, svoj naziv od "Konja-kamena", koji se i sada tamo nalazi. Svi ovi spomenici svetog kamenja, su malo ličili jedan na drugi. Među njima je najzanimljiviji "Konj-kamen", koji se nalazi u selu Kozje u Jefremovskom srezu, na obali reke Krasiva Meč. On predstavlja grupu u vidu piramide, gde jedan K. stoji na tri ostala. Ova grupa okružena je nizom drugih. Po spoljašnjosti "Konji-kamenje" nisu ličili na konje, ali ovaj naziv se ne objašnjava, naravno, spoljašnjom sličnošću, već onim osobinama, koje su im pripisivali. Konji su još u dalekoj prošlosti poštovani kao životinje, pune snage i energije i bili simboli proizvodne snage. Ove osobine pripisivane su takođe i kamenju, a zatim su oni i dobili svoj naziv "Konji-kamenje". U njima su ljudi videli zaštitnike od raznih nesreća i njima su se obraćali sa molbom da ih sačuvaju od nesreća, da ih zaštite u raznim poduhvatima. Ostaci ovog poštovanja sačuvali su se i do sada u običajima u mnogim mestima Rusije, gde se konjske potkovice pričvršćuju na pragove prodavnica. Ali sa širenjem hrišćanstva ovo

poštovanje je počelo da opada i na mestu "Konja-kamenja" počeli su da podižu crkve i hramove.

Konklave - ova reč označava, kao prvo, mesto gde su kardinali birali naslednika umrlog poglavara katoličke crkve i, kao drugo, skupštinu kardinala, posvećenu tom izboru. Ovaj termin prvi put se pojavio u odluci koju je objavio papa Grigorije X 1274. god. Ova odluka, sa nekim dopunama i izmenama narednih papa važi pri izboru i do danas. Ova odluka izazvana je životnom neophodnošću katoličke crkve, pošto je bilo slučajeva kada, posle smrti pape, kardinali veoma dugo nisu mogli da izaberu kandidata za papski presto, a takva situacija se veoma štetno odrazila na nasušne potrebe crkve. Tako je bilo, npr., 1268. god. pri izboru naslednika Klimenta IV u gradu Vitebro, kada kardinali u toku 18 meseci nisu mogli da reše pitanje o kandidatu pa je savet generala franjevačkog reda podvrgnuo sve kardinale strogom zatvoru i izolaciji, te je ubrzo rešavanje ovog pitanja privedeno kraju. Obično se K. održava u onom gradu, gde je umro poslednji papa i počinje 10 dana posle njegove smrti. Svi kardinali koji učestvuju u izboru sakupljaju se (ako se izbor vrši u Rimu) u Vatikanu, gde se svakom dodeljuje posebna ćelija, opremljena veoma skromno. Niko od onih koji učestvuju nema pravo za sve vreme da ima bilo kakve kontakte sa spoljnim svetom. Sam izbor vrši se na ceduljicama, na koje svaki kardinal piše ime svog kandidata. Tako je bio izabran i rimski papa Pije X - kardinal Sarto. Izabranim se smatra onaj koji je dobio više od 2/3 glasova.

Konkovicka ikona Majke Božije, bakarna, čudesno se javili na lipi kraj bunara u Minskoj gub. Sada je na sedam mesta podignut Konkovicki Bogorodice Roždestvenski hram, pri čemu je izvor ostao u crkvu.

Konkordanca ili simfonija potiče od latin. glagola concordare - slaganje, saglasnost i označava takav priručnik u kome su izložene određenim redom sve reči datog dela, slične među sobom ili po izrazu ili po smislu. Takvi potpuni i podrobni spiskovi prilažu se isključivo velikim delima i u njima se tačno ukazuje stranica, tom ili knjiga čak i izraz u kome se data reč nalazi. Ovaj naziv je trajno uveden i za registre u biblijskim knjigama. U njima su napisane po alfabetskom redu sve reči i izrazi i tačno označena mesta gde se nalaze. Po obliku sastavljanja K. se mogu razlikovati, ali se one obično ne sastavljaju ovako: najpre se ispisuju, po alfabetskom redu, u nominativu jednine sve promenljive reči; glagoli se stavljaju u prvo lice sadašnjeg vremena, a nepromenljive reči se sve ispisuju. Pri izostavljanju nekih reči ili izraza, K. je nepotpuna kao npr., "Simfonija na pet knjiga pror. Mojseja", u kojoj je izostavljena cela grupa izreka, oko 146. Znatno su bolje docnije, od kojih treba skrenuti pažnju na: "Informativni rečnik Novog zaveta sa objašnjenjima P. A. Giltenbranta", i njegove Psaltire. Oni čak u nekom smislu prevazilaze zapadnoevropske. Simfonija osim svog praktičnog značenja u smislu lakšeg nalaženja teksta Svetog pisma, ima još i naučni značaj, jer, kao prvo, objašnjavaju stvarni smisao datog teksta a kao drugo, pojašnjavaju kakav smisao dobija reč u zavisnosti od njene upotrebe. Prva K., je ona koju je napisao Antonije Padovanski na latinskom jeziku, u XIII veku. Ona se može još nazvati i predmetnom, jer su u njoj sakupljeni tekstovi samo u vezi sa moralnošću. Približno tada napisao je K. prvi kardinal dominikanskog manastira u Parizu - Igo-de-Santo-Karo. Lično je sastavio njen plan, a napisalo ju je njegovo bratstvo iz manastira. Ova K. je nekoliko puta

ispravljana i dopunjavana. Uopšte K. postoje za tekst Svetog pisma: jevrejskog, latinskog, grčkog i sirijskog, a takođe i za mnoge prevode. Prevoda se nakupilo tako mnogo, da bi po rečima P. A. Giltenbranta, "bilo potrebno nekoliko tomova, samo za kratak bibliografski spisak, da bi se zabeležilo šta je sve urađeno u zapadnoevropskoj literaturi u toj oblasti od početka štampanja knjiga do naših dana". Za crkvenoslovenski prevod Svetog pisma nema zajedničke K., već ona postoji samo za neke knjige: upravo za 15 kanonskih knjiga Starog zaveta od ukupno 22. Od devterokanonskih knjiga K. je napisana na poslednju Jeremijinu, Varuha i na knjigu Isusa sina Sirahova. Za crkvenoslovenski prevod Novog zaveta napisane su tri simfonije, i to: "Simfonija ili konkordanca za 14 poslanica sv. ap. Pavla na sve saborne poslanice i Apokalipsis "koju je sastavio Andrej Bogdanov - štampar Akademije nauka, zatim "Informativni rečnik sa objašnjenjima za Novi zavet", koji je sastavio P. A. Giltenbrant i "Simfonija ili konkordanca za sv. Četvoroevanđelje i Dela sv. Ap. ", koju je sastavio Ivan Ilinski - prevodilac Akademije nauka. Za ruski sinodalni prevod postoje dve simfonije: prva "Simfonija za Stari i Novi zavet", druga "Simfonija za Novi i Stari zavet sa opštim i misionarskim paralelama", koje je napisao Ivan Smolin.

Konkordat - ova reč potiče od latin. concordare, što znači saglasnost. Ranije se ova reč upotrebljavala za naziv različitih sporazuma, ali od vremena Konstanskog sabora ona je dobila poseban smisao. Tim rečima su nazivali sporazume, koji su zaključivani između rimske crkve i različitih država. K. sastavljaju predstavnici pape i svetovne države i oni se javno objavljuju. U početku, kada je crkva gledala na državu kao na izvršioca svojih odluka i kada su se obaveze države u odnosu prema crkvi određivale zapovednički i individualno od strane same crkve, za konkordat nije bilo mesta. On se pojavio tek krajem srednjeg veka, kada je crkva morala doći u sukob sa nezavisnim nacionalnim državama, kakva je tada bila Francuska. Od tada su se konkordati počeli zaključivati češće i bili su zaključeni sa sledećim nacijama: francuskom, engleskom, nemačkom, španskom i italijanskom. Posle Bazelskog sabora bili su sklopljeni: bečki konkordat između pape Nikolaja V i imperatora Fridriha III 1448. god. i bolonjski između Lava X i kralja Franciska I 1516. god. Sledeće najpovoljnije vreme za zaključivanje konkordata je druga polovina XIX veka, posle perioda revolucija u Evropi, kada su bili sklopljeni konkordati sa Austrijom 1855. god., sa Badenom 1859. god., Virtembergom 1857. god., sa [panijom 1851. god. i dr. Sa Rusijom su bila zaključena dva: 1847. i 1882. god. [to se tiče pravne suštine konkordata, o tom pitanju postoji nekoliko mišljenja ili teorija, od kojih najveći broj pristalica imaju sledeće tri: teorija sporazuma, teorija privilegije i legalna. I Rusija je zaključivala K. sa papama, u njima su definisani uzajmani odnosi ugovornih strana. Rimske pape stupale su u pregovore sa ruskom državom još davno, ali tada su razmatrana pitanja o dozvoli katolicima da grade hramove, škole itd. Ova potreba za konkordatima pojavila se tek onda kada je u sastav ruske države ušla Poljska. Svi sporazumi koji su sklopljeni ranije nisu imali obavezujuću snagu i ruska vlada nije se obazirala na njih, ali posle poljskog ustanka 1831. god., odnos prema rimskoj crkvi se izmenio nagore. Ovo je usledilo posle izazivajućeg postupka od strane pape Grigorija XVI i tako je to trajalo do 1845. god., kada je car Nikolaj I u ličnom kontaktu sa papom obećao da će poslati izaslanika. Kao rezultat izaslanstva, poslanog pod rukovodstvom grofa D. N. Bludova, javio se i konkordat 1847. god. prema kome je bila osnovana rimokatolička Hersonska eparhija. Papa je

imao pravo da odredi granice eparhije, biskupima je dozvoljeno da imenuju parohijsko sveštenstvo i dr. Ovaj konkordat nije zadovoljavao ni rusku vladu ni papu, bez obzira na učinjene ustupke. Pape su podnele zahteve od kojih su neki bili udovoljeni. Npr. bila je priznata apelacija papa sudu u vezi sa bračnim odnosima, i dr. Nisu prihvaćene apelacije za vraćanje crkvenih i manastirskih imanja, za širenje katolicizma među Rusima i dr. Konkordat je ukinut 1866. god.

Konkubinatus - poseban oblik bračne veze koji je postojao u Rimu. Kao uzrok njegovoj pojavi može biti zabrana, koju su izdali u VI i VII veku predstavnici viših staleža u Rimu, da se stupa u potpun rimski brak sa personae infames, ali im je bilo dozvoljeno sa takvima stupati u nepotpuni brak - concubinatus. U sporazumu o K. su se nalazila shvatanja o ocu, majci i deci. U njemu su takođe priznati i imovinski odnosi, tako da deca rođena u konkubinatu nasleđuju oca i majku. Ali sa razvojem hrišćanstva skoro u svim državama K. se izjednačuje sa razvratom, čak se uvode zbog njega kaznene mere, koje Rim nije poznavao. Tako je to trajalo do kraja XIX veka, kada nastupaju neke promene u odnosu prema konkubinatu i odgovarajuće izmene u zakonodavstvu.

Konkordije - prezviter, sv. muč. spoletski, stradao krajem II veka. Uspomena na njega je 4. juna.

Konkordija - rimska sv. muč. Postradala 258. god. Njene mošti nalaze se u Rimu. Uspomena na nju je 13. avgusta.

Konovalov, Dmitrij Grigorjevič - bio je docent na Moskovskoj duhovnoj akademiji na Katedri grč. jezika. Potiče iz Kričeva u Mogiljovskoj gub., gde je i završio narodnu školu, zatim se upisao u Mogiljovsku bogosloviju, posle koje je završio Moskovsku duhovnu akademiju. Njegov magistarski rad: "Učenje sv. Kirila aleksandrijskog o Licu Bogočoveka i njegovom značaju u Hristološkim pokretima u V i VI veku". Po rečima prof. A. A. Spaskog već tada se govorilo o njegovim natprosečnim sposobnostima. Godine 1901. bio je primljen na Katedru grčkog jezika, zbog čega je bio poslat na usavršavanje na Istorijsko-filološki fakultet Moskovskog i Peterburskog univerziteta. Ali istovremeno s tim on nije prekidao svoja predavanja o ruskom sektaštvu i posvetio mu je mnogo pažnje. Bavljenje ovim pitanjima dovela su ga do ubeđenja o neophodnosti izučavanja nervnih i duševnih bolesti. Sa tim ciljem se upisao na Medicinski fakultet Moskovskog univerziteta, gde je bio godinu dana, boraveći na klinici i slušajući predavanja. Prema odluci Moskovske duhovne akademije, on je bio jednoglasno izabran na Katedri za istoriju i analizu ruskog sektaštva, ali taj izbor nikada nije potvrđen. U maju 1908. god. predao je rad: "Religiozni zanos u ruskom mističkom sektaštvu br. I, sveska I. Fizička pojava u slici sektaškog zanosa S. - Posad. 1908. god." Disertacija za zvanje magistra bogoslovlja, bila je prihvaćena kao "istaknuti naučni rad" i savet Akademije mu je dodelio stepen magistra bogoslovlja, ali ovu odluku nije potvrdio Sinod, saglasno mišljenju arhiepiskopa volinskog Antonija. Nije mu prihvaćena tema nove disertacije: "Učenje sv. Kirila aleksandrijskog o Licu Bogočoveka", pa je 1909. god. morao da napusti Akademiju.

Konon - sin Nestora i Nade iz Bidona, sv. muč. On je savremenik svetih Apostola i

živeo je u I veku. Oženivši se, ubedio je ženu da žive u čistoti i da ne greše. Oni su zajedno prihvatili krštenje. Zatim je on krstio i svoga oca koji je prihvatio mučeničku smrt. Sam je bio podvrgnut mučenju i stradanjima u vreme igemona Magidona. Uspomena na njega je 5. marta.

Konon - sv. muč. pamfilijski. Rodom je iz Nazareta, otišao je u pamfilijski grad Magidon, gde je počeo da se bavi voćarstvom. Jednom je bio pozvan kod igemona Publija gde je bio predat mučeničkoj smrti (III vek). Uspomena na njega je 5. marta.

Konon - prezviter koji je bio izabran za papu zbog neslaganja do kojeg je došlo krajem VII veka, između sveštenstva koje je želelo da postavi za papu arhiprezvitera Petra, i vojske, koja je insistirala na svom kandidatu, prezviteru Teodoru. Primirje obe strane postignuto je pod uslovom odustajanja od svojih kandidata, pa je na taj način bio izabran Konon.

Konon - prep. muč. ikonijski. Stradao u vreme imperatora Aurelija, krajem III veka. Uspomena na njega je 6. marta.

Konoplev, Nikolaj Aleksejevič - sveštenik. Završio je Kazansku duhovnu akademiju u zvanju kandidata bogoslovlja. Najpre je radio u crkvenom nadležstvu, a 1898. god. prešao je na službu u Ministarstvo narodne prosvete i bio imenovan za veroučitelja vologodske Muške gimnazije, gde je radio oko osam godina. Onda je ponovo prešao u crkveno nadležstvo i počeo predavati Sveto pismo Starog zaveta u Vologodskoj bogosloviji. Bio je urednik časopisa "Crkvena reč". Od štampanih radova poznati su: "Sveštena istorija Starog zaveta u okviru predavanja u srednjim i crkvenim školama", "Sveštena istorija Novog zaveta" i dr.

Konzistorija - ustanova, koja je nadležna za upravljanje u eparhijama. Prvi put se naziv "konzistorija" susreće u odluci Sv. sinoda od 28. marta 1722. god., koja govori o obrazovanju "moskovske konzistorije" u gradu Moskvi. Ona je bila u nadležstvu arhiepiskopa sarskog i podonskog i savetnika Sv. sinoda - Leonida. Na njoj su morali prisustvovati arhim. Petrovskog i Donskog manastira: Sergije i Joakim. U nadležnosti ove konzistorije su bila: "Dela iz sinodalne oblasti koja su u nadležnosti crkvene uprave razmatrati, određivati i rešavati...", a o važnim delima, koja bez sinodalnog suda ne mogu biti rešena, slati u Sv. sinod detaljne izveštaje, za koje i treba tražiti rešenja i kako od Sinoda određeno bude, tako u tome i postupiti". Ustanove slične konzistoriji postojale su još u drevnoj hrišćanskoj crkvi. To su bili prezviterijski saveti, koji su bili pri episkopskim katedrama. [to se tiče ruske pravoslavne crkve, u njoj su pomoćne ustanove bile crkveni sabori, a kasnije nadležstva za crkveno delo, u čijoj nadležnosti su bile organizacione, ekonomske i druge obaveze. Posle uvođenja sinodalnog crkvenog uređenja, arhijereji su, u svojstvu pomoćnih ustanova, počeli stvarati ustanove, koje su imale razne nazive: "Kancelarija crkvene uprave", "Kancelarija" i dr. Zvanična definicija "konzistorije", kako je gore bilo navedeno, pojavila se tek 1722. god. Godine 1744. svim upravnim ustanovama, koje su se nalzile pri arhijerijima, bilo je naređeno da se nazivaju "Konzistorije". U početku su u pomoćne ustanove ulazili samo predstavnici monaškog sveštenstva. Posle njihovog preimenovanja u konzistorije, u njih su dobili pravo pristupa i predstavnici belog sveštenstva, čiji broj se postepeno povećavao.

Godine 1797. bilo je odozgo naređeno da: "među prisutnim, u najmanju ruku, polovina mora biti belo sveštenstvo". Prema ustavu iz 1883. god., koji važi i sada, "crkvena konzistorija je zvanično mesto, kroz koje se, pod neposrednom upravom eparhijskog arhijereja, vrši uprava i crkveni sud u pomesnim krajevima pravoslavne ruske crkve, koje se zovu eparhijama". Ona je u nadležstvu Sv. sinoda, prima od njega naredbe i "osim Sinoda i eparhijskog arhijereja, nikakvo drugo zvanično mesto, ili uprava, ne mogu neposredno ulaziti u njegove poslove ni zaustavljati njegove odluke i naredbe u svemu onome, što pripada delatnosti crkvene uprave". Konzistorije se dele na upravu i kancelariju. Uprava se sastoji od predstavnika monaha i belog sveštenstva, čiji broj je određen prema sistematizaciji, ali u slučaju neophodnosti imenuju se još i članovi koje predlaže eparhijski arhijerej uz odobrenje Sinoda. U oba prestola konzistorija se deli na dve uprave. U vlasti arhijereja je da odstrani člana konzistorije od razmatranja postupaka u koje je on umešan, da članu ne dozvoli prisustvo, ako je on izložen odgovornosti zbog optužbe, do razjašnjenja postupka, da imenuje nove članove, ako se iz nekog razloga broj članova smanjio. Radi obavljanja poslova pri konzistorijama postoje kancelarije, čiji je starešina sekretar. Njegovo imenovanje i otpuštanje zavise od Sv. sinoda, uz predlog glavnog javnog tužioca u čijem nadležstvu se on nalazi i naredbe koja je za njega obavezujuća. Po svome spoljašnjem uređenju konzistorije moraju biti slične drugim gubernijskim ustanovama i razlikuju se samo po radnom vremenu, pošto članovi K. svoje prisustvovanje moraju usklađivati sa svojim obavezama sveštenoslužitelja. Tako se npr., one subotom uopšte ne održavaju i sakupljaju se samo u slučajevima posebnih potreba. Isto tako ne sastaju se prve i poslednje nedelje, a takođe ni svakog petka u vreme Velikog posta i drugih dana. U svojstvu svetovnih članova kancelarije su još i upravnici odeljenja, u čijoj nadležnosti su odseci ili odeljenja sa određenim oblastima delatnosti. Dela, koja podležu nadležnosti konzistorije su sledeća: nadzor crkvenih imanja, sjaja i lepote hramova, službenih lica, provera i čuvanje dokumenata, brakorazvodni poslovi i mnogi drugi, koji imaju veze sa crkvom. Naravno, jedan od glavnih zadataka konzistorije je očuvanje i širenje pravoslavne vere. Sva dela koja stižu na razmatranje konzistorije moraju se rešavati jednoglasno. Zato je u slučaju nesaglasnosti u obavezi sekretara da objasni suštinu postupka i onih zakona na osnovu kojih rešenje može biti jednoglasno. O postupku obično referiše sekretar; mogu referisati i upravnici odeljenja, ali pod nadzorom sekretara. Ako, bez obzira na objašnjenje sekretara, nije postignuta jednoglasnost rešenja, zapisnik se sastavlja saglasno odluci većine glasova, pri čemu se nesaglasnost iznosi pismeno i mora biti dostavljena u roku od tri dana. Sve odluke konzistorije dostavljaju se na odobravanje eparhijskog arhijereja, koji može vratiti postupak na razmatranje i u slučaju novih nesuglasica dati sopstvenu odluku. Zbog nezadovoljstva, koje je često izazivala konzistorija, zahvaljujući svom nezadovoljavajućem uređenju, "predsaborsko prisustvo", koje se održavalo u Peterburgu 1906. god. odlučio je da ih korenito reorganizuje. Po novom planu one treba da se nazivaju "eparhijskim upravama". Pošto se rešenje postupka u konzistoriji protezalo na veoma dug period, Sv. sinod je našao mogućnost da u neka od njih uvede pojednostavljeno i ubrzano izvršenje. Tako je 1910. god. bilo prihvaćeno niz mera za ubrzavanje i pojednostavljivanje postupka u vezi sa nekim pitanjima: o stupanju u brak sa nekim stepenom srodstva, o pripajanju pravoslavlju i nekim drugim. Konzistorijama je bilo prepušteno da rade samostalno: sa dokumentima koja zahtevaju izvršenje saglasno utvrđenom poretku, o odlukama

preosvećenih, koje su iscrpne, o prijemu i slanju suma novca, o aktima, koja se odnose na prelazni stadijum procesa i koje ne rešavaju suštinu dela. U konzistorijama sa izuzetno velikim obimom poslova, preosvećeni mogu davati sekretarima da sami izvršavaju odluke u svojoj nadležnosti: za državnu taksu, za akta koja podležu prijemu, za obaveštavanje ili prilaganje postupku, za dostavu pogrešno pristiglih hartija i dobijanje informacija. Predloženo je izbegavanje mnogoglagoljivosti u časopisima i zapisnicima i izlaganje samog postupka i osnova za njegovo rešenje u zaključnom delu. Sekretaru je prepušteno da bira pisara, činovnike - redovne i vanredne, da vanrednim određuje platu i slobodne dane i dr. u cilju uprošćavanja rada.

Konzistorija - pod tim nazivom se podrazumeva skup kardinala koji se saziva zbog rešavanja važnih crkvenih pitanja i zbog učešća u svečanim činovima rimske crkve. Ovim skupovima predsedava papa. Prema kanonskim pravilima rimske crkve, konzistorije se mogu podeliti na tri kategorije: 1) Konzistorija obična ili tajna. Ova konzistorija održava se sada zbog imenovanja kardinala i biskupa i zbog njihovog premeštanja. Ovu konzistoriju pape su koristile za čitanje svojih alokucija kardinalima o položaju crkve u nekoj državi. Ona je imala posebno važan značaj za vreme pape Lava XIII, ali za vreme Pija X njen značaj opada i potpuno je ukinuta 1911. god., iz političkih razloga. Svi učesnici zasedanja tajne konzistorije nemaju prava da iznose u javnost razmatrana pitanja. 2) Konzistorija vanredna ili svečana. Ova konzistorija se sazivala u slučajevima od posebne važnosti, kao, npr., zbog izbora papskih legata na dvorovima vladara i zbog prijema carskih ličnosti. Značaj ovih konzistorija je bio posebno velik u vreme procvata svetovne vlasti i političkog uticaja papa. Sa gubitkom političkog uticaja značaj konzistorija je znatno opao. 3) Konzistorija javna. Na zasedanjima ovih konzistorija mogu učestvovati osim kardinala, i biskupi. Sada se ona skoro i ne održava.

Konzistorija protestantska. To je organ crkvenog upravljanja koji se nalazi pri vladaru zemlje. Njegova pojava odnosi se na početak reformacije i, prema mišljenju prvih reformatora, on je trebao da bude izborna ustanova, sa potpunom vlasti, koju su ranije imale pape. Ali ova zamisao, usmerena na osnivanje novih ustanova, nikada se nije ostvarila i u protestantskoj Nemačkoj sudska i administrativna vlast biskupa prešla je na vladara zemlje, najpre zbog posebnih političkih uslova, koji su pratili uvođenje reformacije, a zatim je ostala u neizmenjenom obliku i dalje. Prvi put se konzistorija pominje 1537. god. u reskriptu saksonskog kurfirsta Johana Fridriha stanovnicima Vitenberga, u kome on govori o osnivanju nekoliko konzistorija za očuvanje Božanskog učenja, umesto biskupa koji su zloupotrebili svoju vlast. Sastav protestantske konzistorije je sledeći: predsednik - svetovni, zamenik predsednika - crkveni, i porotnici ravnopravno od svetovnih i duhovnih lica. Krug nadležnosti konzistorije je veoma širok. Ovde se ubraja nadzor nad propovednicima i kandidatima sveštenstva, nadzor nad očuvanjem čistote učenja crkve, nad redosledom bogoslužnja, cenzurom crkvenih knjiga, predlozi odgovarajućem ministarstvu o izgradnji novih crkava, o predloženim rashodima i ostalo.

Konstans I, Flavije - Julije. Kada je imao 15 god., dobio je u posed Afriku, Italiju sa Ilirijom, Makedonijom i Ahajom. Bio je mlađi sin Konstantina Velikog. Rodio se 323. god. Povodom njegovog odnosa prema bratu Konstantinu, vladaru Galije i [panije i

njegovoj smrti, postoji nekoliko verzija. Prema jednoj, Konstantin je, prodro na posede tada tek 18-godišnjeg Konstansa, ali se ovaj pokazao kao veoma agilan vladar i Konstantin je bio razbijen, pri čemu je on sam bio ubijen. Prema drugoj verziji, Konstantin je bio primamljen na podmukao način i ubijen. [to se tiče ličnosti samog cara Konstansa I, i o njemu postoje različita mišljenja. Atanasije govori o njemu sve najbolje, jer je on dobar hrišćanin i neprijatelj mnogobožaca. Nasuprot tome, drugi o njemu govore, veoma loše. Tako, npr., Evtropije kaže: "Vladavina Konstansa, neko vreme je bila delatna i pravedna, ali su ubrzo carem ovladale slabosti". Vladao je do 350. god.

Konstans II, car vizantijski. Stupio je na presto 641. god., kada je imao 11 god. Najvažniji događaj gotovo celokupne njegove vladavine je borba protiv Arapa, ali svedočenja letopisaca o toj borbi se ne slažu. [to se tiče njegovog odnosa prema sveštenstvu i crkvi, ono je određivano samo državnim razlozima. "Tip", koji je on izdao i koji je zamenio edikt Iraklija i zabrana sporenja o jednoj i dve volje i delovanja u Hristu, umesto željenog smirenja, uneo je samo uzbuđenje i nemir. Tako je u Rimu papa Teodor isključio iz crkve patrijarha Pavla, a papa Martin na Luteranskom saboru 649. god. osudio je "tip", pa je Pavle bio predat sudu i osuđen na progon. Takođe je stradao i Maksim propovednik, zajedno sa svojim učenicima. Konstans II je shvatio da je položaj Konstantinopolja nepogodan, te da njegovo zauzimanje u datim uslovima može označiti kraj imperije. Zato se preselio u Sirakuzu, gde je mogao obezbediti zaštitu imperije na većem prostoru. Ovo preseljenje je uticalo na negativan odnos prema njemu konstantinopoljskog stanovništva, revoltiranog proganjanjem Maksima propovednika. Ali, Sirakuza mu nije donela očekivani mir. On je u njoj ubijen 668. god.

Konstantinovski, Matvej Aleksandrovič, rođen 1791. god. u selu Konstantinovskom, u Tverskoj gub. Završio je Tversku bogosloviju i posle nekoliko god. službovanja u drugim mestima, 1836. god. premešten je u Ržev. On se isticao retkom rečitošću. Krećući se mnoge godine među narodom, on je potpuno usvojio narodski govor i mogao je saopštavati najuzvišenije hrišćanske istine na jeziku bliskom i razumljivom svojim slušaocima. On nije pisao i nije pripremao svoje govore, već je govorio nadahnuto i veoma dugo. Čovek strogog i podvižničkog života, mogao je mirno i ne žaleći se podnositi razna lišavanja. Ispod njegove neprivlačne spoljašnjosti skrivao se snažan karakter i čvrsta volja. Bio je neposredan i otvoren čovek, prezirao je nepravdu i licemerje. Imao je jak uticaj na N. V. Gogolja, koji je pozeleo da se upozna sa njim posle toga kada je o njemu čuo od grofa A. P. Tolstoja. Gogolj mu je poslao "Odabrana mesta iz prepiski sa prijateljima" o kojima Konstantinovski veoma oštro iznosi svoje mišljenje, čak govoreći da će "Gogolj za njih odgovarati pred Bogom". Ubrzo o. Matvej postaje za Gogolja autoritativno lice. Gogoljeva privrženost prema njemu raste, stroga Matvejeva kritika njegovog dela je samo osnažuje. On je čak uticao da Gogolj napusti književnost, ali je to značilo da Gogolj "ne živi". Ovaj uticaj ostavio je na Gogolja veoma mučan utisak koji se, izgleda veoma bitno odrazio na njegovo zdravlje.

Konstantinov Avtonom, vodeći carski ikonopisac, Moskovljanin.

Konstantinov Anikije, vodeći carski ikonopisac. Godine 1674. bio je na restauraciji ikona u crkvi prep. muč. Evdokije.

Konstantinov Antip, jedan od graditelja, koji je učestvovao u izgradnji Tremskog dvorca i crkve Spasa. Ovaj dvorac predstavlja dvospratnu zgradu sa tremom na vrhu i izgrađen je na mestu ranijih konaka, za vreme cara Mihaila Fjodoroviča.

Konstantinopolj, prestonica današnje Turske. Nalazi se na istočnoj izbočini Trakijskog poluostrva. To je jedan od najstarijih gradova Evrope, a njegova prošlost je bogata istorijskim događajima. Ime je dobio prema Konstantinu Velikom, pri čemu je u toku svoje istorije menjao naziv: tako je on poznat još pod imenom Vizantije. Sloveni su ga nazivali Carigradom, a Turci Stambulom. Njegov pogodan geografski i strateški položaj učinili su ga dugovečnim, bez obzira na po njega nepovoljne i složene istorijske okolnosti. Sam grad se sastoji iz tri dela: Stambul, Galata i Pera, sa predgrađima na drugoj strani Zlatnog Roga. Skutari je na drugoj strani Bosfora. Stambul obuhvata onaj kraj koji, u stvari, i predstavlja raniji Konstantinopolj. Galata se nalazi kraj samog mora, a iznad nje je Pera. One su centar trgovine kojom se bave predstavnici svih nacija. Galata je kraj sa veoma uskim, a ponekad i veoma strmim, ulicama. Prirodna neurednost i gužva, a takođe i neudodnost saobraćaja u tako prometnom centru stvaraju nezamislivu gužvu. Mnogo pasa, koji lutaju ulicama, govore o njenom neprivlačnom izgledu. Sasvim je drukčija Pera - mesto naseljeno imućnijim slojem stranih trgovaca. Ovde su smeštene međunarodne ustanove i banke. Ovaj deo grada ima aristokratski karakter, mada se u nekom smislu razlikuje od srodne joj Galate. Konstantinopolj je naseljen predstavnicima različitih naroda, od kojih su, naravno najbrojniji, Turci, a zatim Jermeni, Grci i Jevreji. Svi oni se naseljavaju skućeno, svako oko svojih sunarodnika. Ovo stvara nesigurnost u zaštiti vlade. Jermeni žive većim delom u delovima, bliže prema Mramornom moru: Edi-Rule, Psamatja i dr., Jevreji u delu Balat, a Grci u čuvenom Fanaru. Kuće su naročito u turskim delovima, u većini drvene. Ako se ovome još doda skućenost građevina i uske ulice, biće potpuno jasno zašto su požari u Stambulu tako česti i velikih razmera. Ali Stambul, je neka vrsta istorijskog spomenika, spomenika prošle civilizacije, nekada velike. U mnogim mestima još i sada se mogu videti ruševine različitih građevina, koje govore o njegovoj slavnoj prošlosti. Azijski deo se naziva Skutari. To je veoma važan deo Konstantinopolja, sa 80.000 stanovnika. Ovde su u većini Turci, mada ima i Jermena i Grka. Ako bi smo nabrojali sve narode, koji žive u Konstantinopolju sa njegovim predgrađem, dobili bismo imponozantnu cifru od blizu milion stanovnika. Sasvim je prirodno da je pri tako velikom broju jedno od najvažnijih pitanja problem saobraćaja. Priroda je u tom pravcu izašla u susret komforu stanovnika. More, koje preseca i zapljuskuje grad, najbolji je put, tako da parobrodi veliki i mali, kao i bezbroj čamaca "kajaka" plove uzduž i popreko. Ovaj saobraćaj je veoma udoban i jeftin: oni prevoze ljude i robu, tako da posle po kopnu ne treba prelaziti velika rastojanja. Rusi masovno posećuju Konstantinopolj. Njih ne privlači želja za dobiti, već istorijska prošlost ovog grada, grada - centra pravoslavlja. Sve ono, što je ostalo i sačuvano od drevnog grada drago je i sveto ruskom hodočasniku. Među najstarijim spomenicima su zidine koje su nekad štatile grad. Sada su na mnogim mestima već porušene, jer se Turci prema tim spomenicima starine odnose veoma nemarno i često ih lome da bi dobili kamen. Ipak na mnogim mestima zid se još sačuvao, a takođe i kule, koje su izgrađene duž

njih. Zidine su izgrađene u nizu, pri čemu visina nije svugde ista. Ukupna dužina je 3.125 hvati. Duž zidina bile su izgrađene kapije, kojih je bilo desetak, od kojih je polovina bila namenjena za vojne potrebe, a polovina za opštu upotrebu. Ostali spomenici kulture mogu se podeliti na građanske i crkvene, mada se ne može uvek utvrditi stroga razlika među njima. U prve spadaju Atmejdan - stari Hipodrom, koji je u svoje vreme igrao veoma važnu ulogu u životu države. Izgradio ga je Konstantin Veliki. Danas je od ovog objekta ostala samo mala parcela, a na trgu tri stuba: mermerni obelisk, koji je Teodosije V. doneo iz Egipta, stub Konstantina VIII, i zmijoliki stub, koji drži u Delfima zlatno postolje. Interesantan objekat je sistem vodovoda i cisterni. Pitanje snabdevanja vodom uvek je bilo veoma važno u Konstantinopolju, jer mali izvori, koji se nalaze u blizini, ne mogu da snabdevaju vodom celokupno stanovništvo. Glavni bazeni nalaze se u znamenitoj "Beogradskoj šumi", odakle voda uz pomoć čitavog niza veoma zanimljivih složenih objekata stiže u grad. Od objekata koji su podigli Turci, veoma su interesantni vodovodi Justinijana i Valenta. Prvi se nalazi na mestu glavnih bazena, a drugi daje vodu već kraj samog grada. Pošto je voda stizala u grad sa strane, uvek se pojavljivalo pitanje kako je sačuvati za vreme vojnih dejstava ili opsade grada, u vreme kojih su vodovodni objekti lako mogli biti oštećeni. U cilju čuvanja na teritoriji grada je bio izgrađen čitav sistem cisterni, od kojih su mnoge sačuvane i do sada. Najveća među njima po kapacitetu je cisterna sv. Makija, koju je izgradio car Anastasije Dirahit. Čak i sada se u nekim kućama grade cisterne za sakupljanje hladne vode, jer voda koja ide kroz vodovod nije kvalitetna. Posebno je lep Stambul sa svojim džamijama. Nigde se ne može videti toliko džamija. Najveći broj se odnosi na turske džamije, kojih ovde ima oko 900. Stambul ima oko 60 pravoslavnih grčkih hramova, oko 40 jermensko-gregorijanskih, isto toliko jevrejskih sinagoga i hramova mnogih drugih ispovesti. Među turskim džamijama, najranijeg porekla je džamija Epjuba, koja se smatra jednim od najsvetijih mesta, gde nije dozvoljen ulazak nevernima. Ovde se vrši ceremonija opasivanja sultana mačem proroka, pri stupanju na presto. Zatim, veoma stara džamija Mehmeda II. Jedan od prelepih objekata je džamija sultana Ahmeda. Ali glavni predmet pažnje za pravoslavne u Konstantinopolju je hram sv. Sofije, koji je izgradio Justinijan i koji je sada pretvoren u džamiju. (vid. Sofija).

Konstantinopoljska ikona Majke Božije, nazvana tako, pošto se javila 829. god. u Konstantinopolju. Za razliku od drugih ikona u ruci Majke Božije je ljiljan. Slavi se 11. maja.

Konstantinopoljski sabori: važniji su: 1) 381. god. II vaseljenski sabor, sazvan zbog rešavanja pitanja o učenju arijevacu o Isusu Hristu, a doneo je i odluku, da je konstantinopoljski episkop prvi posle rimskog; 2) 382. god.(nastavak iz 381. god), koji daje tačnu formulaciju o učenju o Sv. Duhu i koji je regulisao sud episkopa; 3) od 383. god. - izazvan nemirima jeretika; 4) od 448. god., koji je osudio Evtihija; 5) od 518. god., koji je osudio one koji nisu priznavali Halkidonski sabor; 6) od 536. god. - vodio je borbu sa monofizitima; 7) 543. god., koji je osudio dela Origena; 8) 553. god. - V vaseljenski sabor, koji se dotiče "Tri glave"; 9) od 680. god. VI vaseljenski sabor, koji je razmatrao učenje monotelita; 10) od 691. ili 692. god. nazvan Trulskim ili V-VI, sazvan zbog zavođenja reda, podizanja religije i moralnosti, koji su počeli slabiti; 11) 842. god.(pomesni), koji je utvrdio odluke VII vaseljenskog sabora; 12-15) od 861.,869.,879.i 893. god., koji se tiču pitanja o

patrijarsima Fotiju i Ignjatiju; 16) od 906. god., koji je priznao ispravnim 4. brak cara Lava; 17) od 1054. god. - početak podele crkava; 18) od 1085. god.- pitanja o monasima; 19) od 1156. god.- u vezi sa shvatanjem evharistijske molitve; 20) od 1166. god.- koji objašnjava reči Isusa Hrista: "Otac moj bolji je od mene"; 21-22) od 1341. i 1368. god., sazvan protiv Varlama i njegovih pristalica (vid. Palama i Isihasti); 23) od 1533. god.- o novom Grigorijanskom kalendaru na Zapadu; 24) od 1590. god. o osnivanju patrijaršije u Rusiji; 25 i 26) od 1641. i 1691. god., koji objašnjava "pretvaranje hleba i vina u krv i telo Hristovo" u evharistiji; 27., 28. i 29) od 1283., 1483. i 1722. god. - protiv unijaćenja Istočne crkve sa Rimom; 30) od 1850. god.- o priznavanju samostalnosti crkve i osnivanju Sinoda u kraljevini Grčkoj.

Konstantin - ime nekoliko sv. pravoslavne crkve: sin sv. kneza Teodora; 2) jedan od 42 koje su Saraceni podvrgli mučenjima 847. god.; 3) kijevski mitropolit (1155-1168. god.), Gr; 4) knez jaroslavski; 5) jedan od sedmorice efeskkih mladića koji su postradali za vreme Dekija; 6) K. Sinadski, isposnik VIII veka, podvizio se na ostrvu Kipru i na Olimpu, Jevrejin; 7) K. prep. XVI veka, koji je živeo blizu Ruse u manastiru Kosinskom.

Konstantin - muč., sv. gruzijske crkve, knez Argvejske oblasti. Godine 730. zarobili su ga Arapi i zbog odbijanja da primi islam bio je podvrgnut mučenju. Njegove mošti nađene su XII veku i počivaju u Kutaisu.

Konstantin - ime dvojice papa: 1) K. (708-715.)- Sirijac i 2) K. (767-768.), kojeg je svrgnuo papa Stefan, Langobard.

Konstantin - ime istočnorimskih i vizantijskih imperatora: 1) K. Veliki po imenu Gaj (po drugima Marko) Flavije-Valerije, rođen 274. god. od Konstancija Hlora i Jelene. K. je zauzeo presto i proglašen je za cara od strane vojnika u Britaniji, bez obzira što je za naslednika smatran Sever. Kada je u Rimu za cara bio izabran Maksencije, a 311. god. umro Galerije i novi car nije bio izabran, na njegovo mesto javilo se tri cara. K. Veliki se zbližio sa Licinijem, a Maksencije sa Maksiminom. Ranije prijateljstvo je bilo narušeno i počeo je krvavi rat. Najvažnija bitka bila je, na Flaminijevom putu, u kojoj je brojniji u ljudstvu Maksencije bio pobeđen i za vreme bekstva se utopio u Tibru. Rimski narod je sa radošću pozdravio K. Godine 313. održan je zbor, koji je rešavao pitanje o verskoj toleranciji i odnose K. V. sa Licinijem. Ali, njihov sporazum bio je brzo narušen, što je dovelo do novog rata K. V. sa Licinijem, kada je u Cibalima u Iliriji i na Mardijskim poljima Trakije L. bio pobeđen. Sklopljen je mir, po kome je K. V. dobio Norikum, Panoniju, Dalmaciju, Dakiju, Epir, Makedoniju, Grčku i Iliriju. Godine 317. oba vladara (K. V. i Licinije) prema zajedničkom dogovoru, odredili su sebi naslednike; K. V. -fl. Julija Križa i fl. Klaudija Konstantina, a Licinije - svoga sina Licinijana. Ali, ubrzo su se pojavili nesporazumi, koji su razrešeni ratom, koji je doveo do pada Licinija, porazima na kopnu kod Adrijanopolja i na moru kod Galipolisa. Predao se u Nikomidiji i uskoro je pogubljen. Zbog podrške, koju je imao kod hrišćana i obeležja nebeskog "Hoc vince" (ovim ćeš pobediti), koji je ostavio je na njega snažan utisak, K. V. je istupio sa nekim olakšanjima za hrišćane, tako su 313. god. sveštenici bili oslobođeni od ličnih dažbina, 320. god. priznato je pravo oporuke sveštenstva, 322. god. zabranjeno je nasilno dovođenje hrišćana na mnogobožačke praznike, i još mnogo drugog. Držeći

se neutralno u svojoj politici u odnosu na mnogoboštvo i hrišćanstvo, ne istupajući otvoreno protiv prvih i ne pomažući suviše napredovanje drugih K. V. je pripremio tle za uzdizanje hrišćana u odnosu na svoje prethodnike, dao je svojim sinovima hrišćansko vaspitanje, sazvaio je Nikejski sabor zbog regulisanja spora sa arijevcima. U unutrašnjem upravljanju je uveo bolji red, strogo se borio protiv podmićivanja i otimačine, podvrgavajući krivce spaljivanju. [titio je trgovinu, i zanatstvo. Mnoge surove kazne su ukinute, kao što su raspeće, osuđivanje na gladijatorstvo. Uvedene su stroge kazne za oceubistvo, za krađu robova, čarobnjaštvo, falsifikovanje novca, kršenje društvenog reda. K. V. je bio strog za prestupnike, ali human za sve druge, darežljiv, popularan i krasnorečiv. Izgradio je mnogo hrišćanskih hramova u Rimu, Konstantinopolju, Palestini. Sagradio je hram na mestu Roždestva i Vaskresenja Isusa Hrista, a u Rimu Konstantinopoljski hram Spasitelja, hram ap. Pavla, a takođe i ap. Petra, hram sv. Krsta, sv. Agnije, sv. Lavrentija, muč. Petra i Marcelina. Umro je 337. god., pred smrt se krstio u Nikomidiji, u pohodu protiv Persijanaca. Uspomena na K. V., priznatog za sveca i ravnoapostolnog, u pravoslavnoj crkvi je 21. maja.

Konstantin II (316-340.) - stariji sin K. V. i Fauste, koji je poginuo kod Alze, blizu Akvileje (340.), u bici sa bratom Konstansom.

Konstantin III (a I posle podele Zapadne rimske imperije) sin cara Heraklija iz prvog zakonskog braka. Umro je 641. god.

Konstantin IV Pogonat (tj. Bradati), sin K. II, koji je vladao posle smrti svoga oca. Za vreme K. IV održan je VI konstantinopoljski sabor. Umro je 685. god.

Konstantin V Kopronim ili Kovalin - car (741-775.), sin cara Lava III. Jedan od čuvenih boraca ikonoboračkog pokreta, zbog čega ga hrišćanski istoričari ne predstavljaju u najboljem svetlu. On je oštrim merama istupao protiv poštovalaca ikona, što je dovelo do emigracije proganjanih, pri čemu je u toj borbi on pogubio konstantinopoljskog patrijarha Konstantina i nekoliko svetovnih lica. Sve vreme svog carovanja proveo je u neprekidnim ratovima. Borio se sa Bugarima, Slovenima, Arapima, nad kojima je u većini slučajeva bio pobednik, a u jednom takvom ratu protiv Bugara je i umro, 775. god.

Konstantin VI (780-797.) - vizantijski car sin Lava IV Halara, koji se nalazio pod uticajem Irine, žene Lava IV, koja je u toku 15 god., može se reći, upravljala državom, ali je zatim morala da se odrekne vlasti kada je bila otkrivena zavera protiv nje. Irina je poznata po obnavljanju poštovanja ikona. Od 790-794. god. K. VI je samostalno upravljao, potpavši usled svog slabog karaktera pod različite uticaje. Krajem života bio je oslepljen, po naređenju Irine.

Konstantin VII Porfirogenit - vizantijski car, sin cara Lava VI i Zoje Karbonopsine. Rodio se 905. god., a upravljao je državom od 912-955. godine. Međutim, umesto njega upravljale su različite ličnosti do 945. god., ali i posle ove god. državom je upravljala čas žena, čas njegovi ministri. Iza sebe je ostavio nekoliko dela.

Konstantin VIII - vizantijski car (974-1028. god.), sin cara Romana II (iz

Makedonske dinastije). Upravljaio je neko vreme zajedno sa Vasilijem II (975-1025. god.). K. VIII se rodio 959. god. Za vreme svog carovanja imao je nekoliko uspešnih ratova. Posle njegove smrti presto je, pošto on nije imao dece, nasledio Roman III Argir, muž njegove kćerke Zoje.

Konstantin IX Monomah (popularno ime) - vizantijski car (1042-1155. god.), bio je zet cara Romana III, koji je najpre vladao zajedno sa svojom ženom Zojom. Posle njene smrti, sa njenom sestrom Teodorom. Za vreme njegovog carovanja organizovane su zavere protiv njega, mada i neuspešne po njegove neprijatelje. K. IX je gradio domove za siromašne i putnike, osnovao je manastir sv. Georgija u Monganima.

Konstantin X Duka - vizantijski car (1059-1067.), imenovan za naslednika od strane cara Isaka Komnina, koji ga je prigrlio zbog pružene mu pomoći u pobuni protiv cara Mihaila VI. Vladavina K. X nije bila jaka.

Konstantin XI Paleolog - poslednji vizantijski car (1449-1453. god.), sin cara Manojla Paleologa, koji je stupio na presto posle svog brata Jovana. Poznat je po tome što je u vreme njegove vladavine došlo do pada Vizantijske imperije, koju su osvojili osmanlijski Turci na čelu sa Mehmedom II. Poginuo je pri odbrani Konstantinopolja, u vreme opsade grada od strane Turaka, 1453. god.

Konstantin Vsevolodovič - sv. knez čudotvorac jaroslavski, sin jaroslavskog kneza Vsevoloda Konstantinoviča, ubijen u bici sa Tatarima na Tugovoj gori 1255. god. (ili 1257. god.). Uspomena na njega je 3. jula.

Konstantin Bugarin - učenik sv. Kirila i Metodija, episkop, - pisao o vladavini cara Simeona (893-927. god.). Sastavio je Poučno jevanđelje, koje predstavlja izvode iz beseda Jovana Zlatoustog, Kirila Aleksandrijskog i dr., koji se nalaze u poznatom redosledu nedelja za čitanje jevanđelja, za vreme svake od njih. Samostalni delovi njegovog jevanđelja su uvodi i zaključci. U ruskoj književnosti K. se pominje 1820. god.

Konstantin - Filozof: 1) K. je sv. Kirilo, prvi učitelj Slovena; 2) K. filozof, prozvan Kostendski, Bugarin, sastavio je za Srbe gramatički priručnik, po porudžbini despota Stefana, a takođe je i autor izvanrednih žitija Stefana Lazarevića, koja opisuju opštu istoriju Srba.

Konstantin Borkovski - crkveni propovednik XVIII veka, završio je Kijevsku duhovnu akademiju. Ostavio je nekoliko svojih propovedi, od kojih su štampane: "O stupanju na presto carice Jekaterine II", "Njegovoj svetlosti knezu A. Kurakinu poslednje celivanje na dan sahrane" i "Propovedi, koje je držao arhim. K. Spasokazanskog manastira ". Umro je oko 1790. god.

Konstantin Manasija - vizantijski letopisac. (vid. Manasija).

Konstantin Konstantinovič Ostroški - knez kijevski, vojvoda, revnosni zaštitnik pravoslavlja na jugozapadu Rusije, učesnik Brestovskog zbora 1591. god. Radi

uspešnije borbe sa unijom on je od sopstvenih sredstava osnovao školu u Ostrogu, a pri njoj štampariju. Raspolagao je velikim sredstvima, njemu je pripadalo oko 300 gradova i još više sela u Galiciji, Podolju, Volinju. Bio je zaštitnik prosvete. Vodio je prepisku sa knezom Kurbskim. Rođen je 1526. god., a umro početkom XVII veka.

Konstantin, ep. mogiljovski, svetovno Konstantin Vuličev. Rođen u decembru 1858. god. u Vjatsk. gub. Završio je SPB univerzitet i SPB duhovnu akademiju, 1892. god. se zamonašio. Bio je na dužnosti u crkvenoj školskoj upravi. Godine 1901. hirotonisan je za episkopa gdovskog, 1904. za ep. samarskog, u oktobru 1911. god. mogiljovskog.

Konsupstancijacija - (latin.) učenje Lutera, koje negira pretvaranje hleba u telo Isusa Hrista, a priznaje pod hlebom samo telo Isusa Hrista, a ne i njegovo pretvaranje. Ovo učenje su protestanti napustili.

Konfesionalizam - način mišljenja, koje potpuno odgovara obredima i ustavu date crkve, tj. njenom učenju. Ono je potpuno suprotno indiferentizmu, liberalizmu u oblasti religije. Većinom se K. kao termin upotrebljava u odnosu na sledbenike luteranske ortodoksije (strogog protestantizma).

Koncert - (concertus, - latin., concerto, - ital.). Poznato muzičko delo za jedan ili nekoliko instrumenata, sa orkestarskom pratnjom, koje omogućava virtuozno izvođenje. K. može biti dvojni, kada je on napisan za dva instrumenta, trojni - za tri. Orkestar na K. ima drugostepeni značaj. Kad orkestar ima veliki simfonijski značaj, takav K. se naziva simfonijski. K. se najčešće sastoji iz tri dela. Sama reč K. pojavila se u Italiji krajem XVI veka. K. iz tri dela postoji od kraja XVII veka, zasnovao ga je Italijan Koreli. K. su pisali: Bah, Mocart, Betoven, [uman, Mendelson, Čajkovski, Rubinštajn, Paganini, Vioti, Buh, Venjavski i dr. Manji po svojim razmerama K. se naziva koncertino. Ako K. izvodi orkestar (prvenstveno), on se naziva simfonijski. Postoje i crkveni, istorijski. Kada su izvođači K. (i solo i orkestra) prvoklasni muzičari, K. se naziva "akademija".

Konjektura - dosetka, vaspostavljanje iskvarenog mesta u rukopisu. NJome se popunjavaju nedostaci praznine koji se nazivaju lakune. K. imaju poseban značaj u filologiji.

Kopernik (Nicolaus Conernicus, 1473-1543. god.) - poznati astronim, koji je utemeljio savremenu nauku o svetu. K. je poreklom Poljak, rodio se u Torunju a školovao na Padovskom univerzitetu, pre toga na Krakovskom, gde je kasnije bio profesor, predavajući se izučavanju astronomije. Sve instrumente neophodne za njegovo složeno istraživanje K. je, zbog nedostatka sredstava, pravio sam. Na osnovu svojih dugogodišnjih izučavanja učenja starih filozofa i ličnih zapažanja, došao je do zaključka da je centar sveta Sunce. Ono je tačka oko koje se vrše sva kretanja. Poznato K. delo je "De revolutionibus orbium coelestium", izdato 1543. god. u Regensburgu. Ono se sastoji se iz šest delova. U XIX veku u Varšavi, Krakovu, Torunju, Regensburgu podignuti su spomenici ovom naučniku. Kao teoretičar K. je bio iznad svojih prethodnika, ali kao praktičar, zaostajao je za nekima.

Kopistenski (Zaharija). (vid. Zaharija).

Koplje - u prvobitnom značenju štap sa oštrim krajem. Obično, zbog veće tvrdoće, kraj je zaoštren. Stavlja se još i šiljak od kamena, kosti, gvožđa ili dr. metala. Pravljeni su takođe i razni bočni zupci od različitog metala ili kosti, kremenca. K. se obično upotrebljavalo kao oružje u borbi prsa u prsa. Takvo je kod nas bilo dvorogo koplje. Kasniji nazivi K. - "pika", poreklom je od francuske reči piljue - bosti. Delovi celog koplja su: pero, tobolac, jabuka i drška sa okovom. Perom se naziva oštra ivica od tobolca do vrha; tobolac - cev za uglavljivanje na dršku, jabuka - loptica pri spajanju pera i tobolca; drška - dugo drvo; okov - metalni okov na tupom kraju drške. Za hrišćane je K. dobilo poseban značaj od vremena krsne smrti Gospoda Isusa Hrista. K. je neophodan pribor pri Proskomidiji.

Korablja - morski jedrenjak. Reč lađa (južnoslovenski - korablj) očigledno, potiče od kor b, korobit , korob (uporedi krabni, kovčeg, krabica-korobka). Valja obratiti pažnju da se lađom naziva šupljina "nautilus". Ona širi vrstu jedara, ploveći po vetru. Sa lađom se poredi sv. crkva.

Koran (kuran) - sv. knjiga muhamedanaca. Predstavlja knjigu sličnu Svetom pismu, knjigu takvog značaja za muhamedance, koja obuhvata pravila i zakone, koje je zapisao Muhamed, a koje mu je objavio Alah preko arh. Gavrila. U K. ima mnogo pozajmica od Jevreja i hrišćana, ali u dosta iskrivljenom vidu. Ovo se objašnjava time što Muhamed, pozajmljujući, nije koristio pismene, već usmene izvore. Reč K. označava u prevodu "čitanje". Ona je uzeta od Jevreja, kod kojih glagol "kara" (čitati) upravo označava čitanje Svetog pisma. Najpre se Muhamedovo učenje čuvalo usmeno kod njegovih sledbenika, ali je vremenom, zbog sporova koji su se javili, ono bilo zapisano po porudžbini Omara-Zejda, sekretara Muhamedova (oko 644-654. god.). Posebna otkrivenja nisu bila zapisana hronološkim redom, zbog nedostatka saopštenja o vremenu njihovog nastanka. Zapisivana su jednostavno po veličini: duža su bila na početku, kraća na kraju itd. - takav redosled prihvatio je sastavljač Zejd. Razmešteni prema vremenu, ovi delovi više puta su predstavljali ponavljanje jednog te istog. K. se deli na 114 sura, a svaka poslednja deli se na stihove, a ova sa svoje strane na čudo, ili kako su ovo nazivali muslimani "ajet". Poslednje sure K., odnose se na prvi period delanja Muhameda. Napisane su sricanjem, bliskom sricanju jevrejskih pesnika i sastavljača priča, dok je prva polovina K. ujednačena proza, koja podseća na način izlaganja izrailjskih proroka u onim trenucima kada je njihov ton najmanje povišen. Predstavljajući ritmičnu prozu K., je po mišljenju poznavalaca, za čitanje dosadna knjiga, mada se susreću i predivna mesta. Sakupivši i zapisavši sva bez izuzetka otkrivenja Muhamedova, Zejd ih je zapisao bez ikakvih objašnjenja, ali pošto je mnoga mesta trebalo shvatiti ne bukvalno, već u određenom smislu, onda se od samog početka osećala potreba za komentarima. Prvi tumač K. bio je brat od strica proroka Ibn-Abas, koji je pisao prepravke i druge izmene. Ortodoksni komentatori su: Tabari, Zamahšari, Bejdavi, Dželaledina, Sojuti, Abu-Džafar Tusa, Haki Efendi. Rusija je upoznala K. zahvaljujući ocu satiričara Antioha Kantemira, koji je napisao "Knjigu sistema". Prvi prevod K. na ruski jezik je "Alkoran o Muhamedu ili zakon turski", knjiga koja predstavlja prevod K. koji je uradio po naređenju Petra Velikog, Postnikov 1716.

god.

Korvana - crkvena blagajna (Mt. 27,6).

Korvan - dar Bogu, žrtvovanje u crkvenu blagajnu (Mk. 7,11). Korvan (korban - od korab "on se približavao" (Bogu) - ovim rečima Jevreji su označavali svaku žrtvu i sv. dar, obećan i prinesen Bogu. Judejski kreditori su koristili ovaj naziv za dobijanje dugova, plašeći svoje dužnike time, da je novac koji su oni uzeli u suštini "korvan".

Korenjev, (Joanikije Trofimov) - đakon, kompozitor partesnog pojanja, čiji rad se odnosi na vreme Teodora Aleksejeviča. On je izdao priručnik, koji je kasnije samo dopunio Dilecki.

Korenjev, Joan - protojerej. Poznat je kao osnivač nekoliko starateljskih domova i često je pomagao siromašno stanovništvo. Humanitarnu delatnost započeo je u gradu Orjolu, gde je izgradio svoj starateljski dom. Rođen 1734. god., a umro 1824.

Korenska pustinja i vašar (nedaleko od Kurska) - nalazi se oko 27 vrsta od Kurska. Godine 1295. bila je nađena ikona Majke Božije na drvetu, a ispod drveta lekoviti izvor. Ovo je doprinelo navali trgovaca i bogomoljaca i na taj način je nastao i vašar. Godine 1597. nastaje manastir Roždesta Presvete Bogorodice, na mestu ranije kapele. Crkveni praznik je 8. septembra, uz veliko prisustvo naroda. Nedaleko od crkve sagrađeno je trgovište, a za vreme Jekatarine II izgrađene su kamene tezge. Sada je ovaj vašar prebačen u grad Kursk, što je smanjilo broj bogomoljaca i propadanje vašara. Korenska pustinja se nalazi na obali reke Tusko, u velikom parku, sa mnogo pećina. Na mestu izvora nalazi se crkva sa prekrasnim freskama Strašnog suda - unutar crkve.

Koren - u Sv. pismu ponekad znači krivicu, početak ili izradu neke stvari, takođe vlast, snagu i dostojanstvo čovekovo (Ponov. 29,18., Jn. 5,3., Ps. 51,7., Jev. 12,15., Tim. 6,10). Koren Jesejev ili Davidov - Isus Hristos Glava Crkve i začetnik našeg spasenja, koji potiče telom od plemena Davidova (Izl. 11,1,16., Rim. 11,16., Apok. 5, 5). Koren žalosti - štetno učenje i sablazan život (Jev. 13, 15., Ponov. 29,18).

Koren - u indoevropskim jezicima tako se naziva glavni nepromenljivi deo reči, koji služi za građenje drugih reči, sa nekim manjim izmenama. Osim K. u reči postoje prefiksi ili sufixi, prvi deo reči uvek stoji ispred korena, drugi posle njega. Neke reči imaju nejasan koren da ga pravilno može odrediti samo lingvista. Mnoga pitanja koja se tiču K. ostaju i do sada nerazjašnjena. Tako Bop deli K. indoevropskih jezika na dve grupe: na glagolske i zameničke. Mnogi naučnici, međutim, ne slažu se sa takvim objašnjenjem i dokazuju da su u početku postojali samo glagolski K., koji su udarili temelj drugima.

Korej - starešina u kolenu Levija, koji je zbog pobune protiv Mojseja kažnjen vatrom sa neba. Korejevi sinovi - potomci Koreja, stražari hrama Solomonova, muzičari i pojci. Oni su napisali psalme: 41. i 43. - 48.

Korecki Voskresenski ženski manastir u Volinskoj gub., 28 vrsta od grada

Novgorod-Volinska, u mestu Korcu. Osnovan je u XVI veku, od 1762-1764. god., pripadao je unijatima. Ima dva hrama. Monahinja i iskušenica je 106 na čelu sa igumanijom.

Korecki sv. Tihona Zadonskog ženski manastir, opštežice, u Novgorodskoj gub., na pet vrsta od grada Valdaja, vrstu od sela Korecko. Osnovan je 1864. god, kao ženska zajednica, koja je 1881. god. preimenovana u manastir. Manastir ima 1109 desetina zemlje. Njime upravlja igumanija. Monahinja i iskušenica - 92.

Koržovecki Roždestvo - Bogorodični muški manastir u Podoljskoj gub. na reci Volk, 40 vrsta od sreskog grada Letičeva. Osnovan je 1742. god. za unijate, 1795. god. je pretvoren u pravoslavni. Ubraja se u manastire na samostalnom izdržavanju. Njime upravlja iguman. Bratstvo broji 22 čoveka.

Korintski arhitektonski stil, odlikovao se lepotom, posebno u podizanju stubova.

Korinćani - dve poslanice njima od ap. Pavla. Za vreme svog drugog putovanja ap. Pavle je posetio K., gde je počeo propovedati reč Božiju (oko 52. god.). Neke njegove propovedi bile su dočekane neprijateljski, druge sasvim mirno, bez ikakvih odobravanja, ali bilo je i onih koji su sa radošću prihvatili novo učenje. To je u većini bio običan narod. Od vernika je bila stvorena hrišćanska crkva u K., ali mlada, ne suviše postojana u istini vere, ona je odmah, posle odlaska Pavla iz K., bila pokolebana raznim nesporazumima, koji su se pojavili u njoj i bili su toliko ozbiljni da je crkvi K. pretio raspad. U tim teškim trenucima za nju neki Korinćani su se obratili ap. Pavlu, moleći za pomoć. Odgovor na ovo obraćanje bile su dve njegove poslanice. U prvoj ap. Pavle osuđuje nered, koji je stvoren u crkvi i daje jasne odgovore na sumnju Korinćana, zavodi red u njoj na opštu radost K. hrišćana. Oko 57. god. P. je napisao drugu poslanicu, koja sadrži objašnjenje oblika hrišćanskih istina primenljivih u ličnom životu. Obe poslanice, po svome značaju, zauzimaju važno mesto posle Jevanđelja u novozavetnom kanonu.

Korizna - prekor, kazna.

Krma - zadnji deo broda sa kormilom, putem kojeg upravljaju kretanjem broda.

Kormnaja ili roditeljska subota. Subota, koja prethodi Mitrovdanu (26. oktobar) U južnoj Rusiji uspomena na umrle rođake, kada čašćavaju prosjake.

Kormčaja knjiga - zbornik crkvenih zakona, koji se tiču njenih državnih odluka, a koji su došli do nas i drugih Slovena iz konstantinopoljske crkve, posle primanja hrišćanstva. U grčkoj crkvi K. k. naziva se nomokanon, a u prevodu na crkvenoslovenski jezik označavalo je "zakonsko pravilo", "zakonski pravilnik". Kasnije je ovaj naziv zamenjen gore navedenim K. k. Prvi zbornik, koji je sastavljen na staroslovenskom jeziku bio je zbornik pod nazivom "Sintagma" Jovana Sholastika. Prvi prevod na staroslovenski jezik grčkog zbornika dao je sv. Metodije. U Rusiji postaje poznat kao prvi zbornik "Sintagma", koji obuhvata osim načela vaseljenskih sabora, još nekoliko pomesnih i osim toga izvode iz "Zakona o Božijem sudu" Lava Isavrjanina i iz Prohirona - zbornik državnih zakonskih odredbi. Osim

zbornika Sholastika (poznatog pod nazivom "Bugarski zbornik"). Veoma popularan u Rusiji bio je zbornik pod nazivom "Sintagma XIV naslova", koji ima dve redakcije dofotojevske i fotojevske, i koji se u Rusiji pojavio još pre Jaroslava I (u dofotojevske redakciji). Godine 1225. pojavio se kod nas srpski prevod K.k., koji je uradio arhiepiskop sv. Sava, koji je u Rusiji bio veoma raširen i mnogo puta prepisivan, posebno u XIV-XVI veku, a poznat je pod nazivom rjazanske redakcije. Najstarija redakcija nazvana je sofijska. Rukopis je nađen u Novgorodu u Sofijskoj crkvi, sastavljen u XIII veku. U njemu su, osim svima poznatih zbornika zakona, sadržani odlomci iz ruskog prava, tipika sv. Vladimira, Jaroslava iz načela Vladimirskog sabora 1274. god. i dr. Rukopisi gore navedene redakcije sačuvani su i do danas. Poznati u Rusiji prepisi u više navrata su revidirani. Prvi pokušaj bio je krajem XV veka, od strane mitrop. Kiprijana, zatim Maksima Greka, monaha kneza Vasijana Patrikejeva, prep. Josifa Volokolamskog, u XVI veku - mitrop. Danila, u XVII veku za vreme patr. Josifa, Nikona. U XVIII veku K. k. su revidirali staroobrednici u Varšavi. U vreme Aleksandra I K. k. je izdavana 1804. i 1816. god. i sada se više ne izdaje.

Kormčaja - upravnica, pomoćnica, vodeća. (Minej meseca aprila 30.) Tako se naziva knjiga u kojoj su sakupljena pravila apostolska i sv. otaca, a takođe zakoni vladara grčkih koji se tiču crkve, sa objašnjenjima. (vid. gore navedeno).

Kormčij - krmar, tj. onaj koji upravlja brodom (Dela 27,11., Apok. 18,17). Strasti mojih Ti voditeljko kormilara - Božija nevesto! Ti koja si rodila Gospoda, velikog kormilara utišaj nemir mojih strasti i buru sagrađenja mojih. (Molitiv., kijevsko izd., str. 159.).

Kormčij - ilustrovani, duhovno-moralni, nedeljni narodni list. Izlazio je jednom nedeljno u Moskvi od 1888. god., sa prethodnom cenzurom. Sada nedeljni časopis za duhovno-moralno čitanje.

Kornelije sv. - rimski biskup. Bio je papa od 251-253. god. Umro je 14. septembra u izgnanstvu, kao ispovednik.

Kornilijev-Komelski-Vavedenja muški manastir u Vologodskoj gub., na rekama Talici i Nurmi, šest vrsta od sreskog grada Grjazovca. Osnovan je 1497. god. Ubraja se u manastire trećeg reda od 1764. god. Ima pet kamenih hramova. Mošti osnivača prep. Kornilija su u kripti sabornog hrama. Pola vrste od manastira su mineralni izvori. Manastir ima dva konaka sa kupatilima za one koji boluju od neurastenije, paralize, skorbuta i ostalog. U manastiru je škola, dom staraca, ciglana. Manastirom upravlja iguman, bratstvo broji 35 ljudi. Manastir je poštovan u okolini i privlači mnogo hodočasnika.

Hlebonosac - (na svadbi) onaj koji nosi u crkvu i iz crkve hleb (Busl.).

Korolkov, Ivan Nikolajevič, protojerej, profesor Kijevske duhovne akademije. Od njegovih radova poznati su: "Preosvećeni Filaret (Amfiteatrov) ep. riški", "Karakteristične osobine, koje razlikuju Sveto pismo od tobožnjih spomenika religioznog otkrivenja", "Ruska izdanja grčkih klasika" kao i mnogo drugih članaka.

Kruna - vrsta kape, koju su stekla lica sa nekom vlašću, ili nekim zvanjem, titulom, činom a ne retko i zaslugama. Nastanak K. potiče od venca, ne samo od cveća, već i od skupocenog metala. Takvi venci su se davali ratnicima za njihovu hrabrost, najpre pobednicima, a takođe su prinošeni i Bogovima. [to se tiče carskih venaca - mogu se izdvojiti četiri tipa: lovorov, sjajna kruna (dijadema) i camelantium. Vizantijski carevi stavljali su najpre dijademu, a od Justinijana stemu, kao antičku traku, ukrašenu dragim kamenjem. Kod naslednika Justinijana na vrhu krune je krst, a sama kruna je nešto izmenjena. Od mnogobrojnih K. koje su sačuvane do danas, najstarija je K. kraljice Teodolinde, zatim K. sv. Stefana napravljena od gvožđa, ili mađarska, koju je sv. Stefan dobio od pape Silvestera II, pa K. Karla Velikog. Kod nas se čuva tzv. kapa Monomaha, koju je dobio, po predanju, sv. Vladimir od vizantijskih careva Vasilija II i Konstantina IX, kao i kazanska kruna, koju je naručio Ivan Grozni za kazanskog cara Edigera, astrahanska, urađena po porudžbini Mihaila Fjodoroviča, tavička ili kapa Monomaha drugog reda, koju je naručio Petar Veliki, sibirski, napravljena 1884. god., dijamantska Ivana Aleksejeviča. Sve ove krune čuvaju se sada u moskovskoj Oružnoj palati. Osim toga, K. se susreće na grbovima, koji su se pojavili iz običaja krunisanja vitezova kod Nemaca u XV veku, ali i kod mnogih drugih naroda.

Krunisanje - svečano uručenje caru simbola njegove vlasti, praćeno crkvenim obredima. U staroj Rusiji ovo je tzv. krunisanje za carstvo i tek sa prihvatanjem carske titule ono dobija pravi oblik i naziv sv. venčanja, zato što je ovaj akt povezan sa Miropomazanjem. K. je obično praćeno i prati ukazivanje narodu nekih carskih milosti. Prvi primer carskog krunisanja dao je Petar Veliki, kada je 7. maja 1724. god. stavio krunu na glavu carice Jekaterine Aleksejevne i naredio je da se dan krunisanja smatra jednakim sa danom rođenja cara i imendana.

Krunisanje ikone Majke Božije - obred, koji su uvele pape Grigorije III i IV, a prenesen je u Poljsku u XVIII veku. Ovaj obred je najpre bio izvršen na Jasnoj Gori (kod Čenstohove) 8. septembra 1717. god.

Corpus juris canonici - zbornik normi, koji određuju odnos crkve u crkvenoj i svetovnoj jurisdikciji, kao i onih koji određuju njeno uređenje u srednjem veku. Njen naziv bio je pozajmljen iz svetovnog Corpus juris Civilis i upotrebljavao se od davnina, ali tek od XVI veka on je obuhvatio sve izvore kanonskog prava koje su u celini štampali u Parizu 1499 - 1502. god. Chappuis i Vital'e. Corpus juris Civilis predstavlja istoriju razvoja kanonskog prava od njegovih ranih početaka. Najnovije kritičko izdanje Corpus juris canonici uradio je 1879 - 1880. god. profesor Fridberg. Godine 1582. bio je izdat Corpus juris canonici kao zvanični zbornik za vreme pape Grigorija XIII, od strane posebne komisije kardinala i naučnika, usled pojave velikog broja privatnih zbornika istog kanonskog prava, a zahvaljujući zalaganju pape Pija IV.

Korsunska ikona Majke Božije. O njenom nastanku postoje dva predanja. Jedno glasi da je ikonu Korsunsku-Efesku živopisao jevanđelista Luka, 988. god. da je preneti iz Korsuna u Kijev, a zatim u Moskvu. Druga, pak, govori da je ikonu prenela u XII veku u Rusiju polocka kneginja, u monaštvu Evfrosinija. Ikona se nalazi u Korsunskom hramu. Godine 1239. po želji Evfrosinije, ikona je bila preneti

u Toropecki hram, gde je sklopljen brak između kneza Aleksandra Nevskog i kćerke polockog kneza, i od tada se ona tamo i nalazi. Ikona je čudotvorna, slavi se 9. decembra.

Korunske ikone Majke Božije: 1) u Nižnenovgorodskom Blagoveštenskom manastiru, veoma je stara, živopisana je 903. god., po pretpostavci u Kijevu, a zatim ju je preneo u Nižnji Novgorod moskovski mitrop. Aleksije. Darujući onima koji se pred Njom mole utehu i isceljenje, Bogorodica je i sam manastir spasla od požara tri puta, pri čemu ikona ni jednom nije bila oštećena. Slavi se 9. oktobra; 2) U Nežinu u Blagoveštenskom manastiru, živopisana je u XVIII veku, slavi se 9. oktobra; 3) U Pilarecima u Jaroslavskoj gub. čudotvorna ikona od 1642. god., nalazi se u parohijskom hramu. Slavi se 9. oktobra; 4) Borova, koja se javila veoma davno na granama bora, blizu Soloveckog manastira, u kome se i sada nalazi u Preobraženskoj crkvi. Slavi se 9. oktobra; 5) U SPB u Isakijevskoj sabornoj crkvi, nalazi se od 1894. god., postoji od 1828. god. kopija ikone koja se nalazi u Aleksandro-Nevskoj lavri. Pre njenog darivanja Isakijevskoj crkvi nalazila se u domu device Aleksejeve, gde se proslavila mnogim čudima, koja su nastavljena i posle njenog prenošenja u crkvu. Ikonu veoma poštuju vernici, bogato je ukrašena. Slavi se 9. oktobra; 6) U Suzdalju, veoma je stara, o čemu svedoči natpis na kivotu iz 1590. god. Nalazi se u suzdaljskom Spaso-Jevtimijevskom manastiru u Vladimirskoj eparhiji. Riza na njoj je od čistog zlata, ukrašena je biserima i dragim kamenjem. Slavi se 9. oktobra; 7) U Usmani u Tambovskoj gub. Nalazi se u gradskom sabornom hramu, proslavila se čudima 1854. god. Slavi se 9. oktobra; 8) U selu [pilevki u Harkovskoj gub., u Sumskom srezu u mesnoj crkvi. Ikona je oslikana na belom gvožđu. Slavi se 9. oktobra; 9) Kopija sa Korsunske ikone u Rimu, napravljena je za vreme Ivana Groznog u XVI veku. Proslavila se mnogim čudima, bogato je ukrašena. Slavi se 9. oktobra; 10) Nalazi se u crkvi u predgrađu Izborska u Pskovskoj gub. Naizgled je veoma stara, vreme nastanka je nepoznato, izuzetno je sačuvana i bogato ukrašena. Zalaganjem Bogorodice Izborsk je spasen 1657. god. od najeзде Nemaca. Osim toga izlečeno je mnogo bolesnih. Slavi se 9. oktobra.

Korsunske čudotvorne ikone Majke Božije - kopije nalaze se: u Moskvi, u Uspenskoj crkvi; u Pskovu, Novgorodu, Korsunju, Polocku, u selu Glinkovu u Vladimirskoj gub., u manastiru Vologodske eparhije, u selu Pečeniki, Černigovskoj gub. i u mnogim krajevima Rusije. Slavi se 9. oktobra.

Korsunski manastir - manastir, koji se nalazi u Tavričkoj gub., u Dnjeprovskom srezu. Osnovao ga je 1791. god. arihim. Josif - staroobrednik, koji se preselio ovamo posle izdatog Potemkinovog poziva da se naseli Tavrička gub.

Korsunski Onufrijevski Guljanicki muški manastir u Kijevskoj gub. na ostrvu reke Rose, pet vrsta od stanice jugozapadne železničke pruge "Korsun" (Kanevski srez). Osnovan je u XVII veku. Od 1786. god. je na samostalnom izdržavanju. Ima jedan kameni i jedan drveni hram. Bratstvo ima 28 ljudi na čelu sa igumanom.

Korjažemski-Nikolajevski muški manastir - to je manastir, koji se nalazi na obali reke Vičegde u Vologodskoj gub. u Solvičegodskom srezu. Osnovan je 1535. god.,

a oko 1890. god. je pripojen Solvičegodskom manastiru Vavedenja.

Kosinicka ikona Majke Božije nalazi se u Makedoniji, blizu grada Filipi, u Kosinickom manastiru.

Kosinska ili Modenska ikona Majke Božije. Nazvana Modenska jer je doneta iz Italije, iz grada Modene. Nalazi se u selu Kosino u Moskovskoj gub., u Uspenskoj crkvi. Dar je Petra Velikog. Bogorodica je oslikana u prirodnoj veličini, Hristos sedi na Njenoj levoj ruci, blagosloveći. Proslavila se mnogim iscelenjima, a 1848. god. spasla je Kosino i okolinu od kolere. Slavi se 20. juna.

Kosinski Nikolajevski Roždestvenski ženski manastir u Novgorodskoj gub., šest vrsta od grada Stara Rusa, na ostrvu okruženom rekom Polist i rekom Snežnoj, koja se u nju uliva. Osnovao ga je u XIII veku prep. Konstantin i Kozma, čije mošti se nalaze u kripti u jednoj od manastirskih crkava. (ima ih tri). Monahinja i iskušeničica je 22 na čelu sa igumanijom.

Kosmogonija - učenje o postanku sveta.

Kosmološki dokaz postojanja Boga, zasnovan na celishodnosti i lepoti sveta, koji neizostavno dovodi do misli o Tvorcu.

Kosmos (grč.) - svet, vasiona. Prvobitno je ova reč označavala red, lepotu, harmoniju. Ali zbog harmonije sveta ovaj naziv je Pitagora preneo za naziv sveta uopšte u kom smislu su ga upotrebljavali i grčki filozofi. U srednjem veku alhemičari su čoveka smatrali malim svetom, a spoljašnji svet - velikim. Zahvaljujući velikom delu iz prirodnih nauka "Kosmos" Aleksandra Humbolta - reč K. je postala veoma popularna.

Kosmoteizam - (od reči "svet" i "Bog") obogotvorenje sveta, isto što i panteizam.

Kosoj, Teodosije - jeretik, odbegli kmetski sluga. Zamonašio se na Belom jezeru u manastiru, pridržavao se jeresi Baškina. Osuđen na Saboru u Moskvi, bežao je u Litvu, gde je i nastavio svoje lažno učenje. K. je negirao Svetu tajnu, hramove, ikone, postove, crkveno pojanje, ali, ipak je priznavao Jevanđelje. Priča se da je K. u Litvi promenio donekle svoje mišljenje u odnosu na crkvena pitanja pod uticajem protestantizma. Bilo je i onih, koji su mu pripisivali učenje Jevreja, ali ovo se objašnjava željom da se on još više ocrni, od strane moskovskih polemičara.

Kosovič, Kajetan Andrejevič - poznati sanskritolog, poreklom iz Belorusije. Rođen 1815. god. i živeo do 1885. god. Od njegovih radova poznati su: "Elementarna gramatika grčkog jezika" (prevod); "Grčko-ruski rečnik"; "Razmišljanje o važnosti grčkog jezika"; "Sund i Ipesund" - (prevod sa arapskog); "Trijumf Svetle misli" (prevod); "Legenda o Vadjadgaru Džumutavaganu, povest Samodeve Bgati"; "Mrčhatiki [udraki"; "Legenda o Dgruvi"; "Vasantazena, drevna indijska drama"; "Sanskritsko-ruski rečnik"; "Bagavad Gita"; "O karakteristici drevne indijske civilizacije i razvoju sanskritske književnosti"; "Legenda o lovcu i paru golubova" i dr.

Kostjol - kula, katolička crkva. (vid. Kastel).

Kastel (od latin. castellum - manja tvrđava) - reč, koja kod Poljaka označava rimokatoličku crkvu. K. mogu biti: saborni, parohijski, manastirski, filijalni i kapele. Saborni K. - pri kojima se nalazi katedra biskupa, i boravak eparhijskog kaptola. Filijalni K. - gde ne postoje posebne parohije, već kapele, čiji naziv je dobijen od iskvarene latin. reči capella, predstavlja manji molitveni dom, nalik na kapelu, ali u njoj se nalazi oltar, gde se može vršiti i liturgija. Za izgradnju K. bio je neophodan (po kanonskim pravilima) poseban kapital (dhunduš), koji obezbeđuje izdržavanje zgrade i sveštenstva, a osim toga i dozvolu posebne svetovne vlasti. K. su u Rusiji većinom u gotskom stilu. Pri parohijskim K. nalaze se posebni "dozor Koscielny" - od sveštenika, mesnog posrednika i tri parohijana - na "dozoru" je obaveza da nadzire uređivanje K. i parohijskog groblja.

Kostromska ikona Majke Božije "Odigitrija", živopisana je 1672. god. na zidu sada zatvorenog Kostromskog Bogojavlenskog manastira. Čudom je spasena od požara 1779. god., ova ikona se nalazi tamo i sada, u novoizgrađenoj crkvi (1824. god.). Slavi se 28. jula.

Kostromska-Teodorovska ikona Majke Božije, po predanju ju je oslikao jevanđelist Luka. Prvo čudo od nje se desilo u XII veku, kada su pokušali da je prenesu u grad Kitež (a nalazila se ona u predgrađu, u kapeli), niko je nije mogao da pomeri sa mesta. Zatim su usledili: nesagorivost za vreme požara, čudesno podizanje ikone u vazduh od ruke onog, koji je želeo da je uzme, pomoć za vreme najezde Tatara (1260. god.). Njome je blagoslovnjen na carstvo Mihailo Fjodorovič. Mnogo isceljenja vernika usledilo je od ove ikone. Slavi se 14. i 16. avgusta.

Kostromska eparhija, osnovana je 16. jula 1774. god. Eparhijski arhijereji bili su: Simon Todorski - 1745. god., 31. marta imenovan je u Kostromi, a avgusta prebačen u Pskov; Silvester Kuljabka - 10. novembra 1745. god. ep. kostromski, 2. jula 1750. god. arhiepiskop SPB; Genadije Andrejevski - 16. aprila 1753. god. ep. kostromski, a 1. avgusta 1757. god. razrešen je i upućen na boravak u Novgorodski severski Spaski manastir; Damaskin Askaronski - 21. maja 1758. god. ep. kostromski; Simon Lagov - 6. septembra 1769. god. ep. kostromski, 31. marta 1778. god. prebačen u Rjanzanj; Pavle Zarnov od 15. aprila 1778. god. ep. kostromski, 15. januara 1800. god. prebačen u Tver; Jevgenije Romanov od 15. januara 1800. god. ep. kostromski; Sergije Krilov od 17. marta 1812. god. ep. kostromski, od 4. juna 1817. god. ep. Rjanzanjski; Samuil Zapolski od 19. avgusta 1817. god. ep. kostromski, 6. aprila 1830. god. penzionisan; Pavle Podlinski od 26. maja 1830. god. ep. kostromski, od 26. septembra 1836. god. ep. černigovski; Vladimir Aljavdin od 26. septembra 1836. god. ep. kostromski, od 14. novembra 1842. god. arhiepiskop toboljski; Vitalije [čepelev od 14. novembra 1842 god. ep. kostromski, a 11. avgusta iste godine penzionisan; Justin Mihajlov od 11. avgusta 1845. god. kostromski, od 25. februara 1850. god. vladimirski; Leonid Zarecki od 25. februara 1850. god. kostromski, od 19. avgusta 1853. god. jekaterinoslavski; Filotije Uspenski od 19. avgusta 1853. god. kostromski, 18. februara 1857. god. tverski; Platon Tivejski od 15. februara 1857. god. kostromski, 31. marta 1868. god. arhiepiskop; Ignjatije Roždenstvenski od 11. februara 1878. god. kostromski;

Aleksandar Kuljčicki od 6. avgusta 1883. god. ep. kostromski; Avgustin Galjanicki od 24. decembra 1888. god. kostromski, od 14. decembra 1891. god. jekaterinoslavski; Visarion Nečajev od 14. decembra 1891. god. kostromski, 20. juna 1894. god. doktor bogoslovlja, umro 1905. god. Sada Kostromskom eparhijom upravlja ep. Tihon. Muških manastira je 72, monaha - 116, iskušenika - 220; ženskih manastira - 10, monahinja - 211, iskušenica - 1491. Crkve: sabornih - 28, parohijskih - 1015, domaćih - 23, pripojenih - 22, grobljanskih - 94, ukupno 1206; kapela - 1711. Sveštenstvo: protojereja - 45, sveštenika - 1092, pojaca - 1014. Pravoslavno stanovništvo muškog pola - 719.919, ženskog - 792.035, ukupno 1.511.954. Biblioteka pri crkvama - 679. Crkveno-parohijskih starateljstava - 35.

Kostromske eparhijske novosti - koje su izlazile dva puta mesečno, od 1885. god. pri Kostromskoj bogosloviji, a sada jednom nedeljno.

Kosmin - muški manastir, 40 vrsta od grada Vladimira na reci Jahromi. Osnovan je u XV veku. Ubraja se u manastire trećeg reda. Ima jedan kameni hram u kome su pohranjene mošti osnivača, prep. Kozme Jahromskog. Pri manastiru je škola. Upravlja arhim. Bratstvo broji 17 ljudi.

Kozma i Damjan - sv., dva brata, koja su se bavila medicinom i lečili samo za veru Hristovu, otuda su i nazvani besrebrenici. Živeli su u drugoj polovini III veka nedaleko od Rima. Ubili su ih iz zavisti lekari-mnogobošci 184. god. Uspomena na njih je 1. jula.

Kostelnikov, Evlampije - osnivač sekte duhonosaca. Bio je jesaul (kozački kapetan, prim.prev.) Donske vojske, ali 1815. god. zbog nečega je lišen svih činova. Zbog širenja lažnog učenja više puta je predavan sudu, uhapšen i najzad je zatvoren u [Ilselburgsku tvrđavu, gde je i umro, poludevši. Ova sekta se pojavila sledećim povodom: kada je biblijska zajednica nameravala da izda Bibliju, sledbenici učenja K. su zamišljali, da je nastalo vreme apostolsko, i zato su rešili, da su i oni, kao apostoli, nadareni darovima Sv. Duha, čime su težili strogim postom i molitvom. Nastojali su da se jednom nedeljno pričešćuju, ali pošto nisu uspeli ovo da rade u crkvi, oni su organizovali pričešće kod kuće. Posebno su podrobno izučavali Apokalipsis.

Koševski Uspenski ženski skit, koji se nalazi u Besarabijskoj gub. u Sorokskom srezu, 7 vrsta od Dobruškog manastira, na reci Čornoj, osnovan je 1790. god. Ubraja se u manastire na samostalnom izdržavanju, opštežiće, ima jedan kameni hram. U manastiru živi igumanija, 45 monahinja i 14 iskušenica.

Košlouški Aleksandrinski Čuvaški ženski manastir, na samostalnom izdržavanju, opštežiće, u Kazanskoj gub. u Jadrinskom srezu, blizu sela Košlouš, u mestu Morik-Sil. Osnovan je radi religioznog uticaja na okolne Čuvaše 1898. god. Do 1901. god. postojao je kao ženska zajednica, a zatim je preimenovan u manastir. Ima jedan drveni hram. Manastirom upravlja igumanija, monahinja i iskušenica je 121.

Koštuna (Podsmevanje) - oskrnavljenje. Beše učenje njegovo puno svakakvih

poruga i jeresi i uroka i podsmevanja. (Sinod. ruk. No 993, l. 757. - Duv.)

Koštunstvo (Bogohulstvo) - "zajedljivo podsmevanje, koje javno pokazuje, neuvažavanje pravila ili obreda pravoslavne crkve, ili uopšte hrišćanske" - takva je definicija B., koja se nalazi u Zakoniku o kažnjavanju. Kao što se vidi iz date definicije objekat B. nisu jedino vera i njeno učenje, već i njeni obredi i pravila, pri čemu se pod "zajedljivim podsmevanjem" podrazumeva ponižavanje i bestidna drskost, učinjena rečju ili delom. Kazna je zatvor od 4 - 8 meseci, i od 3 nedelje do 3 meseca, pri B., izvršenom iz neznanja bez namere da se čini sablazan i nepoštovanje vere.

Krajegradije - tvrđava, predgrađe. (3. Car. 9,15., Izl. 22,9,1., Mak. 12,36., 2. Car. 5,9,2., Mak. 4,12,28.).

Krajegranesije - akrostih, tj. početna slova u redu, od kojih je složeno ime ili cela izreka. U ruskim originalnim i prevedenim kanonima, isto kao i u grč. Sinaks označava početni stih, koji pretstavlja temu, ili glavnu rečenicu kanona, koji se peva. (vid. dole navedeno Krajestročije)

Krajestročije - U crkvenim knjigama, a posebno u Triodu, nasuprot stihova kanona ili tripjesneca stavljena su na krajeve redova grčka slova, koja čine celu izreku. Npr., na Veliki četvrtak na jutrenji kanon, koji je stavljen u Triod posni, ima 29 stihova i na kraju svakog stiha stoji jedno slovo, od kojeg taj stih na grčkom i počinje. Ako se spoje sva ova slova, dobije se sledeći smisao: na Veliki četvrtak dugačku pesmu pevam.

Krajiševski Tihvinski ženski manastir, koji se nalazi u Saratovskoj gub., u Atkarskom srezu, vrstu od sela Krajiševki. Osnovan je 1865. god. kao opština, preimenovan je u manastir 1898. god. Ubraja se u manastire na samostalnom izdržavanju, opštežiće. Monahinja ima 26, iskušeniца 208 na čelu sa igumanijom.

Kramolnici - buntovnici, okrivljeni koji pripisuju tužiocu optužbu za zločin protiv vladara, samo zbog toga da bi se izbacili od njihove tužbe. Tako je to bilo u Moskovskoj Rusiji.

Krasin, Mihail Jakovljevič - profesor Kazanske duhovne akademije, koji je napisao "De civitate Dei Avgustina, kao apologiju hrišćanstva" i neka druga dela. Umro je 1887. god.

Družičalo - (rus. krasnaja gorka, prim. prev.) to je Tomina nedelja, prva posle Uskrsa. Ona se u Malorusiji još naziva "predvečerje prolećnog Jegora", 22. aprila. Rečju D. objašnjava se običaj dočeka izlaska sunca na brdašcu.

Crveni trg - trg u Kitaj-gradu u Moskvi, koji je bio mesto narodnih skupova, a takođe i mesto porodičnog suda naroda, zatim mesto trgovine, i mesto pogubljenja prestupnika i bojara, koji su u nemilosti cara. Od znamenitosti Crvenog trga, vredni pažnje su crkva Vasilija Blaženog i spomenik Minjinu i Požarskom.

Krasnogorodiščenska Vavedenja muška pustinja u Smolenskoj gub. pored jezera Losminskog i reke [elobe, pola vrste od poštanske stanice Demjaha (Belski srez). Osnovana je početkom XVIII veka. Od 1764. god. ubraja se u manastire na samostalnom izdržavanju. Ima dva kamena hrama. Pri manastiru je škola. Manastirom upravlja iguman, a bratstvo broji 20 ljudi.

Krasnogorski Bogorodični muški manastir u Arhangelskoj gub. na reci Pinegi. Nalazi se na visokom brdu u gustoj šumi, ograđen je kamenom ogradom. Osnovan je 1604. god., od 1764. god. ubraja se u manastire na samostalnom izdržavanju, ima jedan kameni hram i dva drvena. U manastiru je konak i dom za hodočasnike. Manastirom upravlja iguman, bratstvo broji 16 ljudi.

Krasnogoski, Bogoslovski Preobraženski, Spaski - ženski manastir, drugog reda. Manastir je osnovan krajem XVIII veka u Poltavskoj gub., u Zolotonošskom srezu na "Crvenom" brdu pored reke Zolotonoše. Ukinut je 1786. god., a 1789. god. u njega je premešten kijevski Bogoslovski ženski manastir.

Crveno more ili Aravijski zaliv - to je zaliv Indijskog okeana koji deli Araviju od Egipta i Abisinije i spojen je sa Indijskim okeanom preko Bab-el Mandebskog moreuza. Zahvaljujući Sueckom kanalu, otvoren je nov put kroz Crveno more. Površina Crvenog mora je 449.010 kv. kilometara. U njemu se nalazi nekoliko ostrva (npr. Farisan, Dahlak, Žeber-Teil, Žeber-Zukur). Temperatura vode je 22 stepena (srednja iz vodenog stuba). Od luka su poznate: Suec, Janbo, Džida, Hodbida, Logija, Moka, Masova, Koseir, Sudan. Crveno more je dobilo svoj naziv od crvene boje dna na obali i raznih crvenih vodenih biljaka. Crveno more ima ogroman značaj za trgovinu i politički život.

Krasnoselski Vavedenja ženski manastir, nalazi se u Permskoj gub., 73 vrste od grada Irbita, osnovan je kao prebivalište, 1883. god., pretvoren je u manastir 1900. god. Njime upravlja igumanija, monahinja i iskušenička je 129.

Krasnoselski Jovano-Pretečenski ženski manastir, trećeg reda, opštežiće, nalazi se u Permskoj gub., blizu grada Solikamska, u selu Krasnom. Osnovan je kao opština 1891. god., u manastir je pretvoren 1894. god. Ima jedan hram. Njime upravlja igumanija, monahinja i iskušenička je 149.

Krasnoselcev, Nikolaj Fomič - crkveni ispravičar, koji je završio Ufimsku bogosloviju i Kazansku duhovnu akademiju. Od njegovih dela poznata su: "Zapadna misija protiv Tatara, mnogobožaca i posebno muslimana" (za ovo delo dobio je zvanje magistra), "Pregled istorije hrišćanskog hrama", "Bogosluženje sa objašnjenjima" i dr. dela, koja se odnose na objašnjenje bogoslužjenja u staroj Rusiji do XVIII veka", "Slovenski rukopisi u patrijaršijskoj biblioteci u Jerusalimu", "Materijali za istoriju po kojima se vrši čin liturgije sv. Jovana Zlatoustog", "Podaci o nekim liturgijskim rukopisima vaticanske biblioteke sa dodatkom istraživanja i tekstova" i mnoga druga.

Krasnoslobodski Uspenski ženski manastir, trećeg reda, opštežiće, nalazi se u Permskoj gub., blizu grada Krasnoslobodska. Osnovan je pod imenom Uspenskog

utočišta za stare 1809. god., 1827. god. preimenovan je u opštinu, a opština 1861. god. u manastir. Ima dva hrama, ikonografsku radionicu, školu, konak. Njime upravlja igumanija. Monahinja i iskušénica je 428.

Krasnostokska ikona Majke Božije, koja se nalazi u ženskom Krasnostokskom manastiru u Grodnenskoj gub. u Sokolskom srezu. Veoma je stara, potiče iz XVI veka. Kada se u rusko-litvanskom kraju učvrstilo katoličanstvo, ikona je postala vlasništvo dominikanaca i do XIX veka bila je u kastelu. Zatim je kastel pretvoren u pravoslavni hram i ikona je opet pripala pravoslavcima. Godine 1877. ikona se proslavila čudom isticanja mira. Slavi se 7. oktobra.

Krasnostokski Roždestvo-Bogorodični ženski manastir, opštežiće. Nalazi se u Grodnenskoj gub., u prirodnoj međi Krasnostoka. Otvoren je 1901. god. Ima jedan kameni hram, školu. Njime upravlja igumanija, monahinja i iskušénica je 52.

Krasnoholmski Nikolajevski Antonijev muški manastir u Tverskoj gub., pored provincijskig grada Krasnij Holm na ušću reke Mologe i Neledine, 76 vrsta od sreskog grada Vesegonska. Osnovan je 1461. god. Od 1836. god. ubraja se u manastire trećeg reda. Ima jednu kamenu crkvu, u kojoj počivaju mošti prep. osnivača manastira Antonija. (Uspomena na njega je 17. januara). Manastirom upravna iguman, bratstvo čine 21 monah.

Krasnojarski Znamenski muški skit, u Jenisejskoj gub., 35 vrsta od grada Krasnojarska. Njime upravlja osnivač manastira, bratstvo ima 8 ljudi.

Krasnojarski Uspenski muški manastir u Jenisejskoj gub., 6 vrsta od grada Krasnojarska. Osnovan je 1878. god. Sada se ubraja u manastire na samostalnom izdržavanju. Pri manastiru je dom staraca, bolnica, ikonografska i zanatska škola. Njime upravlja namesnik, bratstvo ima 8 ljudi.

Krasnojarski Znamenski ženski manastir, opštežiće, na samostalnom izdržavanju, nalazi se u Jenisejskoj gub., 48 vrsta od grada Krasnojarska. Osnovan je 1888. god. Ima školu za devojke. Njime upravlja igumanija, monahinja i iskušénica je 57.

Crveni krst - znak neutralnosti, ranjenih i sanitetskog personala, kao i skladišta, manje vojne bolnice i tome slično. Amblem je uveden na Ženevskoj konferenciji održanoj od 10. do 22. avgusta 1864. god. Sam naziv C. k. označava pomoć, uopšte, koja se ukazuje ranjenim i obolelim u ratu, a takođe i dobrovoljnu pomoć. C. k. prihvatile su sve države, ali kod nekih je oblik pretrpeo izmene. Npr. kod Japanaca on predstavlja četiri četvorougona, a u Turskoj on je zamenjen crvenim polumesecom. C. k. je usvojen Ženevskom konvencijom, ima oblik ravnokrakog crvenog krsta na belom polju. Organizacija C. k., osim svog direktnog cilja ukazivanja pomoći u ratu, veoma često ima i druge dobrotvorne ciljeve. U Rusiji projekat osnivanja organizacije C. k. pripada dvorskoj dami M. S. Sabininoj, koju su u ovom poslu podržali baronica Frederiks, zatim F. J. Karel i P. A. Naranovič - lekari. Statut organizacije, posle nekih ranijih izmena, dobio je konačan oblik 1893. god. Organizacija se sastoji od počasnih članova, dobrotvora, stvarnih i takmičara.

Članovi mogu biti lica oba pola, a obaveze koje oni ispunjavaju su besplatne. Glavna uprava ima 25 članova koje potvrđuje Avgustejša Pokroviteljica.

Krasni ugao - počasni ugao u seoskoj kući gde se stavlja ikona. Obično je okrenut prema jugoistoku.

Krasovski, Ivan Ivanovič - protojerej, završio je Kostromsku bogosloviju. Učestvovao je u sastavljanju "Ruske gramatike" i "Skica klasične logike". Njegova originalna dela su: "Bogoslužjenje povodom pojave Bogorodične ikone, nazvane Fjodorovska", "Dve rasprave o granicama ovog sveta i o tačnosti svedočenja o Hristu, koje se nalazi u istoriji Josifa Flavija". Osim toga objavio je i prevode: "Filosofija protiv umišljenih stihova smrti", "Leksikon pisaca svetovnog i crkvenog zvanja Kostromske eparhije", "Jevrejski činovnik ili rasprava o parohijskim i vojnim činovnicima jevrejskih careva", "Jevrejski ratnik ili rasprava o ratnoj veštini drevnih Jevreja".

Kremenski Voznesenski muški manastir u Oblasti Donske vojske, na obali reke Don, 10 vrsta od sela Kremenska. Osnovan je 1711. god. Bio je ukinut i ponovo obnovljen, od 1869. god. ubraja se u manastire na samostalnom izdržavanju. Njime upravlja arhim. Bratstvo ima 72 monaha.

Kremenecki Bogojavljenjski muški manastir u severnom delu grada Kremenca u Volinskoj gub. Osnovan je 1636. god. Bio je u nadležnosti unijata do 1839. god. Sada se ubraja u manastire na samostalnom izdržavanju. U manastiru se nalaze tri hrama i škola. Iguman - ep. ostroški. Bratstvo ima 31 monaha.

Krsno znamenje - prikazivanje krsta rukom. Običaj, praviti znak krsta potiče iz vremena apostola. Pravoslavni to čine sa tri prsta, sastavljajući palac, kažiprst i srednji (ali staroobrednici priznaju samo dva prsta), a katolici čine ovo bez savijanja prstiju. Krsni znak sa tri prsta bio je potvrđen na Saborima 1666 - 1667. god., na osnovu uverljivih podataka o tom pitanju.

Krsni kum i kuma - (vid. Kršteni kum)

Litija - svečana povorka sa barjacima, ikonama i dr. svetinjama prema nekom mestu. Litija može biti obična i posebna. Od običnih su poznate: 1) oko crkve na Uskršnje jutrenje i svakog dana Uskrsa na liturgiji; 2) 1. avgusta iz nekih glavnih crkava, zbog osvećenja vode; 3) na praznik Bogojavljenja - 6. januara, zbog osvećenja vode za uspomenu na krštenje Isusa Hrista; 4) mesna litija u čast nekih mesnih svetinja i velikih događaja od važnosti za crkvu i državu. Posebnu litiju odobrava eparhijska uprava u posebno važnim slučajevima crkvenog života.

Krsni Onješki muški manastir u Arhangelskoj gub. na ostrvu Kije, u Onješkoj gub. Belog mora na ušću reke Pinjege, 14. vrsta od sreskog grada Pinjege. Osnovan je 1657. god. Od 1764. god. ubraja se u manastire drugog reda. Posle požara manastir je obnovljen 1870. god. Ima tri kamena hrama. Njime upravlja iguman. Bratstvo broji 7 ljudi.

Krsni-Stavros-Kij-Ostrovski muški manastir, drugog reda. Nalazi se u Arhangelskoj gub. u Onješkom srezu. Osnovao ga je patrijarh Nikon.

Krstobogorodični - crkvena pesma, koja predstavlja Majku Božiju kako stoji kraj krsta raspetog Sina Božijeg i oplakuje Njegovo stradanje.

Razmena krstova - pobratimstvo preko razmene krstova koji se nosi na vratu. Muškarci koji razmenjuju krstove nazivaju se krsni brat, a žene - krsne sestre. R. k. su često sklapali Rusi sa Loparima na poluostrvu Kolskom.

Krsni dvorac - odeljenje Sinodalnog dvora u Moskvi, koji je izgradio patrijarh Nikon 1655. god., gde su se često održavali sabori.

Krsna crkva - crkve, koje se obično grade pri arhijerejskim i mitropolitskim dvorovima.

Krstovozdviženska opština - zajednica milosrdnih sestara u SPB, koju je osnovala velika kneginja Jelena Pavlovna zbog brige za ranjenike u vreme Krimskog rata. Na njenom čelu je bio N. P. Pirogov, za vreme opsade Sevastopolja. Njen novi ustav pojavio se 1870. god. Ukidanjem nadležstva velike kneginje Jelene Pavlovne 1895. god., opština prelazi u nadležstvo ruske Organizacije crvenog krsta.

Krstovozdviženski manastiri: 1) u Nižnjem Novgorodu ženski manastir, prvog reda, obrazovan od Vaskresenskog Začatejskog, Proišoždenskog; 2) K. ženski manastir, drugog reda u Saratovu; 3) K. ženski manastir, trećeg reda, osnovan oko 1625. god. u Belevu; 4) K. ženski manastir u Kostromi, sada topli saborni hram Bogojavljenja; 5) K.-Bogojavljenjski muški manastir, trećeg reda u Slobodskom, osnovan 1599. god.; 6) K.-Bizjukov muški manastir, trećeg reda nedaleko od Dorogobuža, ukinut 1803. god.; 7) K.-Dubenski muški manastir u gradu Dubno, pripojen je Počajevskoj lavri, osnovao ga je Konstantin Ostroški, ukinut je 1796. god.; 8) K.-Nikolajevski muški manastir, trećeg reda u Kostromskoj gub., Jurjevskom srezu, osnovao ga je prep. Tih. Lukovski; 9) K.-Poltavski muški manastir, drugog reda u Poltavskom srezu, osnovan je 1650. god., služi za mesto boravka ep. Priluskog, koji je i njegov iguman.

Krstovozdviženski ženski manastir, koji se nalazi u gradu Kostromi, osnovan je u XIV veku pod nazivom Rizopoloženskog Anastasijinog manastira. Godine 1764. je ukinut, a 1775. god. ponovo otvoren i preimenovan u Krstovozdviženski. Ima dva hrama, školu, kurseve za milosrdne sestre, zdravstvenu ustanovu, dom za starce, bolnicu.

Krstovozdviženski ženski manastir, prvog reda, nalazi se u Nižnjem Novgorodu, od 1813. god. Osnovan je u XIV veku, sastavljen je od Začatijevskog, Vaskresenskog i Proišoždenskog. Ima četiri kamena hrama, bolnicu, školu, dom za starce. Njime upravlja igumanija, monahinja i iskušnica je 249.

Krstovozdviženski Jerusalimski ženski manastir, drugog reda, opštežiče, nalazi se u Moskovskoj gub., 20 vrsta od grada Podoljska, kod sela Lukino, osnovan je

1837. god. Najpre je to bio dom staraca, zatim molitveni dom, potom opština Floro-Lavrskaja, i najzad, 1887. god. - manastir. Ima tri hrama, školu, ikonografsku radionicu, bolnicu, apoteku, dom za starce, konak. Njime upravlja igumanija. Monahinja i iskušeničica je 60.

Krstovozdviženski Olenovski pravoslavni ženski manastir, trećeg reda, opštežiće. Nalazi se u Nižnjenovgorodskoj gub., Semjonovskom srezu, kod sela Žuravlina. Ponikao je iz raskolničkog skita 1894. god. Nazvan je manastrom 1856. god. Njime upravlja igumanija. Monahinja i iskušeničica je 132.

Krstovoskresen - kanoni, koji sadrže proslavljanje Krsta i Vaskresenje raspeća Isusa Hrista.

Krstovski muški manastir u gradu Kalugi, na velikom Moskovskom putu. Izgrađen je 1830. god. Ima jedan drveni hram sa dva prestola. Pri manastiru je konak za sveštenoslužitelje. Bratstvo ima 12 monaha.

Krstaški ratovi. Polovinom XI veka na čelu muslimanskog sveta na Istoku bili su Turci-Seldžuci, koji su postali žestoki neprijatelji Vizantijske imperije i grko-istočne crkve. Varvarsko pleme Turaka-Seldžuka krajem X veka vodilo je skitnički život oko Kaspijskog mora, u zemlji današnjih Kirgiza, i ponekad je pomagalo Saracenicima u njihovim najezdama. Polovinom XI veka Seldžuci, pod vođstvom svog sultana Togrubega, malo po malo, počevši od Persije, počeli su osvajati Saracensko carstvo Bogdaskog kalifata. Prihvativši još ranije islam i pomešavši se sa pobeđenim Saracenicima, oni su nastavili borbu sa hrišćanskim svetom. Vizantijski car Roman Diogen, želeći da zaustavi njihovu najezdu na Malu Aziju, istupio je protiv njih sa vojskom, ali, 1071. god. u Jermeniji, bio je potučen do nogu i zarobljen. Posle toga Seldžuci su uskoro zavladao celom Kapadokijom, Kilikijom, Isavrijom, Ikonijom i drugim grčkim oblastima, tako da se skoro cela Mala Azija nalazila u njihovim rukama. Istovremeno, Seldžuci su zavladao sirijskim gradovima: Antiohijom, Damaskom i drugim, koji su pripadali Vizantijskoj imperiji od vremena Nikifora Foke i Cimishija. Oni su čak više puta opsedali i sam Konstantinopolj. Turci su po rečima savremenika, upadali u hrišćanske kuće i pljačkali pokućanstvo, upadali su za vreme bogoslužjenja u crkve, skakali su na presto, rušili i gazili nogama sv. sasude, psovali i tukli sveštenike i sl. Sudbina istočnih hrišćana postaje ugnjetavanje i ropstvo. Na nesreću, vizantijski carevi nisu mogli da pomognu hrišćanima, koji su stradali pod turskim jarmom. Dozvoljavajući Turcima da nekažnjeno odvajaju od imperije cele oblasti, oni su posvećivali sve svoje vreme dvorskim intrigama. Tek su krajem XI veka istočni hrišćani dobili neku nadu za olakšanje svoje sudbine, kada su na oslobođene Sv. zemlje i Grob Gospodnji krenuli sa Zapada takozvani, krstaši. Glavni pokretač Prvog krstaškog rata bio je Francuz Pjer, amenski monah-pustinjak. Za vreme svog boravka u Palestini, bez obzira na siromaštvo tamošnjih hrišćana i hrišćanskih bogomoljaca, primio je k srcu priču jerusalimskog patrijarha Simeona: "Bog ne čuje molitve nas grešnika. Zar nam neće pomoći vaš pobožni i hrabri narod, ili u krajnjem slučaju, zar neće za nas umilostiviti Gospoda?" Sa apelom patrijarha o pomoći Pjer se vratio u Italiju i dobio je od pape blagoslov za propoved o pohodu protiv Saracena. Propoved u Italiji nije bila tako uspešna, zato što su tamo vladali unutrašnja neslaganja između raznih

vladara a sam autoritet pape nije se visoko cenio. Isto nije važiolo za Francusku i deo Nemačke. Pjer, koji je putovao na magarcu, u siromašnoj odeći, zapaljen revnošću, svojim propovedima izazivao je izuzetno uzbuđenje kod naroda. Običan narod, neljudski pritiskan od strane svojih vladara, želeo je i bez toga da se izbavi od svojih vladara, a vladari su se bavili svojim podvizima, počastima i bogatstvom. Religiozni polet dovršio je ostalo. Svi koji su izrazili želju da učestvuju u pohodu našivali su na rame krst, zbog čega su i nazvani, krstašima. Takvim ljudima su davali, od pape, potpuno opraštanje grehova (indulgencija) i oslobađanje od postova za vreme rata, a takođe oslobađanje od građanskih kazni za prestupe. Zbog toga su prestupnici rado išli u krstašku vojsku. Prva grupa krstaša iz zemalja oko Rajne išla je pod vođstvom samog Pjera, preko Mađarske i Bugarske, i ponašali su se tako neobuzdano, da su stanovnici svugde postupali sa njima kao sa neprijateljima. U Konstantinopolj ih nisu pustili, a car je požurio da ih pošalje u Aziju, gde su oni takođe opustošili sve na putu, dok u turskim posedima nisu umrli od gladi i mača neprijatelja. Samo njihov manji deo, zajedno sa Pjerom, izbegao je krajem iste godine u grčke zemlje. Godine 1147. kraljevi Francuske i Nemačke preduzeli su Drugi krstaški rat, da bi Palestinu zadržali u rukama Latina. Papa Evgenije III (od januara 1145. god. do jula 1153. god.), pobuđivao je zapadne hrišćane za rat u Sv. zemlju. Govorio je da mada i priznaje njihovu beskorisnost u drugom smislu, oni su ipak korisni zato što daju mogućnost katolicima da zauzmu tamo episkopske katedre i obrate jeretike. Episkop langrski utrošio je mnogo reči ubeđujući francuske krstaše, koji su imali logor blizu Konstantinopolja, da zauzmu ovaj jeretički grad. Međutim ovi su rekli da idu da ratuju protiv nevernicika, a ne protiv hrišćana. Još od 1189. god. na Zapadu je odlučeno preduzimanje Trećeg krstaškog rata u Sv. zemlju radi ponovnog zauzimanja Jerusalima. Usled teškoća rata i razdora među samim krstašima, posebnih uspeha nije bilo, osim zauzimanja primorskog grada Ake, zvanog i Ptolemaida (3. jula 1191. god.). Krstaški ratovi su istočnim hrišćanima naneli mnogo zla, umesto očekivanog olakšanja sudbine. Do tada su ih ugnjetavali Saraceni i Turci, sada su ih počeli ugnjetavati i Latini. Krstaški ratovi počeli su na inicijativu pape. Ubeđujući krstaše da će osloboditi od vlasti nevernika Sv. zemlju i Grob Gospodnji, pape su imale u vidu i drugi cilj: širiti, pri novčanoj pomoći, svoj uticaj na Istok, pa čak i potčiniti sebi Istočnu crkvu. Radi propagande katoličanstva na Istoku i svoje vlasti, oni su slali tamo, zajedno sa krstašima-dobrovoljcima, svoje biskupe, sveštenike i monahe, koji su i preko krstaša, ali i sami lično podvrgavali stašnim tlačenjima istočne hrišćane. Ugnjetavanje je počelo od Prvog krstaškog rata (1096. god.). U Siriji i Palestini oni su imali imali odlučujuću nadmoćnost nad pravoslavcima. Tako su, osvojivši Antiohiju (1098. god.), postavili tamo svog katoličkog patrijarha i njemu potčinitili antiohijsku pravoslavnu crkvu. Pravoslavni patrijarh Antiohije, ostareli Jovan, morao je da napusti svoju katedru i traži utočište u Konstantinopolju, gde je i umro. Isto se desilo i posle zauzimanja Jerusalima (1099. god.) od strane krstaša. Latini su i ovde postavili svog patrijarha. Pravoslavni jerusalimski patrijarh Simeon, koji je sugerisao misao o oslobađanju Sv. zemlje i Groba Gospodnjeg, bio je zaboravljen. Povukao se na Kipar i tamo je uskoro i umro. Kao osvajači, Latini su smatrali da sve pravoslavno stanovništvo Istoka pripada njihovoj crkvi, pa su zato tražili od svih bezuslovno potčinjavanje papi. Kad bi se od strane pravoslavnih pojavili pokušaji obnavljanja značaja pravoslavne crkve na Istoku, Latini bi ih sa negodovanjem odbijali. U međuvremenu na Zapadu se priprema Četvrti krstaški rat i krstaši su se sakupili u Veneciji, da odatle krenu na

Istok. Ovamo je došao i vizantijski princ Aleksej. On je molio krstaše da, pre nego što krenu u Palestinu, pomognu njemu i njegovom ocu u vraćanju carskog prestola. Mletački dužd Enriko Dandolo, računajući da od princa Alekseja Mletačka republika može imati velike koristi u svojoj trgovini, ubedio je krstaše da se slože sa njegovim predlogom. Krstaši, sa kojima je princ Aleksej sklopio prijateljske odnose, svojim ponašanjem u Konstantinopolju su mnogo naljutili Grke. Između njih i Grka bilo je već nekoliko krvavih sukoba. Situacija u Konstantinopolju bila je zategnuta. Uskoro je razrešena izborom novog cara. Ovo je iskoristio jedan od predvodnika pobune, neki Aleksej Murzuf. Po njegovoj naredbi princ Aleksej IV, bio je zadavljen. Krstaši, izgubivši smršću Alekseja IV svaku nadu da će dobiti obećano, rešili su da nagrade sebe zauzimanjem i pljačkanjem Konstantinopolja. Na ovo ih je podsticalo i latinsko sveštenstvo, zbog potčinjavanja istočne crkve papi. Oni su po drugi put opkolili Konstantinopolj i ubrzo su ga zauzeli. Ubijali su bez izuzetka sve Grke, ne razlikujući ni pol, ni uzrast, pljačkali su crkve i manastire, skupocene crkvene sasude, rize sa ikona i odeću. Pljačkali su čak i sv. mošti, stare rukopise i knjige, koje su kasnije prepravljali na Zapadu. Takvom nasilju i surovostima krstaši su još pridodali i sknavljenje, obeščaćivanje monahinja, uvodili su mazge u crkve, bacali ikone na zemlju i, sedeći na njima, pirovali su i igrali karte. Latinsko sveštenstvo ne samo što nije zaustavljalo neobuzdane krstaše, već ih je i pomagalo u pljački i sknavljenju svetinja. Jednom rečju, katolici su ovog puta postupali sa Konstantinopoljem isto onako varvarski, kao što su kasnije postupali sa njima osmanlijski Turci. Još pre zauzimanja Konstantinopolja između krstaša i pridošlih Mlečana, bio je sklopljen ugovor u vezi sa podelom plena, kao i stvaranja nove imperije, izbora cara i patrijarha. Zato su uskoro, posle pljačke Konstantinopolja, oni u njemu osnovali svoju, takozvanu, Latinsku imperiju. Car je bio Balduin, grof flandrijski, a patrijarh je bio jedan Mlečanin, Toma Mazarini. Papa Inokentije III, koji je ranije pretio krstašima isključenjem iz crkve zbog napada na grčke gradove, kada su mu saopštili o zauzimanju Konstantinopolja, blagoslovio je krstaše i naredio je kako njima, tako i katoličkim biskupima, da uvedu u konstantinopoljske crkve katoličanstvo. Na taj način, konstantinopoljske crkve dospele su u ruke katolika.

Krstaši - (ili krstaški red) - prvobitno članovi crkvenog reda, koji je nastao u Palestini za vreme krstaških ratova. Oni su se nazivali takođe i vitlejemski red. Zatim je ovaj red prodro u Evropu i posvetio se radu u bolnicama. Odobrio ga je papa Grigorije XI. K. se takođe nazivaju zvezdonosci, zbog oblika krsta koji nose. K. i sada postoje. Većinom su na crkvenim dužnostima.

Krstopoklona nedelja - treća nedelja Velikog posta, kojom započinje njegova četvrta sedmica. Ona se tako zove jer je namanjena za poklonjenje Krstu, koji se iznosi na jutrenju na sredinu hrama i polaže na nalonj.

Krsni popovi i pisari - postojali su u carskoj (krsnoj) crkvi u XV-XVII veku u Rusiji i dobijali su platu od cara. Njihove obaveze su bile čitanje psalama, kanona i pojanje u klirosu.

Krescovije popovi, (vid. Sveštenstvo)

Krst Isusa Hrista i njegovo prikazivanje. Oblik krsta, na kome je raspet bio Isus

Hristos, sa tačnošću se ne može odrediti. U to vreme krst je bio oruđe mučenja i u rimskim provincijama i bio je veoma rasprostranjen. Moguće je pretpostaviti da njegov oblik nije svugde bio isti. Otud se susreću krstovi sledećih oblika: pravi, kosi, u obliku slova T. Od svih navedenih oblika najveći broj datih podataka ukazuje na krst, kao na oblik krsta, na koji je bio prikovan Isus Hristos sa četiri eksera. K. kao oruđe na kojem je stradao Spasitelj je od samog početka hrišćanstva bio za vernike svetinja, simbol spasenja. Kod hrišćana raspet Spasitelj predstavljen je sa malom bradom, dugom kosom, sa krunom na glavi, stradalačkim izrazom lica (ranije, u prvim vekovima hrišćanstva, lice je predstavljano veličanstveno, spokojno, sa otvorenim očima). Na Zapadu je prihvaćen četvorokraki krst, samo u nekim slučajevima šestokraki i osmokraki, a kod pravoslavnih su podjednako u upotrebi tri oblika. Međutim, staroobrednici priznaju samo osmokraki, negirajući druge, kao jeres.

Krst naprsni - to je krst, koji nose na grudima ili povrh odeće, ili ispod odeće. Naprsni krst može biti: 1) koji se daje pravoslavnom hrišćaninu pri krštenju, metalni ili drveni; 2) enkolpija, koja ima oblik kutijice, spolja prikazuje monogram imena Isusa Hrista, a iznutra je prazna; 3) krstovi koji nose episkopi, od metala ili emajla, bez praznine iznutra, u stvari su izmenjene enkolpije; 4) car Pavle je 1794. god. odredio za protojereje i sveštenike srebrno pozlaćeni sa raspećem, za nošenje na grudima; 5) K. zlatan sa raspećem i carskom krunom, isti je kao i (4), prethodni, koji je davan iz kabineta Njegovog veličanstva dvorskim sveštenicima i sveštenicima u crkvama u inostranstvu, koji su bili na službi više od 7. god.; 6) protojereji i sveštenici ponekad nose krstove koje poklanjaju parohijanima, ako imaju ili 5) ili 4); 7) sveštenici sa naučnim zvanjima nose naprsne krstove doktorske i u našivci magistarske i kandidatske; 8) naprsni bronzani, braon boje na vladimirskoj traci dodeljivan svim sveštenicima posle 1812-1814. god. i 1853-1855. god., i 9) srebrni krst, koji su prihvatili sveštenici iz vremena krunisanja vladara cara Nikolaja II.

Krst - u "hrišćanskom moralnom bogoslovlju" ukupnost životnih odricanja, stradanja i sl., koja se moraju strpljivo podnositi, ne narušavajući religiju, u ime Hrista.

Krst - znak na ordenju.

Krst - heraldička figura, vodi poreklo iz vremena krstaških ratova, kada su njegovi učesnici našivali sebi na odelo krstove. K. kao heraldička figura, susreće se u tri oblika: prav, kos ili Andrejevski i račvast ili trokraki.

Krst - kao oruđe mučenja, koje su najpre primenjivali prema robovima, a rašireno je bilo kod Rimljana. Osuđene su pričvršćivali ekserima i oni bi umirali od gladi. Ponekad su im prebijali cevanice - tada su umirali od gubljenja krvi.

Krst - vrsta zakletve u crkvi pred ikonom, koja je praktikovana u staroj Rusiji, ali već od XV veka izazivala je negativan odnos crkve i svetovnih lica.

Krst beli ili Udruženje za brigu o potrebama porodica ratnika, koji su izgubili zdravlje na službi. Njegov cilj se sastojao u pružanju materijalne pomoći u novcu, stvarima ili na neki drugi način. Članovi mogu biti svi i Rusi i stranci, i žene i

muškarci različitog imetka. Ovo društvo se pojavilo pre 14 god. Ono ima školu za obuku siročića i decu oficira koji su izgubili zdavljje na službi, u I kadetskom korpusu.

Kreuz-Rževuski, Lav - arhiepiskop smolenski. Umro je 1639. god. Bio je pristalica unije, štiti se odrazilo u njegovim delima: "Obrona jednosci cerkienjne", "Obrona monasteru snj. Trojcu" i dr.

Krehovski manastir - unijatski manastir nedaleko od grada Žolkova (Austrija), osnovan je početkom XVII veka. Dugo se borio sa unijom i tek je 1720. god. bio primoran da je prihvati.

Krštenje Gospodnje - sa 30 god. pojavio se Isus Hristos na obali reke Jordan, gde ga je krstio Jovan Preteča (ili Krstitelj), u znak očišćenja od grehova. On je primio od njega krštenje, budući da je bio bezgrešan, ali da bi tim svojim delom osvetio ceo obred, uvedena je tim samim tajna krštenja, kojom dolazi do čovekovog očišćenja od grehova.

Krstovdan (praznik) - (vid. Bogojavljenje)

Krstionica - naziv sasude, koja se upotrebljava u pravoslavnoj crkvi za vršenje tajne krštenja. Obično je ova sasuda metalna, ali može biti i drvena, takve zapremine da se u nju slobodno može potopiti telo deteta koje se krsti. Za krštenje odraslih upotrebljavaju se posebne sasude, češće kace odgovarajuće veličine.

Krštenje - Sveta tajna. Jedna od Sv. hrišćanskih tajni, zapravo prva, spoljašnji akt primanja u crkvenu zajednicu. Polivanje vodom, koje je primenjivano pri krštavanju, već odavno se praktikovalo čak kod mnogobožaca, kao simbol ne samo fizičkog, već i moralnog očišćenja. Govore da je K., kao posebna crkvena odredba postojala pre Hr., u periodu posle Makaveja. Hrišćansko K. vodi poreklo od krštenja Isusa Hrista od strane Jovana Krstitelja. Ipak, pitanje o vremenu uvođenja K. razrešava se različito, ali se većina bogoslova slaže sa mišljenjem po kome se smatra da je uvođenje K. učinio Isus Hristos rečima pre Svog vaznesenja na nebo: "Idite i naučite sve narode, krštavajući ih u ime Oca i Sina i Sv. Duha". U prvim vekovima hrišćanstva K. je uvek prethodilo upoznavanje sa verom. Odrasli, koji su nameravali da prime K., nazivali su se oglašanim i delili su se na tri grupe. Oglašavanje je trajalo oko dve godine, ali se ponekad rok smanjivao ili povećavao. Svečano K. vršili su episkopi u vreme "povečerja" Uskrsa ili Pedesetnice (u vreme gonjenja) u potocima i rekama, zatim (od Konstantina Velikog) u posebnim bazenima sa vodom, koji su bili pri crkvi. Posle K., kršteni se oblači u belu odeću, koju je nosio osam dana (tako na Zapadu, a u drugim zemljama bili su i duži rokovi nošenja) a ponekad mu je stavljan mirtovi ili palmin venac. Postojalo je i tzv. "krštavanje krvlju". Pod njim se podrazumevalo stradanje umrlih mučeničkom smrću lica koja nisu uspela da prime vodeno krštenje. U pravoslavnoj crkvi odrasle krštavaju posle učenja simbola vere. Pri K. deteta briga o učenju istine vere stavlja se u dužnost krštenom kumu. Pri bolesti koja prethodi smrću, dozvoljeno je krštavanje bez ikakvih ceremonija obliivanja ili potapanja uz reči: "Krstava se u ime Oca i Sina i Sv. Duha". Ali, ako bolesnik ozdravi K. se dopunjava u crkvi. Ime krštenom detetu biraju roditelji, a

odrasli - sami. Voda za krštavanje mora biti topla, iz medicinskih razloga, bez primesa, i ne sme biti razređena drugom tečnošću. K. se vrši u crkvi, samo u izuzetnim slučajevima dozvoljeno je, obavljati ga kod kuće. Kršteni kumovi ne mogu biti javni grešnici, neznalice i monasi. Za krštavanje dečaka dovoljan je jedan muškarac, a za devojčicu - jedna žena. U istoj vodi može se krstiti nekoliko dece. Pravoslavni stariji od 14 god. mogu biti kršteni bez saglasnosti roditelja. Deca - nahočad krštavaju se, čak ako postoji beleška o njihovom krštavanju(ako nema potvrde ko ih je krstio).

Krečevski Nikolajevski muški manastir, tri vrste od grada Stara Rus, u Novgorodskoj gub., na levoj obali reke Poliste. Vreme osnivanja nije poznato. Ima jedan drveni hram.

Kuća Petra Velikog u Sankt Peterburgu, na obali Neve nasuprot Letnje bašte, prve zgrade koja je izgrađena 1703. god. u glavnom gradu. Kuća je od drveta, ima dve sobe i kuhinju i nalazi se pod kamenim šatorskim krovom. Ovde se nalaze i "kaljače Petra I", oca ruske flote. U bivšoj trpezariji i spavaćoj sobi nalazi se ikona Nerukotvorenog lika Spasitelja .

Moralnost i porok - Urođena kod čoveka "moralna potreba" zahteva obavezno zadovoljstvo. Sva ispoljavanja čoveka u tom pravcu kontrolišu se moralnim osećanjem, ocenjuju pohvalno, ili osuđuju, i ta kontrola je neizbežna i neminovna. Naša aktivnost, koja vodi ka zadovoljavanju moralnih potreba, postaje postepeno više ili manje određena, saglasno, ili, pak nesaglasno sa zahtevima moralnog zakona. Čovek je moralan ili poročan, imajući prirodno stečenu sposobnost ka moralno-dobrom postupanju ili moralno-lošem. Unutrašnje raspoloženje čoveka je nepodeljeno: zato se može govoriti o samo jednoj moralnosti, ili samo jednom poroku. Ali, ispoljavanje tog raspoloženja veoma je različito kod ljudi, shodno njihovim individualnim sklonostima i osobinama. Zato se govori o različitoj moralnosti i porocima, ali treba se setiti da je to ispoljavanje jedinstvenog morala, ili jedinstvenog poroka. Kako je čovekovo raspoloženje promenljivo, a sve se menja i razvija, to se i moral i porok stalno nalaze u procesu "nastanka", približavajući se ili udaljavajući se od idealnog stadijuma razvoja naše moralne slobode, kada ona postaje ili idealno-dobro, ili idealno-zlo. Ova opšta shvatanja o moralnosti i poroku jednako su primenjiva kako u hrišćanskoj etici, tako i u etici uopšte. Ali u hrišćanstvu se svaka moralna sila smatra dobijenom od Boga. Zato se hrišćanska moralnost bliže određuje osobinama smirenja, vere i nade. U osnovi socijalnih odnosa hrišćanske etike nalazi se "ljubav". Međutim, filofska etika se zasniva "pravičnosti", koju priznaje i hrišćanstvo, ali rastvorljiva u ljubavi. Religiozni izvori hrišćanske moralnosti i hrišćanski cilj društva su iznutra i suštinski objedinjeni međusobno u 4 glavne moralnosti drevne etike (mudrost, hrabrost, izdržljivost i pravičnost) i 3 bogoslovske (veru, nadu i ljubav).

Molitveni domovi - bogomolje koje se grade obično u slučaju ako izgori crkva, do izgradnje nove, ili na seoskim grobljima, a takođe i u onim eparhijama gde se parohije protežu na velikim prostranstvima pa je vernicima daleko da posećuju svoje parohijske crkve (u Sibiru).

Novac - u Bibliji. 1. U Starom zavetu novac se prvi put pojavio kod Jevreja, pri razmeni robe, koja se prvobitno vršila preko razmene životinja, koje su imale značaj svojevrsne razmene novca. Kasnije je vrednost tih predmeta preračunata u dragocene metale, koji su imala vrednost samo po težini. Ako je deo metala težio talant, minu ili sikal itd. onda je i odgovarajući novac imao isto ime. Sikal se prvi put spominje u smislu novca u Post. 20,16. Teško je tačno utvrditi sistem biblijskog novca: lakše će biti ako se za normu prihvati ruska rublja, koja ima 4 dela zlata i 21 deo srebra, tako da je 1 kopejka = 4, 05 delova srebra, a 1 ger jednak je skoro 4 kopejke. Na ovaj način dobijamo sledeću računicu: 1 beka - 40 kop. , 1 sikal - 80 kop., 1 mina - 48 rubalja, a talant - 2.400 rubalja. Zlatni monetarni sistem, po kome je zlato 13 puta skuplje od srebra, iskazuje se ovako: sikal - 12 rubalja i 50 kop. , mina 1.250 rub. i talant - 125.000 rub. Još u Judeji bio je poznat novčić drahma ili drakman, dariki, koji se pojavio posle vavilonskog ropstva. Njihova protivvrednost određuje se na 6 rub. 25 kop. Kovani novac, sa slikom Jerusalima na jednoj strani, prvi put se pojavio za vreme Simeona Makaveja, 140. god. pre Hr. 2. U Novom zavetu pominje se samo jedan judejski novac - sikal (srebrenik), koji se upotrebljavao više od drugog novca - grčkog i rimskog. Sistem grčkog novca je sledeći: drahma - 25 kop.; didrahma = polusikal, tj. 40 kop.; statir - 4 drahme, izjednačavao se sa sikalom, 100 drahmi ili 25 statira zvalo se mina i vredelo je oko 25 rub.; viši novac -talant, zlatni ili srebrni, vredeo je 2.400 rub. Rimski monetarni sistem sastojao se od dinara = 1/4 sikala, skoro 20 kop.; dinar se delio na 16 asarija ili asova, protivvrednost skoro 1/4 kopejke; kodrant je bio 1/4 deo asa, što znači oko 1/3 kop.; minuta ili lepta = 1/4 kop. Sve je to bio bakarni novac.

Krumaher (Fridrih-Viljem) rodio se 1796. god., a umro 1868. god. Bio je bogoslov-reformator i jedan od utemeljivača evangeličkih kongresa. Poznati su njegovi radovi: "Ehasader Thisbiter", "Salomo und Sulamith", "Lieder im hohern Chor", "Blicke ins Reich der Gnade".

Krupicki-Nikolajevski-Baturinski muški manastir, trećeg reda, osnovan je u XV veku. Do 1683. god. bio je ženski. Nalazi se u Černjigovskoj gub., u Konotopskom srezu.

Kruticki manastir - manastir, koji je osnovao knez Danilo Aleksandrovič oko 1227. god. u Moskvi. Ukinut je 1788. god.

Krušedol - pravoslavni srpski manastir, koji se nalazi blizu grada Sremskih Karlovaca (Mađarska). Služi za mesto boravka srpskih austrijskih mitropolita. Ima mnogo starina. Prenet je iz Peći.

Križanovski, Jevtimije Mihajlovič, rodio se 1831. god. Bio je pisac, završio je Kijevsku duhovnu akademiju, gde je kasnije bio profesor i član naučnog komiteta pri Sinodu. Umro je 1888. god.

Križ (Crux - latin.) krst u katoličkoj crkvi (Krzyz - poljski).

Krilov, Ivan Andrejevič - poznati ruski basnopisac. Prvi njegovi radovi bili su: "Mlinar i opera", "Kafana", "Histerična porodica". Siže nekih njegovih basni uzet je

od Lafontena, ali je on i sam pisao basne predivne skladnosti i humora. U svojim basnama on se ispoljio kao "istinski narodni" basnopolisac i borio se protiv neprimerenog podražavanja Zapada. Rodio se 1768. god. u Moskvi, bio je sin vojnog lica.

Krilov, Nikita Ivanovič, profesor. Studirao je na Katedri pravnih nauka Peterburške duhovne akademije. Po svojim pogledima na jurisprudenciju on se pridružio istorijskoj školi. Rodio se 1807. god. u Jaroslavskoj gub., a umro je 1879. god.

Kirtomski Krstovozdviženski muški manastir u Permskoj gub., 60 vrsta od grada Alapajevska, 110 od sreskog grada Irbita. Osnovan je 1891. god. Ima dva drvena hrama. Bratsvo broji 84 monaha.

Ksenija sv., 1) uspomena na nju je 18. januara; 2) zvala se Jevsevija, ali je promenila ime. Kćerka poznatih Rimljana, izbegavajući udaju, tajno je napustila roditeljsku kuću sa dve robinje u Milasu u Kaniji i tamo se podvizila. Umrta je 450. god. Uskoro su umrle i njene robinje i sahranjene su kraj nogu svoje gospođe.

Ksenija (monaško Marta) Ivanovna Romanova, mati cara Mihaila Fjodoroviča. Podvrgnuta nemilosti Godunova, zamonašena je i zatvorena u Kostromski Ipatjevski manastir, gde su i došli izaslanici sa veću o izboru njenog sina za cara.

Ksenofska ikona Majke Božije "Odigitrija", nalazi se na Atosu, u Ksenofonskom manastiru. Prvobitno se ona nalazila u Vatopedskom manastiru, koji je od Ksenofonskog manastira udaljen tri vrste. Ali 1730. god. ona je na čudan način, pored toga što su vrata bila zatvorena isčezla iz manastirskog hrama i pojavila se u manastiru. Monasi su je vratili nazad u Vatoped, misleći da je bila ukradena, ali je ona ponovo nestala i opet se našla u manastiru. Tako su je i ostavili u Ksenofu, i sada se tamo nalazi. Slavi se 21. januara.

Ksenos (hodočasnik , grč.) - ime, koje je prihvatio pisac staroobrednika Ilarion Jegorovič Kabanov, koji je za svoje delo "Okružne poslanice" podvrgnut gonjenju od strane nekih staroobrednika. Umro je 1882. god.

Ksifilin - nadimak konstantinopoljskih patrijarha Georgija (1193 - 1199. god.) i Jovana (1066 - 1075. god.).

Ktitor (vid. Crkveni starešina).

Ktitorska ikona Majke Božije, nazvana tako zato što ju je darivao Vatopedskom manastiru na Atosu, car Teodosije Veliki, koji je tamo bio ktitor (379 - 395.), za spasenje sina svoga na moru. Ikona je napravljena od mastiksa i nalazi se u oltaru, zbog čega je još nazvana "Oltarnica". Za vreme arapske najeзде, da bi spasao ikonu od nevernika, đakon manastira ju je sakrio u bunar, zapalio je ispred nje sveću i zaklopio je sve to mermernom pločom. Boravio je 70 godina u zarobljeništvu i vrativši se u manastir, teško je pronašao mesto ikone i našao ju je celu i neoštećenu, a sveća ispred nje je gorela. Izneti odatle, ikona je stavljena u oltar, sveća gori i sada neprekidnim plamenom, pri čemu monasi pridodaju vosak. Slavi

se 21. januara.

Kudrjavcev, Aleksandar Nikolajevič - protojerej, profesor bogoslovija na Novorosijskom univerzitetu, izvanredan propovednik. Poznata su njegova dela: "Muslimanska religija, njen nastanak, suština i odnos prema hrišćanskoj religiji"; "Prosjačenje kao predmet brige crkve, društva i države"; "Odnos sveštenstva prema crkvenoj imovini"; "Uporedni pregled oblika dobročinstava"; "Kratak pregled najpoznatijih radova iz crkvenog prava za poslednjih pet godina", i mnoga druga. K. se rodio 1840. god. u Vladimirskoj gub. , a umro 1888. god.

Kudrjavcev, Viktor Dmitrijevič, profesor filosofije u Moskovskoj duhovnoj akademiji. Rodio se 1828. god., a umro 1892. god.

Kukša - monah Kijevo-Pečerskog manastira, bio je misionar među Vjatičima i oni su ga ubili 1113. god. na granici sadašnje Orlovске gub. Zato se sada smatra prosvetiteljem Orlovskog kraja. Predanje glasi da je činio čuda. Uspomena na njega je 27. januara.

Kulžinski, Ivan Grigorjevič (1803 - 1884.) - pisac i pedagog. Sin đakona, završio je Černigovsku bogosloviju. Bio je učitelj u gimnaziji u Njezinu u vreme kada je u njoj učio i Gogolj. Držao je predavanja iz ruskog jezika i književnosti na Harkovskom univerzitetu, bio je direktor zakavkaskih škola. Pisao je istorijsko-književne članke i pesme. Poznata su mu dela: "Diskusija o razlici između klasične i romantičarske poezije"; "O značaju Rusije u porodici evropskih naroda"; "Narodna ruska istorija". Njegova dela su slaba, a posvećena su raskrinkavanju jeresi i slobodoumlju u ruskoj književnosti.

Kulman - mističar, rodio se 1651. god. u Breslavu, u porodici trgovca-luterana. Ubeđeni pristalica teosofije Jakova Bema. Putem raznih proučavanja i tumačenja svoga imena Kulman je došao do ubeđenja da je on pozvan da propoveda o bliskom padu "Vavilona" i nastupanju "Jeduelitskog carstva". Godine 1678. K. je došao u Konstantinopolj, zbog obraćanja Turaka u hrišćanstvo, ali mu nije omogućen susret sa sultanom, koji je naredio da mu daju 100 udaraca po petama. Otputovao je u Englesku, zatim je lutao po Holandiji, gde je pisao svoj "Osvežavajući flaster". Upoznavši se slikarom Otom Genjinim, čiji je otac bio činovnik u Moskvi, on je sastavio proglas moskovskom caru i zbog dostavljanja proglasa doputovao je i sam u Moskvu. Moskovskoj vladi učinio se poznat sadržaj njegove poslanice. K. i njegov saučesnik bili su spaljeni, kao jeretici, 1689. god. Neki pisci pripisuju propovedi K. uticaj na pojavu duhoboračkog učenja kod nas.

Kungurski Jovano-Pretečenski ženski manastir, opštežiće. Nalazi se u Permskoj gub., u gradu Kunguru. Osnovan je kao opština 1822. god., preimenovan je u manastir 1868. god. Pri manastiru je škola za devojke. Njime upravlja igumanija. Monahinja i iskušeniца je 217.

Kunrat - mistički pisac početka XVII veka. U biblijskoj teosofiji ujedinitelj ideja ropstva i alhemije. Glavno njegovo delo "Amphitheatrum aetnae sapientiae" imalo je veliki autoritet među alhemičarima, kao i među našim masonima i martinistima,

koji imaju ruski prevod u nekoliko primeraka.

Nesagoriva kupina - trnov žbun blizu brda Horiva (Sinaja), na kome se Bog javio Mojseju, nadahnjujući ga za izbavljanje naroda iz egipatskog ropstva. Mojsej je video da ovaj žbun gori i ne sagoreva i otud je čuo glas Božiji (Izl. III , 2). Ovom viđenju se kod Otaca crkve i u crkvenim pesmama pridaje tajanstveno značenje: nesagoriva kupina - to je Majka Božija, koja ostaje devojka i po ovaploćenju i rađanju Sina Božijeg.

Kupola - u arhitekturi, svod okruglog, četvorougaoanog ili mnogostranog prostora, koji predstavlja iznutra udubljenje površine polulopte, loptastog segmenta, ili su uopšte, slično prevrnutoj šolji. Ovim terminom se obično označava svod od opeke ili kamena. Takvi svodovi susreću se u većini hramova i crkava, kao npr. kod nas u moskovskom hramu Hrista Spasitelja i peterburškoj Isakijevskoj crkvi. Kupola se iznutra ukrašava prvenstveno freskama.

Kupjaticka ikona Majke Božije, čudesno se javila 1182. god. na drvetu, u selu Kupjatič u Minskoj gub. Nekoliko puta skinuta sa drveta sama se vraćala nazad. Sada je tamo podignut hram i manastir. Godine 1629. manastir su zauzeli unijati, i ikona je bila poslata u Kijev, u Sofijsku crkvu, gde se i sada nalazi. Ikona je bakarna, u obliku krsta. Sa jedne strane predstavlja Bogorodicu sa detetom Isusom, a sa druge - Raspeće. Slavi se 15. novembra.

Kurganov, Fjodor Afanasjevič - crkveni istoričar. Više obrazovanje stekao je na Kazanskoj duhovnoj akademiji, a po njenom završetku, ostao je tamo na Katedri opšte crkvene istorije. Za disertaciju "Organizovanje upravljanja u crkve kraljevstva grčkog" dobio je zvanje magistra. Zvanje doktora dobio je za disertaciju "Odnos između crkvene i građanske vlasti u Vizantijskoj imperiji". Drži Katedru iz crkvene istorije na Kazanskom univerzitetu. Napisao je još neke istorijske radove.

Kuricini - pisari: 1) Atanasije Fjodorovič, 1531. god. postavio je Enaleja za cara u Kazanu. Veliki knez Vasilije Ivanovič držao ga je kod sebe kao savetnika, kada je bio bolestan, 1533. god.; 2) Kuricin - Vuk Ivan sa Jurijem Trahanijotom putovao je kao izaslanik imperatoru Maksimilijanu, a 1497. god. - litvanskom knezu Aleksandru. Zajedno sa drugim sledbenicima jeresi "židovstvujušćih" K. - V. je pred narodom bio spaljen u kavezu 1503. god.; 3) Kuricin Fjodor - u ime Ivana III sklopio je sa mađarskim kraljem Matijom "dokončanje, bratstvo i ljubav", 1482. god. Putovao je kod litvanskog kneza Aleksandra da bi ovom "provodadžisao" veliku kneginju Jelenu Ivanovnu.

Kurkovski manastir Roždestva Bogorodice u Besarabijskoj gub., u Orgejevskom srezu, deset vrsta od sreskog grada na reci Vatik. Osnovan je 1773. god. Do 1840. god bio je skit. Bratstvo ima 52 monaha. Manastir je veoma bogat, ima mnogo obradive zemlje, vinograde i ostalo. Pri manastiru je škola.

Kurska eparhija - prvobitno je imala episkopsku katedru u Belgorodu. Njeni arhiepiskopi zvali su se belgorodski i kurski do 1799. god. Eparhijski arhijereji bili su: Teoktist Močulski od 16.10.1799, ep. kurski, a od 18.septembra 1801. -

arhiepiskop; Jevgenije Kazancev od 14. jula 1818. ep. kurski, a od 27. februar. 1822. - arhiepiskop pskovski; Vladimir Užinski od 12. aprila 1822. - kurski, od 28. marta 1831. - arhiepiskop černjigovski; Inokentije Selno-Krinov - ep. kurski, od 31. marta 1831., a od 10. februara 1882. ep. bolinski; Iliodor Čistjakov - ep. kurski od 19. februara 1832.; Sergije Lapidevski od 5. decembra 1860. - ep. kurski, od 11. januara 1880. - arhiepiskop kazanski; Jefrem Rjazanov od 11. januara 1880. - ep. kurski, od 19. marta 1883. - permski; Mihail Luzin od 19. marta 1883. - ep. kurski; Justin Ohotin od 28. marta 1887. - ep. kurski, a od 8. septembra 1893. - arhiepiskop hersonski; Juvenalije Polovcev od septembra 1893. - ep. kurski. Od 1898. Lavrentije, od 1904 - 1911. god. Pitirim. Sada eparhijom upravlja arhiepiskop Stefan. Muških manastira - 9, monaha - 515, iskušnika - 807; ženskih manastira - 3, monahinja - 159, iskušnica - 1.102. Crkve: sabornih - 17, parohijskih - 1.019, domaćih - 33, pripojenih - 11., grobljanskih - 18, ukupno - 1.148, kapela - 18. Sveštenstvo: protojereja - 55, sveštenika - 1.192, pojaca - 1.042, pravoslavnog stanovništva muškog pola - 1.162.612, ženskog - 1.137.130, ukupno - 2.299.742. Biblioteka pri crkvama - 848, crkveno-parohijskih starateljstva - 220, bolnica pri crkvama - 50, pri manastirima - 138. [kole: dvogodišnjih - 12, jednogodišnjih - 702, škola opismenjavanja - 181, svega - 907. Ukupno učenika - 46.296. Domova staraca pri crkvama - 275, pri manastirima - 114.

Kurski-Znamenski Bogorodični muški manastir, izgrađen prema zavetu, za vreme opsade Kurska 1612. god. Zatim su ga 1634. god. Poljaci razorili, ali kroz 15 godina manastir je ponovo obnovljen.

Kurski Trojicki ženski manastir u Kursku. Postoji od 1764. god. Pri manastiru je pripremna škola, za devojke koje se upisuju u eparhijske škole i u žensku gimnaziju.

Kurske eparhijske novosti - izdaju se od 1871. god., dva puta mesečno, od 1888. god. jednom nedeljno.

Kurtc Johan-Henrik - protestantski bogoslov. Bio je profesor na Derptskom univerzitetu. Napisao je nekoliko bogoslovskih radova.

Kurjažski manastir u Harkovskoj gub. i srezu, osam vrsta od Harkova. Osnovan je 1663. god., 1773. god. ukinut, 1836. god. postao je manastir drugog reda na državnom izdržavanju. Ima oko 50 monaha. Sačuvana je stara crkvena knjiga.

Koljivo (crkvenoslov. kutija) - smeša kuvanog zrna (pšenice, graška, pirinča) sa medom, koje se iznosi pri davanju parastosa, ili litije umrlim, u hramu ili kod kuće. Zrna i med koljiva imaju alegorijsko značenje u skladu sa rečima ap. 1. Kor. XV, 36 - 38 i Jevanđelje po Jovanu XII, 24: ako zrno pšenično pavši na zemlju ne umre, onda ostane jedno, a ako umre - mnogo će ploda doneti, tako i telo umrlog, pogrebena u zemlju, istruliće, ali zatim u budućem životu će vaskrsnuti. Med označava sladak budući blaženi život.

Kustanajski Iverski ženski manastir, opštežiće, nalazi se u Turgajskoj oblasti u gradu Kustanaju (Novo-Nikolajevsku). Osnovan je 1894. god. kao opština, pretvoren 1917. god. u manastir. Ima dva drvena hrama i školu. Njime upravlja

igumanija, monahinja i iskušeničica je 17.

Kustodijev, Konstantin Lukič - protojerej pravoslavne crkve u Karlsbadu. Mnogo je doprineo uspehu časopisa "Pravoslavni pregled", svojim izveštajima o zapadnom crkveno-religioznom životu i bogoslovskoj književnosti.

Kustos (latin. Custos - zaštitnik, nadzornik, čuvar). U drevnoj hrišćanskoj crkvi bio je poseban čuvar Kustos - čuvar Krsta Hristova, čuvar sv. moštiju i nadzornik nad grobnicama svetih.

Kutuzovski Bogorodični ženski manastir, na samostalnom izdržavanju, opštežiče, nalazi se u Nižnjenovgorodskoj gub., u kraju "Kutuzovo", 20 vrsta od grada Ardatova. Osnovan je 1864. god. kao molitveni dom, preimenovan 1869. god. u dom za stare, 1880. god. u opštinu, 1902. god. u manastir. Ima jedan kameni hram, dva drvena, dom staraca, školu, razne radionice, salaš, pčelinjak, vetrenjaču i sl. U gradu Ardatovu je konak. Manastirom upravlja igumanija, monahinja i iskušeničica je 300.

Kufije - sv. mučenik, spaljen u Ostiji 295. god. Uspomena na njega je 11. avgusta.

Kučkovo polje - istorijski proplanak u Moskvi. Godine 1395. podignut je ovde Sretenski manastir, za uspomenu na bekstvo iz Rusije Tamerlana, a sam put je bio preimenovan u Sretenku.

Pavle apostol - propovedao je hrišćanstvo među neznabožcima u I veku, zato su ga i nazvali "apostolom neznabožaca". Rodio se u porodici bogatih Judejaca, strogih revnitelja Mojsejeva zakona - fariseja, stekao je izvrsno obrazovanje u školi Gamalila, gde je izučio ne samo Mojsejev zakon sa talmudskim tumačenjima, već i mnogobožičku literaturu, posebno grčku. P. je dobio ime u čast izrailjskog cara Saula - Savle ili Saul. Prvobitno je bio vatreni revnitelj zakona Mojsejeva, negodovao je protiv činjenice što su Judejci priznali za Mesiju nepoznatog učitelja iz Nazareta, koji je podneo sramnu smrt na krstu. Stupao je u žestoke svađe sa sledbenicima Hrista, a u svojoj ogorčenosti protiv hrišćana došao je do toga, da je preduzeo protiv njih gonjenje, zbog čega je putovao u Damask. Ali na putu za Damask sa P. se desio čudesan prelom i on je od žestokog gonitelja hrišćana, postao njihov zaštitnik, čak i propovednik. Od tada počinje novi život P., posvećen misionarskom radu i pisanju, bez obzira na teškoće i opasnosti po život i žestoko gonjenje od strane rimskih careva. Propovedajući hrišćanstvo P. je proputovao celu Aziju, [paniju, Britaniju i Italiju. P. književna delatnost našla je odraza u 14 poslanica, napisanih u različito vreme i povodom različitih slučajeva. Ona izražava religiozne i moralne poglede na svet koji su odrazili religiozno-moralno stanje sveta u tom prelaznom vremenu. Poslanice ap. P. predstavljaju sistematizaciju hrišćanskog učenja koje se, zahvaljujući širokom obrazovanju P., odlikuje velikom originalnošću. To je dalo nemačkoj kritici povod da u njegovom bogoslovlju vidi nešto sasvim drugo od običnog hrišćanstva. Ovo mišljenje nemačke kritike, koje je dobilo poseban naziv pavlinizma, zasniva se na nesporazumu. U stvari, učenje P. potpuno je istovetno sa učenjem Hrista i jeste genijalni književni izraz toga učenja. Ap. P., zanemariivši sve opasnosti u ime hrišćanstva, bio je za vreme Neronova

gonjenja osuđen na smrt i kažnjen zajedno sa ap. Petrom u Rimu 29. juna 65. god.:taj dan slavi ruska crkva. Život i rad ap. P. predmet su ogromne bogoslovske literature, među kojom je najpoznatija: "Život i rad sv. ap. P." - Farara, u prevodu Lopuhina; Inokentija "Sv. apostol Pavle". Od bogoslovskih istraživanja zaslužuju pažnju rad prof. Glubovskog "Jevanđelje ap. Pavla i rabinsko bogoslužjenje" i dr.

Pavle - nekoliko delatnika, poznatih u hrišćanskoj crkvenoj istoriji, od kojih nabrajamo: 1) P.-Egipćanin, ubijen 309. god. u Kesariji palestinskoj; 2) P.-mladić koji je zbog ispovedanja Hrista posečen u Vizantiji oko 275. god.; 3) P. - stanovnik Ptolemaide, posečen 273. god.; 4) P. - ubijen za vreme Dekija; 5) P. - ubijen na Korintu 258. god; 6) P. - konstantinopoljski patrijarh, ispovednik, zbog privrženosti pravoslavlju car Konstancije ga je tri puta zbacivao i slao u progonstvo: 350. god. za vreme bogoslužjenja bio je zadavljen; 7) P. Tivejski - prvi hrišćanski monah; spasavajući se od gonjenja, bežao je u Tivaidu, gde se nastanio kraj potoka i palmi, koje je koristio; 8) P. Prusijadski - ispovednik za vreme ikonoboračkih nemira, umro 850. god.; 9) P. - episkop neokesarijski, za vreme Licinija prognan na Eufkrat, za vreme Konstantina V. vraćen i prisustvoao I vasiljenskom saboru; 10) P. Latrski - pastir, iguman Latrskog manastira, strogi asketa; 11) P. Kamelski - učenik Sergija Radonješkog, osnivač manastira na reci Nurmi, za koji je P. sastavio ustav; 12) P. Novi patrijarh konstantinopoljski, pobožan, borio se sa ikonoboračkim pokretom, umro 784. god.

Pavle - prepodobni, osnovao je 1363. god. zajedno sa Teodorom Boriso-Glebski manastir na reci Usti, u kome je posle smrti Teodora bio iguman. Godine 1709. P. je umro, njegove mošti počivaju u kripti u sabornom hramu manastira. Uspomena na njega je 22. oktobra.

Pavle (svetovno ime Prokopije) prep., sin grčkog cara Mihaila Kuropalata, bio je kastriran od cara Lava Jermenina. U odeći siromaha došao je na Atosku goru, gde se zamonašio, kasnije je vaspitavao decu cara Romana. Napisao je "Reč na Vavedenje u hram Presvete Bogorodice", "Kanon 40-torice mučenika", "Kanon Časnom Krstu" poslednje je napisano u stihu jamba. Umro je 820. god. Uspomena na njega je 28. jula.

Pavle Prekrasni - prep. ratar, strpljivo je podnosio mučenje svoje zle i neverne žene. U starosti je otišao u pustinju kod prep. Antonija Egipatskog i posle skrušenog poslušnja postigao visoko savršenstvo. Umro je 340. god. Uspomena na njega je 4. oktobra.

Pavle Visoki - propovednik i crkveni pisac, starac Nižnjenovgorodskog-Pečerskog manastira. Napisao je pet pouka, koje su se sačuvale u zajednicama XV veka, pod nazivom: "Pouke, kako da žive seljaci", "Pouka hristoljupca duhovnoj braći"; "Pouka kako dolikuje milostinju vršiti"; "Pouka hrišćanima". Umro je 1383. god.

Pavle - mitropolit sarski, podonski i kozelski. Hirotonisan je za mitropolita 1664. god. Do tada je bio arhimandrit Čudova manastira i njegov iguman od 1659. god. U vreme dok je bio mitropolit tri puta je bio namesnik patrijarškog prestola, učesnik sabora 1666 - 1667. god., koji je osudio Nikona. Godine 1667. razrešen je položaja

namesnika zbog odbijanja da potpiše članak o potčinjavanju patrijarha caru. Umro je 1675. god. Zahvaljujući svom obrazovanju P. je bio jedan od glavnih učenih i prosvetljenih ljudi svoga vremena. Naučni rad P. sastojao se u: 1) nadzoru za poručenom ispravkom slovenskog prevoda Biblije na osnovu grčkog teksta, koji je poručio Epifanije Slovinecki; 2) u redakciji rada o crkvenom pojanju naslovljenom: "Izveštaj o kratkim napomenama izloženim sa dobrom namerom, koja zahteva da se uči pojanje" i 3) u propovedima i govorima.

Pavle - mitropolit sibirski i toboljski. Ranije je bio arhimandrit Simonova moskovskog manastira i Čudova manastira, lični ispovednik carice Sofije. Napisao je: raspoređivanje po eparhijama i naredbu igumanu Teodosiju i popu Makariju, koji su odlazili da krste stanovnike duž reka u gradovima Sibira. Umro je 1692. god.

Pavle (Petar Konjušević) - mitropolit sibirski i toboljski. Rodio se u Galiciji 1705. god., učio je u Kijevskoj duhovnoj akademiji, gde je kasnije bio profesor poetike. Godine 1753. zamonašio se pod imenom P. Godine 1741. je propovednik Moskovske duhovne akademije, 1744. god. je iguman Jurjeva manastira, 1758. god. je mitropolit toboljski. Godine 1768. P. je bio penzionisan zbog toga što je zajedno sa Arsenijem Macejevičem, protestvovao protiv sekularizacije manastirskih imanja i zato što je sređivanje arhivskih podataka pokazalo da je za vreme devetogodišnjeg upravljanja njihovim eparhijama on izazvao protiv sebe opšte nezadovoljstvo. Protiv njega je podneto više od 30 žalbi, u kojima ga optužuju zbog surovosti u odnosu na potčinjeno sveštenstvo. Držao je one koji su pod istragom u arhijerejskom dvoru i primoravao ih da rade teške poslove, okrivljene je tukao, nasilno je zamonašio udovce-sveštenike i crkvenjake. Administracija je takođe svedočila o nepravilnostima u vezi sa prosvetivanjem drugih naroda, koje je on na silu krštavao, o njegovoj surovosti u odnosu na raskolnike kod kojih je došlo do povećanja samospaljivanja. Odredili su mu prebivalište u Kijevo-Pečerskoj lavri, gde je i umro 1770. god.

Pavle - episkop kolomenski, jedini ruski episkop, koji je stao na stranu staroobrednika u vreme stvaranja raskola. Bio je u bliskim odnosima sa protopopom Jovanom Neronovim, jednim od glavnih vođa raskola, te se neprijateljski odnosio prema reformatorskoj aktivnosti Nikona. Na saboru 1654. god. on je otvoreno stao u zaštitu starog i zahtevao je da crkvene knjige budu ostavljene u prethodnom obliku i, potpisavši odluku sabora o neophodnosti ispravljanja knjiga, on je stavio primedbu, u kojoj negira potrebu izmena pravila o klanjanju. Patrijarh ga je lišio episkopske katedre i prognao, po rečima raskolnika, u novgorodski Hutinski manastir, gde ga je iguman mučio, a on se ponašao kao sulud. Zatim su ga ubili ljudi koje je poslao Nikon. Po rečima Lazara Baranoviča P. je poludeo, a po rečima Avakuma, P. je spaljen.

Pavle - arhiepiskop kazanski, svetovno ime je Petar Lebedev. Rodio se 1827. god., obrazovanje je stekao na SPB duhovnoj akademiji. Bio je inspektor, zatim rektor nekoliko bogoslovija, episkop viborgski, ladoški, kišinjovski i mitropolit Gruzije. Poznat je i kao crkveni pisac. Napisao je: "O pravilnicima i dužnostima u drevnoj crkvi konstantinopoljskoj", delo, koje veoma cene stručnjaci i dr.

Pavle (svetovno ime Podlivski. Umro 1861. god.) - arheolog, arhiepiskop černjigovski. Bio je vaspitanik SPB duhovne akademije, rektor vladimirske bogoslovije i episkop Kostromski. P. je sastavio "Istorijsko-statistički prikaz" manastira kostromskog Ipatskog, perejaslavskog Danilova, Makarijeva Inženskog, kostromskog Kresnog i luhovskog Nikolajevskog.

Pavle (svetovno Ponomarjov) - vaspitanik Moskovske bogoslovije, prefekt slovensko-grčko-latinske akademije, episkop nižnjenovgorodski, zatim tverski i jaroslavski, član Akademije nauka. Bio je poznat kao propovednik. Od njegovih propovedi napisani su odlomci i govor Jekaterine II. Sastavio je "Opis Trojice-Sergijeve lavre". U akademiji nauka P. je sastavio napomene za peti i šesti deo njenog "Rečnika".

Pavle (svetovno Pretečenski, umro 1803. god.) - arhimandrit. Godine 1781. završio je Jaroslavsku bogosloviju, bio je u njoj učitelj filosofije, zatim prefekt Aleksandro-Nevske bogoslovije i Moskovske duhovne akademije. Pred kraj života bio je rektor bogoslovije u Vladimiru. P. je bio poznat kao dobar poznavalac latinskog jezika. Niz njegovih propovedi štampane su u "Jaroslavskim eparhijskim novostima" za 1892. god.

Pavle Pruski - poznati borac protiv raskola. Rođen je u Sizranu 1821. god. u raskolničkoj porodici. U prvoj polovini života i sam je bio raskolnik teodosijevskog smera i smatran je za dobrog čteca. Zahvaljujući sredstvima raskolnika Preobraženskog groblja, čiji su staratelji zamislili, pod uticajem represije cara Nikolaja I, da stvore novi centar raskola, P. je otišao u Prusku 1848. god. (otuda i naziv Pruski). Tamo je izgradio, blizu Gumbinmena, raskolnički manastir. Godine 1851. usled razdora u manastiru, on se povukao u Klimouci, da bi se već 1852. god. se vratio u svoj manastir, kojim je upravljao 15 godina. U to vreme smatrao se za glavnog vođu tedosevštine. Godine 1868. prišao je istovercima i preselio se u Moskvu, u Nikoljski pravoslavni manastir, koji je bio izgrađen na mestu muške polovine bivšeg raskolničkog Preobraženskog manastira. Uskoro je P. bio izabran za starešinu. Bio je samouk i izvanredno je poznao staro-rusku i rusku duhovnu književnost. Pisao je lako, jednostavno i argumentovano je opovrgavao sva mesta učenja raskola. Napisao je mnogo dela, veći deo je izašao u nekoliko izdanja, koje je izdao Sv. sinod. Posebno se cene njegova dela: "Detaljno opovrgavanje Primorskih odgovora " Andreja Denisova i pitanja "Nikodima"; "Rasprave sa popovcima o 69 pravila Kartaginskog sabora"; "Beseda o Piru" i dr.

Pavle (svetovno Pjasecki, 1579 - 1648.), episkop peremišljaski, autor poznatog dela na latinskom jeziku "Hronika", u kome na zanimljiv način opisuje smutno vreme u Rusiji. On smatra lažnog Dimitrija došljakom iz Moskve, vaspitanikom u poljskoj Rusiji. Izvod o smutnom vremenu preveo je na ruski jezik arhimandrit Leonid i štampan je u "Spomenicima drevne pismenosti".

Pavla - sv. mučenica, zbog dobročinstva ispovednicima Hristovim bila je podvrgnuta mučenju i posečena mačem u Vizantiji, oko 273. godine, za vreme

Pavla (346 - 404.) - prepodobna, poreklom iz bogate i ugledne rimske porodice,

muž je iz kuće Julijeva. Posle njegove smrti, P. je činila dobra dela. Godine 385. krenula je sa ćerkom na Istok. Po povratku u Vitlejem P. je izgradila, na putu za Jerusalim, dom za hodočasnike i muški manastir, čiji je starešina bio bl. Jeronim. U Vitlejemu je izgradila veliki ženski manastir u kome je umrla 404. godine. Uspomena na nju je 26. januara.

Pavlikijani - sekta, koja se pojavila u Jermeniji u VII veku. Osnovao ju je Konstantin, rodом iz sela blizu Samosate, gde je odavno postojala dualistička markionitska zajednica. Pozajmio je mnoge stavove iz poslanica ap. Pavla i, dopunivši ih sopstvenim mislima, počeo je energično da propoveda. Nazvao je sebe Siluan (ime poznatog pomoćnika ap. Pavla), a svoju pastvu makedonjanima. Oko 584. god. on je umro, a njegovi sledbenici Simeon, nazvan Tit, Pavle, Hegnezije i Josif Epafrodit širili su jeres po celoj Maloj Aziji. Njen centar je postala Papareja na Helespontu. P. su se pridržavali običnog dualističkog učenja, zajedničkog svim manihejcima, po kome se Tvorac sadašnjeg sveta razlikuje od njegovog stvoritelja i upravitelja koji tek treba da se pojavi. Oni su potpuno negirali pravoslavno učenje o Bogorodici, negirajući Stari zavet, Sv. tajne, krsno znamenje i crkvenu jerarhiju. U odnosu na moralnost bili su veoma strogi, mada se posle primećuju odstupanja, pa je jedan od kasnijih vođa P., Banes, zbog propovedi rasmusništva, bio čak nazvan "grozni". Početkom IX veka Sergije ili Tihik uneo je znatne izmene u P. Zato ga smatraju drugim osnivačem sekte. Za vreme ikonoboračkih nemira, P. su zbog svog gnušanja i mržnje prema ikonama, najviše stradali, pri čemu su se čak i ikonoborci trudili da se ograde od njih. Surovost Lava Jermenina primorala ih je da beže u saracenski deo Jermenije, gde ih je emir melitski naselio u grad Argaum. Odatle su P. često, ne obraćajući pažnju na proteste svoga vođe, napadali na vizantijsku teritoriju, pustošeći je. Sergije je umro 835. god. Posle njegove smrti zajednica P. dobila je republikansko uređenje. Gonjenje cara Teodora jako je uvećalo njihov broj. Na njihovo čelo je stao sposobni vojskovođa Karveas, u čije vreme se sekta još više raširila i osnovala nova naselja, od kojih je najvažnija bila Tefrika. Karveas, stojeći na čelu armije koju su činili P. i muslimani, često je razbijao poslone protiv njega vizantijske odrede, a njegov posinak i naslednik Hrisohir prešao je celu Malu Aziju, opljačkao Nikeju i Nikomidiju, Ankiru i Efes, dok 871. god. nije upao u zasedu i bio ubijen. Godine 970. Jovan Cimishije naselio je veliku koloniju P. u Trakiji oko Filipopolja, radi čuvanja granice, garantujući im punu religioznu slobodu. Ovde su oni živeli skoro stoleće, dok ih Aleksej Komnen nije kaznio zato što su ga napustili u Normanskom ratu. On je hteo silom oružja da ih obrati u pravoslavlje. Neposredno blizu njihovog naselja bio je osnovan veran pravoslavlju i caru grad Aleksipolj. Sekta P., koju neki istoričari nazivaju i poplikanima, postojala je do početka XIII veka. Njeni ogranci pojavili su se u Italiji i u Francuskoj pod imenom "bugara", patarena, katara i albigojaca.

Pavlin Milostivi - crkveni pisac. Rođen je 353. god., sin senatora, vaspitavao se zajedno sa carem u Avzoniji, bio je senator, zatim konzul i vladar Kampanije. Posle smrti jedinog deteta, P. se zajedno sa ženom predao strogom asketizmu. Godine 389. otišao je u [paniju i primio je tamo sveštenstvo, od 409. god. bio je episkop nolanski. Sačuvane su njegove 32 himne i 50 pisama, koje oslikavaju tadašnji crkveni život. NJemu se pripisuje uvođenje zvona pri bogoslužjenju. P. je bio u prijateljskim odnosima sa sv. Amvrosijem, Avgustinom, Jeronimom, Martinom

Turskim i Pelagejem. Njegove mošti su u crkvi sv. Vartolomeja u Rimu. Uspomena na njega je 23. januara.

Pavlin - mučenik, rodom Atinjanin, spaljen u peći 250. godine.

Pavlo-Obnorski-Trojicki-Komenski muški manastir, trećeg reda, neopštežice u Vologodskoj guberniji, na 15 vrsta od grada Grjazovca u Rostilovskoj seoskoj opštini, na levoj obali reke Nurme. Osnovao ga je 1414. god. prep. Pavle Obnorski, čije mošti su u manastirskoj kripti. Manastir je dva puta (1533 i 1767. god.) stradao od požara, a 1777. god. su ga opljačkali razbojnici. Ima četiri hrama. Njime upravlja arhimandrit. Bratstvo ima 29 ljudi.

Pavle priprosti, prep., kome se javila Bogorodica (ikona). Ovaj događaj se desio na molitve prep. Pavla, koji je tugovao za svojim umrlim učenikom, koji nije okajao grehe. Saznavši iz čudnog viđenja, da učenik zbog svojih greha strada, on je prišao Bogorodici sa takvim usrdnim molbama o praštanju grešniku, da je Ona sama, kada mu se javila, obećala učeniku pomilovanje. Njeno obećanje ponovo se potvrdilo viđenjem prep. Pavla. Slavi se 7. marta.

Pavlovski, Ivan Danilovič - pisac. Rođen je 1851. god. u Poltavskoj guberniji, školovao se u bogosloviji, pre nego što ju je završio postao je narodni učitelj. Godine 1877. prešao je u SPB i postao stalni saradnik "Crkveno-društvenog vesnika". Pisao je, pod pseudonim Juskovski, kratke priče iz života sveštenstva. Osim mnogobrojnih kraćih članaka u različitim crkvenim časopisima, P. ima i članke: "Sveto jevanđelje na maloruskom jeziku"; "Kiril Florinski - episkop sevski"; "Konzistorijsko-sudska mitarstva"; "Irinej Nestorovič - episkop irkutski"; "Simonija u ukrajinskom sveštenstvu u prvoj četvrtini XVIII veka" i dr.

Pavlovski, Mihail Karpovič - bogoslov. Sin protojereja, rođen 1810. god., završio Kijevsku duhovnu akademiju. Od 1833. god. predavao je u odeskom Rišeljevskom liceju bogoslovlje, psihologiju i logiku. I posle prelaska liceja u univerzitet P. ostaje profesor bogoslovlja, do 1873. god., a napuštanjem univerziteta postaje protojerej Saborne crkve. U odvojenom izdanju izašle su "Slova i propovedi" a mnoge njegove propovedi nalaze se u različitim časopisima. Bio je zaslužni profesor i počasni član Novorosijskog univerziteta.

Pavlov, Aleksej Stepanovič - kanonista. Sin crkvenjaka Tomske gubernije, rođen 1832. god. Završio je Toboljsku bogosloviju i Kazanjsku duhovnu akademiju. Bio je profesor crkvene istorije u Kazanskoj bogosloviji, zatim profesor liturgike i kanonskog prava u Kazanskoj akademiji, profesor crkvenog prava na univerzitetima u Kazanu i Novorosijsku. Glavni njegovi radovi su: "O vođi"; "O učešću svetovnih lica u crkvenim delima"; "Prvobitni slovensko-ruski Nomokanon"; "Nomokanon pri Velikom Trebniku"; "Kritički pokušaji iz istorije starogrčke polemike protiv Latina" i dr. P. je štampao u "Pravoslavnom sagovorniku" niz spomenika stare ruske književnosti prema rukopisima solovečke biblioteke. P. je bio pobornik mišljenja da je crkveni ustav sv. Vladimira originalan. Posle smrti Pavlova časove kanonskog prava držao je profesor Gromoglasov.

Pavlov-Silvanski, Nikolaj Gavrilovič - protojerej (1806 - 1879.). Kao obrazovan čovek uvažavan je od strane harkovskog sveštenstva. Slobodno-ekonomsko društvo za članak iz pčelarstva nagradilo ga je medaljom. P. je pisao članke na maloruskom jeziku, pod pseudonimom Lisovik. Od dobrovoljnog priloga sveštenstvo je osnovalo u Starobeljsku biblioteku, gde su između ostalih časopisa stizali "Savremenik", "Ruska reč", "Otadžbinski zapisi". Kasnije je pomogao svojoj ćerki da osnuje u selu Novo-Jekaterinoslavu ili Svatovu žensku narodnu školu. Ova okolnost izazvala je nezadovoljstvo konzistorije, koja ga je predala sudu zbog uvrede crkvenog dostojanstva, i, bez obzira što se on na sudu opravdao, lišila ga je položaja. Umro je 1879. god.

Pavilin - sv. mučenik. Zbog privrženosti veri Hristovoj car Adrijan ga je osudio na 300 udaraca i odsecanje glave. Putem do mesta kazne P. su čudom spali okovi i uspeo je da pobegne od straže posle čega je uskoro umro. Uspomena na njega je 8. aprila.

Pavski - protojerej, filolog-hebrejista. Rodio se 1787. god. Učio je najpre u Aleksandro-Nevskoj bogosloviji, zatim u SPB duhovnoj akademiji, gde je, po dobijanju stepena magistra postavljen na Katedru jevrejskog jezika, koju je držao od 1814 - 1835. god. Od njegovih radova u to vreme zaslužuju pažnju: 1) Gramatika i hrestomatija jevrejskog jezika, prvi i jedini priručnik iz jevrejskog jezika; 2) Jevrejsko - ruski rečnik - koji nije izdat; 3) istraživanje "O knjizi psalama"; 4) pevod knjige psalama na ruski jezik, koji je izdalo Biblijsko društvo; 5) od 1814. P. je bio urednik i direktor Biblijskog društva i sam je preveo Jevanđelje po Mateju; 6) prevodio je i istraživao filološki tekst nastavnih knjiga i proročanskih knjiga Starog zaveta; taj prevod izazvao je nezadovoljstvo Svetog sinoda. Zauzimao je istovremeno različite dužnosti: protojerej Kazanskog i Andrejevskog hrama, član SPB komiteta crkvene cenzure, profesor bogoslovlja na SPB univerzitetu, glavni saradnik časopisa "Hrišćansko čitanje", gde je štampao kako originalne članke, tako i prevode iz dela svetih otaca crkve, bio je saradnik časopisa "Biblioteka za čitanje", "Letopis fakulteta", "Saopštenja II odeljenja Akademije nauka" i dr. Bio je veroučitelj naslednika princa Aleksandra Nikolajeviča, kasnije cara Aleksandra II. P. je svugde unosio mnogo samobitnosti i ispoljavao je dubinu shvatanja i bogatstvo svoga znanja. Za predavanja Zakona Božijeg princu, P. je sastavio opširne beleške o metodi i predmetima predstojeće nastave, koje se smatraju prvim ozbiljnim, naučno zasnovanim radom iz metodike Zakona Božijeg u Rusiji. U tom cilju on je napisao dela: "Hrišćansko učenje u kratkom sistemu", "Karakteristike crkvene istorije", "Biblijski stari spomenci za razumevanje Svetog pisma", "Kratki pregled hrišćanskog učenja" i "Život Isusa Hrista ispričan detaljno". "Hrišćansko učenje u kratkom sistemu" i "Načertanije crkvene istorije" izazvali su nezadovoljstvo kod sveštenstva, koje je našlo u njemu obeležje nepravoverja i nepravoslavlja. P. je odstranjen sa mesta predavača Zakona Božijeg princu. Tada se P. se posvetio isključivo naučnom radu, čiji rezultati su bili: "Filološka istraživanja sklopa ruskog jezika", koja su mu donela punu Demidovu nagradu Akademije nauka i "Materijali za objašnjavanje ruskih izvornih reči posredstvom neruskih", koji se nalaze u rukopisu u Akademiji nauka, pokušaj etimološkog rečnika ruskog jezika. Godine 1841. ponovo je bio pozvan u Sinod na sud zbog nepravoslavlja, koje se ispoljilo u njegovom prevodu Starog zaveta, pa mu je trebalo mnogo truda da dokaže predanost crkvi i

bezuslovnu vernost njenom simboličkom učenju, oslanjajući se uglavnom na okolnosti da je prevod poznat samo iz beležaka sa njegovih predavanja studentima SPB duhovne akademije, a za greške koje se sreću u njima, on nije odgovoran, pošto ih nije proveravao. Godine 1858. P. je izabran za akademika, a 1863. god. je umro.

Padan-Aram - tako je nazvana u Bibliji Mesopotamija.

Padanje ničice - sveti u starozavetnoj crkvi, koji su se molili za grehe naroda, objašnjavali su padanje ničice, kao simbol izražavanja velikog smirenja pred Bogom i posebne topline molitve. U hrišćanskoj crkvi padanje ničice posvećeno je Isusu Hristu i dobijalo je posebnu namenu za one koji se kaju, koji su stajali u predvorju crkve i padali ničice pred vernicima, tražeći njihove molitve. U pravoslavnoj crkvi padanje ničice je u upotrebi i sada prilikom ispovedanja, u vreme kada sveštenik čita molitvu koja oprašta, krajem veliko-posnog velikog večerja i na liturgiji predeosvećenih darova.

Pajevski, L. S. - arheolog, sveštenik u Kamenec-Litovsku, rođen 1850. god. Izučio je temeljno arhive bivšeg Beljskog vazilijanskog manastira, Žirovickog i Gorodskog-Bretskog, što mu je dalo materijal za istoriju zapadno-ruskog kraja. Svoje članke on objavljuje u "Holmsko-varšavskom eparhijskom vesniku", "Litvanskim eparhijskim novostima", "Vilnuskom vesniku", "Moskovskim novostima" i u "Ruskom hodočasniku". Osim toga učestvovao je na arheološkim kongresima u Moskvi, Vilnusu, Rigi i mnogim drugim gradovima.

Pajsijev-Galički muški manastir, trećeg reda, neopštežice, nalazi se u Kostromskoj guberniji, tri vrste od grada Galiča, pri naselju Ovinova, na desnoj obali Galičkog jezera. Vreme njegovog osnivanja nije poznato, ali on je postojao već u XIV veku. Ima jedan hram. Bratstvo ima 14 ljudi, na čelu sa igumanom.

Pajsije - sveti: 1) prep., svetovno ime Pavel Gavrenev. Sa 11 godina zamonašio ga je Makarije Kalazinski. Na molbu ugličkog kneza Andreja Vasiljeviča osnovao je u Ugliču Pokrovski manastir gde je bio iguman. Živeo je do 1504. god. kada je imao 107 godina. Uspomena na njega je 6. juna; 2) prep., otac Pečerski, živeo je u XIV veku. Uspomena na njega je 28. avgusta.

Pajsije - prep. iguman galičkog Uspenskog manastira. Bio je posrednik u obračunu kneza Jurija Galičkog i njegovih sinova sa velikim knezom Vasilijem II Mračnim. Pratio je telo kneza Dimitrija Krasnog u Moskvu i po zaveštanju doneo je knezu ikonu Bogorodice, kopiju čudotvorne Ovinovske ikone. Umro je 1460. god. Uspomena na njega je 23. maja.

Pajsije I - patrijarh srpski od 1614 - 1646. god. Do tada je bio mitropolit u Novobrodu. Bio je u Moskvi zbog prikupljanja milostinje za "Pečki Vaznesenski manastir". Imao je 100 godina kada su ga zarobili Turci. Napisao je "Žitije cara Uroša" i službu njemu i "Kratka povest o pravednom Stefanu [tiljanoviću, despotu srpskom]".

Pajsije Veliki - egipatski ava. Od mladosti se posvetio monaštvu rukovođen avom Pamvom. Živeo je u pustinji u pećini, oko njega su se okupljali monasi i P. je postao njihov vođa. Posedovao je dar vidovitosti i čudotvorstva. Rodio se i umro (u 400 - oj godini) u Aleksandriji.

Pajsije Veličkovski - arhimandrit Njameckog manastira u Moldaviji. Rodio se 1772. godine. Sa 17 godina došao je u Ljubicki manastir. Prešao je najpre u manastir Trejsteni u Moldaviji, zatim u manastir Kirkul. Odatle se preselio na Atos, gde je osnovao monašku opštinu - manastir sv. Ilije, tadašnjeg konstantinopoljskog patrijarha. Godine 1763. preselio se u Vlašku radi sređivanja monaškog života. Tamo je bio iguman manastira Dragomirna. Posle zauzimanja Dragomirne od strane Turaka, u vreme rata Rusije protiv Turske, P. je upravljao Sekulskim manastirima, gde je 1790. god. unapređen u zvanje arhimandrita. P. je poznat po svojoj pobožnosti, strogom životu, obrazovanju i crkveno-književnim radovima, među kojima su prevodi sa grčkog na ruski dela svetih otaca crkve, kao što su npr: "Dobroljublje" - delo Isaka Sirina, "Oglašavajuće reči" Teodora Studita, dela Varsonofija, Grigorija Palame, Maksima Ispovednika, Talalija (Glave o ljubavi), zbornik "Oduševljeni razredi", gde spadaju dela Zlatoustog, Meletija, patrijarha Fotija, ava: Marka Amleona, Zosime, Teognosta, Simeona i drugih, a takođe "Pisma P.". Umro je 1794. godine.

Pajsije Ligarid - mitropolit gaski. Rodio se 1610. godine na ostrvu Hiosu. Godine 1623. otišao je u Rim da uči u grčkom kolegijumu, koji je završio 1635. god. u zvanju doktora bogoslovlja. Na književnom polju pojavio se još u Rimu sa dve knjige koje se tiču latinstva, čime je odredio početak jezuitskog uticaja na Istoku. Dalja aktivnost P., usmerena je uglavnom na Moldaviju, Vlašku i Jerusalim. U Jerusalimu je P. je dobio Katedru gaskog mitropolita, ali nikada nije tamo odlazio, a kasnije je bio lišen te katedre i proklet kao jeretik, od konstantinopoljskog i jerusalimskog patrijarha. Iz Vlaške P. je došao u Rusiju, gde ga je pozvao Nikon zbog učešća u crkvenim reformama. P. je ipak stao na stranu cara Alekseja Mihailoviča u sporu sa Nikonom. Izneo je osudu Nikonu u svom odgovoru na 30 pitanja, koje mu je postavio tim povodom bojarin Strešnjev. Zahvaljujući svojoj učenosti, imao je veliki uticaj kod cara i iskoristio ga je za sređivanje svojih trgovinskih poslova i molbe za milostinju. Lišivši se katedre, P. se zajedno sa tim lišio i carske naklonosti i morao je da se povuče u Kijev, gde je uskoro i umro, 1678. god.

Pajsije Jaroslavov - monah Spasokamenskog manastira. Od 1478 - 1482. god. iguman Trojice-Sergijeve lavre, uvažavan od savremenika. Na saboru 1503. god. izjasnio se protiv manastirskih imanja. Napisao je: 1) "Kazivanje o Spasokamenskom manastiru", gde se nalaze manastirski zapisi i predanja, koja sadrže, osim podataka iz istorije manastira, podatke o borbi mnogobožaca sa hrišćanima, i 2) "O drugom braku velikog kneza Vasilija" gde je lepo osvetljena uloga ruskog sveštenstva i gde se nalaze četiri poslanice Vaseljenskih patrijarha i monaha Svete gore.

Pakatski, Gavriilo Avramovič - protojerej, crkveni pesnik koji je napisao dela: "Vidljiva svetlost", "Plač Jeremijin", "Psaltir", "Premudrost sina Sirahova" i "Kanon Andreja Kritskog". P. je poslednje delo napisao u starosti, kada je već izgubio vid.

Akademija nauka nagradila ga je sa 650 r. Umro je 1840. god.

Palama ili Palamas - mitropolit solunski. Rodio se i živeo u XIV veku. Sa 20 godina se zamonašio u jednom od atoskih manastira. Odlikovao se upornom privrženosti pravoslavlju, čime je zaslužio uvažavanje savremenika. Sa ciljem da zaštiti pravoslavlje od latinskog uticaja P. je učestvovao u sporu sa Varlamom Kalabrijskim i Akindinom o Tavorskoj svetlosti, dokazujući da ta svetlost nije delo, već svetlost koja je uvek večna. Posle smrti P., koji je krajem života stekao dar isceliteljstva i otkrivenja, grčka crkva ga je proglasila za sveca, a patrijarh konstantinopoljski Filotije napisao mu je žitije i posledovanje crkvenoj službi u sećanju na njega. S. Isihasti.

Paleostrovski Roždestvenski Bogorodični muški manastir, na samostalnom izdržavanju u Oloneckoj guberniji, 40 vrsta od Povenca, 15 vrsta od poštanske stanice u naselju [unge na ostrvu Palije, na Onješskom jezeru. Osnovan je, kako se pretpostavlja, u XII veku. Ima dva hrama. U Sabornom hramu počivaju u kripti mošti osnivača manastira prep. Kornilija i njegovog naslednika Avramija Paleostrovskih. Bratstvo u manastiru ima 28 ljudi .

Palestina - mesto događaja Svetog pisma. Ime zemlje potiče od antičkih naroda, koji su je nazivali po imenu Filistejaca, sa kojima su oni pre drugih došli u dodir. Od Grka i Rimljana nazive su prihvatili sami Jevreji i njihova vlast, pošto u zemlji nije bilo stalnog starosedelačkog geografskog termina: "Obećana zemlja", "Zemlja Gospodnja" su pesnički termini, a "Zemlja Hananska" obuhvatila je samo oblast zapadno od reke Jordan. "Zemlja Izrailjeva" je takođe termin koji je suviše neodređen. Jevreji su smatrali idealnom granicom P.: na jugu do egipatske reke, na severu Emat ili Gambr, pa je faktički granica bila Virsavija i Dan. Tačne granice P. se ne mogu utvrditi. Na jugu se smatraju do egipatske reke, Aravijske pustinje, brdskih krajeva Azazimat, Seir i Arnon; na severu do Antilivana i Livana ili do razvođa reke Leonta i Oronta. Cela zemlja delila se po geografskim specifičnostima na dve polovine: istočnu, ograničenu Jordanskom dolinom i strmom padinom zapadnog planinskog kraja prema reci, i zapadnu - planinsku, sa zatvorenim dolinama. P. se delila na mnogo sitnih delova, čime se objašnjava mnogo starih međusobno razdvojenih gradskih carstava. U zapadnoj P. ima nekoliko planinskih lanaca: najseverniji u dalekoj prošlosti Neftalimov, sada Džebel Safed, pruža se do Galilejskog jezera, ograničavajući gornju Jordansku niziju. U njoj je najviši vrh Galileje - Džebel Džermak - 1200 metara. Taj lanac obuhvata šumovitu plodnu oblast. Južno od nje je planinski lanac Ljubije, dalje na jugozapadu su planine koje ograničavaju Jezdrilonsku dolinu; sa istoka Tavor, sa zapada Karmil. U istočnoj polovini je jedna duga visoravan, koja se strmo uzdiže od Jordana do Eufrata. Srednju P. čine planine nazvane Jefremove ili Izrailjske. Najviše su Garizim, Eval i Selmon. Od njih ka jugu idu Judejske planine, koje prelaze u Amorejske. Mnoge od tih planina su vulkanskog porekla. Sastoje se uglavnom od krečnjaka koji obrazuje pećine u obliku zvona ili sa složenim sistemom prolaza, delom od bazalta i lave. Pećine su služile kao grobnice, skloništa, čak i kao staništa. Kao takve poznate su: Adulamska u Judeji, gde se skrivao David od gonjenja Saula, Makedonijeva, gde su se skrivali potučeni hananski carevi. U mnogim pećinama sačuvali su se majstorski i jednolični ukrasi nizova sa svodovima, što dokazuje da su one stvarno služile kao

staništa. Posebno je velik lavirint Haritona. On je dobio naziv od prep. Haritona, koji je u IV veku osnovao svoju lavru. U Kašm-Usdumu zidovi, pod i tavanica pećine su od soli. Stari hrišćani su u pećinama obeležavali različite događaje iz Svetog pisma. Doline i ravnice poznate su u Bibliji pod različitim imenima: "nahal" - korito povremenih potoka, obale rečica, koje se ulivaju u Sredozemno more. "Gaj" - dolina bez reka ili sa stajaćom vodom - takve su dolina Sionska - Jerusalimska i dr. "Bika" - velika ravnica između planina, kao što su: Kelesirija, između Livana i Antilivana i dr. Najzad, "emek" - klanac, a takvi su: Josafatova dolina, Refelmska i dr. Rečice i potoci u vreme žege presušuju, ali ima veoma mnogo izvora. Postoje tri jezera. Na severu Bar-el-Gule, koje je Josif Flavije nazvao Semonitida, lako presušujuća močvara; drugo Genisaretsko, nazvano takođe Galilejskim morem i Tiverjadskim jezerom, čija voda počinje da biva slana, treće, Mrtvo more, u koje se uliva reka Jordan, najniža uvala na zemlji, niža od nivoa mora za 395 metara. Ovo more je veoma slano i u njemu nema riba. Južno od Mrtvog mora, posle Skorpionovih izbočina ili stena Akrabim sa dobrim rastinjem, nastavlja se neplodna Aravijska pustinja. Klima P. je subtropska. Postoje dva godišnja doba - kišovito i suvo. Najhladniji meseci su januar i februar. Ponekad pada sneg i temperatura pada do - 2 stepena. P. je u Bibliji čuvena po plodnosti. U njoj se ona naziva zemljom gde teče med i mleko. To se dokazuje i ruševinama mnogih gradova i postojanjem guste naseljenosti u dalekoj prošlosti. Na zapadnim padinama Judejskih planina raste južno voće i vinova loza. Posebno su plodne obale Sredozemnog mora i oblast Efraima i Manasije, gde rastu smokve. Planina Karmel znači na jevrejskom bašta, bogata je maslinovim i drugim drvećem. Pereja je bogata kedrovim šumama. Plodna su i Galileja i Samarija, posebno severne i zapadne obale Galilejskog jezera. Ređe se sreću jabuke i urme, susreću se aromatično drveće i balzamski žbunovi. U dalekoj prošlosti u P. je bilo lavova, slonova, zmija otrovnica. Sada su već iščezle i divlje antilope, retko se sreću bikovi a još i sada ima škorpija. U periodu procvata P. broj stanovnika je bio oko 4 miliona, a sada jedva dostiže do 650.000. Od toga je najviše Sirijaca i Arapa, zatim Grka, Turaka, Jevreja i Evropejaca. 80% stanovnika su muslimani, zatim hrišćani različite ispovesti, od kojih je najviše pravoslavni, a zatim Jevreji, prvenstveno iseljenici iz Evrope oko 80.000 ljudi. Glavnu ulogu u privrednom životu P. igra poljoprivreda: uzgajaju se pšenica, ječam, kukuruz, zatim voće i, u novije vreme, proizvodi se vino. Palestinska vina jevrejskih i nemačkih kolonija već su se proširila po celoj Evropi. U jevrejskim kolonijama počinju da se bave i svilarstvom (oko 1,000.000 dudovog drveća) i pčelarstvom. Takođe se rade u velikoj količini, prvenstveno u Vitlejemu, predmeti za religiozne poklonike - od sedefa i maslinovog drveta (krstići, brojanice i dr.). U poslednje vreme pravi se nameštaj, lepeze i dr., pod uticajem jevrejske umetničko-zanatske škole. Glavna luka je Jafa, koja je železnicom povezana sa Jerusalimom. Svake godine P. posećuje od 15-20.000 stranaca, turista i hodočasnika. Velika većina hodočasnika su, najčešće, Rusi. Istorija Palestine. Svoje prethodnike u P. Jevreji su nazivali Hanancima. Uporedo sa Hanancima, pominju se i Fariseji, kao glavno pleme koje se sreće još za vreme Solomona, kao stanovnici sela. Zatim - Jevreji i Jevuseji, koji su naseljavali oblast koja je kasnije pripala Filistejcima, Rafaji koji su naseljavali oblasti oko Jordana, Amorejci, koji su živeli na severu, kraj izvora Jordana. Sva ta plemena bila su semitskog porekla. Oni su stvorili mnogo posebnih malih gradova-carstava, čiji je kulturni život tekao paralelno sa nomadskim životom u pustinji. Kultura Palestine zavisila je od Vavilona, od kojeg je ona preuzela sistem mera,

klinasto pismo i različite pojmove. Ova carstva samostalno su živela samo do procvata novog egipatskog carstva, koje se učvrstilo u borbi sa Hiksima. Pre Egipćana, po nekim izvorima na P. su napadali tigro-eufratski carevi, Sargon i Narimsim. Pouzdano se zna za najezdu Kudur-Laomara, cara iz elamske dinastije u 23 v. pre Hr., za izveštaj o preseljavanju iz Mesopotamije Jevreja i Feničana, kao i za postojanje, u Jerusalimu, teokratskog carstva Melhisedeka. Egipatski carevi Ahmes, Amengoten I i Tutmes, učvršćujući i proširujući severnu granicu, sve su dublje i dalje prodirali u P., pa je uskoro cela Sirija bila pokorena. Međutim, vladati njome je bilo teško zbog mnogobrojnih ustanaka. Tutmes III i IV više puta su gušili ustanak u Aziji. Svoje pobede oni su ovekovečili u tzv. letopisima na zidovima Karnakskog hrama. Amengoten IV već je carovao mirno nad pokorenim zemljama. Na njegovo vreme odnosi se zbirka klinastih pločica, koja predstavlja arhiv odnosa egipatske vlasti sa sirijskim vazalima i azijskim moćnicima. Ovde se ukazuje na narod "Habiri", koji neki poistovećuju sa Jevrejima. Ipak, nastanak Jevreja, prateći Bibliju i druge izvore, pripisuje se vremenu kraja XIX dinastije. Naslednik Ramzesa II Merepta hvalio se da je opustošio Izrailj. Upravo vreme njegovog carovanja mnogi vezuju nastanak Jevreja. Pomiriti oba ova gledišta je dosta teško. U vreme carovanja Ramzesa III na P. su napali Filistejci sa kopna i mora i naselili se na plodnom priobalnom pojasu. Posle povratka Jevreja iz ropstva stara podela P. na kolena zamenjena je postepeno drugom: na Judeju, Samariju, Galileju i Pereju. Istorija Jevreja u P. završena je rušenjem Jerusalima i hrama u 70. godini posle Hr. Predstojeća građevina na mestu mnogobožackog hrama izazvala je nov ustanak Barkohba, koji je ugušio Adrijan 135. god. On je osnovao Jevrejima nepristupačnu i nedostupnu Eliju. Još za vreme sv. Jeronima na mestu starog svetilišta nalazila se statua ovog cara na konju. U vreme Konstantina Velikog u P. su počeli da grade crkve i manastire. Njene pustinje su se napunile monasima iz svih krajeva hrišćanskog sveta. Počeli su dolaziti i bogomoljci u njene svetinje. Na IV vaseljenskom saboru, 451. god. u Halkidonu jerusalimska eparhija, prva po vremenu svoga osnivanja, bila je unapređena u stepen patrijaršije. Godine 615. Hozroje II osvojio je celu Siriju i porušio Jerusalim, opljačkao sv. mesta. Iraklije je na kratko vreme oslobodio P., ali su uskoro Arapi, na čelu sa Omarom, ponovo zavladaali njome (636. god.). Godine 1099 - 1187. P. su oslobodili krstaši od muslimanskog jarma. Zatim je ona postala arena krvavih ratova, od vremena krstaških pohoda do 1291. god. Godine 1517. P. je konačno potpala pod vlast Osmanlija. Godine 1799. Napoleon je iz Egipta upao u P., ali se posle neuspele opsade Ake, vratio nazad. Za tekuće stoleće najvažniji događaj je misionarska aktivnost u P. protestanata i katolika, usmerena više na pravoslavne nego muslimane. Godine 1841. Pruska je osnovala u Jerusalimu protestantsku episkopsku stolicu. Tada je papa, 1846. god., obnovio latinski, jerusalimski patrijarhat, koji je postojao u vreme krstaških pohoda. Godine 1894. Rusija je zbog očuvanja pravoslavlja u Svetoj zemlji i pomoći ruskim hodočasnicima, osnovala u Jerusalimu Rusku duhovnu misiju, na čelu sa arhimandritom Porfirijem Uspenskim, poznatim po svojim istraživanjima hrišćanskog Istoka. U toku XIX veka, naučno istraživanje Palestine je znatno napredovalo. Od ruskih istraživača poznati su radovi Solovejčika, profesora Hvolsona, protojereja Razumovskog, Sibirceva, Olesnickog, Mansurova i dr. Godine 1882. u Rusiji je osnovano Carsko pravoslavno palestinsko društvo za podržavanje pravoslavlja i njegovu zaštitu od inoverske propagande, za olakšanje pravoslavnim hodočasnicima putovanja u P. i staranje o njima u samoj P.,

za upoznavanje Rusa sa prošlošću i sadašnošću Svete zemlje. Društvo je osnovano na inicijativu velikog kneza Sergeja Aleksandroviča, koji je posetio, zajedno sa velikim knezom Pavlom Aleksandrovičem i velikim knezom Konstantinom Konstantinovičem, 1881. god. Svetu zemlju. On je sve vreme bio predsednik ovog Društva. Društvo ima 42 člana-osnivača. Sastoji se od počasnih članova koji se biraju zbog naučnih radova iz poznavanja P., ili zbog posebnih zasluga u korist P., ili posle prilaganja najmanje 5.000 r. u korist Društva, redovnih članova sa uplatom 25 r. godišnje i članova-saradnika sa uplatom 10 r. godišnje. Od 1885. god. Društvo je počelo da otvara u Rusiji eparhijska odeljenja, koja sada deluju u više od 40 gubernijskih, pod upravom eparhijskih arhijereja. Društvo obnavlja, gradi i održava u P. seoske crkve, otvara pansione i škole, zdravstvene ustanove i bolnice. U Nazaretu Društvo ima muški, a u Bet Džali, blizu Vitlejema, ženski pansion za pripremanje u pravoslavnom duhu ovdašnjih učitelja i učiteljica za seoske škole. Godine 1897. Društvo je imalo 50 takvih škola sa 4.000 učenika. U Jerusalimu, Nazaretu, Vitlejemu i Bet Džali nalaze se ambulante koje snabdevaju pacijente besplatnim lekovima i koje primaju do 70.000 bolesnika. U Jerusalimu postoji bolnica sa 45 kreveta. Da bi olakšalo putovanje u P., Društvo uvodi, u saglasnosti sa železničkim i parobrodskim društvima, znatne popuste za putovanja. Putovanje od SPB do Jerusalima i nazad u trećoj klasi košta samo 57 r. Za 12 godina do 1895. god. prodato je oko 20.000 takvih karata. Ruska podvorja u Jerusalimu služe kao utočište za 2.000 hodočasnika, dobro su popravljena i prilagođena potrebama. Pri novom podvorju 1890. god. izgrađeni su pekara, narodna kuhinja i parno kupatilo. Za pun pansion hodočasnik plaća dnevno po 13 kopejki; u prostorijama druge i prve kategorije plaća 4 r. i 2 r., što po lokalnim cenama nije skupo. Društvo u svom podvorju organizuje religiozno-moralna predavanja, sa slikama u boji. Ono ima posebne vodiče za sprovođenje i čuvanje hodočasnika ili posećivanja Svetih mesta. Postoji i podvorje u Nazaretu. Za 15 godina Društvo je izdalo 93 načuna književna dela u 160 tomova i izdanja. Društvo je organizovalo naučne ekspedicije i uputilo određene stručnjake sa arheološkim i drugim ciljevima. Godine 1833. počeli su radovi na iskopinama na ruskim mestima, blizu hrama Vaskresenja Hristova u Jerusalimu. Tom prilikom su otkriveni ostaci starih gradskih zidina Jerusalima, tzv. drugi zid, koji je podigao Nemija 445. god. posle Hr. po povratku iz vavilonskog ropstva, kao i prag od kapije koji je vodio u grad za vreme ovozemaljskog života Spasitelja. Preko njega je prekoračio Hristos, noseći krst ka Golgoti.

Paljec - staro selo u Nižnjenovgorodskoj guberniji i srezu. Godine 1681. bojarin knez T. S. Urusov izgradio je ovde crkvu Odigitrijevsku, u kojoj se nalazi predivna ikona Presvete Bogorodice Odigitrije. Živopisana je 1664. god.

Paleja - spomenik koji prikazuje starozavetne događaje, ali različito od biblijskog prikazivanja. Postoje dva tipa P.: 1) istorijske i 2) sa objašnjenjima. Istorijska P. poznata je u ruskim pisanim spomenicima u spisima kasnog XV do XVIII veka i obično se naziva drukčije: "Knjiga postojanja neba i zemlje", "Oči palejne". Ovaj spomenik se prvo pojavio u Rusiji krajem domongolskog perioda u prevodu sa južnoslovenskih originala. Grčki original postoji u rukopisu u Bečkoj biblioteci. Ime autora nigde nije zapisano. Osim biblijskih i apokrifnih knjiga spomenik se oslanja na kanon Andreja Kritskog, kanone rođenja Hristova i vzdviženja, dela Grigorija Bogoslova, Josifa Flavija i Mojseja. Iz tih citata zaključuje se da je P. istorijska, te

da se na grčkom tlu nije mogla pojaviti pre kraja IX veka. Sadržaj P. je kratak istorijski pregled starozavetne istorije, sa apokrifnim dodacima od stvaranja sveta do vladavine Davida, zaključno. Tako se o Lotu govori da je on posle greha sa ćerkama, po naređenju Avrama, posadio tri grane i zalivao ih dotle dok nisu dale izdanak, na osnovu čega je saznao da mu je Bog oprostio. Autor proklinje one koji misle da je Adam još u raju stupio u brak sa Evom. P. sa objašnjenjima je poznata u spisima počevši od XIV veka. Kasniji spisi su opširniji po obimu. Na grčkom tlu P. se pojavila najranije u VIII veku. Sadržaj P. sa objašnjenjima je starozavetna istorija, dovedena u jednim spisima do Saula, u drugim do dolaska Hrista, u trećim do cara Solomona, a završava se proročanstvima proroka i neznabožačkih filozofa o Hristu. U ovoj P. izlaganje događaja prati tumačenje da je Stari zavet praobraz Novog i raskrinkavanje Jevreja i muslimana. P. počinje šestodnevom, koji predstavlja kompilaciju iz dela Vasilija Velikog, Jovana, egzarha bugarskog, Severijana Gevalskog i Epifanija Kiparskog. [estodnev je priča o stvaranju sveta, sa opširnim tumačenjima u kojima se saopštavaju najrazličitija svedočenja o pojavama u prirodi, o životinjama i tome sl., u polemici: tako se npr. Jevreji porede sa pticom kukavicom koja polaže jaja u tuđa gnezda. Muslimane, koji ostavljaju svoje žene i sodomski se mešaju jedni sa drugim, autor upoređuje sa ribom mjuram, koja se spaja sa zmijama otrovnicama. U prvom delu P. susreće se niz dopuna Bibliji: takvi su manji članak, poznat pod imenom "Lestvica", i apokrif "Zaveti 12 patrijarha". Autor ne uzima iz Biblije sve priče, već samo one neophodne za njegovo raskrinkavanje i tumačenje .

Palimpsest - pergament sa koga je izbrisano ili oprano ono što je na njemu napisano, da bi bio spreman za novo korišćenje, pošto je u srednjem veku pisaći pribor bio veoma skup. P. su bili u širokoj upotrebi u manastirima. U nekim slučajevima u novije vreme posebnim hemijskim putem uspelo je uklanjanje kasnijeg pisma i obnavljanje starog. U XVIII veku na taj način bili su otkriveni gotski prevod Biblije od Ulfila u Volfenbutelskoj biblioteci, Instituciji Gaja i dr.

Palinodija ili knjiga o odbrani katoličke svete apostolske Istočne crkve - delo arhimandrita Zaharija Kopistenskog. Najinteresantnije je od svih zapadno- ruskih dela XVII veka, usmereno na zaštitu pravoslavlja od katoličanstva i unijaćenja. Ono je napisano 1621. god. zbog pobijanja dela Krevze "Odbrana unijaćenja". Autor nabroja više od 100 dela na grčkom, latinskom, slovačkom, poljskom i zapadno- ruskom jeziku koje je on koristio. Ovu knjigu su koristili pravoslavni polemičari, kao izvor-rukopis. [tampana je nedavno u "Ruskoj istorijskoj biblioteci".

Palica - tako se naziva četvorougono platno kvadratnog oblika, sa slikom krsta koja se veša o desno bedro. U stara vremena P. su nosili arhijereji. Zatim su je u grčkoj i ruskoj crkvi nosili arhimandriti. Osim toga, kao nagrada kod Rusa daje se igumanima i protojerejima. U simboličkom smislu P. kao i navedrenik ima značaj duhovnog mača, tj. reči Božijih, kojim uvek treba da bude naoružan pastir. Ova misao izražena je u molitvi pri njenom oblačenju. Navedrenik se razlikuje od P. samo izduženim oblikom.

Palada Gerasim (1688 - 1710.) - patrijarh aleksandrijski. Obrazovanje je stekao u venecijanskom Flangijanovom kolegijumu. Bio je poznavalac jevrejskog jezika, što dokazuje tumačenjem sedmina proroka Danila. Za poučavanje sveštenika P. je

napisao više od 196 propovedi.

Paladije - isposnik blizu Antiohije u IV veku. NJega su optužili za ubistvo trgovca, čije je telo nađeno nedaleko njegove ćelije. Po priči Metafrasta ubijeni je vaskrsnuo na molitvu P. i svedočio je istinu.

Paladije (Vinogradov), umro 1835. god. Rektor Permske bogoslovije, završio Moskovsku duhovnu akademiju, magistar bogoslovlja. Napisao je: "Rasuđivanje o neophodnosti i važnosti spoljašnjeg bogoslužjenja" i " Propoved u 22-oj nedelji".

Paladije Elenopoljski (368 - 430.) - rodom iz Galatije. Godine 388. došao je u Aleksandriju, odatle se povukao u obližnju pustinju, a zatim se preselio u Vitlejem. Godine 399. izabran je za episkopa elenopoljskog u Vitiniji. Bio je prijatelj Zlatoustog i posredovao je kod Honorija za njegov povratak iz progonstva. Po njegovom povratku na Istok, car Arkadije ga je prognao, kao pristalicu Zlatoustog, u Sijenu (Severni Egipat). Godine 408 prebačen je u Antinoju. Godine 412. vraćen je u Elenopolj na svoju katedru. Godine 420. na molbu kapadokijskog prefekta Lavsa, sastavio je žitije svetih, koje je on nazvao Lavsaik. Oko 425. god. postavljen je za episkopa grada Asnuke u Galatiji. Umro je 430. god.

Paladije (P. I. Rajev) - mitropolit SPB i ladoški. Rodio se 1827. god. Srednje obrazovanje je stekao u Nižnjenovgorodskoj bogosloviji, potom više u Kazanskoj duhovnoj akademiji, koju je završio 1852. god. u zvanju magistra. Do 1861. god. bio je profesor logike i psihologije u Nižnjenovgorodskoj bogosloviji. Godine 1861. kada je ostao udovac, zamonašio se i bio unapređen u arhimandrita. Godine 1863. imenovan je za inspektora SPB bogoslovije, 1864. god. je njen rektor. Godine 1866. hirotonisan je za episkopa ladoškog, 1869. god. je episkop vologodski, 1873. god. - episkop tambovski, 1876. - episkop rjazanski. U vreme dok je bio episkop osnovao je dva misionarska protivraskolnička društva: u Tambovu - Bogorodično-kazansko i u Rjazanju - sv. Vasilija Rjazanskog. Osim toga P. je uveo u Vologdi izbornu načelo među okružnim protoprezviterima, osnovao je u Rjazanju i Vologdi kasu za penzionere sveštenstva, brinuo se o obrazovanju dece sveštenika, siročadi i dr. Godine 1882. imenovan je za arhiepiskopa kazanskog, 1887. god. postao je egzarh Gruzije, 1892. god. - mitropolit SPB i ladoški i prvi član Svetog sinoda. U Gruziji je P. restaurirao mnoge spomenike crkvene starine, brinuo se o sređivanju upravljanja Gruzijske bogoslovije. Osnovao je crkveni organ - "Gruzijski vesnik" i ostavio je iza sebe mnogo propovedi.

Paladije (Pjankov) - magistar Moskovske duhovne akademije. Po njenom završetku bio je profesor Permske bogoslovije. Godine 1844. se zamonašio i rukopoložen je za sveštenika, 1846. god. u zvanju jeromonaha. Uskoro je imenovan za inspektora, a zatim i rektora Permske bogoslovije. Godine 1869. je episkop kinešemski (vikar Kostromske eparhije), 1872. god. - episkop sarapulski i 1877. god. - olonecki. Umro je 1882. god. Napisao je: "Pregled permskog raskola", "Tumačenje psalama" i "Tumačenje 12 malih proroka" .

Paladije (Rogovski) - iguman Zaikonospaskog manastira, doktor filosofije i bogoslovlja. Rođen je 1655. god. u Tverskoj oblasti, zamonašio se u Savinom-

Višerskom manastiru, kod episkopa tambovskog Leontija. Bio je jerođakon, učio je najpre u bogojavljenjskoj školi braće Lihudov, zatim u inostranstvu i 1700. god. je imenovan za igumana Zaikonospaskog manastira i rektora Slovensko-latinske akademije. Naučni stepen doktora bogoslovlja i filosofije dobio je u Rimu u Grko-unijatskoj školi. Da bi se upisao u nju morao je da pređe u katoličanstvo. Po povratku u Rusiju P. je počeo svoju književnu delatnost, izraženu sledećim delima: 1) "Ispovedanje vere" koje je napisano na zahtev patrijarha Adrijana; ono, osim ispovedanja vere govori i o odstupanju od pravoslavlja i ukazuje na pogrešnost rimskog učenja; 2) pismena molba patrijarhu Adrijanu i 3) "Istorija crkve" - prevod dela Kalista Ksantonula. P. se pripisuju još dva nepotpisana dela: "Opisivanje Rima" i "Pouke na praznike Gospodnje i Bogorodičine". Umro je 1703. god.

Paladije (Pavel Jurjev) - episkop rjazanski, poznat je po delima: "Poučni razgovori" i "Hronologija ili pokazivanje godina od početka sveta do 1778. god., podeljena na sedam vekova". Umro je 1789. god.

Palij - vuneni ogrtač, koji su od IV veka dobijali na Istoku pri hirotonisanju svi episkopi, kao simvol pastira, koji nosi na ramenu ovcu. Sačuvao se samo na Zapadu.

Poklonik (Hodočasnik) - tako su se u stara vremena zvali hodočasnici-bogomoljci, koji su išli na klanjanje svetim moštima i koji su donosili u zavičaj palmovu grančicu. U Rusiji pre Petra I X. je onaj koji ide na sveta mesta.

Ruski hodočasnik (poklonik) - časopis. (vid. "Ruski hodočasnik (poklonik)".

Poklonjenje (Hodočašće) - vernika po svetim mestima poznato je još od davnina. H. je zasnovano na verovanju, da je molitva delotvornija na određenim mestima, koja imaju ovakav ili onakav odnos prema Bogu. Tako su se Grci i Rimljani sakupljali u određenim hramovima, Germani u svetim šumama, Judejci su za velike praznike odlazili u Jerusalim. U hrišćansko vreme H. postaje običaj u IV veku, sledeći primer sv. Jelene, koja je odlazila na poklonjenje gde je živeo i učio Spasitelj i tamo je podigla Krst Gospodnji. H. se širilo brzo i zahtevalo je već u IV veku potrebu za vodičima po Svetoj zemlji. Iz moralnih pobuda H. je krajem IV veka proganjano, ali uskoro je bilo priznato od crkve kao bogougodno delo i odobravano je. U Zapadnoj crkvi su poznata velika H., kao npr. krstaški pohodi i putovanje na Sveti grob i u Rim. Malo H. je posećivanje lokalnih domaćih svetinja. Vremenom je crkva osuđivala na H., kao na svojevrsnu kaznu ili epitimiju, a od XIII veka i svetovni sudovi Zapadne Evrope osuđivali su ubice na hodočašće. U Rusiji je H. u Svetu zemlju počelo već u XI veku. Prvi ruski hodočasnik bio je dmitrijevski iguman Varlam. U XII veku H. je bilo veoma rašireno i izazvalo je prinudne mere crkvenih vlasti za uzdržavanje od H., koje su preduzimali vernici za spasenje duše. Posebno se buni protiv tog masovnog H. prvi ruski pisac-hodočasnik Danilo, koji smatra da je spasenje duše moguće i kod kuće - bogougodnim delima. Ove mere nisu presekle revnost prema H. Mnogi hodočasnici, lutajući po domaćim svetinjama, Jerusalimu, Carigradu i Atosu, stvorili su poseban tip hodočasnika, poznatih pod imenom "lutajući narodni pevači", koji su išli obično u grupama. Staro-ruski hodočasnici prihvatili su od zapadnih hodočasnika njihovo odelo. Prolazeći kroz mnogo zemalja, oni bi čuli masu legendi, koje su zatim zajedno sa apokrifnom književnošću širili u Rusiji. Veliki značaj u staroj književnosti imalo je opisivanje hodočašća u Svetu

zemlju. Prvi takav hodočasnik-pisac je Danilo-monah, drugi - novgorodski arhiepiskop sa kraja XII veka Antonije, koji je bio u Carigradu, zatim novgorodski monah Stefan 1350. god. Godine 1370. izašlo je "Hodočašće arhimandrita Agretenija", drugo posle Danila-monaha opisivanje Svete zemlje. Za njim sledi đakon Ignjatije Smoljanin, krajem XIV veka, koji je posetio Konstantinopolj, Atos i Jerusalim. Uporedo sa tim hodočasnicima-piscima nalazi se i arhiepiskop novgorodski Vasilije, koji je napisao poslanicu o zemaljskom rajju pod snažnim uticajem putovanja na Istok. U književnost hodočasnika XIV veka spada "Beseda o svetinjama i drugim znamenitostima Carigrada", koju je izdao L. N. Majkov u "Materijalima i istraživanjima iz stare ruske književnosti". Od XV vekažH. postaje rasprostranjeno, a njegovo opisivanje raznovrsnije i detaljnije. Prvi pisac tog vremena bio je trojicki jerođakon Zosima, koji je ponovio u svom opisivanju sve što je čuo od drugih, a često se koristio i beleškama hodočasnika Danila. Od drugih pisaca toga vremena nabrajamo: Varsonofija, koji je opisao dva hodočašća - iz Kijeva u Jerusalim preko Beograda, Carigrada, Kipra, Tripolija, Bejruta i Damaska, i isto takvo, ali preko Belgorada, Egipta i Sinaja; sledi trgovac Vasilije, savremenik Varsonofija, pa Epifanije Premudri, koji je ostavio delo "Kazivanje Epifanija monaha o putu u sveti grad Jerusalim", u kome se nabrajaju svi gradovi na putu od Velikog Novgoroda do Jerusalima i ukazuje se na rastojanja između njih. Krajem XV veka u vezi sa H. dešavaju se promene, koje su rezultirale slabljenjem tog pokreta. Uzrokom tog slabljenja treba smatrati osvajanje Konstantinopolja od strane Turaka, koji su na sve načine sputavali dolazak Rusa u Svetu zemlju, a takođe i okolnost da su Rusi, nalazeći samo svoj narod istinski pravoslavnim, sveto čuvali sebe od tuđeg uticaja, nalazeći svetost u unutrašnjem traženju Boga. Zahvaljujući slabljenju H. na duže vreme nema ni hodočasničke literature. Ovo stanje traje do druge polovine XVI veka, kada se ponovo obnavlja H., na inicijativu moskovske vlade, koja je slala ljude na Istok sa porukama ili zbog milostinje. Na taj period odnosi se: "Hodočašće Trifona Korobejnikova" - trgovca Vasilija Pozdnjakova, koje sadrži predivan opis jerusalimskih i sinajskih svetinja, "Proskinitarij" Arsenija Suhanova i hodočašće Vasilija Gagare i Jona Maljenkog. Ovaj oblik hodočasničke književnosti sačuvao se do XVIII veka. Hodočasnici - jeromonasi Makarije i Silvester pozajmili su svoja opisivanja od Trifona Korobejnikova. Od druge četvrtine XVIII veka hodočasnička književnost ponovo menja svoj oblik. Sada opisivanje hodočašća obiluje pričama o ličnim utiscima i raspravama o pravoslavlju i dr. Tom periodu pripadaju dela staroobrednika-sveštenika Lukjanova, "pešaka" Grigoroviča-Barskog ili Vasilija Kijevskog, monaha Motroninskog manastira Serapiona i dr. Kraj XVIII veka malo je doprineo H. i nije ostavio znatnijih opisa. Ipak, pažnju zaslužuju beleške Pleščeva i putovanja monaha Sarovske pustinje Ignjatija i Meletija. U XIX veku zabeleženi su opisi putovanja Bronikova, "Beleške sa puta braće Vešnjakovih i mjadinskog trgovca Mihaila Novikova" i anonimne beleške, koje pripadaju D. V. Daškovu. U to vreme išli su na hodočašće A. N. Muravjov, A. S. Norov, arhimandrit Leonid, A. V. Jelisejev i T. I. Filipov - u cilju proučavanja Palestine. Zahvaljujući udobnosti i bezbednosti prevoza H. se razvija iz godine u godinu. Ne menja se samo sastav hodočasnika, koji se sastoji najviše od običnog naroda, kojeg je Pravoslavna palestinska zajednica snabdevala hodočasnim knjigama. Osim Palestine hodočasnici odlaze i na Atos i u italijanski grad Bari, gde se nalaze mošti sv. Nikolaja Čudotvorca.

Palikopa - tako se naziva u Malorusiji dan sv. Pantelejmona, 27. juli, poštovan

među seljacima, koji, plašeći se da munje ne spale stogove u polju, toga dana ne rade.

Pamva - prep., savremenik Antonija Velikog. Živeo je u Nitrijskoj pustinji u Egiptu, proslavio se podvizima. Umro je 386. god. Uspomena na njega je 18. jula.

Pamvo - prep. - monah. Oni koji su živeli u pećini poslali su P. po hranu, na putu su ga uhvatili Tatari i mučili. Srećno je izbegao smrt. Umro je 1241. god. u usamljeništvu. Uspomena na njega je 28. avgusta.

Pamakarista ili "Sveblažena" ikona Bogorodice, živopisana u zamenu za ikonu Bogorodice ukradenu 1904. god. iz crkve u gradu Kazanu. Uradio je to za utehu ožalošćenim stanovnicima Kazana konstantinopoljski patrijarh Joakim III, koji je sa drevne vizantijske ikone rađene u mozaiku napravio kopiju za Rusiju. Pamakarista je jedna od duboko poštovanih ikona u Konstantinopoljskoj patrijaršiji. Slavi se 1. septembra.

Pamfilov, I. I. - lični ispovednik carice Jekatarine II. Rodio se u Moskvi, učio najpre u Vologodskoj bogosloviji odatle je premešten u Aleksandro-Nevsku bogosloviju, koju nije završio, tu je postao đakon, a 1745. god. sveštenik u Moskvi. Godine 1752. premešten je u SPB u morsku Nikolajevsku crkvu. Godine 1770. u zvanju protoprezvitera premešten je u Blagoveštensku sabornu crkvu. Godine 1772. carica ga je imenovala za člana Sinoda, a kasnije ga je izabrala za ličnog ispovednika, zbog njegove učenosti, temperamenta, vladanju zapadnim obrazovanjem. Ovo je priznala i Akademija nauka, koja ga je izabrala za svog člana u kom svojstvu je i učestvovao u sastavljanju Rečnika ruskog jezika. Umro je 1794. god.

Pamfil - sv. mučenik, poznati naučnik. Obrazovanje je dobio u Beritu (Fenikija). Često je putovao u Aleksandriju, zauzimao je građanske dužnosti. Posle dobijanja prezviterkog zvanja u Kesariji Palestinskoj, počeo je da se bavi izučavanjem hrišćanske književnosti, uglavnom dela Origena, sakupljanjem njegovih spomenika, kao i tumačenjima Svetog pisma. Prepisivao je, sam je privlačio tome poslu druge naučnike, od čijih radova je napravio biblioteku. Od njegovih originalnih dela sačuvala se prva glava "Analogija Origena" u latinskom prevodu Rufina, koju je on napisao u zatvoru za vreme gonjenja Maksimijana, zajedno sa Jevsevijem. P. je rođen 240. god., a umro 309. god.

Pamfil - iguman Spaso-Eleazarovog manastira, živeo je u XV-XVI veku. Poznat je po poslanici pskovskom mitropolitovom namesniku o nephodnosti ukidanja kupanja koje se organizuje noću na praznik rođenja sv. Jovana Krstitelja, 23 - 24. juna.

Spomenici - objekti, podignuti u znak sećanja na poznata lica ili događaje. Potiču iz duboke drevnosti, gde se pre svega susreću nadgrobni S. Sa razvojem državnog i društvenog života pojavljuju se S. u čast junaka, poznatih lica i događaja, koji su najpre imali oblik idealnih figura, a zatim im daju izgled lica koje se slave ili događaja. Među takve S. spadaju statue pobednika u Olimpiji. Rasprostranjeno podizanje S. u drevnosti nije se zadržalo u srednjem veku, gde su S. bili veoma retka pojava. Podizanje S. obnovljeno je u eposi preporoda, ali su oni posvećivani

prvenstveno vojskovođama. Sada je podizanje S. veoma rasprostranjeno i raznovrsno. Oni su posvećeni događajima i licima koji su se istakli korisnim radom, svojim talentom i učenošću. Od takvih S. poznati su u Rusiji: Aleksandrovska kolona, spomenik Petru I, hram Spasitelja u spomen Otadžbinskog rata, spomenik "Slave" u SPB - kao sećanje na Rusko-turski rat i dr.

Panagija - deo prosofore, izdvojen na proskomidiji u čast Majke Božije. Nalazi se u posebnoj kutiji, koja se naziva panagijar. Pri "činu unošenja" prenosi se u manastire na trpezu za jelo; jedan deo uzima se pre jela, a drugi posle jela. Kasnije se P. nazivao sam panagijar ili kutija. Još docnije ona je preuzeta u vidu kutijice ili enkolpije sa likom, na jednoj strani Spasitelja ili sv. Trojice, a na drugoj - Majke Božije. P. se naziva i naprsni znak arhijereja, unutar koga se čuvaju ponekad čestice moštiju. Sada je P. manja okrugla ikona Majke Božije, koju kao znak arhijerejskog odličja nose episkopi na prsima.

Pandokrator ili Pantokrator - muški grčki manastir na Atosu, na samostalnom izdržavanju. (vid. Atos)

Panegirik - poseban rod književne i oratorske umetnosti, koji predstavlja pohvalu životu i radu nekog lica. Kao osnova za P. poslužili su nadgrobni tekstovi Grka i Rimljana, koji su u njima hvalili umrle. Kasnije P. stiče oficijelni karakter i govori se živima. P. je napravio u književnosti toga vremena veliku zbirku, a sa širenjem hrišćanstva on stiče karakter apologije religije i pouka živima u duhu vere i crkvenih pravilnika i izgovara se na dan praznika određenog sveca. U XVI i XVII veku postoje P. humorističkog i satiričnog karaktera, kao što je npr.: "Pohvala ludosti" Erazma Roterdamskog, a u XVIII veku postoji dvorski P. pri dvorovima kraljeva i careva, u čiju čast je i pisan. U Rusiju je P. prenet samo u obliku pouka, koje su izgovarane u svečanim i prazničnim danima. Takav P. posebno se primenjivao najpre na propovedima, a zatim u književnosti i poeziji. U XVIII veku P. se susreće u svim propovedima Teofana Prokopoviča, čija suština i nije ništa drugo, do pohvala Petru I. I kasnije je P. u ruskoj književnosti imao isti karakter. On je koristio pokroviteljstvo careva i carica. Kao primer P. toga vremena mogu da posluže ode i poslanice Lomonosova i Deržavina, koji osim što su P. nekom licu, odišu ljubavlju prema nauci i prosveti, bivaju puni ozbiljnog društvenog značaja i sadržaja. U XIX veku P. kao takav prestaje da postoji.

Panihida - zaupokojena služba, bogoslužjenje umrlim. P. se deli na P. određenim licima, vaseljensku P. i carsku P. Vaseljenska P. se održava u mesopusnu subotu, u trojicku subotu, Mitrovdansku i u subote druge, treće i četvrte nedelje Velikog posta, a takođe i u Tomin ponedeljak ili utorak i 29. avgusta i posvećena je pomenu kako sv. otaca i braće po veri, tako i onih koje je smrt iznenadila, pa nisu dobili crkvene molitve za zagrobni život. Carska P. posvećena je pomenima lica iz carskog doma, održava se za nekoliko osoba zajedno, po generalnom registru, dva ili tri puta mesečno u Sabornim crkvama, manastirima i gradskim crkvama i jednom mesečno po posebnom registru u seoskim crkvama.

Pankratije - prep., jeromonah Pečerskog manastira. Proslavio se darom isceljenja bolesnih. Umro je u XIV veku. Uspomena na njega je 9. februara i 28. avgusta.

Pankratije - episkop tavrinijski. Krštenje je primio od apostola Petra, koji ga je poslao da propoveda hrišćansku veru na Siciliji i imenovao ga za episkopa u nekoj planinskoj zemlji, gde je P. bio privučen od strane mnogobožaca u njihov hram, i zadavljen.

Panov, J. I. - protojerej Vladimirske crkve u SPB, gde je i završio Duhovnu akademiju. Poznata dela su mu: "Bosjje i njegove propovedi", "U spomen počivšem vladaru caru Aleksandru II"; "U korist gladnih"; "O podražavanju Bogorodici"; "Dug hrišćanina u odnosu prema svojoj veri"; "Praznik Vozdviženja časnog i Životvornog krsta Gospodnjeg"; "Pripremanje hrišćanina za večnost" i drugi radovi.

Pansofije - sv. mučenik, rodio se u porodici aleksandrijskog prokonzula Nila, posle čije smrti je razdelio svoje imanje i udaljio se u pustinju, gde je proveo 27 godina. Postradao je za vreme Dekijeve gonjenja, zbog toga što je raskrinkavao mnogobožacke zablude. Uspomena na njega je 15. januara.

Pantelejmonovci - tako se nazivala 60-tih godina u Bugarskoj sekta, koju je osnovao monah Pantelejmon. Prema učenju P., svako može da se pričešćuje svaki dan, pošto za ovo sv. tajna ne zahteva posebne pripreme ni molitve, ni post, ni pokajanje. Crkvena služba može da se vrši i kod kuće i sl. Osnivač sekte P. bio je poslat na Atos, odakle je doputovao u Adrianopolj. Okružen je bio sledbenicima, ali ostao je ovde kratko, preselio se u selo Soudžan, u kome je osnovao manastir i primio unijatstvo. Posle njegove smrti manastir su zauzeli katolici, ali već 1869. god. bratsvo manastira je ponovo prihvatilo pravoslavlje.

Pantelejmonovski muški skit, koji je pripojen Čikojskom Jovano-Pretečenskom muškom manastiru u Zabajkalskoj oblasti. Skit se nalazi 200 vrsta od ovog manastira, kod Jamarovskih mineralnih voda.

Pantelejmonovski muški skit, koji pripada Uspensko-Drandskom ženskom manastiru, koji se nalazi u Kutajskoj guberniji, 18 vrsta od grada Suhuma, u kraju "Drandri". Skit se nalazi na dve vrste od datog manastira.

Pantelejmon ili Pantoleon - sv. velikomučenik, rodio se u Nikomidiji. Pripremao se da bude lekar. Krstio ga je prezviter Jermolaj, obratio je u hrišćanstvo i svoga oca, posle čije smrti je razdelio svoje imanje, pomagao je svim bolesnim besplatno. To je izazvalo nezadovoljstvo lekara, koji su obavestili cara Maksimijana, po čijem naređenju je P. bio uhvaćen, podvrgnut žestokom mučenju i posečen mačem 305. god. Zapadni hrišćani čuvaju uspomenu na njega kao zaštitnika lekara, istočni ga prizivaju pri jeleosvećenju, u molitvi za bolesne, za dobar san i pri osvećenju vode. Uspomena na njega je 27. jula.

Panten - hrišćanski bogoslov sa kraja II veka. Pre prihvatanja hrišćanstva propovedao je stoicizam, posle prihvatanja - predavao je u Aleksandrijskoj školi za oglašene. Putovao je u Indiju i Južnu Arabiju u misionarske svrhe. Napisao je mnogo dela u kojima se trudi da pomiri filosofiju sa bogoslovljem i uopšte nauku sa religijom. Nažalost, veći deo njegovih dela je uništen.

Papa - sv. mučenik, stradao je 305. god. u Selevkiji Isavrijskoj. Uspomena na njega je 16. marta.

Papert - spoljašnje predvorje, trem ispred unutrašnjeg predvorja hrama, na kome su u prvim vekovima hrišćanstva stajali oni koji izgovaraju tužbalice i koji se kaju. Na sredini se nalazi bazen u kome su se vernici, ulazeći u hram, umivali. U dalekoj prošlosti i sada na P. stoje siromašni, koji žive od milostinje vernika.

Patila - sv. mučenik, đakon u Tatijaru. Zbog odbijanja da prinese žrtvu mnogobožackim bogovima i ispovedanja vere Hristove, podvrgnut je Dekijevom gonjenju i mučenju i posečen je mačem. Uspomena na njega je 13. oktobra.

Papije - 1) mučenik, postradao u Egiptu 251. god.; 2) mučenik, postradao u Pamfiliji 250. god.; 3) mučenik, postradao na Korintu 258. god.; 4) mučenik, postradao u Rimu u IV veku; 5) mučenik, postradao za vreme Trajana; 6) mučenik, postradao za vreme Maksimijana.

Papije - naučnik, episkop jerapoljski, učenik ap. Jovana. Umro je oko 165. god. Napisao je "Pet knjiga tumačenja Gospodnjih izreka", koje su se sačuvale u kraćim odlomcima po pričama drugih.

Paraklita sv. - muška pustinja, opštežiće, pripada Trojice-Sergijevoj lavri, nalazi se u Moskovskoj guberniji. Pustinja se nalazi na osam vrsta od imenovane lavre. Osnovana je 1860. god. U njoj postoje posebna pravila: pričešće bratstva svakog meseca, a ženama je zabranjeno da ulaze u manastir. Bratstvo ima 24 monaha na čelu sa igumanom.

Paralipomenon - naziv dve istorijske knjige Biblije. One se u Bibliji i Vulgati nazivaju "Dnevnik", stoje iza Knjiga o carevima. Reč P. je grčka i označava "Knjigu o propuštenom". Knjige sadrže sve što je propušteno u Knjigama o carevima. Ovde je izložen lepopis jevrejskih careva, počevši od monarhije do Kirovog oslobađanja Jevreja iz vavilonskog ropstva. Ovaj period obuhvataju i Knjige o carevima, međutim sistematičnije i potpunije. P. je sastavljen iz niza odlomaka iz letopisa, zbog čega se tekst ponekad podudara sa Knjigama o carevima. Susreću se takođe i protivurečnosti na osnovu kojih je negativna kritika izražavala sumnju u originalnost, ili uopšte pripadnost kanonu svetih knjiga. Razmimoilaženje je neznatno i zajednički duh P. potpuno odgovara Bibliji. Zato se on priznaje kao kanonski. O vremenu njihovog nastanka kao i o autoru ništa nije poznato.

Papirus - trska papirusa, naročito papirus Nilski. Naziva se Gome (jevrejski), zato što se hrani vlagom. Iz porodice je rogoznih biljaka. Raste gusto u močvarama i na obalama reka u Egiptu, na Siciliji, u Palestini i Siriji. Dostiže visinu od 8 do 18 stopa, ima jak koren, vijugav sa dugim i tankim vlaknima. Njegov oblik nije cilindričan, već trogran, trouglast. Stablo se može obuhvatiti rukom (Izl. 2,3. Keil i Del o Post. i Izl., 329). Kod Egipćana i njihovih suseda, u dalekoj prošlosti on je imao široku i raznovrsnu upotrebu i bio je važan artikal spoljne trgovine Egipta. Od njega su gradili kolibe, pravili obuću, užad, slamarice, izvrstan papir za pisanje, pravili su

manje čamce za plovidbu, slične našem čunu i splavu. Čamci od papirusa su bili veoma laki pri kretanju (Is. 18,2). Od trske su pleli korpe.

Paraman ili analav - pripada monaškoj odeći, sastoji se iz dvojnog preplitanja, ispletanog od vunениh niti. Spušta se od vrata u obliku krsta, obuhvata ramena i ispod miške opasuje odeću. Stari analav sličan je korbaču ili biču, koji kod nas nose lovci. Obični monasi nose P. na hitonu, a ne povrh odeće, kao viši monasi. P. u obliku krsta označava onaj krst, koji monah uzima na sebe da bi sledio Hrista. Pri grčkom činu postrizenja monaha tamo gde se kod nas daje postrizenom P. čita se "analav". Kod nas se naziv zadržao samo pri postrizenju u veliku shimu.

Paramon - sv. mučenik, postradao je u vreme Dekija. Zbog toga što je saosećao sa hrišćanima prorekli su mu jezik i celo telo i na kraju proboli kopljima kraj rečice Timbre, u Vitiniji, 250. god. Uspomena na njega je 29. novembra.

Paraskeva - sv. kneginja Polocka. Poljski istoričari, oslanjajući se na litvanski letopis Bihovca, priznaju P. ćerkom polockog kneza Rogvolda-Vasilija, koji je osnovao u Polocku Spaso-Preobraženski manastir. Živeo je sedam godina u Rimu. Umro je 1239. god. i proglašen je za sveca 1273. god. Pouzdanije je mišljenje ruskih naučnika po kojima P.-kneginja Polocka nije postojala, već je ona jedno lice sa prep. Evfrosinijom Polockom, koja je stvarno postojala.

Paraskeva - 1) prep. mučenica. Postradala je u II veku za vreme Antonina; 2) Serbjanka iz Epivata, blizu Silistrije, proslavila se polovinom XI veka u Palestini svojom svetošću i podvizima. Njene mošti su 1238. god. prenete u Trnovo, 1641. god. u Jaši, a sada se nalaze u Beogradu; 3) velikomučenica, nazvana Petka, ćerka bogatih roditelja, u mladosti se posvetila asketskom životu. U vreme Dioklecijana osuđena je zbog hrišćanstva i privedena na sud vladaru, koji joj je predložio da je uzme za ženu, ukoliko se odrekne Hrista. Međutim, ona je odbila ,posle čega joj je bila odrubljena glava.

Parvov, Aleksej Ivanovič - rodio se 1833. god. u Novgorodskoj guberniji. Magistar SPB duhovne akademije, predavač na Katedri Omilitike i Osnovnog bogoslovlja, zatim na Katedri Crkvenog prava. Od 1864. god. je vanredni profesor. Od 1860. god. je sveštenik crkve Inžinjerskog zamka i veroučitelj Inžinjerske akademije. Od 1865. god. veroučitelj i profesor Crkvenog prava u [koli prava, od 1883. god. predsednik [kolskog komiteta pri Sv. sinodu. Njegova dela su: "Praktično izlaganje crkveno-građanskih odluka kao priručnik svešteniku pri vršenju crkvenih obreda"; članci: "Posle četrdesetnice po starim pravilima i običajima"; "Očuvanje pravoslavne vere u staroj Vaseljenskoj crkvi" i dr. Umro je 1897. god.

Parimejnik - knjiga, koja sadrži parimeje. U staroj Rusiji P. su se sastavljali za bogosluženje, ali su se upotrebljavali i u kućnom čitanju. Stoga se ponekada u P. sreću različita dopisivanja prepisivača. U P. iz 1348. god., koji se čuva u Sinodalnoj tipografskoj biblioteci, pod 24. juli, nalaze se dva čitanja o Borisu i Glebu. Većina rukopisa P. su ruski prevod i potiču iz XII veka. Tzv. "Grigorovič P." je bugarski prevod sa kraja XII veka.

Parimeji - čitanje iz Svetog pisma, Starog ili Novog zaveta, koje se čita u pravoslavnoj crkvi na večernjem bogoslužju (uglavnom uoči praznika). Njihov sadržaj odnosi se na smisao praznika: proročanstvo o prazničnom događaju ili pohvala svetitelju, koji se slavi, ili objašnjavanje smisla praznika. Broj P. za praznike je različit, najčešće ih je tri, na Blagovesti - 5, na Badnje večere - 8, na večernje praznika Bogojavljenja - 13, na Veliku subotu - 15 itd. Pojediniosti vid. u Crkvenom ustavu.

Paremije - sv. mučenik, vavilonski prezviter, postradao u vreme Dekijevo gonjenja u Kordulu 251. god. Uspomena na njega je 30. jula.

Parmen - jedan od sedamdesetorice apostola, đakon. O njegovoj smrti postoje neslaganja. Četi-Mineji potvrđuju, da je on umro u vreme držanja propovedi, drugi, pak, da je P. umro mučeničkom smrću i da je sahranjen na ostrvu Kipru, u gradu Soli. Rimska crkva ga priznaje za mučenika, koji je umro za vreme Trajana. Uspomena na njega je 4. januara i 28. jula.

Partesno pojanje - višeglasno horsko pojanje u pravoslavnoj crkvi, podeljeno na glasove ili partije. Došlo je kod nas sa Zapada u XVII veku i pojavilo se u južnoruskim bratstvima. Znatnije se razvilo u drugoj polovini XVII veka. Petar Veliki je voleo P. i sam je učestvovao u njemu, u horu pojeći partiju za bas.

Parhimovicka - ikona Majke Božije, koja je nađena u stara vremena na brezi u Minskoj guberniji, Bobrujskom srezu. Danas je na mestu toga čuda podignuta crkva, ali te ikone u njoj nema, postoji samo njena kopija. Nije poznato kuda je iščezla ikona. Kopija se proslavila mnogim čudima. Slavi se 8. septembra i u Siropusnu i Tominu nedelju.

Partenije Partenaki - sv., patrijarh konstantinopoljski od 1656 - 1657. god. Posle dostave krimskog kana o boravku kod Kozaka mitropolita Nikejskog - tobož poslanog da ih pobuni protiv Turaka, P. je bio osuđen na smrtnu kaznu. Vezir je dao tajnu naredbu da ostave P. u životu, ukoliko primi muhamedanstvo. P. je ostao nepokolebljiv, mučen je i najzad obešen 1657. god. u Parmakani. Uspomena na njega je 24. marta.

Partenije - postrižnik sa Atosa, jeromonah, graditelj Berlikovske pustinje, od 1857. god. iguman Guslickog Preobraženskog manastira. Napisao je mnogo knjiga protiv raskola: "Knjiga o Božijoj promisli, kako ona kroz pravoslavlje vodi ka spasenju"; "Duhovni mač na raskolničku apologiju"; "Analiza okružne poslanice lažnog arhiepiskopa Antonija"; "Knjiga raskrinkavanja Primorskih odgovora" i mnoga druga. P. je bio više plodan nego darovit polemičar. Njegovo "Predanje o putovanju po Rusiji, Moldaviji, Turskoj i Svetoj zemlji" imalo je znatan uspeh među običnim i srednjim ljudima. Umro je 1868. god.

Partenije - prep., episkop lampsakijski. Za vreme Konstantina Velikog jedan od najrevnosnijih ljudi na iskorenjavanju mnogoboštva i podizanju hrišćanskih hramova.

Partenije - arhiepiskop vladimirski, zatim voronješki. Svetovno ime Pavle Vasiljevič Vasiljev-Čertkov. Rodio se 1782. god, obrazovanje je stekao u Moskovskoj slovensko-grčko-latinskoj akademiji. Od 1811-1814. god. bio je prefekt Vitanske bogoslovije, od 1817-1821. god. Moskovske bogoslovije. P. je bio poznat kao dobar propovednik. Njegove propovedi su izdate 1882. god. u Vladimiru.

Partenije Neboza - crkveni radnik, poreklom Rus. Ceo svoj život je proveo na pravoslavnom Istoku, gde je revnosno radio na oslobađanju ruskih zatočenika iz turskog ropstva. Godine 1691. P. je rukopoložen za arhijereja i postavljen za episkopa laodikijskog. P. je takođe upravljao nekoliko puta po nalogu mitropolita kizičeskog Kirila njegovom eparhijom, zbog čega ga ponekad nazivaju mitropolitom kizičeskim. Godine 1695. P. se vratio u Rusiju, 1701. god. je postavljen za mitropolita azovskog, 1703. god. za arhiepiskopa holmogorskog. Kao pisac poznat je po pesmama: "O pobedi opakog Mustafe, sultana turskog", u kojoj izveštava Petra o tome kako je oslobodio ruske podanike iz turskog ropstva, zatim po "Simvolu", ili tumačenju utvari i sasuda crkvenih, kao i po prevodu natpisa na grobu Konstantina Velikog.

Partenije (svetovno Sopkovski, umro 1795. god.) - episkop smolenski. Stekao je obrazovanje u Kijevskoj duhovnoj akademiji. Glavna njegova dela su: "O dužnostima parohijskih prezvitera" i "Govor pri otvaranju Polockog namesništa".

Partenije Jurodivi - pisac XVI veka, koji je živeo i pisao u gradu Suzdalju. Poznata su njegova dva dela: 1) "Kanon sv. Arhangelu Mihailu", koji je prvobitno bio u "Sledovnom psaltiru" među delima hagiografa - monaha Grigorija i 2) "Poruka nepoznatom protiv luterana", uzorak prvobitne ruske polemike protiv luterana. Po rečima arhimandrita Leonida ovo delo može i sada da posluži protiv tzv. štundista.

Partenije - arhiepiskop tulski. Rodio se 28. septembra 1858. god. u Poltavi. Svetovno ime - Panfil Levicki. Završio je Kijevsku duhovnu akademiju 1884. god. Godine 1894. se zamonašio, radio je administrativne poslove u crkvenim ustanovama. Godine 1899. hirotonisan je za episkopa, 1908. god. prebačen je na tulsku katedru, 1911. god. je arhiepiskop.

Partija, Parćani - Dela 2, 9. Pod Parćanima podrazumevaju se u Delima apostolskim ili Judejci, koji su živeli zajedno sa Parćanima, koji su dolazili na praznike u Jerusalim, ili prirodni Parćani obraćeni iz mnogoboštva u judejsku veru (Dela 10). Partija - velika zemlja u Aziji, pod kojom se u najširem smislu podrazumeva Parćansko carstvo, koje se nekada prostiralo od Eufrata do Oksa i od Kaspijskog mora do Indijskog. U najužem smislu pod njim se podrazumeva manja planinska i šumovita zemlja jugoistočno od Kaspijskog mora između Girkanije, Baškirije, Arije, Karmanije, Persije i Midije, u sadašnjoj persijskoj provinciji Horsanu.

Pasikrat - sv. mučenik, ratnik iz Dorostola makedonskog. Zajedno sa Valentijonom nastradao je u gonjenju od strane Dioklecijana i Maksimijana, 302. god. Uspomena na njih je 25. maja.

Pasiona - beseda na tekst koji se tiče Stradanja Gospodnjih. Govori se u katoličkim

i protestanskim crkvama prvenstveno u Strasni petak.

Pasija - crkveno-bogoslužebni obred, poznat uglavnom na jugu Rusije. Uveo ga je kijevski mitropolit Petar Mogila. Vršiti se u manastirima i sabornim crkvama petkom prve četiri nedelje Velikog posta na večerje i sastoji se iz čitanja Jevanđelja o Stradanjima Gospodnjim, pred kojim se poje crkvena pesma: "Tebe odejušćagosja svetom, jako rizoju", a posle nje "Pridite ublažim Josifa prisnopamjatnago" i čita se propoved, koja se najčešće poverava profesorima Duhovne akademije. Ovaj obred posebno je opisan u Triodu Cvetnom, napisanom 1702. god. za vreme arhimandrita kijevo-pečerskog Joasafa Krokovskog, i nalazi se na kraju knjige.

Pastirski Sabesednik - nedeljni crkveni časopis. Godine 1884. izlazio je u Voronježu, od 1897. god. u Moskvi kao mesečni dodatak. Urednik je V. A. Mavrcki.

Pastirsko bogoslovlje - učenje o moralnim kvalitetima i o obavezama pastira crkve, na koje ukazuje Sveto pismo. Delimično se sadrži i u poslanici ap. Pavla i u nizu pouka i pravila, koje su utvrdili Vaseljenski i Pomesni sabori, a takođe u delima Otaca crkve, kao npr. kod Grigorija Bogoslova - "Zaštitni govor o svom bekstvu u Pont", sv. Amvrosija Mediolanskog - "De officis ministrorum", sv. Zlatousta - "Propovedi o sveštenstvu" i mnoga druga i uvodne reči viših jerarha pastvi, kao npr. "Poslanice i propovedi staroruskih mitropolita i patrijarha popovima". Sistematsko izlaganje pastirstva, koje je izazvano neophodnošću ukazivanja pastirima na njihove svetovne obaveze, potiče sa kraja IX veka od vremena vladavine Karla Velikog i širi se tek u XI veku. Na taj period odnosi se delo Rabana Mavra "De institutione clericorum". U srednjem veku P. B. uvodi se u škole Tehnologia pastoralis i, razvijajući se, u novije vreme dobija sledeći oblik: najpre se objašnjavaju prirodna načela pastirskog služenja, njegova sveopštost i božansko uvođenje u hrišćanstvo, a zatim se govori o ličnosti i odlikama sveštenika, zatim idu tri dela pouka pastiru o sveštenom služenju, o propovedi i pastirskoj brizi za pastvu. P. B. uvedeno je u Rusiju od 1867. god. i zamenjeno je u Bogoslovljama tečajem "Praktični priručnik za pastire crkve", gde se uglavnom nalaze liturgijske i crkveno-kanonske pouke. P. B. u ruskim crkvenim školama predstavlja ili kompilaciju istog na Zapadu, ili kombinaciju, na osnovu biblijskih podataka i svetih otaca. Osim knjiga na stranom jeziku u Rusiji su prihvaćeni prevodi knjiga preosv. Partenija "O dužnostima parohijskih prezvitera", Sturdzeova "Pisma o dužnostima sveštenog zvanja", arhimandrita Antonija "Pastirsko bogoslovlje", arhimandrita Kirila "Pastirsko bogoslovlje", "Podsetnik za sveštenika i razmišljanja o sveštenskim obavezama", prot. Jvgenija Popova "Pisma o Pastirskom bogoslovlju", arhimandrita Jakova, "Pastir u odnosu prema sebi i pastvi", prof. V. T. Pevnickog "Sveštenik - pripremanje za sveštenstvo i život sveštenika", Gromačevskog "Praktični zadaci rada pravoslavnog seoskog sveštenika", časopis "Priručnik za seoske pastire", izd. u Kijevu i dr. Glavni priručnik P. I. Nečajeva "Praktična uputstva za sveštenoslužitelje", koji je izašao 1912. god. u 11 izdanju u redakciji nadsekretara Svetog sinoda A. P. Rostovskog.

Uskrs (Pasha) - glavni hrišćanski praznik u čast Vaskresenja Hristova, koji su ustanovili apostoli i prvobitno je bio posvećen uspomeni na smrt Hristovu. U početku su na celom Istoku Pashu slavili 14. dana meseca nisana, na dan kada su

Jevreji pripremali pashalno jagnje, kada je po priči jevanđeliste Jovana i po mišljenju najstarijih Otaca crkve, kao što su Irinej, Origen i dr., usledila smrt Isusa Hrista na krstu. Pashalno jagnje Jevreja je praobraz Isusa Hrista, zbog čega se u Svetom pismu Hristos naziva Božijim jagnjetom, agnecom pashalnim, Pashom. Crkveni oci čuvaju takav naziv i izvode reč Pasha od grčke reči stradati, a ne od judejske prelaziti. Po sinoptičarima smrt Hristova usledila je 15. dana nisana, a ne 14. Međutim, istočni hrišćani koji su inače sledili njihovo učenje o Pashi proslavljali su je ipak 14. nisana, slaveći uspomenu na tajnu večeru Isusa Hrista. Po mišljenju novih istraživača nema osnova tvrdnji da su Korinćani imali poseban praznik Pashe. Oni su imali nedeljno praznovanje, svečanije početkom godine, kada se ono podudaralo sa danima smrti i Vaskresenja Hristova. U II veku pojavila su se dva praznika koji su se nazivali Pasha: Pasha u čast smrti Isusa Hrista i Pasha u čast Vaskresenja Hristova. Prva je proslavljana u tuzi i strogom postu od petka do nedeljnog jutra i završavala se Uskršnjom evharistijom. Druga Pasha, po nekim svedočenjima, proslavljana je 50 dana i nazivala se Pedesetnica, jer se smatrala praznikom ne samo Vaskresenja Hristova, već i njegovog Vaznesenja i takođe silaskom Svetog Duha. Postepeno sa izdvajanjem crkve od judejstva, proslavljanje Uskrsa istovremeno sa Judejcima - 14. nisana postajalo je apsurdno samoj suštini U. One koji su proslavljali U. tog dana počeli su nazivati - u crkvama nastalim od mnogobožaca - "judejstvjuščima", kvatrodecimanima. Na Zapadu su U. proslavljali uvek prve nedelje posle punog meseca, a ne u petak. Ta razlika je dovela do tzv. "pashalnog spora" između Istoka i Zapada krajem II i trajala je tokom celog III veka. Zbog razmatranja ovog pitanja sazivani su sabori u Palestini, Pontu, Galiji, Aleksandriji i Korintu i tek je nikejski Vaseljenski sabor odlučio da U. obavezno proslavlja odvojeno od Judejca i obavezno u nedelju posle punog meseca. Zbog tačnijeg određivanja dana U. za svaku godinu bilo je napravljeno odgovarajuće računanje. Međutim, nisu sve crkve prihvatile novo pravilo. Mnoge su sačuvale stari običaj proslavljanja U. 14. nisana, zato je Antiohijski sabor 341. god. isključio ove "judejstvjušće". U V veku naziv U. usvojen je samo za praznik Vaskresenja Hristova i počeo je svečano da se obeležava. Svetla nedelja nazvana je "carom dana", "praznikom nad praznicima". Proslavljanje U. bilo je praćeno crkvenim manifestacijama, iluminacijama. Carevi su puštali iz zatvora mnoge zatvorenike, bogati su puštali na slobodu robove, siromašni su dobijali pomoć od vlasti. LJudi su u crkvama govorili, obraćajući se jedan drugom "Hristos vaskrese ! Vaistinu vaskrese". Posebno svečano, po posebnom činu, proslavlja se U. i do sada. Bogosluženje Vaskresanja Hristova počinje već na Veliku subotu. Posebno je svečano na jutrenju. Posle ponoći je svečana procesija oko hrama, radi susreta sa Hristom, kao što su mironosice, srele vaskrslog Hrista u Jerusalimu. Za vreme jutrenja, na reči "Drug druga obimem rcem, bratije", dolazi do celivanja. Sati na U. sastoje se od uskršnjeg pojanja. Na liturgiji u najranije sate čita se jevanđelje po Jovanu o božanstvu Hrista. Ako liturgiju obavlja sabor sveštenika Jevanđelje se čita na raznim jezicima, kao znamenje da veći deo naroda priznaje vaskrslog svojim Bogom i Gospodom. Uskršnje pesme sastavljene su većim delom od dela Jovana Damaskina. Bogosluženje traje celu uskršnju sedmicu i vrši se pri otvorenim carskim dverima, kao znak da je Vaskresenjem Isusa Hrista svim vernicima otvoren pristup na nebo. Prilikom uskršnjeg celivanja i pozdrava (Hristos Vaskrese!) vernici daruju jedni drugima crvena jaja. Taj običaj potiče od davnina, od sv. Marije Magdalene, koja je donela caru Tiberiju na dar crveno jaje sa pozdravom: "Hristos

Vaskrese“ i sa tim rečima počela je svoju propoved. Jaje služi kao simbol groba i rađanja života iz njedara njegovih. Obojeno crvenom bojom ono označava naš preporod krvlju Hristovom. Na U. takođe blagosiljaju artos i javstvo, posebno sir i jaja, koje se od tada mogu jesti. Postoji običaj da se tog dana donese na osvećenje u predvorje crkve domaći artos, sir i jaja. Čitave sedmice je celodnevno zvonjenje u znak svečanosti u crkvi, koja proslavlja pobjedu Hrista nad smrću i paklom. Praznik U. traje 40 dana kao uspomena na 40-dnevni boravak Hrista na zemlji posle Vaskresenja. U dane U. služba se vrši kao i u dane 12 svetih praznika.

Pasha - kod Velikorusa osvećena na uskršnju noć čaša sira (sitnog kravljeg sira), kojim se prvog dana omrse. Kod Malorusa osvećeni su “kuliči”, “babe”, “karavaji” i dr. (vladičin hleb, kuglov, pogača; prim. prev.)

Pasha - “praznik beskvasnih hlebova“, jedan od tri velika judejska praznika kao podsećanje na čudesno izbavljenje Jevreja iz egipatskog ropstva. Praznik je nazvan P. od reči koja je označavala “milost, prelaz“ kao znamenje anđela - pogubitelja, koji je uvidevši krv jagnjeta na vratima dovratka i gornjeg praga, a prolazeći pored spasao živote prvorođenih Jevreja. P. je trajala sedam dana od večeri 14. do 21. meseca aviva ili nisana. Desetog dana toga meseca glava porodice morao je da odabere jednogodišnje jagnje nazvavši ga P. bez poroka. Ovaj agnec od ovaca ili koza morao je biti zaklan uveče 14. dana i njegovom krvlju mazali su oba dovratka vrata i gornji prag. Kasnije je umesto toga sveštenik prskao žrtvenom krvlju žrtvenik u dvorištu Skinije ili hrama. Meso životinje, zajedno sa iznutricama, moralo je biti ispečeno sa gorkim travama kao uspomena na gorak život i teško ropstvo u Egiptu. Kostii jagnjeta nisu se smele prelomiti, meso je moralo sve da se pojede a ostaci da se spale. Moralo se jesti brzo, stojeći, trebalo je biti opasan, obuven i sa štapom u rukama, biti spreman za brz odlazak. Kasnije, u Obećanoj zemlji, Jevreji su jeli polako, ležeći. Od prvog do sedmog dana P. bio je praznični mir oslobođen od svakog rada. Svakodnevno su se održavali skupovi i prinosile žrtve. Na P. su jeli samo beskvasni hleb, a ne kvasni, zbog straha od istrebljenja iz zemlje Izrailjske. To je trebalo podsetiti Jevreje, da su oni pozvani da budu čist narod, slobodan od kvarenja kvasa egipatskog, tj. da mu je tuđa egipatska pokvarenost. U smislu svete tajne beskvasni hlebovi predstavljali su čistotu duhovnog života u Hristu, tj. da će hrišćani preko P. i Hrista biti očišćeni od starog kvasnog greha i da moraju proslavljati novu P. “u beskvasnoj čistoti i istini“. Po Novom zavetu, pashalno jagnje je praobraz Hrista, koji je prineo sebe na žrtvu iskupljenja celog čovečanstva od ropstva, greha i smrti. Zaklano jagnje i jedenje njega je praobraz stradanja i smrti Isusa Hrista i iskušenja tela i krvi NJegove u svetoj tajni evharistije. Ne uništavanje kostiju jagnjeta je praobraz neprebijenosti golenica Isusa Hrista na krstu. Sada Jevreji proslavljaju P. osam dana i sve vreme se uzdržavaju od kvasne hrane. Uveče 13. nisana Jevreji obilaze svoj dom sa ciljem da sakupe ostatke kvasnog hleba koji sledećeg dana spaljuju. Prazničnim danima se smatraju dva prva i dva poslednja dana P. Ostali dani su “praznični radni dani“ u kojima nije zabranjeno raditi. U prve dve večeri priprema se svečana trpeza sa simboličkim likovima, kao sećanje na egipatsko ropstvo i izbavljenje iz njega. Posle dolaska iz sinagoge, glava porodice vrši osvećenje praznika iznad čaše vina, pri čemu se on trudi da leži po starom običaju. Zatim jedu gorke trave. Maloletni sin postavlja ocu četiri određena pitanja o uzrocima svečanosti i kao odgovor na ovo, cela porodica čita “pashalnu

agadu“ priču o izlasku Jevreja iz Egipta i kako su taj događaj proslavljali stari Jevreji. Nazdravljaju četiri zdravice. Jedna, po završetku jela, namenjena je proroku Iliji, koji očekuje predvesnika Mesiju tada izgovaraju stihove o stradanjima Izrailja, koje su im činili “narodi koji nisu poznavali Boga”. Trpeza se završavala zahvalnim himnama i slavonslovljima.

Pashalnici - raskolnička sekta, nastala u Černjigovskoj guberniji, koja negira utvrđenu Pashaliju i koja je stvorila svoju. Osnivač sekte je beglopopovac Ivan Zemljanski. P. proslavljaju Uskrs uvek istog datuma, 23. marta, Božić osam dana pre 1. januara, tj. 23. decembra. Prestupnu godinu oni ne priznaju, mesece računaju jednakim, po 30 dana i 10 i po sati u svakom. Sva četiri posta počinju i završavaju se kod P. svake godine u isto vreme. Ne priznaju pravoslavne moskovske patrijarhe koji su bili pre Nikona. Stoglavi sabor smatraju jeretičkim, jer je on naložio stavljanje ruke pri krsnom znamenju na prsa. Oni smatraju da to nije ispravno. Hristos je bio u utrobi Svoje Majke i zato treba stavljanje ruku na stomak. P. se krste sa dva prsta, po knjigama se ne mole i čak odbacuju molitvu po psaltiru, klanjaju se samo izlivenim od bakra ikonama a ne i živopisanim. Vojna služba je za njih pogubna. Telegraf, železnicu i ostalo smatraju delovanjem antihrista, koji već po njihovom mišljenju, caruje na zemlji. Vode trezven život.

Patapije - prep., rodom iz Tive egipatske. Udaljio se u pustinju i delovao je radom, molitvom i postom. Kada su ga počeli uznemiravati posetioci i hodočasnici, P. je otišao u Konstantinopolj i živeo u kolibi blizu Vlahernskog hrama do same smrti, koja je nastupila u dubokoj starosti u VII veku. Uspomena na njega je 8. decembra.

Paterici - ruski otečnik, očeva knjiga, knjiga otaca ili o ocima. Zbornik u vizantijskoj književnosti, koji se sastoji od kratkih priča o isposnicima nekog manastira ili iz moralnih pouka tih otaca. Najstariji P. po slovensko-ruskim rukopisima je sinajski P. ili Limonar, iz XII - XIII veka. Najranije je preveden na crkvenoslovenski jezik Azbučni P. sa izvodima iz dela iz V veka, koji sadrži u originalu priče iz “Velikog Limonara“ o drevnim isposnicima, po azbučnom redu njihovih imena. Prevod ovog P. je izdao atoski ruski Pantelejmonov manastir. Sačuvani su u rukopisima i slovenski prevodi Skitskog, Jerusalimskog i Egipatskog P. Egipatski P. - nazvan Lavsaik, Paladija, episkopa elenopoljskog, preveo je na ruski jezik arhiepiskop Jevsevije. Prema odluci crkve na jutrenjima Velikog posta i u sve dane Četrdesetnice, osim subota i nedelja, od četiri u te dane uobičajena čitanja dva se uzimaju iz Lavsaika. Osim ovih postoje još i ruski P., od kojih nabrajamo Pečerski i Solovecki P., zatim “Trojicki P.”, čiji je autor M. V. Tolstoj, “Atoski P.” i “Palestinski P.”, koji izdaje Palestinsko pravoslavno društvo.

Patermutije - 1) egipatski podvižnik i mučenik, postradao za vreme Julija, 362. god.; 2) jedan od 156 mučenika koji su stradali u Palestini 310. god.

Patmos (Patmos): (Apok. 1,9) Golo, neplodno, stenovito ostrvo u Egejskom moru jugozapadno od Efesa, između Samosa i Naksosa, pripada Sporadskim ostrvima. Tu je 95. god. Domicijan prognao u zatočeništvo sv. apostola i jevanđ. Jovana Bogoslova, po njegovim rečima, za reči Božije, zbog svedočenje Hristu, tu je on imao svoje otkrivenje od Boga i napisao Apokalipsis. Ostrvo Patmos čine dve

ogromne planine sjedinjene uskom prevlakom. Na vrhu jedne planine nalazi se grad Patmos, na sred kog se uzdiže bedem manastira sv. Jovana. Rasuta po ivicama strmih stena, naselja izgledaju kao da će se sručiti u more. Zupčaste stene, ispresecane dubokim pukotinama, pokazuju tragove vulkanskih promena. Jedva se ponegde vidi oskudno zelenilo na tankim slojevima zemlje, koje se pretvara u sitnu prašinu od užarenih sunčevih zraka. Patmos je udaljen 40 geografskih milja od obala Male Azije i ima obim 18 milja, ne računajući izbočine. Mada se na pojedinim mestima uzgajaju smokve, narandže i vinova loza, naročito u uskoj dolini na zapadnoj strani ostrva, ostrvo je neplodno.

Patrikije - sv. pravoslavne crkve: 1) prep. postradao zajedno sa Jovanom, Sergijem i mnogim drugim prep. ocima manastira prep. Save od Saracena. Uspomena je 20. marta.; 2) sv. mučenik, episkop, posečen 362. god. zato što je obratio mnogobošce u hrišćanstvo. Uspomena na njega je 19. maja.

Patristika - bogoslovska nauka koja se bavi izučavanjem dela sv. otaca crkve i sistematskim izlaganjem njihovog učenja. Među "crkvenim ocima" izdvajaju se posebno "vaseljenski učitelji", koji su učinili veliku uslugu crkvi, zaštitivši verske dogme i objasnivši ih. Među njima posebno mesto pripada Istočnoj crkvi sv. Vasilija Velikog, Grigorija Bogoslova, Jovana Zlatoustog i Atanasija Aleksandrovske. Zapadna crkva ima svoje učitelje. Osim ovih "učitelja" ruska P. im dodaje i kanonizovane svete, čije je učenje u skladu sa učenjem pravoslavne crkve. Literatura o P. obiluje monografijama o sv. ocima ponaosob, ali je lišena sistematskog izlaganja učenja otaca crkve. Usled odsustva u njoj genetske metode pri izlaganju učenja svetih otaca, literatura o P. je najčešće mehaničko prikupljanje P. monografija. U Zapadnoj crkvi najboljom P. smatraju se knjige Bonaventure: "De optima legendarum ecclesiae patrum methodo" i "Dail'a De usu patrum". Ruska crkva priznaje jedino knjigu Filareta, arhiepiskopa černjigovskog: "Istorijsko učenje o crkvenim ocima" .

Patrijarsi - (rodonačelnici, praoci) - tako se nazivaju u Svetom pismu pobožni rodonačelnici naroda Božijeg (jevrejskog), koji su živeli do zakona datog na Sinaju i koji su bili nosioci istinske religije i sa njom povezanog zavetovanja o Spasitelju. Poznati su patrijarsi pre Potopa: Adam, Sit, Enos, Kain, Mamleš, Jored, Enoh, Matusal, Lameh i Noje, i posle Potopa Avram, Isak, Jakov i Josif. Prvi su se odlikovali neobičnom dugovečnošću i bili su živi čuvari i tumači poverenog im zavetovanja; drugi su se nalazili u bliskom i neposrednom opštenju sa Bogom i upravljali su narodom na osnovu opšteprihvaćenih moralnih pravila, mada i ne objedinjenih u formalno zakonodavstvo. Život P. je praobraz budućih događaja u Novom zavetu. Sjedinjena u Spasitelju božanska i čovečanska priroda, primećuje se u lestvicama, koje je video Jakov, stradanja Spasitelja - u događajima Josifa, Njegova smrt na krstu i vaskresenje - u Isakovom prinošenju žrtve. Budući da su P. vodili skitnički život, mesto bogoslužjenja i njegovo vreme nije se moglo birati, već se određivalo pojavom Božijom ili nekim znacima nebeske milosti. Sva zavetovanja u sredini P. prenosila su se preko prvorođenog, koje se dobijalo sa posebnim blagoslovom. Glavnom vrlinom smatrali su pokornost roditeljima. Brak se sklapao uz uputstva i blagoslov roditelja. Svetovna vlast nalazila se u rukama glave porodice ili roda patrijarha, koji je činio sud i obračun nad decom i ukućanima, gospodario je

njihovim životom i smrću, a u slučaju spoljne opasnosti bio je vojskovođa, koji je mogao da zaključi mir, ili nastavi rat itd.

Patrijarh - glava crkvene jerarhije. Kod Judejaca P. je nazvan predsedavajući Sinedriona. U hrišćanskoj crkvi svi P. bili su episkopi. Od IV veka P. se naziva glavni episkop i biva primljen (VI kanon I vaseljenskog sabora) najpre na sledeće episkope: aleksandrijskog, rimskog i antiohijskog. U IV veku, prema II vaseljenskom saboru, konstantinopoljski episkop, kao vladalac Novog Rima, priznaje se za ravnog rimskom i njegovoj vlasti potčinjavaju se Mala Azija i Pont, a on je nazvan P. Prema Halkidonskom saboru priznaju se za glavne episkope ili P.: rimski, konstantinopoljski, kojem su potčinjeni Arkadija, Azija i Pont, antiohijski, jerusalimski i aleksandrijski. Od toga vremena njima se daje posebna odeća, za razliku od drugih episkopa, a u odnosu prema vlasti svih pet P. su nezavisni jedan od drugog i porede se sa "teorijom o pet čula", koja, priznajući ih za telo crkve, određuje svakom svoju sferu delatnosti. U stvarnosti položaj rimskog P. je bio sasvim poseban. Konstantinopoljski, kao episkop prestonice, raširio je svoj uticaj daleko van granica, a kasnije je bio jedini posrednik između cara i episkopa, koji su dolazili u prestonicu. Polovinom VII veka, kada su jerusalimski, antiohijski i aleksandrijski patrijarsi potpali pod vlast muslimana, konstantinopoljski P. je, bez obzira na restriktivne odluke Trulskog sabora, postao jedini P. Vizantijske imperije i gospodar crkve, što je izazivalo često oštre proteste pape. Godine 884. patrijarh Fotije sastavio je odluke o patrijarškoj vlasti, po kojima konstantinopoljski P. razmatra i rešava nesuglasice koje se pojavljuju na drugim katedrama, daje stavropigiju ne samo u svojoj oblasti, već i u drugim. Još ranije, krajem VI veka, konstantinopoljski P. dobija titulu "vaseljenskog patrijarha" i ima pravo višeg nadzora nad pridržavanjem kanona i crkvenih zakona, pravo sazivanja sabora, na kojem on može biti predsedavajući i pravo posvećivanja mitropolita. Uz njegovo prisustvo održava se obično sabor, koji se naziva domaćim i na kome učestvuju svi episkopi koji žive u dato vreme u Konstantinopolju. Takvu duhovnu vlast imao je konstantinopoljski P. i posle pada Vizantije. Turska vlast, priznavši ga za političku glavu celog pravoslavnog naroda u Turskoj i poverivši mu građansku jurisdikciju nad pravoslavnima, nije se, ipak ustručavala prema njoj nepokornim ili nepoželjnim P. Često je menjala P., osuđivala ih je čak i na smrtnu kaznu. Kada su se pojavili partijski sukobi i neredi među samim P., Turska imperija je uzimala na sebe ulogu višeg sudije ne samo u vezi sa političkim pitanjima, već i o pitanjima crkvenih obreda. Na taj period odnose se krupne izmene u organizaciji patrijarškog Sinoda, u čiji sastav ulazi 12 članova od ukupnog broja mitropolita, koji su potčinjeni konstantinopoljskom P. i koji stupaju u Sinod redom, na određeni rok. U sastav konstantinopoljske eparhije ulazi 69 mitropolija, kojima upravljaju episkopi. Kod samog konstantinopoljskog P. nalazi se veliki ekonom, veliki sakelarij, veliki skevofilaks, veliki hartofilaks i sakelarij, a takođe i veliki logotet (čuvar pečata), koji služi kao posrednik između P. i Porte. Tri ostala istočna P. imaju ista crkvena prava u svojoj patrijaršiji, ali su lišena građanske jurisdikcije i kontaktiraju sa Portom samo preko konstantinopoljskog P., bez čije dozvole oni ne mogu dolaziti u prestonicu. Aleksandrijski P., nazivan je do VII veka "papom", nosi titulu "vaseljenskog sudije", živi u Aleksandriji. Antiohijski P. nazvan je "P. velikog grada Božije Antiohije i celog Istoka", živi u Damasku. Jerusalimski P. nazvan je "P. sv. grada Jerusalima i cele Obećane zemlje", živi u Jerusalimu. Kod svakog od njih postoji patrijarški Sinod. Krajem IX veka od

konstantinopoljskog P. izdvojile su se autokefalne crkve, koje su u XI veku dobile patrijaršijsko uređenje. Takve crkve su postojale: u Bugarskoj, u kojoj se crkva zvala - dorostolskim patrijarhatom a od XII veka trnovskim i sačuvala je svoje uređenje do danas. U Srbiji postojao je pečki P., u Mađarskoj - sremsko-karlovački srpski P. Danas su autokefalne crkve, sa izuzetkom Bugarske, dobile sinodalno uređenje. Rimski patrijarhat razlikuje velike i male P. U prve spadaju P. konstantinopoljski, aleksandrijski, antiohijski i jerusalimski, svi oni žive u Rimu sa izuzetkom jerusalimskog. U Rimu postoji pet P. crkava, koje služe kao privid univerzalnosti i jedinstva katoličke crkve. Drugim P. pripadaju: 1) neki zapadni episkopi; 2) lični ispovednik španskog kralja, koji se naz. P. Zapadne Indije i 3) viši episkopi Istočne crkve, koji čine uniju sa Rimom. Titula P. susreće se takođe i u sledećim crkvama jermensko-grigorijanskoj (P. katolikos), koptskoj i kod Nestorijana.

Patrijaršija - sada sinodalna riznica u Moskvi.

Patrijaršija u Rusiji - osnovana je 1589. god. za vreme cara Fjodora Ivanoviča. Već od XV veka zavisnost ruske crkve od konstantinopoljskog patrijarha bila je nominalna, osvajanje Konstantinopolja od strane Turaka ju je umanjilo, jer su u Rusiji počeli čak da sumnjaju u pravovernost patrijarha i celog grčkog sveštenstva. "Ranije održavan pobožnošću, sveti grad Konstantinopolj zbog latinske lepote strada" - opšte je mišljenje toga vremena. Godine 1480. bilo je uneto u arhijerejsku zakletvu obećanje da se Grci neće primati na više jerarhijske katedre. Godine 1586., iskoristivši dolazak antiohijskog patrijarha Jokima zbog milostinje u Moskvu, car je rešio da prekine nominalnu zavisnost od Vizantije. Razmotrivši ovo pitanje sa bojarima i sveštenstvom rešio je da u Moskvi utemelji patrijaršijski presto. Da ne bi bilo sumnje, car i duma su stavili Joakimu u dužnost da obavesti o tome sabor grčke crkve. Čitava godina prošla je bez odgovora. Godine 1588. u Moskvu je došao konstantinopoljski patrijarh Jeremija i car je ponovo odlučno pokrenuo pitanje o P., predloživši samom Jeremiji da bude prvi ruski patrijarh, pod uslovom da živi u Vladimiru. Jeremija je odbio da živi odvojeno od cara. U stvari, Moskva je imala svog kandidata - mitropolita Jova, štićenika Borisa Godunova. Godine 1589. Jeremija je postavio Jova za ruskog patrijarha, 1591. god. stigla je gramata od istočnog sveštenstva, koju su potpisali 3 patrijarha, 42 mitropolita, 19 arhiepiskopa i 20 episkopa o ratifikovanju P. u Moskvi. Moskovski P. je zauzimao mesto posle jerusalimskog, birao ga je sabor jeraraha ruske crkve. Posle smrti patrijarha, imenovan od strane cara, zamenik patrijarškog prestola, obično je mitropolit kruticki, kao čuvar patrijarškog prestola, a u ime cara, slao gramate višem sveštenstvu, sa pozivom da dođu u Moskvu radi izbora patrijarha. Do određenog roka svi bi se javljali, u slučaju nemogućnosti da se jave, svaki episkop je morao da pošalje gramatu, da je unapred saglasan sa svim odlukama sabora. Sabor je zasedao u prisustvu cara u " zlatnoj palati za potpisivanje", stariji mitropolit je "govorio je dostojno po svetiteljskom činu", a car je otvarao sabor govorom o povodu sazivanja. Način izbora patrijarha bio je javan ili putem žreba, koji je ustanovljen posle smrti Filareta. Imena šest kandidata od starijih jerarha bila su napisana na šest ceduljica iste veličine, ceduljice su bile zalivene sa svih strana voskom, zapečaćene su carskim pečatom i slate su saboru koji je u to vreme zasedao u moskovskoj Uspenskoj crkvi. Tri žreba stavljena su na panagiju umrlog patrijarha. Zatim su se svi članovi sabora oblačili i služili akatist Bogorodici, posle

čega su iz tri žreba izvučena dva i stavljena su na stranu. Isto su postupili i sa druga tri. Ostala su na taj način dva žreba. Od njih su uzimali jedan na kome je bilo ime izabranog patrijarha. Zatvoreni žreb davao se bojaru, koji ga je odnosio caru. Car ga je otvarao i objavljivao saboru ime izabranog patrijarha opet, preko bojara. Na taj način, sabor je birao kandidata, kojeg je određivao car. U početku su hteli da podele crkvu na mitropolitske okruge, koji bi obuhvatali nekoliko eparhija, ali podela se nije održala. Četiri arhijereja - novgorodski, kazanski, rostovski i kruticki dobijali su zvanje mitropolita, ali eparhije su bile potčinjene neposredno patrijarhu. Pravno patrijarh se ničim nije razlikovao od ranijeg mitropolita. On je imao samo određene bogoslužebne prednosti. Slično mitropolitu, on je nosio veliku kamilavku, ali sa heruvima ili krstom, na njegovoj mitri takođe je bio krst, kojeg nije bilo kod mitropolita, oblačio se, za razliku od drugih arhijereja, ne u oltaru, već na sred crkve, sam je sedeo na gornjem mestu, iz svojih ruku je pričešćivao arhijereje, nosio je mantiju u boji, ispred njega su za vreme izlaska ili odlaska nosili ne samo krst, nego i sveće. Ruski patrijarsi su imali veliki značaj posebno u doba smutnog vremena. Prvi od njih 1) Jov, radio je u korist izbora Godunova za cara. Zahvaljujući njemu, Boris nije bio ograničen u pravima. Pojavom Lažnog Dimitrija, Jov je uporno i energično štitio Borisa i njegovog sina Fjodora, šaljući svuda gramate o tome da je Lažni Dimitrije - Samozvanac, lopov i odbegli čudovski monah Griška Otrepjev i najzad ga je predao anatemi. Kada je Samozvanac zavladao Moskvom svrgnuo je Jova sa prestola i naredio je da se zatvori, u prostoju monaškoj mantiji (rasi), u Staricki manastir. Prvi od arhijereja koji je priznao Lažnog Dimitrija za istinskog cara bio je rjazanski episkop 2) Ignjatije, poreklom Grk, koji se vaspitavao u Rimu i do dolaska u Rusiju bio je episkop kiparski. Iz zahvalnosti, Lažni Dimitrije ga je proizveo 1605. god. u patrijarha. Posle svrgavanja Lažnog Dimitrija, Ignjatije je prešao u Litvu, gde je prihvatio unijatstvo. Za novog patrijarha bio je izabran 3) Germogen, koji je najviše bio u opoziciji Lažnom Dimitriju. Germogen je bio po prirodi vlastan, čak surov čovek, ali veoma strog prema sebi, otvoren i čvrst. Nije voleo Vasilija [ujskog, ali ga je ipak štitio kao krunisanog cara. Kad se pojavio Tušinski lopov, Germogen je organizovao u Moskvi, u prisustvu pozvanog iz Starice oslepelog patrijarha Jova, svečanu pokajničku procesiju, gde su patrijarsi opraštali grehe narodu koji se kajao. Početkom 1609. god. nezadovoljnici [ujskim izveli su Germogena na Lobno mesto, i držeći ga za okovratnik, zahtevali su njegovu saglasnost za promenu cara. Međutim, on se nije uplašio gomile i muka i ostao je čvrst. Posle svrgavanja [ujskog, kada su bojari istakli kandidaturu poljskog pronca Vladislava, Germogen se na to složio, pod uslovom da Vladislav primi pravoslavlje. Pregovori sa Sigismundom i Vladislavom završeni su neuspešno i ruski izaslanici, rostovski mitropolit Filaret i knez Goligin, su 1611. god. bili zadržani u zarobljeništvu u Marijenburgu. Tada je Germogen oslobodio Ruse od zakletve Vladislavu i pozvao je narod da štiti državu i pravoslavlje. Sa izuzetkom Poljske partije bojara na čelu sa Saltikovom, koja se neprijateljski odnosili prema Germogenu, cela Rusija nije htela da prizna drugu upravu. Sa svih strana počeli su da šalju narodnu vojsku. Partija poljskih bojara zahtevala je od njega da ih vrati nazad, ali je Germogen blagoslovio vojsku i prokleo izdajnike, zbog čega je bačen u tamnicu, gde je 1612. god. umro, kako kažu, umoren glađu. Crkvom je privremeno upravljao kazanski mitropolit Jefrem, posle njegove smrti mitropolit kruticki Jona, čovek neobrazovan, tvrdoglav i osvetoljubiv. Do 1619. god. crkva je ostala bez patrijarha da bi tek te godine car Mihailo, iskoristio boravak jerusalimskog patrijarha Teofana u Moskvi i postavio za

patrijarha svoga oca, mitropolita rostovskog 4) Filareta, koji se vratio iz poljskog ropstva. Od tada je nastupilo potpuno dvovlašće: kao Mihailov otac, Filaret je dobio titulu "velikog cara". U sferi crkvenog upravljanja i suda on je vladao nezavisno. Od 1625. god. bio je nadležan za sva duhovna lica i manastirske služitelje i seljake u svim poslovima, osim krivičnih. Filaret je imao svoj dvor, sličan carskom, svoje svećnjake, stolnjake, šolje, ložače, konjušare, kuvare, pekare, pivare, ikonopisce, svoje bojare, pravne zastupnike, peharnike, plemiće, bojarsku decu, kojima je on poveravao različite oblasti upravljanja. U njegovo vreme počele su da se izdvajaju klase i nadležstva: sudska uprava ili patrijaršijska klasa, državna uprava, koja je nadležna za dela o prihodima sa imanja i od sveštenstva, dvorska, koja upravlja imanjem patrijarha, uprava crkvenih dela, nadležna za crkvena dela arhijereja i druge. Posle smrti Filareta 5) patrijarh bio je Joasaf I, od 1634 - 1640. god. Joasaf nije nosio titulu "velikog cara" i uopšte nije zauzimaio takav položaj kao Filaret. Posle Joasafa, 6) patrijarh je bio Josif, od 1640 - 1652. god., koji takođe nije imao titulu "velikog cara". U njegovo vreme izdat je zakonik 1649. god., koji je znatno umanjio značaj crkvene jerarhije i patrijarha, poništio sudske privilegije sveštenstva, osnivanjem posebne manastirske uprave. Sledeći, 7) patrijarh bio je Nikon (o njemu vidi Nikon). U njegovo vreme patrijaršijska vlast dostigla je svoj vrhunac. U vreme udaljavanja Nikona, do njegove osude, crkvom je upravljao mitropolit kruticki Pitirim. Presuda Nikonu bila je istovremeno presuda P. u Rusiji. Sabor je 1667. god. priznao da patrijarh ne treba da nosi titulu "velikog cara", te da ne treba da se meša u svetovna dela. Postalo je očigledno da patrijarh nije svemoguć i da njegova vlast nije samodržavlje cara. Sa druge strane, sabor je 1667. god. priznao nezavisnost patrijarha u vezi sa crkvenim delima i sveštenstvom. 8) patrijarh - Joasaf II (1667 - 1673.) izabran je na je na saboru 1667. god. Beše čovek veoma tih i beznačajan. Počevši od njega P. je izgubio svoj državni značaj. Posle Joasafa II, patrijarsi su bili 9) Pitirim, 1673. god.; 10) Joakim Savelov (1673 - 1690.); 11) Adrijan (1690 - 1700.). Oni nisu odigrali neku značajniju ulogu, samo su težili da sačuvaju privilegije sveštenstva, posebno sudske. Godine 1675. bilo je ukinuto manastirsko nadležstvo, 1689. god. Novgorodani su se zauzeli kod Joakima da se sveštenim licima sudi u upravnoj palati, a ne na mitropolitskom dvoru. Međutim, Joakim im je pripremio sudom Koreja, Dafana i Avirona. Zbližavanje Rusije sa Zapadom stvorilo je opoziciju od strane Joakima i Adrijana. Ograničeni i nesposobni da se uzdignu iznad šablona starine, oni su na sve načine sputavali reforme, videvši podrivanje religije čak u promeni spoljašnjeg izgleda ruskih ljudi. Prirodno je da patrijarh koji nije pronikao u duh vremena postaje suvišan. Kratkovidi Joakim je u svojoj oporuci zahtevao da se vlast ne zbliži sa Evropom. Adrijan je takođe pokušao da ide njegovim stopama, međutim, Petar ga je sputao u tome. Adrijan nije živeo u Moskvi, već u svom Pervinskom manastiru. Ne ispoljavajući nezadovoljstvo naglas, ćutljivo je stajao na čelu nesrećnika, koji nisu shvatili važnost Petrovih reformi. Petar je počeo osećati kao teret patrijarštvo, pošto je u liku patrijarha video uvek protivnika, simbol nezadovoljstva, snagu koja pretila da posle njegove smrti uništi sve njegove dobre poduhvate. Zato, kada je Adrijan 1700. god. umro, Petar je, ne odlučivši se odmah da okonča sa P., imenovao za vršioca dužnosti P. svog saborca, mitropolita rjazanskog Stefana Javorskog. Već samo imenovanje za vršioca dužnosti P. rjazanskog mitropolita, a ne krutickog, bila je novost. Zamenik je imao sva prava patrijarha, uz njegovo prisustvo održavali su se savetodavni saveti od redovnih episkopa iz eparhije. Godine 1718. Petar je, zamenjujući nadležstva kolegijumom,

zamenio patrijarha duhovnog kolegijuma (kasnije Sv. sinod), stalnim saborom crkvene vlasti.

Patrijaršijski domaći manastiri - manastiri koji se nalaze na zemlji koja ne pripada njima, već mitropolitskoj, a zatim patrijaršijskoj katedri. U vreme osnivanja patrijaršija bilo ih je 35, u smutno vreme broj se smanjio na 13, a krajem XVII veka bilo ih je 24. Neki su bili mnogoljudni, njihovo bratsvo je brojalo 60-80 ljudi. Drugi su bili maloljudni sa bratstvom od 3-7 ljudi. Igumana je postavljao i otpuštao patrijarh, ostale dužnosti su bile izborne. Odlukama sabora 1667. god. smanjena je zavisnost manastira od P. katedre. Odlučeno je da eparhijski arhijerej upravlja svim crkvenim poslovima svoje eparhije. Posle smrti patrijarha Adrijana, P. D. manastiri potpali su pod upravu P. Palate - uprave, koja im je određivala upravnike od igumana i arhimandrita. Osnivanjem Svetog sinoda deo manastira bio je zatvoren, neki su pripojeni drugim, važnijim manastirima, a neki su pripali Sinodu. Ovi manastiri formirani su od manastira vladimirske i suzdaljske eparhije, čije su katedre prešle pod upravu mitropolita. Neki su bili stečeni zajedno sa zemljom od privatnih lica. Treće su osnovali mitropoliti na sopstvenoj zemlji, a četvrti su nastali od mitropolitskih manastirskih pustinja, koje su kasnije prerasle u manastire. Patrijaršijske "votčine" (nepokretna imanja) u Rusiji. Osnivanjem patrijaršije sva mitropolitska imanja prešla su u nju i nazvana su P. V. Ona su se formirala u posebne pravne institucije, shodno konačnom vezivanju seljaka, za feudalne posede, koje se podudaralo sa vremenom osnivanja P. Zemlja koja je data seljacima smatrala se vlasništvom katedre. Od toga vremena zemlja je pripala seljacima u trajno vlasništvo. Katedra ih nije mogla ni udaljiti sa zemlje, niti im je oduzeti. Istovremeno, država je počela da ih upotrebljava u svom interesu. Tako je zakon iz 1649. god. naredio uzimsom za cara, tj. uračunavati opšti porez, od onih P. V. koje su bile blizu, ili su se podudarala sa predgrađima. P. V. su se povećavala poklonima careva, doprinosima po duši, kupovinom i pripajanjem patrijaršijskim domovima, manastirima sa njihovim imanjima. Krajem XVII veka u posedu P. katedre bilo je do 9.000 seljaka. Za upravljanje nad njima Filaret je uveo posebnu dvorsku P. upravu, koja je u vreme, "međupatrijaršestva" delovala po carskom ukazu, a kasnije i po ukazu patrijarha. Ta je uprava bila jednaka sa drugima. Njen sastav bio je isti kao i drugi: 1) upravitelj, koji je biran od državnih bojara ili P. plemića i monaha, a koga je imenovao obično car, a ponekad i patrijarh; 2) dijak, pomoćnik upravitelja, ali ipak potčinjeni njemu, a obavljao je sve pismene poslove; 3) sudski činovnici, kao posrednici između date uprave i drugih uprava u poslovima P. V. i njihovih seljaka, i najzad 4) pisari i 5) nadzornici, koje sve određuje patrijarh, osim upravitelja. Od 1630. god. uprava je isključivo bila nadležna za P. V. u svakom pogledu. U administrativnom pogledu P. V. su se delila na: 1) domaće; 2) votčine domaćih manastira; 3) votčine, koje su davane u spahiluke p. plemićima. Zemlja 1) domaćih votčina nazivala se četvrtinom i delila se na desetine, koje su obrađivane za P., i na seljačku zemlju. Desetinskom zemljom upravljali su posebni seoski starci-monasi. Seljačkom zemljom upravljalo je društvo ili skup, koji je birao seoskog starešinu i upravnika seoskih opština. (burmistra). Seljaci su za svoju zemlju plaćali patrijarhu porez. P. katedra prihvatila je odbegle seljake i nije posebno zadržavala na svojoj zemlji seljake koji su želeli da pređu, jer je u poreskom smislu sva seljačka zemlja bila je podeljena na parcele, koje su se sastojale od određene količine zemlje i zato je P. katedri bilo sve jedno od kog broja

seljaka ide dažbina za parcelu. Raspoređivanje ovih dažbina bilo je u nadležnosti svetovne vlasti. Ispravnost plaćanja pratili su i jemčili seoski kmetovi koje su birali upravitelja P. uprave. Osim toga radi nadzora katedra je slala posebne upravnike od P. "plemića-službenika". Zemlja drugih imanja domaćih manastira delila se takođe na seljačku i manastirsku. Jedan deo obrađivan je u korist manastira, a deo u korist sveštenstva. Na zemlji su se nalazile crkvene zgrade. Treći deo P. V. deljen je plemićima za službu na spahilucima. Spahijske poslove nadzirala je P. grupa, koja je postavljala i birala spahiluke i upravu, pratila njihovo obavljanje službe, sudila u spahilucima i dr. Zvanje P. plemića bilo je nasledno. Tu se ubrajaju svi mitropolitiski bojari i bojarska deca koja nisu otišla u državnu službu. Ponekad su patrijarhu slali službena lica, a ponekad je on sam primao ljude sa strane. Njihov ukupan broj, za vreme patrijarha Adrijana, bio je 209 ljudi. Od 1699. god. smatrani su državnim službenicima. Od lokalnih P. činova spahije su bile nezavisne, lišavane su svojih spahiluka samo nedolaskom na službu, ili zbog velikih prekršaja. Ukupan novčani prihod patrijarha sa votčina dostizao je do 30.000 rubalja godišnje: od poreza ("obrok" i dr.) do 7.000, mimo poreza (od proizvodnje) do 22.000 rubalja. Novac su prikupljali starešine i poreznici, sa 1) desetinskih zemalja i domaćinstava na njima; 2) sa zemlje, koja se nalazila na kuluku seljaka, koji su za nju plaćali novčani ili žitni "obrok"; 3) sa obročnih ambara, kuća, šuma i 4) sa industrijskih-vetrenjača, ribolovnih terena i dr. U sudskom pogledu P. V. bile su nezavisne od drugih sudskih organa države, činile su poseban sudski okrug. Sva lica koja su bila potčinjena patrijarhu još od 1651. god. bila su u potpunoj sudskoj nadležnosti crkvene uprave. Prva instanca bili su igumani na imanjima domaćih manastira i upravnici na domaćim P. V., druga, apelaciona bila je crkvena uprava. Do 1642. god. tužbe lica sa strane podnosile su se samo tri puta godišnje: 1. septembra, na Božić i sv. Trojicu. Godine 1701. upravljanje patrijaršiskim domovima i starešinskim upravama prešlo je sa vikara Stefana Javorskog na bojarina Musina-Puškina, koji je bio na čelu manastirske uprave. Na taj način P. uprava je potčinjena manastirskoj upravi. Tek osnivanjem kolegije i ukidanjem manastirske uprave, upravitelj je ponovo postao samostalan. Ali to je trajalo samo od 1720. god. do februara 1721. god., kada je ovo zvanje bilo konačno ukinuto. Od 1702 - 1719. god. nije bilo dužnosti kućnog upravitelja. Od vremena smanjenog značaja P. uprava, počelo je smanjivanje broja imanja, koja su počela da se pripisuju drugim ustanovama, prodaju i dele. Godine 1708. znatan deo njih je pripao novoosnovanim gubernijama. Godine 1708. ostalo je svega 5.405 domaćinstava u Moskovskoj guberniji. Povećavanje poreza doprinelo je opadanju stanovništva na imanjima. Godine 1714. ostalo je naseljeno 4.338 domaćinstava. Godine 1701. date su raznim licima i izuzeti iz nadležstva uprave sve proizvodne ustanove. Zabranjeno je bilo slati, radi upravljanja imanjima, seoske starce-monahe. Domaći patrijaršijski manastiri su ostali u nadležstvu crkvene uprave, s tim što je njihov deo bio zatvoren. Od 1701. god. P. plemići su počeli uzimati u carsku službu i na kraju krajeva oni su se slili sa plemićima koji su služili caru. Za upravnike imanja određivani su plemići koji nisu odgovarali državnoj službi. Njihova služba bila je veoma teška. Stanje seljaka se pogoršalo, jer oni nisu mogli da plaćaju sve poreze i dažbine. Upravnici su ih sakatili i tukli. Seljaci su bili dati u potpunu vlast države, koja ih je raspoređivala bez ikakve kontrole. Sva njihova davanja, koja su sakupljana sa prinudnim solidarnim jemstvom, išla su u crkvenu upravu, koja je sebi ostavljala neznatni deo, a veći je davala u druga nadležstva. Godine 1721. P. uprava je bila konačno likvidirana i dalja

sudbina P. V. tesno je vezana sa istorijom novog Sv. sinoda.

Patrijaršijska ikona Majke Božije, nalazi se u Mogiljovskoj guberniji u pustinjском manastiru blizu grada Mstislavlja. Javila se očnom bolesniku knezu mstislavskom Simeonu, u XII veku, na izvoru, gde se sada i nalaze manastir i crkva. Ikona se proslavila mnogim čudima i poštovana je ne samo od pravoslavnih, već i od inoveraca. Slavi se 15. avgusta.

Patrov - jedan od 70-torice apostola, pomoćnik i saradnik ap. Pavla, episkop u Napulju i Puteolahu. Primio je mučeničku smrt. Uspomena na njega je 4. januara i 5. novembra.

Patroklo - sv. mučenik, postradao 275. god. Uspomena na njega je 17. avgusta.

Pavlin Akvilejski - učeni bogoslov VIII veka, patrijarh akvilejski. Učestvovao je u sporu o jeresi adopcijana. Pomagao je u uvođenju hrišćanstva u Karintiji i Friulu. Umro je 804. god. Ostavio je mnogo radova.

Pavlini ili pavlikijani - jeres, kojoj je u Rusiji pripadao Čenstohovski manastir koji ubraja u svoju zajednicu monahe redova minima, pijara, teatinaca, varnavita i dr. crkvenih kongregacija.

Pafnutije ispovednik - sv. episkop grada Taisa, učestvovao je na I vaseljskom saboru, gde se izjasnio protiv bezbračnosti sveštenstva, štitio je svetost braka i složio se da bezbračni koji su prihvatili crkveno zvanje, posle ne ulaze u brak. Za vreme gonjenja Maksimijana P. su iskopali oko. Uspomena na njega je 11. septembra.

Pafnutije - mučenik, u vreme Dioklecijanovog gonjenja u III veku. P. je izjavio da je hrišćanin i posle mučenja raspet je bio na palmi. Njegovo stradanje primoralo je masu naroda da primi hrišćanstvo, od kojih je 546 ljudi bilo odmah ubijeno.

Pafnutije - prep., otac pečerski, isposnik. P. je izrazio požrtvovanost nepresušnim suzama o grehu. Umro je u XII veku. Njegove mošti počivaju u Teodosijevoj pećini. Uspomena na njega je 15. februara i 28. avgusta.

Pafnutije Borovski - prep., unuk Tatarina. Primio je hrišćanstvo, osnovao je u Borovsku manastir, u kome počivaju njegove mošti. Odlikovao se milosrđem prema siromašnima. Umro je 1478. god., a 1540. god. je proglašen za sveca.

Pafnuije - monah Soloveckog manastira, živeo je u XVI veku. Napisao je: "Poslanicu" igumanu Jakovu sa odgovorima na bogoslovska pitanja, "Opis života svetitelja Filipa" i službu njemu, koja je štampana u Mineju.

Oranje Hristovo i apostola - siže je mnogih starih apokrifa, legendi, narodnih bajki i pesama. Veoma je raširen u Rusiji i kod južnih Slovena. U Malorusiji se oni nazivaju koljadkama.

Pahomije Veliki prep. Egipćanin. Pre primanja hrišćanstva bio je vojnik u vreme rata Konstantina Velikog protiv Maksimina. Posle prihvatanja hrišćanstva udaljio se u Tivaitsku pustinju, gde je živeo rukovođen isposnikom Paramonom. U Taveni je osnovao manastir, kojem je dao strog manastirski ustav. Umro je 347. god. Uspomena na njega je 15. maja.

Pahomije Logotet - monah na Atoskoj gori, poreklom Srbin, hagiograf. Došao je u Moskvu 1440. god., naselio se u Trojickoj lavri i bavio se pisanjem žitija svetitelja i prepisivanjem knjiga. Sastavio je većinu žitija po porudžbini, a nije se ustručavao da zbog poučnih ciljeva iskrivljava istorijske činjenice, niti da sam dodaje. U njegove radove spadaju žitije Varlama Hutinskog, Save Višerskog, Jevtimija novgorodskog, arhiepiskopa Mojseja i Jovana, kao i žitije prep. Sergija, skraćivanje ranijeg rada Epifanija, sa dodavanjem čuda posle pronalaženja moštiju Sergija, Žitije Kirila belozerskog i zasnovano na pričama savremenika svetiteljevih i dokumentima, žitije arhiepiskopa Jevtimija novgorodskog.

Pahomije Nerehtski (Jakov) - prep., monah Roždestvenskog manastira, iguman Konstantinovskog manastira u Vladimiru, gde je ostao kratko, a zatim se udaljio u Nerehti i tamo osnovao manastir. P. je umro 1384. god. Njegove mošti počivaju u kripti crkve ukinutog manastira. Uspomena na njega je 23. marta.

Pahomije - pisac XIV veka, monah. U znak sećanja na otkrivanje netruležnih moštiju jaroslavskih kneževa Vasilija i Konstantina Vsevolodovičevih, P. je sastavio kanon njima. Povest o njima, koja obiluje lokalnim jaroslavskim predanjima i hronološkim greškama, lišena je bilo kakve istorijske vrednosti.

Pahomije - pisac XVII veka, iguman Hutinskog novgorodskog manastira. Od 1641. god. arhiepiskop astrahanski. Umro je 1656. god. Sastavio je letopis čiji je prvi deo (letopisac piše ukratko o stvaranju sveta) skraćenje hronografa, a drugi (letopisac ukratko o ruskoj zemlji i ostalom) je skraćenje ruskih letopisa.

Pahomije Rusan - po nadimku Rubiščenosec - atoski monah, živeo je u XVI veku. Napisao je dogmatska rasuđivanja "O Božijem životu", "O stvaranju ovaploćenja", "O Božanskoj važnosti i koristi knjiga Svetog pisma", a takođe "Protiv onih koji ne poštuju svetinje". Sakupljao je dela grčkih pisaca protiv Latinjana i popularisao ih.

Pahromska ikona Majke Božije, koja se javila 1472. god. na reci Pahri, blizu Moskve. Po predanju iz ikone se pokazala krv. Slavi se 3. decembra.

Paškovci - religiozna sekta u Rusiji, koja je nastala propovedanjem lorda Redstoka, koju je osnovao pristalica Engleza pukovnik garde u penziji Vasilije Aleksandrovič Paškov, po kojem je ona i nazvana. Godine 1876. P. je osnovao "Društvo za podsticanje crkveno moralnog čitanja", koje je za jeftine pare širilo knjige Svetog pisma, Starog i Novog zaveta i dela crkveno-moralnog sadržaja. Ona su prodavana po niskoj ceni, a druge brošure besplatno. Izdato je bilo više od 200 brošura koje su delili po selima raznosiči knjiga. Knjige su sadržavale besede o veri i moralnosti hrišćanstva. Sve brošure davale su celovit utisak sekte. Na njenom popularisanju radio je časopis "Ruski radnik", od 1875. god. do 1886. god. Godine 1877. Paškovu

je bilo zabranjeno da drži besede. Godine 1878. crkvenim vlastima bilo je naređeno da ga "savetuju" i prate. Paškov je tada preneo svoju aktivnost u unutrašnjost gubernije. Godine 1884. on je organizovao skup baptista, štundista i molokana, sa kojima je imao dodirnih tačaka. Međutim, vlast je zabranila skup a 1884. god., bilo je zabranjeno i "Društvo". Paškov je oputovao u inostranstvo. Sv. sinod je naredio eparhijskim vlastima da sputavaju širenje sektaške literature, ali sekta je ipak nastavila da se širi, o čemu svedoče česti sudski procesi 80-tih godina u unutrašnjosti gubernija. Prema učenju P., zbog greha, čovek je nemoćan da svojim delima dobije spasenje. Spasenje se desilo na krstu i svi koji veruju u Hrista su spaseni. Svaki onaj koji veruje odmah je dobio opraštanje grehova i izbaavljen je od smrti. Onaj koji veruje i koji greši treba da se pokaje i dobiće neposredno oprostjenje. Svaki koji veruje može shvatiti sve Sv. pismo i tumačiti ga drugima. On tada svakako čini dobra dela, kao plod vere. Mišljenje da su za spasenje potrebna i dela umanjuje zaslugu Hrista. Polazeći od ovih stavova P. negiraju poštovanje ikona, svetitelje, sv.tajne i crkvenu jerarhiju. Bogoslužjenje se svodi kod njih na molitvu, propovedi i pojanje stihova. U osnovi njihovog učenja nesumnjivo se nalazi protestantski stav o opravdanju vere.

Pekinška duhovna misija - osnovana 1712. god. Razlog osnivanja je bio prelazak 1685. god. 45 Rusa na čelu sa sveštenikom, ocem Maksimom, u kinesko državljanstvo. Nasilivši se u Peking u oni su napravili od budističkog hrama pravoslavnu kapelu i u njoj obavljali crkvenu službu. Zbog starosti i nemoći oca Maksima, oni su se više puta obraćali toboljskom mitropolitu i Sinodu sa molbom da pošalje novog sveštenika, ali je njihova molba ostala uzaludna. Tek se Petar Veliki, saznajući o tome, složio da pošalje, ali ne jednog sveštenika, već celu duhovnu misiju i počeo je pregovore sa kineskom vladom o osnivanju iste u Peking u. Godine 1712. stigla je saglasnost kineske vlade i odmah je poslata misija u Peking, čiji članovi su tretirani kao da su u kineskoj službi. Dobijali su od Kineza činove i platu, veoma mizernu. Kasnije su te odluke bile ukinute, a organizovanje misije konačno je potvrđeno 1727. god. U sastav misije, koja se sastojala od 4 duhovnika i 6 učenika ulazili su: arhimandrit, 2 jeromonaha, jerođakon, doktor, crkvenjak i učenici. Rok misije je utvrđen na 10 godina. Ponekad je ona ostajala i duže. Do 1858. god. članovi misije morali su živeti stalno u Peking u, do dolaska nove misije. Cilj misije se sastojao u podržavanju pravoslavlja među potomcima prvih Rusa, koji su primili kinesko državljanstvo, kao i u širenju hrišćanstva putem propovedi na kineskom jeziku, prevodu bogoslužbenih i sveštenih knjiga na kineski jezik. Aktivnost misije u toj oblasti nije bila posebno uspešna. Daleko je jače ona delovala u svojstvu posrednika u diplomatskim odnosima između Rusije i Kine i do 1863. god. nalazila se u nadležstvu ministarstva inostranih poslova. Zasluga duhovne misije u Peking u bila je u tome, što je ona dala Rusiji mnogo poznavalaca kineskog i mandžurskog jezika, koji su potom predavali ove jezike u Rusiji. Pri duhovnoj misiji nalazi se meteorološka stanica. Misija upravlja sa dve P. crkve, crkvama u Kalganu i Hankoju i crkvom u selu potomaka prvih Rusa. (vid. još Kina.)

Pelagijanstvo - najvažnija hrišćanska jeres koja je nastala u V veku. Kao osnova se uzima učenje Pelagija, poznatog jeretika, o blagodati Božijoj, o čovečanskoj snazi i zaslugama, o prvorodnom grehu i smrti, o slobodi i o sudbini.

Pelagije - poznati jeretik, osnivač pelagijanstva. Njegovo mesto rođenja je teško utvrditi, pouzdano se zna samo o njegovom dolasku u Italiju početkom V veka i njegovoj kasnijoj delatnosti. U Italiji on je vodio strog monaški život i bio je prijatelj sa sv. Pavlinom, episkopom nolanskim. Iznađen raspusnim moralom, P. je istupio sa delima, u kojima tvrdi da neodoljivi greh ne postoji. Glavna njegova dela su: Tumačenje ap. Pavla i Poslanica Dimitrijadi. Prema učenju P. svaki čovek može biti bezgrešan, ako on hoće, jer Bog ne zahteva nemoguće. Prvorodni greh je P. priznao samo kao loš primer, koji je dao Adam. Zato on nema nikakvu realnu snagu. Greh je pojava pojedinačne volje. Negiranje mogućnosti savladavanja greha navelo je P. na odricanje realnosti blagodati, koju valja shvatiti samo u smislu svega dobrog što Bog daje čoveku u prirodi i u istoriji, počevši od postojanja i završavajući činjenicom otkrivenja više istine preko Hrista. Učenje P. izrečeno oprezno, privuklo je mnoge, između ostalih i patricija Celestija, koji je svojim otvorenim istupanjem sa učenjem P. doveo do raskola potonjeg sa crkvom. Godine 411. P. i Celestije preneli su svoju aktivnost u Afriku i Palestinu. Tu su oni bili proglašeni za jeres i P. je na Kartaginskom saboru osuđen na isključenje iz crkve. P. je uspeo na izvesno vreme da opravda sebe, da pridobije naklonost rimskog pape Zosime, ali ukazom cara Honorija (418. god.) učenje P. proglašeno je bilo konačno kao jeres i potvrđeno je isključenje P. iz crkve. Ostavši na Istoku, P. je uskoro umro. Njegovo učenje imalo je sledbenike kod nekoliko italijanskih episkopa, posebno Julijana Eklanskog, koji je istupao kao revnosni tumač i zaštitnik P. učenja.

Pelagije - sv. episkop laodikijski. Stradao je od arijevac za vreme vladavine cara Valenta. Uspomena na njega je 25. marta i u siropusnu subotu.

Pelagija - ime svetica: 1) mučenica, tajno prihvativši hrišćanstvo, odbila je brak i oklevetana je od svoje majke, spaljena je 290. god. u bronзанom biku; 2) bludnica iz Antiohije, prihvativši hrišćanstvo otišla je u Jerusalim na Jeleonsku goru, gde je živela u strogom uzdržavanju i molitvi, umrla je 416. god.; 3) P. (Porfirija) - prep., pre isposništva bila je bludnica, zatim je otišla u manastir i svojim asketizmom obratila je mnoge u hrišćanstvo. Umrla je 502. god. Uspomena na nju je 10. juna i 8. avgusta.

Penzenska eparhija - osnovana je 1800. god. Eparhijski arhijereji bili su: Gajije Takaov - episkop penzenski od 4. decembra 1803. god., od 10. januara 1808. arhiepiskop astrahanski; Mojsej Bliznecov od 25. marta 1808. - episkop penzenski, od 28. maja 1811. nižnjenovgorodski; Atanasije Korčanov - episkop penzenski 5. septembra 1811., 8. februara 1819. penzionisan; Inokentije Smirnov 22. marta 1819. - episkop penzenski; Amvrosije Ornatski od 9. novembra 1819. - episkop penzenski, 4. septembra 1825. otišao u Kirilo-Belozerski manastir; Irinej Nestorovič - episkop penzenski od 31. januara 1826., od 26. jula 1830. - arhiepiskop irkutski; Jovan Dobrozrakov - 5. avgusta 1830. - episkop penzenski, 19. januara 1835. - episkop nižnjenovgorodski; Amvrosije Morev - 19. januara 1835. - episkop penzenski; Varlam Uspenski 4. decembra 1854. - episkop penzenski, 22. aprila 1860. - arhiepiskop, 7. oktobra 1862. - toboljski; Antonije Smolin 9. novembra 1862. - episkop penzenski, 21. avgusta 1868. - permski; Grigorije Mediolanski 21. avgusta 1868. - episkop penzenski; Antonije Nikolajevski 15. maja 1881. - episkop penzenski; Vasilije Levitov 22. aprila 1889. - episkop penzenski, 12. jula 1890. -

penzionisan; Mitrofan Nevski od 12. jula 1890. - episkop penzenski, 13. novembra 1893. - astrahanski; Pavle Vilčinski 13. novembra 1893. - episkop penzenski, penzionisan 1902.; Tihon - sada kališki, imenovan 1902. god, penzionisan 1907. god.; Mitrofan imenovan 1907. god. Muških manastira - 7, monaha - 113, iskušenika - 278; ženskih manastira - 13, monahinja - 673, iskušenica - 3253. Crkve: saborne - 10, parohijske - 744, domaće - 35, pripojenih - 12, grobljanskih - 52, ukupno - 916, kapela - 62. Sveštenstvo: protojereja - 59, sveštenika - 798, pojaca - 781; lica pravoslavne ispovesti muškog pola - 746.412, ženskog - 762.039, ukupno - 1.580.481. Biblioteke pri crkvama - 524; crkveno-parohijska starateljstva - 274; bolnica pri crkvama - 2, pri manastirima - 5; domovi staraca pri crkvama - 8, pri manastirima - 6. [kola: - dvogodišnjih - 5, jednogodišnjih - 335, opismenjavanja - 25, svega - 365; učenika - 20.744. Godine 1910. osnovano je vikarstvo, episkop se naziva krasnoslobodski.

Penzenske eparhijske novosti - izdaju se u Penzi od 1866. god.

Pentikostar - grčki naziv bogoslužjenja, koji se u pravoslavnoj crkvi naziva Pedesetnica i traje od Uskrsa do nedelje sv. Trojice. Takođe je i naziv za bogoslužbenu knjigu, koja sadrži crkveno molitvoslovlje za taj period i poznat je pod nazivom Triod Cvetni.

Prvenac ili prvorođeni sin. Imao je u prošlosti posebna prava i prioritet: na njega je prelazila vlast sa oca nad članovima porodice, rukovođenje domom i porodicom, u nasledstvo je dobijao dva dela. Kod Jevreja P. je osim posebnog blagoslova, koji je prelazio sa oca na sina, smatran rodonačelnikom obećanog Izbavitelja. Po zakonu Mojseja, P. izrailjski i sve prvorođeno muškog pola od životinja posvećivano je Bogu, namenjivano je sa ciljem služenja Njemu, što je trebalo da ih podseti na njihovo čudesno spasenje iz Egipta, uništenjem svih P. egipatskih. Posvećivanje P. sastojalo se u tome što je otac P. morao posle 30 dana od rođenja P. da plati u Skiniji za njega otkup od 5 sikala, što ih je oslobađalo služenja u Skiniji gde su ih zamenili Leviti. Ova zamena izazvana je time što je P. bilo u svim izrailjskim kolenima suviše mnogo, pa bi njihovo izdržavanje opteretilo narod. Svi P. od domaćih životinja, koji su posvećeni Bogu, delili su se na čistokrvne - jaganjci, jarići, telad - i prinošeni su kao žrtva, i nečistokrvne, - magarci, konji, kamile - zamenjivani su za žrtvu jaganjcima, ili su otkupljivani ako je nedostajalo jagnje. U vreme careva i njegov P. smatran je zakonitim - prirodnim naslednikom. Posvećivanje Bogu P. imalo je takođe tajanstveno praobrazno značenje: ono je ukazivalo na "prvorođene reči" i na P. Deve Marije, kojeg je Majka posvetila Bogu (Lk. II, 22-23). Običaj iskupljenja P. sačuvao se i kod savremenih Jevreja, praćen je trpezom. Ako otac nije živ tada P. otkupljuje sebe kada dostigne zreo uzrast.

Prvorodni ili praroditeljski greh - (vid. reč Greh.) Prema učenju pravoslavne crkve, tajna krštenja izgladuje u čoveku P. greh, čisti grešnost čovekove prirode, nasledene od praroditelja. Krštenje kroz blagodat Sv. Duha oslobađa čoveka od krivice pred Bogom, usled zasluge Iskupitelja. Bez obzira na tu posledicu P. greha, upravo sklonost ka zlu, bolesti, smrti ne mogu biti uništeni tajnom krštenja. Učenje o P. grehu dokazuje neophodnost Iskupljenja.

Prvorodstvo - (vid. Prvenac.)

Prvosveštenik - titula poglavara starozavetne jerarhije. Uveo ju je Mojsej, koji je osnovao jerarhiju i postavio na njeno čelo svog starijeg brata Arona. Dužnost P. bila je najčešće nasledna, prenosila se od oca na sina. P. je imao veliki značaj u starozavetnoj teokratiji: on je bio posrednik između naroda i Jahve, on je jedini mogao ulaziti jednom godišnje u Svetinju nad svetinjama, kao u susret Jahvi, radi prinošenja umilostivljenja žrtve za grehe naroda. P. je imao posebnu odeću, koja se sastojala od: 1) gornje rize, izvezene sa purpurno-plavim nitima, ukrašenom dole raznobojnim jabukama i zvončićima; 2) od efoda - kratke gornje odeće sa zlatnim kopčama na ramenima, na svakoj od njih bio je po jedan kamen oniksa sa urezanim imenima 12 kolena izrailjskih; 3) iz naprsnika sa plavim resama i zlatnim karikama, sa 12 dragih kamenja, na kojima su takođe bila urezana imena 12 kolena i 4) iz pokrivala - kape, na čijem se prednjem delu nalazila zlatna pločica sa natpisom: Svetinja Gospodnja. Posvećenje u zvanje P. vršilo se prolivanjem mira na glavu. P. su bili viši predstavnici zakonitosti. Brak su mogli sklapati samo sa devicom. U istoriji jevrejskog naroda P. je imao veliki značaj, pojavivši se u smutno vreme kao zaštitnik i spasitelj naroda i vere. Kasnije, u vreme Isusa Hrista, prvosveštenstvo je tako palo, da ga je aristokratska partija, koja ga je uzela u svoje ruke, smatrala kao sredstvo za bogaćenje i politički uspon. Iz ove partije potiču Ana i Kajafa, nepravedne sudije Hristove. P. izabranog naroda bio je praobraz "P. Velikog Isusa Sina Božijeg", od kog je ta titula prešla na poglavara hrišćanske jerarhije. Tako se npr., papa rimski naziva i P. rimski.

Pergije - prep. otac pečerski. Živeo je početkom XIII veka. Njegove mošti počivaju u Antonijevoj pećini. Uspomena na njega je 21. septembra.

Perevod - u crkvenoj pravoslavnoj muzici, raširena, skraćena ili varirana melodija poznatog napeva.

Biblijski prevodi - (vid. Biblija.)

Perevoščikov - crkveni pisac, poznavalac starih štampanih knjiga. Pripadao je najpre sekti "Spasovo soglasije", zatim je prihvatio pravoslavlje, trgovao je sa knjigama u Liskovu, Nižnjem Novgorodu i Kazanu. Napisao je: "Knjiga o antihristu i ostalim uticajima"; "Sadržina učenja o antihristu"; "Zbornik koji sadrži dokaz o tome da je Sin Božiji utemeljivač crkve" i "Zbirka iz starih pisanih spomenika i staropečatanih knjiga o jeresi, jereticima, njihovim osobinama i učenju". P. je umro 1876. god.

Zvonjava (zvona) - blagovest sa nekoliko zvona, jedno za drugim. Ova blagovest naziva se još "zvonjava prebiranjem" i uvedena je crkvenim ustavom, zbog čina krunisanja cara i carice. Takođe često zvoni pre litije, osvećenja vode, posvećivanja arhijereja, prilikom iznošenja krsta na neke praznike, pri iznošenju tela umrlog iz kuće, na Veliki petak i Veliku subotu. (vid. Zvono, zvonjava.)

Perekomski ili Perekopski Nikolajevski Rozvaški muški manastir, opštežiče. Udaljen je na 25 vrsta od grada Novgoroda, na zapadnoj obali jezera Iljmena, blizu

reke Verande. Ubraja se u manastire na samostalnom izdržavanju. Manastir je osnovao u XV veku prep. Jefrem Perekomski, a na sadašnje mesto preneo ga je učenik prep. igumana Romana 1545. god. Godine 1611. manastir su razorili [veđani, već 1672. god. bio je obnovljen. Ima jedan kameni hram. U njegovoj kripti počivaju mošti osnivača manastira. Manastiru je pridodata kapela Čudnog Krsta, koja se nalazi u Novgorodu. Bratsvo ima 30 ljudi, na čelu sa arhimandritom.

Perekopska ikona Majke Božije - nalazi se u Poltavskoj guberniji, Lohvickom srezu, u crkvi grada Varne. Čudotvorna je, spasla je crkvu od švedskog razaranja 1709. god. Ovaj događaj zapisan je na ulaznim crkvenim vratima. Slavi se 9. maja i 29. juna.

Peremišelski Trojicki Ljutikov manastir. Muški manastir, opštežiće trećeg reda. Nalazi se 20 vrsta od grada Kaluge, 6,5 vrsta od grada Peremišlja, blizu sela Kerekozova ili Trojickog. Osnovan je po predanju u XVI veku. U periodu od 1611 - 1618. god. on je tri puta razaran. Njegova obnova i njegovo sređivanje počelo je 1634. god. Ima tri hrama. U manastirskoj riznici ima starih predmeta crkvenih utvari, a u biblioteci su rukopisi i stare štampane knjige. Manastirom upravlja iguman. Bratstvo ima 54-oro ljudi.

Pereslavljski Nikitski muški manastir, opštežiće, trećeg reda, u Vladimirskoj guberniji, na tri vrste od grada Pereslavlja blizu Pereslavljskog (ili Pleščejeva) jezera. Njegovo vreme osnivanja nije utvrđeno, ali on postoji već u XII veku pod imenom lavre. U njemu su mošti prep. Nikite Stolpnika. Ima tri kamena hrama. Manastirom upravlja iguman. Bratstvo ima 40 ljudi.

Peresvet - (Aleksandar) - monah Trojice-Sergijeve lavre, poreklom bojarin iz Brjanska. Učestvovao je zajedno sa Oslabejem u Kulikovskoj bici, poginuo je u dvoboju s tatarskim junakom Čelebejem.

Perikope - najstarija podela sveštenih knjiga. Postojala je još u Starom zavetu, pri čitanju u sinagogama mesta iz zakona i proroka. Prešla je u hrišćanske crkve kada su počela čitanja iz Svetog pisma. Podelu Svetog pisma na P. uveli su u Istočnoj crkvi Amonije aleksandrijski i Jevsevije kesarijski. U toku vremena ona se menjala. P. su po obimu bili nešto veći od stihova, na koje su kasnije bile podeljene glave Svetog pisma. P. su čitali ne po redu teksta Svetog pisma, već su one birane za svaki dan prema odgovarajućoj uspomeni za taj dan, crkvenim događajima, ili prazniku. Kasnije su stvoreni spisi Svetog pisma Novog zaveta, posebno Jevanđelja, gde je poštovan poredak čitanja P., od prve glave Jevanđelja po Jovanu, koje se čita na Uskrs. U Zapadnoj crkvi P. je sastavio bl. Jeronim. Kasnije su po sistemu P. sastavljani raznovrsni lekcionarijumi, zavisni od kraja u kome su nastajali.

Permska i Solikamska eparhija - osnovana je 16. oktobra 1799. god. i nazvana je permska i verhoturska, od 1833. god. permska i jekaterinburška, od 1885. god. permska i solikamska. Eparhijski arhijereji bili su: Jovan Ostrovski 5. februara 1800. god. - episkop permski; Justin Višnjevski 20. januara 1802. - episkop permski, 31. maja 1821. - penzionisan; Dionisije Cvetajev 5. juna 1823. - imenovan za episkopa

permskog, 21. aprila 1828. oslobođen upravljanja i imenovan u Moskvi za sveštenoslužitelja litija; Meletije Leontoviič od 21. aprila 1828. god. - episkop permski, 18. jula 1831. - arhiepiskop irkutski; Arkadije Fjodorov 8. avgusta 1831. - episkop permski, 25. decembra 1833. - arhiepiskop, 29. marta 1851. - arhiepiskop olonecki; Neofit Sosnin - arhiepiskop permski od 29. marta 1851.; Antonije Smolin od 21. avgusta 1868. - episkop permski, 16. aprila 1872. - arhiepiskop, 9. septembra 1876. - penzionisan u moskovskom Danilovskom manastiru; Vasijan Čudnovski 9. septembra 1876. - episkop permski; Jefrem Rjazanov 19. marta 1883 - episkop permski, 8. maja 1888. - oslobođen upravljanja eparhijom i imenovan za upravnika Belgorodskog Sveto-Trojickog manastira kurske eparhije; Vladimir Nikolski od 21. maja 1888. - episkop permski, od 7. maja 1892. - episkop nižnjenovgorodski; Petar Losev od 7. maja 1892. - episkop permski, 1902. - penzionisan; Jovan - imenovan 1902; Nikanor - postavljen 1905., 1908. premešten u olonecku eparhiju; Paladije - imenovan 1908. god. Muških manastira - 2, monaha - 68, iskušenika - 365; ženskih manastira - 7, monahinja - 142, iskušeničica - 1.025. Crkve: sabornih - 9, parohijskih - 372, domaćih - 18, metoha - 80, grobljanskih - 22, ukupno - 559. Sveštenstvo: protojereja - 43, sveštenika - 584, pojaca - 439, lica pravoslavne ispovesti muškog pola - 707.606, ženskog - 748.720, ukupno - 1.456.326. Biblioteke pri crkvama - 327; crkveno-parohijska starateljstva - 317, bolnica pri crkvama - nema, pri manastirima - 4, domova staraca pri crkvama - 8, pri manastirima - 3. Dvogodišnjih škola - 7, jednogodišnjih - 362, opismenjavanja - 37, ukupno - 406, a učenika 18.741.

Permske eparhijske novosti - izlaze od 1867. god. u Permu, daju bogat materijal za lokalnu istoriju i arheologiju.

Petrov, I. F. - crkveni pisac. Rodio se 1851. god. Više obrazovanje stekao je u Moskovskoj duhovnoj akademiji. Napisao je: "Eparhijske ustanove u Ruskoj crkvi u XVI i XVII veku"(magistarska disertacija); "Priručnik za raskrinkavajuće bogoslovlje"; "Svete tajne i obredi i njihov odnos prema saopštenoj nam blagodati" i nekoliko članaka u crkvenim novinama i časopisima.

Perpetuja - sveta mučenica Kartaginjanica iz poznatog roda, odbila je da prinese žrtvu idolima i zajedno sa četiri svoje sluge ubijena 202. god.

Pertominski muški manastir - 118 vrsta od grada Arhangelska na istočnoj obali Unskog zaliva Belog mora, dve vrste od "Unskih Rogova", 10 vrsta od sela Krasna gora. Osnovan je 1617. god. Pripada manastirima na samostalnom izdržavanju, opštežiće. Ima 4 hrama: dva kamena i dva drvena. U manastiru se nalaze mošti prep. Vasijana i Jona. Pri manastiru postoje konak za bogomoljce, kao i ciglana, vetrenjača i ostali domaćinski objekti.

Perinski muški manastir, koji se nalazi 4 vrste od grada Novgoroda i vrstu od Jurjeva-Novgorodskog manastira, čiji je on metoh. Podignut na mestu napuštenog veoma starog Perimskog manastira. Napravljen je po ustavu drevnih palestinskih manastira. Ima jedan kameni hram.

Pesocki, A. M. - crkveni pisac. Sveštenik iz SPB, rođen 1854. god., učio u SPB

duhovnoj akademiji. Napisao je mnogo propovedi, objavljenih u crkvenim časopisima i dela: "Carstvo anabaptista i društvo menonita"; "Početak vere Hristove u Rusiji"; "Služenje žene-hrišćanske bolesnim i ranjenim vojnicima"; "Crkva sv. Živonačalne Trojice poručnika garde Izmailovskog puka".

Pesocki, S. A., profesor Kijevske duhovne akademije na katedri osnovnog bogoslovlja. Godine 1897. potvrđeno mu je zvanje magistra bogoslovlja.

Post Petra i Pavla (Petrovski post) - (vid. Postovi.)

Petrov, L. P. - protojerej, crkveni pisac. Rodio se 1830. god. Napisao je: "Istočna hrišćanska društva"; "O odlikama i sastavnim delovima bogoslužnja"; "Pregled istorije hrišćanske crkve sa istorijom slovenske i ruske crkve"; "Liturgika ili učenje o bogoslužnju"; "Crkveno-istorijske tablice"; "Biblijski atlas"; "Informativni bogoslovski rečnik"; "Informativna knjiga za peterburške bogomoljce". Osim toga uređivao je "Prikaz crkava SPB eparhije".

Petrov, N. I. - profesor Kijevske duhovne akademije. Poznata su njegova mnogobrojna istraživanja iz istorije Kijevske duhovne akademije.

Petrov, N. V. - sveštenik, profesor Kazanske duhovne akademije na Katedri Svetog pisma. Njegov rad je: Učenje Origena "O počecima".

Petrov, G. S., bivši sveštenik u SPB. Lišen je u oslobodilačkim godinama crkvenog zvanja. Napisao je mnogo popularnih dela: "Apostoli trezvenosti"; "Zrna dobra" i "Stopama Hrista".

Petrovska ikona Majke Božije - koju je živopisao mitropolit Petar, kada je bio iguman i poklonio ju je na dar mitropolitu Maksimu u gradu Vladimiru. Posle smrti Maksima, iguman Gerontije, želeći da zauzme zvanje mitropolita, uzeo je Petrovsku ikonu i krenuo na posvećenje u zvanje u Konstantinopolj. Na moru njegov brod skoro da je razbila bura, pri čemu je Carica Nebeska u snu rekla Gerontiju da on preda ikonu u Konstantinopolj, a na zvanje da ne računa, jer je ikonu dobio Petar. Posle svoga posvećenja Petar je uzeo ikonu, a 1325. god, kada je ruska mitropolija prešla u Moskvu, preneo ju je tamo u moskovsku Uspensku crkvu, gde se ona i sada nalazi. Slavi se 24. avgusta.

Petrovski Nikolajevski muški manastir, opštežiće, na samostalnom izdržavanju. Nalazi se u Saratovskoj guberniji, u gradu Petrovsku, na obali reke Medvedice. Vreme njegovog osnivanja nije utvrđeno. Ima jedan kameni hram. Manastirom upravlja vikarni episkop Volski. Bratstvo ima 39 ljudi.

Petrovski, A. V., sveštenik, profesor SPB duhovne akademije na Katedri Svetog pisma - Starog zaveta.

Petropavlovski ženski manastir u gradu Saransku u Penzenskoj guberniji. Ubraja se u manastire trećeg reda, neopštežiće. Osnovan je 1684. god. Godine 1775. njemu je pripojen ukinuti Ilinski Bogojavljenki manastir. Postojao je najpre kao

muški, a 1912. god. pretvoren je u ženski.

Petropavlovski, I. M. - crkveni pisac. Učio je u Kazanskoj duhovnoj akademiji, predavao je u Mogiljovskoj bogosloviji. Napisao je : "O mnogoženstvu kod starih Jevreja"; "Teodosije Vasiljevič, episkop mogiljovski, 1668 - 78. god." (1887. god.); "Istorijski podaci o stanju pravoslavlja u mogiljovskoj eparhiji posle smrti episkopa mogiljovskog Teodosija Vasiljeviča, od 1678 - 1699. god."; "Serapion Polhovski, episkop mogiljovski od 1699 - 1704. god."; "Silvester II, knez Svjatopolk Četvertinski, episkop mogiljovski".

Petropavlovski, J. D. - protojerej, magistar bogoslovlja, crkveni pisac. Rodio se 1844. god., učio je u Moskovskoj duhovnoj akademiji. Napisao je: "Opštedostupni članci u zaštitu hrišćanske vere od nevernika"; "Bogočovečanski lik Isusa Hrista"; "Religija uopšte i hrišćanstvo pojedinačno, njegova suština i najvažnija ispoljavanja"; "Istorijski pregled dobročinstva i učenje o njemu u mnogobožačkom svetu, u Starom zavetu i u drevnoj hrišćanskoj crkvi"; "O poštovanju cara"; "Značenje krsne žrtve Spasiteljeve"; "Bezbožnost i vera u Boga"; "U zaštitu hrišćanske vere protiv najnovijeg ateizma"; "Metode i plan hrišćanske apologetike" i mnogo članaka u časopisima.

Petar (sa grč. kamen) - ime mnogih svetitelja, careva, kraljeva, velikih kneževa i dr. poslanika.

Petar, sv. apostol - učenik Isusa Hrista. Rodio se u Galileji, gde se bavio ribolovom. Kada se upoznao sa Mesijanskom idejom postao je njen revnosni sledbenik i prvi je nazvao Isusa "Hristom, Sina Boga živoga", a sam P. je bio nazvan kamenom, na kome je osnovana crkva (Mt. XVI, 17-19). Pripadajući najbližim Hristovim učenicima, P. se u odlučujućem trenutku odrekao svoga Učitelja, a oproštaj je dobio, posle mnogih suza, od Vaskrslog Hrista. Od tada je P. počeo da propoveda od Vavilona do Rima. U Rimu ga je stigla mučenička smrt po naredbi Nerona, istovremeno sa ap. Pavlom, P. je bio raspet glavom na dole. Uspomena na njega je 29. juna. Povratak ap. P. u Rim dao je mogućnost da se razvije ideja papstva, po kojoj je ap. P. bio u toku 25 godina prvi episkop Rima i predao je poglavarstvo nad crkvom rimskom papi. Protestanti idu u suprotnost, tvrdeći, da ap. P. nikada nije bio u Rimu. Međutim, tačno je da je on u Rimu bio, ali ne 25 godina, kako tvrde katolici, jer je 50. godine P. bio u Jerusalimu na Apostolskom saboru, a raspet je bio najkasnije 68. god. Učenje ap. P. sastoji se od dve saborne poslanice, koje se nalaze u Novom zavetu posle Dela apostolskih. U tim poslanicama ocrta se sjajna i originalna ličnost P., kao izraza spoljne, obredne strane hrišćanstva. Lik ap. P. u hrišćanskoj ikonografiji predstavljen je u vidu sedog starca, sa kovrdžavom kosom, proćelavog. Ponekad ga predstavljaju sa ribom u ruci - aluzija na njegov ribarski zanat. Otkrivenje sv. P. ili Apokalipsis, pripisivan je ap. P. u II veku i kasnije je stajao uporedo sa novozavetnim knjigama. Tek je 1886. god. pri iskopinama koptske monaške grobnice u Ahmimu nađen pergamentni rukopis, kvadratnog oblika, koji je sadržavao odlomke iz Apokalipsisa i Jevanđelja P. Ovi odlomci odnose se verovatno na VIII i IX vek. Odlomak iz Apokalipsisa počinje zaključnim govorom Gospoda o predstojećem kraju sveta, zatim priča kako je Isus sa 12 apostola, na njihovu molbu, uspevši se na goru, pozvao iz zagrobnog sveta duše

pravednih i pokazao im mesto večnog blaženstva i muka. Podseća na drugu poslanicu, sa Otkrivenjem Jovanovim nema sličnosti. Odlomak svedoči, opisivanjem blaženstva i muka, o iskvarenosti ukusa autora i o uticaju na njega kulta grčkih misterija. Jevanđelje P. je apokrifno. Ono je najpre bilo u sveopštoj upotrebi, ali ali je uskoro napušteno, jer je episkop Serapion antiohijski našao u njemu "doketsko" lažno učenje i zabranio ga. Isto je postupio i Jevsevije, a Origen ga je čitao. Jevanđelje P. sačuvano je u rukopisnim odlomcima, svaki u 2-10 stranica. Ono počinje scenom Pilatovog suđenja i završava se pričom o pojavi Vaskrslog Hrista kraj jezera Genisaretskog.

Petar - svetitelji pravoslavne crkve: 1) sv. mučenik stradao u vreme Dekijevog gonjenja 250. god. u Lampsaku. Uspomena na njega je 18. maja; 2) sv. mučenik u vreme Dioklecijanovog gonjenja bačen u more, uspomena na njega je 3. septembra i 28. decembra; 3) P. Avesalalit ili Abselam - sv. mučenik, odbio je da služi mnogobožičkim bogovima, zbog čega je spaljen na lomači oko 310. god. Uspomena na njega je 12. januara; 4) sv. mučenik, stradao u Konstantinopolju 730. god. zbog rušenja lestvice sa vojnikom, poslatim da skinе lik Spasitelja, koji se nalazio na vratima carskog dvorca (730). Uspomena na njega je 9. avgusta; 5) sv. mučenik kazanski, pokršteni Tatarin, ubili su ga Tatari 1552. god. Uspomena na njega je 24. marta; 6) sv. episkop sevastijski, brat sv. Vasilija Velikog, sv. Grigorija Niskog, bio je na II vasiljenskom saboru. Uspomena na njega je 9. januara; 7) sv. episkop argoski, živeo je u vreme patrijarštva Nikolaja Mistika, napisao je delo "O pavlikijanima" i opisivanje života sv. Atanasija, episkopa metonskog. Uspomena na njega je 3. maja; 8) prep., delovao je najpre u Galatiji, zatim u Antiohiji gde je našao sebi sklonište u grobnici, a hranio se hlebom i vodom. Umro je 429. god. u 99. godini života. Uspomena na njega je 1. februara; 9) prep., kao vojskovođa vodio je 667. godine rat sa Arapima u Siriji i bio je zarobljen, posle oslobađanja iz ropstva udaljio se na Atos, delovao je tamo i umro 734. god. Uspomena na njega je 12. juna; 10) prep., patricije Vizantijske imperije, 811. god. pao je u bugarsko ropstvo. Posle oslobađanja zamonašio se i umro je 865. god. Uspomena na njega je 1. jula.

Petar - episkop aleksandrijski, bio je pre toga zvanja starešina poznate aleksandrijske škole, gde se trudio da uvede strogo crkveni pravac. Opovrgavajući alegoriju Origena, njegovo učenje o postojanju duše. Borio se protiv antitrinitaraca i dokazao je Božanstvo Hrista. U vreme Dioklecijanovog gonjenja P. je na zahtev crkve otišao u usamljeništvo i odatle podržavao hrabrost među onima koji su proganjani, kojih je u Aleksandriji bilo mnogo. Sastavio je "pravila" o prihvatanju palih nazad, u krilo crkve. Godine 306. sazvaio je sabor u Aleksandriji protiv episkopa likopoljskog Melitija, koji je odbio da primi pale i one koji se klanjaju idolima. Godine 311. mnogobožci su ga kaznili bez suđenja. Poznato mu je delo "O pokajanju" .

Petar - knez muromski i žena njegova Fevronija ubrajaju se u svetitelje. Njihove mošti počivaju u u Muromu, u Sabornoj crkvi. U staroruskom predanju njemu se pripisuje borba protiv mitskog zmaja, a F. je predstavljena kao "proročanska deva". P. je umro 1228. godine.

Petar - princ hordski, sinovac kana Batija. Obratio ga je u hrišćanstvo arhiepiskop

rostovski Kiril. Bežao je u Rostov, kršten je tamo i osnovao je nedaleko od Rostova, na jezeru Nero, manastir u kome je i umro 1290. god. P. je bio pobratim rostovskog kneza Borisa Vasiljeviča i orodio se sa njim.

Petar - sv, mitropolit cele Rusije, rodom iz Volinja. U detinjstvu je došao u manastir, gde je naučio da slika ikone i izdvajao se asketizmom. Godine 1305. P. je izabran i posvećen za mitropolita cele Rusije i preselio se u Moskvu, stavši na stranu kneza Jurija moskovskog, zbog čega ga je optužio njegov protivnik Andrej, tverski episkop. Ali na saboru u Perejaslavu 1311. god. on je opravdan. Godine 1313. P. je posetio kana Uzbeka, dobio je od njega povelju kojim se potvrđuju ranije povlastice sveštenstva, a posle smrti kneza Jurija povukao se konačno u Moskvu, gde je aktivno pomagao knezu Kaliti u vraćanju moskovskih kneževina. Po njegovom savetu Kalita je izgradio u Moskvi Sabornu crkvu Uspenja Bogorodice. P. je umro 1326. god. Uspomena na njega je 21. decembra.

Petar Mogila - kijevski mitropolit, rodom iz Vlaške, gde je njegov otac bio vladar. Godine 1612. Mogilu je porazio Kantemir Murzoi, i on je pobegao u Poljsku. P. Mogila je učio u pravoslavnoj Lavovskoj bratskoj školi, posle toga u inostranstvu na mnogim univerzitetima. Najpre je P. stupio u vojnu službu, učestvovao je čak u Hotinskoj bici, ali je pod uticajem kijevskog mitropolita Jova Boreckog, stupio u sveštenstvo i 1627. god. izabran je za kijevo-pečerskog arhimandrita. U to vreme P. je rukovodio osuđivanjem "Apologije" Meletija Smotrickog i otvoreno je započeo borbu protiv kijevskog mitropolita Isaije Kopinskog, ne želeći ni u čemu da mu se povinuje. Godine 1631. P. je otvorio pri Kijevo-Pečerskoj lavri višu školu "za predavanje slobodnih nauka na grčkom, crkvenoslovenskom i latinskom jeziku", koja je kasnije spojena sa njegovom bratskom školom. Godine 1632. prilikom izbora poljskog kralja Vladislava IV P. je bio prisutan u Varšavi kao predstavnik kijevljana i isposlovao legalno postojanje pravoslavne crkve, uporedo sa unijatskom. Posledica tog odobrenja bilo je razrešenje mnogih, ranije izabranih episkopa, između ostalih i kijevskog Isaija Kopinskog, umesto kog je izabran P. Mogila. Iz Varšave je Mogila otišao u Kijev i, uz pomoć bratstva lavre i bratske škole, počeo se baviti izdvajanjem od unijata crkava i manastira, između ostalih Sofijske crkve i Vidubickog manastira, obnavljanjem crkve sv. Vladimira Spasa na Berestovu, izgradnjom crkve tri Svetitelja, a 1635. god. očistio je od ruševina ostatke Desjatine crkve. Posebnu pažnju posvetio je P. Mogila Kijevo-bratskoj školi, nazvanoj Mogiljanska. Brinuo se čak o njenom preimenovanju u akademiju, pozivao je profesore, koji su se usavršavali u inostranstvu i štitiio je studente od neosnovanih napada kijevskog vojvode Jana Tiškeviča, tvrdokornog katolika. P. Mogila proslavio se još i književnim radom. Sastavio je i izdao sledeće knjige: 1) "Učiteljsko Jevanđelje, pouke na praznične i nedeljne dane konstantinopoljskog patrijarha Kalista". Jevanđelje je izdato 1616. god, na zapadno-ruskom književnom jeziku; 2) "Antologion, tj. molitve i pouke korisne za dušu u duševne svrhe učenika" (1636); 3) "Evhologion, ili molitvoslov" (1646); 4) "Zbornik kratke nauke o vrsti vere pravoslavnih katoličanskih hrišćana" (1645); 5) Priče o čudima pečerskim; 6) Polemičko delo povodom knjige Atanasija Kalnorojskog i mnogo propovedi. Među njima posebno su interesantne: "Pouke o Krstu Gospoda našeg i svakog hrišćanina" i "Slovo o braku Januša Rodzivila". P. Mogila pripremio je još "Katihizis", koji je podvrgnut razmatranju na dva sabora: u Kijevu 1640. god. i Jašiju 1643. god. [tampan je tek 1662. god. u

Amsterdamu, na grčkom jeziku. Zamislio je još dva rada "Žitije svetitelja", koje je ostvario Dimitrije Rostovski i ispravljanje i utvrđivanje teksta Biblije, koje je završeno u XVIII veku, "Zapisi" P. Mogile štampani su u Kijevskim eparhijskim novostima. Umro je 1647. godine.

Petar (svetovno Teodor Jekaterinovski) - episkop ufimski, zatim tomski, crkveni pisac, završio je Moskovsku duhovnu akademiju. Napisao je: "O monaštvu"; "Ukazivanje puta ka spasenju. Ogljed iz asketike"; "Objašnjenje knjige sv. proroka Isaije"; "Saveti i uteha u bolesti u predsmrtni čas"; "Saveti i uteha u tuzi"; "Pouke o pričešću Svetih tajni".

Petar (P. I. Kamenski), arhimandrit, vođa 10. ruske carske misije u Pekingju. Učio je u Nižnjenovgorodskoj bogosloviji, zatim na Moskovskom univerzitetu. Kao student putovao je sa 8. kineskom misijom. Izučio je temeljno kineski jezik i običaje, prevodio je "akta po nalogu" pekinškog Vrhovnog saveta i tribunala inostranih poslova na mandžurski i kineski jezik, sa latinskog. Od 1808 - 1818. god. bio je u Ministarstvu inostranih poslova kao prevodilac, a 1819. god. se zamonašio. Proizveden je u zvanje arhimandrita i imenovan za vođu 10. duhovne misije u Pekingju. Svoj boravak u Pekingju obeležio je obnavljanjem pravoslavnih hramova, otvaranjem škola za albazinsku decu, oponašanjem kineskog, mandžurskog i ruskog prevoda leksikona Sanhe-ban-ban, koji je sastavljen na mongolskoj azbuci, prevodom sa kineskog na ruski knjige [mi ("Neosporna istina"), sastavljanjem dva rečnika: jedan na ruskom, drugi na mongolskoj azbuci. Osnivao je pri penkinškoj misiji biblioteku. P. je umro 1845. godine.

Petar Amijanski ili Pustinjak-asketa, organizator prvih krstaških ratova. P. se rodio 1050. god. u Amijanu, bio je najpre vojnik, zatim je postao monah, pustinjač. Posetivši jednom Palestinu, P. je bio ožalošćen, videvši jadne i potištene hrišćane. Tada je on u razgovoru sa jerusalimskim patrijarhom Simonom došao na ideju krstaških ratova i dobrovoljno se javio da ide kod pape, kraljeva i kneževa Zapada i da ih moli za pomoć. Papi Urbanu II se dopao P., on ga je blagoslovio za propovedi krstaških ratova i obećao svoju saradnju. Tada je P. u odeći piligrima, bez ikakvih sredstava, išao od grada do grada, iz zemlje u zemlju, oduševljavao je svugde narod, koji mu je donosio darove i slavio njegovu svetost. (vid. Krstaški ratovi.)

Pečalovanje (Tugovanje) - u staroj Rusiji pravo viših ili posebno poštovanih duhovnih lica da mole kod cara za osuđene i one koji su u nemilosti. Poslednji slučaj P. odnosi se na 1698. god., kada je patrijarh Adrijan bezuspešno posredovao kod Petra Velikog za pomilovanje osuđenih na pogubljenje strelaca (vojnika, streljačke vojske, prim. prev.).

Pečerski paterik - jedan od spomenika starocrkvenih pisanih spomenika, koji čine zbornik nekih dela, poreklom iz Kijevo-Pečerskog manastira, zbog čega je i nazvan Pečerski. Kao osnova za njega poslužile su dve poslanice, napisane u XIII veku. Prvu je napisao bivši monah Kijevo-Pečerske lavre, kasnije episkop vladimirski i suzdaljski Simon, svom učeniku i prijatelju kijevo-pečerskom monahu Polikarpu. Cilj ove poslanice je da putem pričanja o čudesnom životu isposnika koji su proslavili Pečerski manastir nauče Polikarpa hrišćanskom smirenju i blagosti. Drugu je

napisao kijevo-pečerski monah Polikarp, kijevo-pečerskom arhimandritu Akindinu. I ona se sastoji od priča o monasima obitelji. Kasnije su tim poslanicama pridodate priče o nastanku Kijevo-Pečerskog manastira, o ukrašavanju manastira, o prvim podvižnicima, kao i članci koji imaju vezu sa temom P., a ponekad i bez ikakve veze sa njom. Ovde se može naći odgovor Teodosija na pitanje velikog kneza Izjaslava o Latinima, predanje o poreklu i prvobitnom stanju ruske crkve, o krštenju Slovena i ostalo. P. je redigovan više puta. Najstariji rukopis odnosi se na XV vek, kasniji na XVII vek: 1) nazvan Arsenjevski, sastavljen 1406. god. za novgorodskog episkopa Arsenija Tverskog, sadrži priče o svetiteljima i povest Simona o izgradnji pečerske crkve Presvete Bogorodice; 2) dva Kasijanovska, sastavljena 1460 i 1462. god. po porudžbini kijevo-pečerskog sveštenika, kasnije ustavščika, monaha Kasijana. Sadrže u potpunosti dela Simona i Polikarpa i povest o izgradnji crkve, koja je podeljena na dva dela: prvi - o crkvi i nalazi se na početku P., drugi o okivanju sanduka sa moštima Teodosija - posle žitija sv. Teodosija. Godine 1635. izašao je štampani P. u redakciji Silvestra Kosova na poljskom jeziku. U prilogu tog P. izašla su žitija Nestora, Simona i Polikarpa. Godine 1661. izašlo je štampano izdanje P. na crkvenoslovenskom jeziku, a 1759. god. u moskovskoj Sinodalnoj tipografiji štampan je novi P., za čiju osnovu je poslužio kijeovski, detaljno pregledan i proveren saglasno sa učenjem pravoslavne crkve. Pojedini delovi P. prevedeni su na ruski jezik. Godine 1870. izdat je u Kijevu prevod P. na savremeni ruski jezik, koji je sačinila M. A. Viktorova. Poslednje istraživanje o P. pripada bivšem profesoru SPB duhovne akademije D. I. Abramoviču.

Pečerska-Nerukotvorena ikona Majke Božije, naziva se tako zato što je njen lik dobijen bez pomoći čovekove na zidu oltara u Kijevo-Pečerskoj lavri u Velikoj Uspenskoj crkvi, 1105. god. Ikona se slavi 3. maja.

Pečerska-Svenska ikona Majke Božije, koja se nalazi tri vrste od grada Brjanska, blizu reke Svene u Brjanskom Uspenskom manastiru. Živopisao ju je Alimpije. Na ikoni je oslikana Bogorodica kako sedi sa Isusom Hristom na krilu, sa obe njene strane stoje prep. Teodosije Pečerski i Antonije. Ranije se ikona nalazila u Kijevo-Pečerskoj lavri. Čuda od ove ikone su mnogobrojna. I ne samo od nje, već i od njene dve kopije. Svi stari carevi i kneževi išli su da se mole pred njom i bogato je ukrašavali. Slavi se 3. maja.

“Pečerska sa predstojaščima“ - ikona Majke Božije, koja se nalazi u Kijevo-Pečerskoj lavri, predstavlja Bogorodicu koja sedi na prestolu sa Isusom Hristom na krilu. Njene ruke su stavljene na glave pečerskih čudotvoraca, Antonija i Teodosija, koji kleče. Slavi se 3. maja.

Pečerska Jaroslavska ikona Majke Božije, čudesno nađena 1823. god., po zapovesti same Bogorodice, od strane bolesne devojke u crkvi grada Jaroslavlja, gde je ova devojka i bila isceljena. Od tada se ikona proslavila mnogim čudima. Slavi se 14. maja.

Pečerska ikona Majke Božije u Nižnjem Novgorodu i druge njene kopije. U Nižnjem Novgorodu ona se nalazi u Pečerskom Vaznesenskom manastiru. Preneta je iz Kijevo-Pečerske lavre. Čudotvorna je. Druge kopije nalaze se u gradovima

Kazanu, Moskvi, Balahnu, Nižnjenovgorodskoj guberniji i u selu Kamenki, u Černigovskoj guberniji. Slavi se 3. maja.

Pečerski Vaznesenski muški manastir, prvog reda, opštežice, udaljen vrstu od Nižnjeg Novgoroda, na desnoj obali reke Volge, između navedenog grada i sela Stare Pečare. U ovo mesto manastir je prenet 1595. god., tj. od vremena kada je brdo na kojem je on osnovan 1328 - 1330. god. skliznulo u Volgu. Ima 8 kamenih hramova. U njegovoj biblioteci čuvaju se drevni manastirski spisi, ukazi, sinodici i stare štampane knjige. Manastirom upravlja vikarni episkop Balahninski. Bratstvo ima 39 ljudi, sa namesnikom na čelu.

Pečersko-Pskovska ikona Majke Božije "Umiljenija", koja se nalazi u Pskovsko-Pečerskom manastiru, 43 vrste od grada Pskova. Poznata je od 1524. god. Proslavila se čudima 1581. god., odbacivši napad Stefana Batorija. Slavi se 7. oktobra, za uspomenu na oslobađanje od Francuza u ratu 1812. god. i sedme nedelje posle Uskrsa.

Pešito - sirijski prevod Biblije .

Pigasije - sv. mučenik. Služio je kod persijskog cara Sakara. Umro je mučeničkom smrću za veru, u vreme gonjenja koje je pokrenuo Sapor, 345. god. Uspomena na njega je 2. novembra.

Pilat (Pontije ili Pontijski) - rimski prokurator, vladar Palestine u vreme ovozemaljskog života Hristova. Za vreme njegove vladavine u Judeji su se dogodili svi glavni događaji Jevanđelja: istupanje Jovana Krstitelja sa propovedi i sva delatnost Isusa Hrista. On je po rečima svetovnih pisaca toga vremena, izložio Hrista pogubljenju. P. je bio samnitskog porekla. Svoj visoki položaj je dostigao prljavim putem. Živeo je u Kesariji, a u Jerusalim dolazi samo na velike praznike i zbog važnog posla. Proslavio se svojom surovošću i nepravičnošću, što je izazvalo neprijateljstvo stanovnika prema njemu. Misleći da će predavanjem Hrista smrti primiriti svoje neprijatelje, složio se na ovo nerado, a njegov cilj nije bio postignut. Neprijatelji su ga potkazali caru Kaliguli, koji ga je uklonio sa dužnosti. P. je sebi oduzeo život. Po drugoj legendi, on je bio prognan u Galileju, gde je i umro. Život P. dao je povoda mnogim legendama, od kojih jedna povezuje njegovu sudbinu sa nazivom jedne od planina u [vajcarskoj], gde se svake godine pojavljuje P. na Veliki petak, pere ruke, pokušavajući da očisti sa sebe taj užasni zločin. P. se pripisuje: "Delovanje Pilata" - izveštaj caru Tiberiju o suđenju Hristu.

Pimen - sv. pravoslavne crkve: 1) prep. palestinski, živeo u pustinji Ruve u VII veku, uspomena na njega je 27. avgusta; 2) P. Veliki - egipatski ava, saborac Pajsija Velikog i Jovana Kolova, njegove poučne propovedi imale su velikog uspeha; 3) P. Mnogobolezneni - sv. monah, podvižnik kijevske pećine, čije se mošti nalaze u Antonijevoj pećini, umro je 1110. godine; 4) P. Postnik - prep. prijatelj prep. Kukše, imao je dar isceljenja i proročanstva, umro je 1113. god., njegove mošti počivaju u Antonijevoj pećini. Uspomena na njega je 27. avgusta; 5) iguman Kijevo-Pečerskog manastira, umro 1141. god. Njegove mošti nalaze se u Teodosijevoj pećini. Uspomena na njega je 7. i 28. avgusta.

Pimen Crni - novgorodski arhiepiskop, protivnik mitropolita Filipa. Osnovao je Tihvinski Novgorodski manastir. Zbog dostave Ivan IV mu je oduzeo zvanje i naredio je da ga u odeći siromaha stave na belu kobilu i vode po gradu, posle čega je prognan u tulski Venevski manastir. P. se pripisuje: "Okružna poslanica" sveštenstvu eparhije, u prepisu "Stoglava" iz XVI veka. Umro je 1571. god.

Pimen (D. D. Blagovo) - starešina izaslaničke crkve u Rimu, crkveni pisac. Rodio se 1825. god. Završio je najpre Pravni fakultet na Moskovskom univerzitetu, 1867. god. došao u Nikolo-Ugreški manastir kao iskušenik. Napisao je: "O značaju monaštva u istoriji Rusije"; "Istorijski pregled Nikolajevskog Ugreškog manastira"; "Monah", poema; "Crkveni stihovi"; "Putovanje antiohijskog patrijarha Makarija u Rusiju"; "Arhimandrit Pimen, starešina Nikolo-Ugreškog manastira"; "Ugreša"; "Jaroslavski Tolgski manastir"; "Starac Jov" i "Bakine priče". Umro je 1897. god.

Pimen (P. D. Mjasnikov) - arhimandrit, starešina Nikolo-Ugreškog manastira, napisao je "Sećanja". Umro je 1880. god.

Pimenovska ikona Majke Božije, nazvana je tako jer ju je doneo u Moskvu iz Konstantinopolja mitropolit Pimen 1381. god. Nalazi se u Moskvi u Blagoveštenskoj crkvi. Proslavila se čudom točenja mira, koje je isceljivalo bolesne. Slavi se 6. juna.

Pin - sv. mučenik, rođen u Maloj Skitiji, učenik ap. Andreja, zamrznut u reci zbog ispovedanja Hrista. Uspomena na njega je 29. januara i 20. juna.

Pinski Bogojavljenki Bratski muški manastir, drugog reda, neopštežice, u gradu Pinsku u Minskoj guberniji. Drevna svetinja koja se smatrala do 1799. god. najvažnijom u Polesju, manastir koji je osnovan sa ciljem pružanja otpora unijatskoj propagandi. Godine 1799. je izgoreo do temelja, već 1800. god. je obnovljen. Ima jedan kameni hram, u kome počivaju mošti jereja Andreja. Bratstvo ima 18 ljudi na čelu sa arhimandritom.

"Pirogoščaja" ikona Majke Božije, doneta iz Konstantinopolja u Kijev, gde je u čast ikone izgrađena i crkva istog imena.

Sveto pismo - (vid. Biblija, knjige Sv. pisma, kanon.).

Pisarevska-Čenstohovska ikona Majke Božije, koja se nalazi u crkvi sela Pisarevka u Volinskoj guberniji, Staro-Konstantinovskom srezu. Nađena je u XVIII veku u Krakovu i prenetu u Pisarevsku kapelu, kasnije zamenjenu crkvom. Čuda isceljenja počinju od 1884. god. Ikonu poštuju i katolici. Slavi se 6. marta.

Pisarevski (Grigorije) - propovednik, učio u SPB duhovnoj akademiji, bio je sveštenik u Pošehonju. U Jaroslavskim eparhijskim novostima, štampane su bile njegove "besede" i "Istorijski zapis o Pošehonskoj duhovnoj školi". P. je umro oko 1878. god.

Pisarevski (Stepan) - harkovski protopop. Pisao je stihove na maloruskom jeziku

pod pseudonimom Stecko [ereperja. Od njegovih dela, koja su veoma poznata ističemo : "Pisamce mome bratu Jacku", humorističkog karaktera; pesma "S one strane Njemena idem", napisana povodom pohoda ruske vojske van granica 1813. god.; opera "Kupala za Ivana"; pesma "Vrti, Panjko, glavom" i još nekoliko pesama koje su bile popularne u narodu.

Pisarev, S. D. - crkveni pisac. Rodio se 1817. god. Učio u Moskovskoj duhovnoj akademiji, bio je profesor Moskovske bogoslovije. Predavao je tamo Sveto pismo. Napisao je dela: "O knjizi o Jovu"; "O nastanku knjige o Jovu"; "Viđenje proroka Jezekilja o novom hramu i novom Jerusalimu", i dr. Umro je 1891. god.

Pisarev, S. I. - prevodilac. Rodio se 1707. god. Završio je Moskovsku duhovnu akademiju, u kojoj je potom predao grčki jezik i bio glavni sekretar Svetog sinoda. Napisao je mnogo knjiga crkvene sadržine, a takođe i: "Žitije Petra Velikog"; "Zlatoslov ili otkrivanje retoričke nauke" i "Gnomologika" - zbirka aforizama i izvoda iz starih pisaca, i dr. Umro je 1775. god.

Pisarev, L. I. - profesor Kazanske duhovne akademije na katedri patrologije. Njegovo delo je "Učenje bl. Avgustina ep. iponskog o čoveku u njegovom odnosu prema Bogu".

Pisarev, N. N. - sveštenik, profesor Kazanske duhovne akademije na Katedri ruske građanske istorije.

Pisida (Georgije) - vizantijski pesnik, đakon Sofijske crkve. Živeo je u VII veku. Pisao je jampske pesme, a njihove teme su većinom bile istorijski događaji. Ovi stihovi su u poetskom smislu bezvredni. U crkvenu poeziju spadaju između ostalih stihovi P. o Vaskresenju Hrista, o sujetnosti života, protiv bezbožnog Severa i poema o stvaranju sveta, koju je P. napisao po savetu patrijarha Sergija. Ova poema predstavlja mističko delo i sadrži različite podatke o prirodi, pozajmljene iz dela starih mnogobožackih i hrišćanskih pisaca. Veoma slična "Hrišćanskoj tipografiji" Kozme Indikoplova. Godine 1385. poemu je preveo na slavjano-ruski jezik Bugarin Dimitrije Zograf. U XVI veku ona gubi bugarske crte, biva veoma rasprostranjena u Rusiji i nalazi se u Makarevskom Četi-Mineju. Slovenski tekst poeme izdalo je društvo ljubitelja starih pisanih spomenika, 1882. god.

Pisidijska Mirotočiva ikona Majke Božije, veoma stara. Ne zna se ko ju je živopisao. Proslavila se čudom točenja mira u VI veku u gradu Sozopolu Pisidijskom. Ovo čudo se ponovilo pred očima vernika 600. godine. U Rusiji, u moskovskom Novospaskom manastiru, nalazi se od 1608. god. kopija ove čudotvorne ikone. Slavi se 3. septembra.

Pist - sv. mučenik, stradao je posle potkazivanja svoga oca. Zajedno sa braćom Teognijem i Agatijem, posečen je pred očima majke sv. Vase. Uspomena na njega je 21. avgusta.

Pitirim - episkop velikopermski, živeo je u XV veku. Podržavao je obraćanje u hrišćanstvo mnogih Vogula zbog čega ga je ubio njihov vođa Asih, 1455. god. u

gradu Ust-Voinu. Napisao je: "Kratak opis žitija sv. Aleksija" i kanon povodom obretnja moštiju sv. Aleksija. Uspomena na njega je 20. maja.

Pitirim - osmi patrijarh moskovski. U vreme Nikonovog patrijarhovanja P. je bio mitropolit kruticki. Kada je Nikon napustio patrijašestvo P. je bio njegov zamenik i delovao je potpuno samostalno. Nadajući se da će posle svrgavanja Nikona zauzeti patrijaraški presto, P. je bio vatreni neprijatelj Nikona i njegov surovi tužilac. Posle Nikona izabran je bio, ipak, Joasaf II, posle čije je smrti 1672. god . P. postao patrijarh. Umro je 1673. god.

Pitirim - episkop nižnjenovgorodski. P. je bio najpre raskolnik i čak je u zrelim godinama primio pravoslavlje i naselio se u Perejaslavskom Nikolajevskom manastiru u zvanju starešine. Kada se Petar Veliki pozabavio nižnjenovgorodskim raskolnicima, on je izabrao za izvršioca svojih namera P., koji je najpre bio samo misionar. Prilikom obraćanja raskolnika u pravoslavlje P. se koristio samo ubeđivanjem, čiji rezultat su bili njegovi odgovori na 240 raskolničkih pitanja, izdatih pod nazivom "Pračkica protiv pitanja raskolničkih". Međutim, ubrzo je napustio način ubeđivanja i prešao je na obraćanje raskolnika u pravoslavlje žestokim prinudnim merama. Imao je u tom smislu uticaj na Petra Velikog, koji je pod njegovim imenom izdao ukaz kojim je pretio smrtnom kaznom svima koji su protiv obraćanja. Godine 1718. P. je predložio Petru Velikom ceo sistem mera protiv raskolnika, ističući raskolnike štetnim ne samo sa religiozne tačke gledišta, već i sa državne, budući da su oni protivnici građanskog i crkvenog poretka. Mere koje je predložio u borbi protiv raskolnika bile su oštre. Za P. pomoćnika Petar Veliki je imenovao kapetana garde Rževskog. Za raskolnike je to bio surovi period, a ime P. izgovaralo se sa mržnjom i gnušanjem. Posle smrti Petra Velikog delatnost P. je oslabila, jer nije nailazio na odobravanje u višim državnim sferama. Krajem svoga života P. je imenovan za člana Sinoda.

Pitirim (svetovno P. V. Oknov) - arhiepiskop vladikavkaski. Rodio se 1857. god. Učio je u Kijevskoj duhovnoj akademiji. Bio je rektor stavropoljske SPB duhovne bogoslovije. Napisao je: "Nekoliko propovedi i govora"; "O Božjem imenu Jahve"; "Religiozno moralno stanje solunske crkve u vreme ap. Pavla i njen odnos prema našem vremenu" i "Hrišćanstvo u svetlu razuma i iskustva". Njegova dela štampana su u mnogim crkvenim časopisima.

Picundski Uspenski muški skit, pridodat je novoatotskom Simono-Kananitskom manastiru, koji se nalazi od njega 60 vrsta, na istočnoj obali Crnog mora, levo od reke Bzibe. Izgradio ga je 551. god. car Justinijan I. Obnovljen je i osveštan imenom Sofije Premudrosti Božije 1885. god.

Pionije - sv. mučenik, postradao za veru Hristovu 250. god. u vreme Dekijevo gonjenja. Uspomena na njega je 11. marta.

Plakila - sv., žena cara Teodosija Velikog, duboko pobožna hrišćanka. Pomagala je siromašne u novcu, lično se brinula o njima. Umrula je 400. godine, a uspomena na nju je 14. septembra.

Platonida - prep. đakonisa, osnovala je Nizibijsku opštinu, devica. Umrla je 308. god., a uspomena na nju je 6. aprila i u siropusnu subotu.

Platon sv. mučenik. U vreme Deoklecijanovog gonjenja, istupio je sa propovedi hrišćanstva i pobijao je mnogoboštvo pred samim mnogobošcima, zbog čega je bio posečen.

Platon, ispovednik - prep. Razdelivši siromašnima svoje imanje P. se povukao u manastir Simveleh, na Telimp planini u Miziji, gde se bavio prepisivanjem knjiga i sastavljanjem zbornika iz radova svetih otaca. Bio je iguman tog manastira, ali uskoro, odbivši Nikomidijsku mitropoliju, povukao se u pustinju i osnovao manastir u Sakudionu, 782. god. Godine 787. učestvovao je na VII vaseljenskom saboru. Zbog raskrinkavanja cara Konstantina VI, koji se ženio drugi put za života prve žene, P. je dospao u zatvor. Posle oslobađanja iz zatvora povukao se u Studijski manastir. U vreme cara Nikifora P. je 807. god. bio prognan, a vraćen iz progonstva 811. god. Umro je 813. god. Uspomena na njega je 5. aprila.

Platon (Levšin), mitropolit moskovski. Rodio se 1737. god. u Moskvi u porodici seoskog crkvenjaka. Učio je u Moskovskoj slovensko-grčkoj-latinskoj akademiji. Izučio je odlično latinski, grčki i francuski jezik. Dopunjavao je svoje obrazovanje čitanjem istorijskih knjiga. Rano se proslavio kao propovednik. Godine 1761. se zamonašio i postavljen je za rektora Trojicke bogoslovije, a 1763. god. je izabran za prestolonaslednikovog veroučitelja. Godine 1766. P. je postavljen za arhimandrita Trojicke lavre, 1768. god. za člana Sinoda, 1770. god. za arhiepiskopa tverskog, s tim što je ostao na dužnosti veroučitelja prestolonaslednika i njegove verenice, Natalije Aleksejevne. Posle njihovog sklapanja braka P. je otišao u Tver. Godine 1775. P. je premešten na arhiepiskopsku katedru u Moskvu, gde je upravljao eparhijom, reorganizovao ju je po svojoj "Instrukciji arhijerejima", koja je dugo bila u opštoj upotrebi. Njegova glavna briga bila je likvidiranje kategorije tzv. "krescovih popova", poboljšanje rada Moskovske duhovne akademije i bogoslovije, kao i poboljšanje materijalnog i moralnog stanja celog sveštenstva. Njegova književna delatnost izražena je u delima: "Kratki katihizis za decu"; "Početno učenje čoveka koji želi da uči knjige"; "Katihizis u besedama predloženim narodu"; "Katihizis za sveštenoslužitelje i crkvenoslužitelje"; "Pravoslavno učenje vere", oko 500 propovedi sa izlaganjem njegovih teoretskih shvatanja o propovedi u uvodu zbirke "Kratka ruska crkvena istorija"; "Žitije sv. Sergija Radonješkog". Pod njegovim nadzorom moskovska Sinodalna štamparija izdala je letopise: Arhangelogorodski, Novgorodski i Tipografski; sređen je arhiv stare moskovske konzistorije. P. je bio još poznati pedagog. Izdao je instrukcije za Moskovsku akademiju i bogosloviju, za Vitansku bogosloviju, za tumačenje Svetog pisma, za profesore istorije, za profesore kanona i za učeničke vaspitače. P. je umro 1812. god.

Platon (N. I. Gorodecki) - mitropolit kijevski i galicki. Rodio se 1803. god. u porodici sveštenika Tverske gubernije, učio je u SPB duhovnoj akademiji. Završio ju je u zvanju magistra. Bio je po redu profesor Orlovske bogoslovije, predavač grčkog jezika, moralnog bogoslovlja i istorije raskola sa njegovim raskrinkavanjem u SPB duhovnoj akademiji, inspektor iste akademije i rektor Kostromske bogoslovije. Godine 1843. postavljen je za vikara Litvanske eparhije, zatim vikara Pskovske

eparhije, episkopa i arhiepiskopa riškog, donskog, hersonskog i mitropolita kijevskog. U Rigi se P. bavio učvršćivanjem pravoslavlja, izgradio je mnogo crkava, povećao je blagostanje sveštenstva, pretvorio je Rišku duhovnu školu u bogosloviju, dopuštao je upis učenika u bogosloviju Letoncima i Estoncima i obratio je u pravoslavlje oko 41.000 ljudi. U Riškoj i Pskovskoj eparhiji P. se borio protiv raskola. Rezultat toga bilo je osnivanje sedam jedinoveračkih parohija i pripajanje pravoslavnoj crkvi oko 3.000 raskolnika. Posebno je snažno izražena njegova misionarska aktivnost na Donu, gde je on osnovao nekoliko jedinoveračkih parohija, pripojio nekoliko hiljada raskolnika. Da bi postigao veliki uspeh pri obraćanju donskih Kalmika u pravoslavlje, P. je uveo izučavanje kalmičkog jezika, njihovog načina života u kurs Duhovne bogoslovije, otvorio je misionarsko društvo u Novočerkasku. U Kijevu se P. borio protiv štundizma i osnovao je tamo 4 misionarske vakancije. Osim toga napisao je: "Besede na Novu godinu o neplodnoj smokvi"; "Tri propovedi o posredovanju svetitelja"; "Pastirsko urazumljivanje onih koji šalju nepotpisana pisma"; "Propovedi i govori, izrečeni u vreme upravljanja Hersonskom eparhijom"; "Pastirske poslanice onima što se prozvaše staroobrednicima"; "Pisma Inokentiju, arhiepiskopu hersonskom i tavičkom" i "Odabrane propovedi i besede, izgovorene različitih godina, u dane nedeljne i praznične" . Umro je 1891. god.

Platon (Agrikomjanski) - misionar, crkveni pisac, arhimandrit. Rodio se 1772. god., Kao prvi član komisije za izgradnju crkava za krštenje Samojeđa, P. je krstio mnogo neznabožaca, izgradio je za Samojeđe oko deset zgrada, kupio im je stoku, naučio ih zemljoradnji i uveo je pri svakoj crkvi pekaru. Napisao je: "Istorijski opis Igrickog Pesoškenskog manastira" i "Istorijski opis sela Teterinskog". Umro je 1854. god.

Platon (Ljubarski) - pisac. Posle završetka Kijevske duhovne akademije bio je rektor Kazanske bogoslovije, episkop tambovski, zatim astrahanjski i arhiepiskop jekaterinoslavski. Sastavao je u Kazanu "Zbornik starina Kazanske eparhije", sa pričama etnografskog i istorijskog sadržaja. Napisao je : "Zapisi o zauzimanju Kazana"; "Jerarhija vjatska i astrahanjska"; "Kratko saopštenje o Pugačovu"; "Saopštenje o Kazanskom Spasopreobraženskom manastiru"; "Kazanska jerarhija" i pisma Bantiš-Kamenskom o Pugačovu, pri čemu se poslednja tri dela čuvaju u rukopisu na Kazanskom univerzitetu. P. je umro 1811. god.

Platon (Malinovski) - crkveni poslenik. Učio je u Kijevskoj duhovnoj akademiji, bio je njen prefekt i akademije moskovske, arhimandrit i savetnik Svetog sinoda. Godine 1732., zbog knjige "Kamen vere", predat je sudu tajne kancelarije, koja ga je podvrgla telesnim mučenjima, lišila ga zvanja i prognala na Kamčatku. Za vreme carice Jelizavete P. je vraćeno zvanje i postavljen je za episkopa krutickog, a zatim arhiepiskopa moskovskog. U Moskvi je P. osnovao crkvene domove, ukinuo je telesna kažnjavanja za klir, osnovao je dužnost okružnih protoprezvitera. Umro je 1754. god.

Platon (Petrunkevič) - propovednik, episkop vladimirski, član Svetog sinoda. Propovedi P. izdate su u posebnim brošurama 1742 - 1746. god. Umro je 1757. god.

Platon (P. S. Tivejski) - crkveni pisac. Rodio se 1809. god. Učio u Moskovskoj duhovnoj akademiji, bio je arhiepiskop kostromski i galički. Napisao je: "Istorijski opis Trojickog Kozlovskog manastira"; "Osnivanje Perejaslavskog Trojickog Danilova manastira"; "Pogled na istoriju ruske crkve"; "Pravoslavno moralno bogoslovlje"; "Podsećanje sveštenika na njegove obaveze pri obavljanju Sv. tajne pokajanja"; "Podsetnik svešteniku ili razmišljanja o sveštениčkim obavezama"; "Skraceno izlaganje verskih dogmi prema učenju pravoslavne crkve" i "Zbirka nekoliko propovedi, pouka i govora". P. je umro 1877. god.

Platon, arhiepiskop aleutski i severnoamerički. Svetovno ime Porfirije Roždestvenski. Rođen je u Kurskoj eparhiji 1866. god. Završio je 1895. god. Kijevsku duhovnu akademiju, 1898. god. dobio je zvanje magistra bogoslovlja, 1902. god. hirotonisan je za episkopa čigirinskog, 1907. god. je arhiepiskop aleutski.

"Ikona Majke Božije koja plače" u Rumuniji, u crkvi Pravoslavne bogoslovije pri Sokolskom Rumunskom manastiru. Godine 1854. sve je iznenadilo veliko čudo: prolivanje suza iz očiju Bogorodice. Detaljno je provereno da se ovo čudo više puta ponovilo, pri čemu mišljenje episkopa Romanskog-Melhisedeka potvrđuje da je ovaj predznak žalosti opravdan: umesto bogoslovije, koja je bila veoma poznata a sada ukinuta, tamo se danas nalazi samo osnovna škola. Slavi se 1. februara.

Plać Bogorodice - apokrif kome je kao osnova poslužilo ono mesto iz Jevanđelja po Jovanu (XIX, 25-27), gde se govori o stajanju Presvete Bogorodice kraj krsta. Poznat je kanon Simeona Logoteta. U zapadnoevropskoj književnosti i slikarstvu tema P. razrađena je opširno i raznovrsno. U maloruskim i velikoruskim crkvenim stihovima često se susreće P. U Rusiju je on donet iz Vizantije veoma rano, spominje ga već Danilo Palomnik. Susreće se takođe u zapevima nekih velikoruskih biljina. U vezi sa P. raširene su legende o bisernoj travi i drugim dragocenim predmetima od suza Bogorodice.

Plaštanica - staroruskog porekla, odgovara sadašnjem čaršavu. Na crkvenoslovenskom jeziku tako se zove veliko, u prirodnoj veličini oslikano telo Isusa Hrista, onako kako je skinuto sa krsta i položeno u grob. P. se na Veliki petak iznosi iz oltara na sredinu crkve, polaže se na "Grob", radi poklonjenja i celivanja od strane vernika i ostaje tamo do uskršnje ponoći, kada se ponovo unosi u oltar.

Plotnjikov (Boris) - episkop. Rodio se 1855. god, učio u Kazanskoj duhovnoj akademiji, gde je ostao kao docent metafizike, a zatim je bio rektor u SPB duhovnoj akademiji i predsednik Naučnog saveta pri Svetom sinodu. Umro je 1903. god. (vid. reč Boris.)

Plutarh - poznati grčki moralista. Rodom iz Heroneje, dobio je odlično obrazovanje u Atini, gde se približio filozofu Amoniju. Putovanjima je dopunjavao svoje obrazovanje, a svojim kvalitetima uvek je nalazio utočište kod znamenitih ljudi svog vremena. U svom rodnom gradu P. je bio nadzornik za izgradnju i arhont, a takođe je poučavao svoje sinove i druge mlade ljude. Veoma su poznata njegova dela, koja se dele na biografije ili istorijske radove i filozofsko publicistička dela, pod opštim

imenom "Moralia". Napisao je oko 46 biografija; u njih spadaju još 4 posebna životopisa (Artakserksa, Arata, Galbe i Otona). One čine spoj dva paralelna životopisa Grka i Rimljana, koji obiluju moralnim rasuđivanjima i citatima pesnika. Dopuna biografijama su "Apoftegme careva i vojskovođa". Filozofska dela P. zvana obično "Moralia", obiluju međutim, religioznim, političkim, književnim i prirodno-istorijskim traktatima. Po obliku, ova dela su dijalozima u kojima se daju i pedagoške pouke, kako da se pristupi izučavanju filozofskih nauka, objašnjenju teških mesta u dijalozima Platona. Takođe je prisutna i polemika sa stoičarima i epikurejcima, koja je veoma važna za istoriju grčke filozofije. Etici je posvećeno 20 dela u obliku propovedi. Moral P. je tesno povezan sa religijom, on teži ka očišćenju vere i kulta i ka njegovoj koordinaciji sa filozofijom, buni se protiv sujeverja, protiv ateizma epikurejaca i pragmatičnog racionalizma evgemerista. Njegov religiozni sistem se sastoji iz demonologije, mantike i alegorijskog objašnjenja mitova. Posebno je zanimljiv njegov dijalog "O kasnom kažnjavanju bezbožnika", koji se završava opisom zagrobnog sveta. U teosofistička dela P. spada dijalog "O demonionu Sokratovom". Od prirodno-istorijskih dela P. nabrojaćemo: dijalog "O verovatnom na krugu Meseca", gde se nalaze saopštenja o astronomu Aristarhu Samoskom, prethodniku Kopernika. Od društveno-političkih dela P. poznato je nekoliko rasuđivanja. U dela P. spadaju i "Besede za stolom", u 9 knjiga, sa rasuđivanjima o raznovrsnim predmetima; o lako svarljivoj hrani, o uzdržavanju Jevreja od svinjetine, o vencima, o broju muza, o vrsti igara itd. Zatim: "Pir sedmorice mudraca", "Biografije deset oratora", "Homerov životopis", "O dogmama filozofa", "O gresima" i mnogo drugih dela. P. je živeo oko 46 - 120 god. posle Hr.

Kamenovanje - uobičajeni oblik smrtne kazne kod Judejaca. Primenjivali su ga, takođe Nemci, Skandinavci i Grci.

Pobedinski-Platonov - crkveni pisac, sveštenik u Moskvi, magistar Moskovske duhovne akademije, gde je predavao biblijsku istoriju i patristiku. Napisao je niz članaka iz biblijske istorije, istraživanje "O proročanskom služenju Amosa i njegove knjige proročanstva" i "O Klementima". Umro je 1871. god.

Povečerje - svakodnevna crkvena služba, koja potiče od običaja monaha da obavljaju P. u svojim ćelijama. U opštoj upotrebi je običaj pojanja P. koje je odvojeno od večernja tek od VI veka. U današnje vreme P. se deli na veliko i malo. Veliko P. ima tri samostalna dela, sa uvodnim i zaključnim molitvama i troparima, a vrši se o Velikom postu i zajedno sa jutrenjem na praznike Božića, Bogojavljenja i Blagovesti. P. prva četiri dana prve nedelje Velikog posta naziva se malim stajanjem što ukazuje i na njegov molitveno-pokajnički karakter. Malo P. se naziva tako za razliku od "Andrejeva" ili "Marijinog stajanja", koje se vrši u četvrtak pete nedelje velikog ili jutarnjeg stajanja na Veliki petak. Veliko P. se naziva još metimoni ili etimoni. Malo P. je skraćenje velikog, vrši se u obične dane posle Uskrsa, osim nedelje sv. Uskrsa, za koju postoji poseban ustav. P. se sastoji iz čitanja psalama, velikog slavoslovlja, simbola vere, kanona, molitvi Bogorodici i molitve pre spavanja.

Saglasna gramata, koja izražava saglasnost arhijereja na odluku sabora i na odluku o novim svetiteljima.

Sahrana hrišćanska - čin koji je uvela crkva u vreme Konstantina Velikog. Obavljao se veoma svečano čak i u prva tri veka hrišćanstva, kada nije bilo gonjenja. Prema svedočenju Dionisija Aleksandrijskog hrišćanska S. sastojala se u balzamovanju tela. Osim toga, hrišćani su grlili umrle zatvarali im oči, usta, prali, oblačili ih i nosili ulicom, sa svećama. Za iznošenje tela nije bilo posebno određenih, iznajmljenih lica, kao kod Rimljana. Rođaci su sami nosili leš do groba. Za vreme Konstantina Velikog postao je, ipak, običaj da postoje lica za iznošenje tela, koja čine posebnu kategoriju - grobare, i koja se ubrajaju u službena lica crkve, po činu neposredno iza ipođakona. Obaveza grobara, zvanih fossores, bila je pravljenje grobnica u kriptama i podzemnim hodnicima, kao i polaganje u njih tela umrlih. Dužnost fossores bila je počasna. Često je na nadgrobnom spomeniku uklesano ime grobara. Grobari su činili čitavu korporaciju, oslobođenu od poreza, imali su posebne privilegije. Njima su upravljali episkopi i prezviteri. Živeli su u specijalno za njih određenim stanovima i delili su se na nekoliko društava, od kojih su jedni pripremali grobnicu, drugi organizovali sahranu, a treći prenosili i polagali telo u grob. Mesto za sahranjivanje umrlog do VI veka određivala je crkva. Od IV veka sahrane su propraćene masom naroda. Glavno mesto u njima imalo je sveštenstvo. Za vreme povorke monasi i narod su pojali crkvene himne i psalme. Oni koji su pratili kovčeg nosili su zapaljene voštane sveće, koje su u Konstantinopolju zamenila posebna pogrebna kandila, a ispred sprovoda su nosili krst. Obred sahrana bio je strogo reglamentiran i taksiran. Iz apostolskih odluka se vidi da su S., koje su obavljane tri dana posle smrti, prethodile domaće i crkvene molitve o umrlima. Trećeg dana služio se parastos, koji se ponavljao 9. i 40. dana, a takođe i na godišnjicu smrti. Današnji čin sahranjivanja hrišćana u pravoslavnoj crkvi, sa nekim dopunama i proširenjima, sličan je činu S. u drevnoj crkvi. Čin S. u Rusiji je ovakav: telo umrlog svetovnog lica se pere, telo sveštenika se briše gubom natopljenom jelejem, a telo monaha se briše vodom. Umrlog oblače u čistu odeću, većim delom u pokrov, sveštenika i arhijereja oblače ne samo u domaću odeću, već i u svu crkvenu, pri čemu se na grudi svetovnog lica stavlja ikona, a pri polaganju u kovčeg on se poprska sv. vodom, svešteniku i arhijereju stavlja se Jevanđelje, a u ruke krst, đakonu kadionica. Za vreme opela na čelo umrlog stavlja se kruna - papirna traka sa litografskim svetim slikama, a u ruke se stavlja razrešna gramata. Dok se telo umrlog nalazi u kući nad njim se čita psaltir, a nad arhijerejem i sveštenikom - Jevanđelje i, osim toga čitaju se opela i litije. Na osnovu građanskog zakona, umrlog sahranjuju posle tri dana od vremena smrti. Izuzetak je dozvoljen samo u vreme jakih vrućina, kada uz potvrdu lekara ili sveštenstva sahranjuju i ranije, a isto se čini i sa umrlima od zaraznih bolesti. Lica ruske carske porodice sahranjuju se po najvišem nahođenju, ponekad posle nekoliko meseci. Njihova tela se obavezno balsamuju. Mesto sahranjivanja je groblje. Sveštenoslužitelji, kao i graditelji hramova i lica koja su činila crkvi posebne usluge, uz dozvolu arhijereja sahranjuju se u crkvama. Samoubice su sasvim lišene sahranjivanja. Pre S. telo umrlog, pri pojanju "Svjati Bože", iznosi se za opelo u crkvu. Iznošenje je propraćeno pojanjem stihira "Kaja žitejskaja sladost". Za vreme povorke sveštenstvo ide ispred kovčega, ispred kog nose krst ili ikonu, a pri sahranjivanju sveštenika - barjake, krst, Jevanđelje, uz zvonjavu zvona. U crkvi se kovčeg stavlja glavom prema vratima, nogama prema istoku. Sam čin opela razlikuje se za sveštenika, arhijereja, svetovna lica i malu decu; (vid. Trebnik.). Posle opela kovčeg, uz pojanje "Svjati Bože" i u prethodnici sveštenika, nose prema grobu i pri

pojanju litije, spuštaju u njega kovčeg licem prema istoku. Posle litije sveštenik baca na kovčeg lopatom pregršt zemlje, izobražavajući krst, sipa jele i pepeo od kandila. U odsustvu sveštenoslužitelja luteranskih, katoličkih i raskolničkih - S. može obaviti i pravoslavni sveštenik, ako ga zamole, pri čemu sveštenik, kada oblači epitrahilj i felon, prati umrlog od kuće do groba samo uz pojanje "Svjati Bože".

Podvižništvo - vrsta duhovnih i spoljašnjih vežbi, zasnovanih na samoodricanju, sa ciljem hrišćanskog samousavršavanja. P. je bilo svojstveno asketama, monasima koji su se potčinjavali određenim spoljnim pravilima. Prototip hrišćanskog P. su apostoli Jakov, Marko i Pavle, koji su za vreme apostolskog služenja sačuvali čednost za ceo život. Posebno se raširilo P. među hrišćanima oba pola u II i III veku, kada su muškarci i žene, prihvativši hrišćanstvo u detinjstvu ili mladosti ostali za ceo život čedni. Često bi se muževi i žene posle primanja hrišćanstva, odricali telesnog braka.

"Darovateljka pameti", ikona Majke Božije koja se takođe naziva "Dodavanje pameti". Ispred ove ikone, koja se nalazi u hramu grada Ribinska, mole se deca kojima ne ide škola i njihovi roditelji. Slavi se 15. avgusta.

Pokretni i nepokretni praznici. Prvi se odnose na dane nedelje, drugi na dane u mesecu. Na čelu prvih je praznik Uskrs, na čelu drugih je Božić, a tu su i svi Bogorodični praznici.

Podvodni gradovi, manastiri, zvona - služe kao predmet mnogih predanja i kazivanja, kao npr.: biblijsko kazivanje o Sodomi i Gomori, mnogo ruskih (kazivanja o gradu Kitežu), maloruskih, beloruskih, poljskih (kazivanja o Svitezu), francuskih, nemačkih, italijanskih, a takođe kazivanja o nestalim gradovima na Kavkazu u Aziji i Africi. Kao osnova ovih kazivanja poslužile su želje da se objasni neobičnost zemlje, u vezi sa zemljotresom, nalazištima ostataka starina i tome slično.

Podvorje - mesto u gradu, prvenstveno u prestonici. Pripada manastiru koji se nalazi van grada, čak u inostranstvu kao npr. P. atoskih manastira. Pri P. se nalazi crkva sa osobljem svešteno- i crkvenoslužiteljima iz redova monaha istog manastira. Glavni cilj P. je prikupljanje priloga i prihoda u korist manastira.

Podgorbunski, I. Aleksandrovič - sveštenik. Predavao je misionarske predmete u Irkutskoj bogosloviji, učio je u Kazanskoj duhovnoj akademiji. Napisao je: "Moralno učenje budizma po mongolskoj knjizi Uligerun-dalaj, sa prilogom njenog ruskog prevoda", "Ideje Burjata-šamanista o duši, smrti, zagrobnom svetu i životu" i "Viša dobra i putevi ka njima prema učenju budizma i hrišćanstva".

Podgurski, D. Aleksandrovič - crkveni pisac. Rodio se 1803. god, učio je u Kijevskoj duhovnoj akademiji, gde je po njenom završetku predavao latinski jezik. Napisao je: "Prevod dela Kiprijana, episkopa kartaginskog", "Prevod ispovesti bl. Avgustina", "De auctoritate sacrosanctae Synodi Rossicae" i "Pastirsko pravilo sv. Grigorija Dvojeslova". P. je umro 1880. god.

Podir - gornja dugačka odeća, koju su oblačili Jevreji preko hitona. P. su nosila

ugledna lica, carski sinovi i kćeri, proroci, a uglavnom judejski prvosveštenici, zbog čega je on i imao oblik podriznika bez rukava, sa otvorom za glavu. P. je dugačka odeća plave boje, čiji skut je ukrašen vezenom šarom u vidu jabuka ili nara, sa plavim nitima, sa zvončićima između njih, koji su svojim zvukom najavljivali narodu koji je stajao van hrama kada prvosveštenik ulazi u svetište pred lice Gospoda (Izl. 31-35). Takva odeća je služila kao simbol višeg duhovnog savršenstva i ukazivala je na prvosveštenika kao na posrednika pred Bogom za svoj narod. (vid. reč Prvosveštenik.).

Podkapok - monaška kapa-kamilavka. P. je vrsta kape sa obodom, prednji deo je viši od zadnjeg, ide koso prema vratu.

Podleska ikona Majke Božije, nalazi se u crkvi sela Podlesja u Minskoj guberniji. Po predanju pojavila se na kamenu, kraj puta. Proslavila se čudima isceljenja.

Podoben - crkvena pesma, slična po sadržaju, taktu ili tonu drugoj pesmi Mineja ili Oktoiha, pri čemu se njihove početne reči pišu odreda posle reči P., koja je slična ne samo po taktu već i po glasu. U Mineju se ukazuje glas P. i one, koja je poslužila za njega kao obrazac. Svečana pesma P. označena je u bogoslužbenim knjigama zvezdicom, zbog pevanja koja ukazuju na tonove i pauze.

Podobosušni - bogoslovski termin u crkvenoj istoriji IV veka koji je predložen od strane srednje partije, u vreme borbe pravoslavlja sa arijevstvom, za drugo lice Sv. trojice, umesto termina jedinusušni. Sa tim su se složili arijevcu, pravoslavni su, pak, nalazili da priznavanje Sina Božijeg samo sličnom Ocu ne razlikuje Njega od ostalih ljudi, koji imaju takođe lik i podobije Božije.

Podoljska ikona Majke Božije nalazi se u Uspenskoj crkvi u gradu Žitomiru.

Podoljska i Braclavska eparhija. I pored uvođenja hrišćanstva u Podoljju krajem X veka, ona je dugo ulazila u sastav te Kijevske i Galicke, te Lavovske eparhije, a posle uvođenja unije pravoslavno sveštenstvo P. eparhije zavisilo je od perejaslavskih i kijevskih episkopa. Tek je 1795. god. stvorena eparhija, nazvana je Braclavska i P., a kada je episkopska katedra bila prenetu u Kamenec-Podoljski, ona je nazvana P. i Braclavska. 12. aprila 1795. god. Joanikije Nikiforovič imenovan je za episkopa braclavskog, 15. septembra 1801. god. za arhiepiskopa; Antonije Sokolov - 15. marta 1819. god. - arhiepiskop podoljski, 3. aprila - penzionisan; Ksenofont Trojepoljski - 3. jula 1821. postavljen za arhiepiskopa podoljskog, 24. januara 1832. penzionisan u Korževicki manastir; Kiril Bogoslovski - 3. januara 1832. imenovan za episkopa podoljskog; Arsenije Moskvin II - imenovan za arhiepiskopa podoljskog 5. aprila 1841. god., 6. novembra 1848. - varšavskog; Elpidifor Benediktov - imenovan za episkopa podoljskog 6. novembra 1848., 29. marta 1851. - episkop vjatski; Jevsevije Iljinski - imenovan za episkopa podoljskog 29. marta 1851. god., 1. marta 1858. - arhiepiskop kartalinski - egzarh Gruzije; Irinarh Popov - od 17. marta 1858. - arhiepiskop podoljski, od 20. decembra 1863. - arhiepiskop rjazanski; Leontije Lebedinski - od 20. decembra 1863. - episkop podoljski, 8. aprila 1873. - arhiepiskop, 1. oktobra 1874. - arhiepiskop hersonski; Teognost Lebedev - od 7. decembra 1874. - episkop podoljski, od 9. decembra

1878. - vladimirski; Markel Popelj - od 9. decembra 1878. - episkop podoljski, od 6. marta 1882. - polocki; Viktorin Ljubimov - od 6. marta 1882. - episkop podoljski; Justin Ohotin - od 15. septembra 1882. - episkop podoljski, od 28. marta 1887. - kurski; Donat Babinski - od 28. marta 1887. - episkop podoljski, 13. decembra 1890. - arhiepiskop litvanski; Dimitrije Sambikin od 13. decembra 1890. - episkop podoljski; Irinej Orda - od 1899. - episkop podoljski, od 1900. - episkop jekaterinoburgški; Hristofor od 1900. - episkop podoljski, od 1903 - ufimski; Kliment - od 1903. - episkop podoljski, 1904. - penzionisan sa imenovanjem episkopa vinickog; Partenije - od 1904. - episkop podoljski, 1908 - episkop tulski; Serafim - od 1908. - episkop podoljski. Muških manastira - 6, monaha -74, iskušenika - 177; ženskih manastira - 5, monahinja - 136, iskušenica - 481. Crkve: saborne - 12, parohijske - 1.416, domaće - 18, pripojenih - 146, grobljanskih - 61, ukupno - 1.685, kapela - 55. Sveštenstvo: protojereja - 101, sveštenika - 1.396, pojaca - 1.381; lica pravoslavne ispovesti muškog pola - 1.304.461, ženskog - 1.288.651, ukupno - 2.593.112. Biblioteke pri crkvama - 1.500, crkveno-parohijskih starateljstava - 1.246, bolnica pri crkvama - 1, pri manastirima - nema. Domova staraca pri crkvama - nema, pri manastirima - 2. [kole: dvogodišnje - 18, jednogodišnje - 1.702, opismenjavanja - nema, ukupno - 1.720, učenika - 99.377.

Podoljske eparhijske novosti izlaze od 1862. god. u Kemenec-Podoljsku.

Podpoljniki - sekta koja se nalazi u selu Sinenjki, u Saratovskom srezu. P. priznaju pravoslavnu crkvu do Nikona. Oni beže iz svojih domova kod onih koji im daju utočište, tj. koji imaju pri svojim kućama tajne podrume, i u njima skrivaju odbegle hrišćane. P. vode strog samački život, ne priznaju brak, ili zajednički život sa ženama. Svoje umrle sahranjuju noću, na tajnim mestima, što je dalo povoda narodnim glasinama da ih okrivljuju, kako oni bacaju mrtve u Volgu.

Podriznik - donja odeća sveštenika i arhijereja. Pravi se uvek od svetlog materijala i razlikuje se od đakonskog stihara samo svojom širinom. Dodeljen je u sva tri stepena sveštenstva, P. odražava delom tesnu vezu među njima, a delom čistotu i bezgrešnost života lica duhovnog zvanja.

“Podjezd” ili zajezd, vjezd, objezd, jezd - dažbina koju plaća sveštenstvo episkopu i mitropolitu prilikom obilaska eparhije. (u korenu ovih reči sadrži se značenje putovanja, obilaska, prim. prev.) P. su ponekad sakupljali posebni činovnici ili popovske starešine. Bilo je to teško breme za sveštenstvo, koje se često žalilo na njih. Prikupljanje ovih dažbina ukinuto je početkom XVIII veka.

Požajska ikona Majke Božije nalazi se deset vrsta od grada Kovna, u Požajskom Uspenskom muškom manastiru. Ikona je čudotvorna, veoma stara, poslao ju je iz Rima papa Aleksandar VII, osnivaču Požajskog manastira. Poštuju je ne samo pravoslavni, već i katolici, pa čak i raskolnici. Slavi se 2. jula.

Požajski Uspenski muški manastir, prvog reda, neopštežice, sedam vrsta od grada Kovna, u selu Požajcu, na reci Njemen. Pretvoren je u pravoslavni manastir od katoličkog, zbog učešća monaha u poslednjoj pobuni 1832. god. Ima jedan kameni hram. Njime upravlja vikar Litvanske eparhije, episkop kovenski. Bratstvo

ima 19 ljudi, na čelu sa namesnikom.

Pozdnjev, Petar Aleksejevič - crkveni pisac, rektor Penzenske bogoslovije, protojerej, otpušten sa dužnosti 1906. god. Rodio se 1853. god. Učio je u Kazanjskoj duhovnoj akademiji. Napisao je: "Derviši u muslimanskom svetu" - magistarska disertacija, "Kratak istorijski zapis o Orenburškoj eparhiji" i mnogo članaka o javnim religiozno-moralnim besedama, uvedenim u orenburške crkve, kao i o islamu.

Pozdnišev, Aleksandar Jegorovič - pedagog i crkveni pisac. Rodio se 1818. god. Učio je u Kijevskoj duhovnoj akademiji, predavao je u Mogiljovskoj i Smolenskoj bogosloviji. Napisao je niz propovedi i "Geografski pregled Svete zemlje". Umro je 1885. god.

Pokajanje - jedna od sedam hrišćanskih Tajni koje je ustanovio Isus Hristos. Hrišćanin se iskreno i srdačno kaje zbog greha svojih i namerava da ispravi svoj život, sa verom u Hrista i sa nadom na Njegovu milost. Iznosi usmeno svoje grehe pred sveštenikom, koji ga takođe usmeno oslobađa njegovih greha. Pri vidljivom izjavljivanju oprosta od strane sveštenika, onog koji se kaje nevidljivo oslobađa greha sam Hristos, pa on ponovo postaje nevin i osvećen, kao posle krštenja. U početku se P. sastojalo samo u spoljašnjem očišćenju žrtava. Kasnije su proroci zahtevali pri P. i unutrašnje promene, u vidu odluke živeti bolje. U Jevanđelju se P. već shvata, kao preporod, potpuna izmena bića. U apostolska vremena bilo je dve vrste P: 1) tajno, pred sveštenikom i 2) otvoreno, javno, pred celom crkvenom zajednicom. Za pokajnike, tj, za one koji su u vreme gonjenja odrekli Hrista, a zatim ponovo vratili u crkvu, bila su određena četiri stepena P: oni koji plaču, slušaju, padaju ničice i onih koji su stajali ispred njih "predstojeći". Oni koji plaču su klečali u predvorju hrama i molili one koji ulaze da se pomole za njih i da se zauzmu za njihovo skorašnje primanje u crkvu. Oni koji slušaju stajali su u unutrašnjem pritvoru hrama, ispred oglašanih. Oni koji padaju ničice stajali bi u samom hramu, pri ulazu, ispred udovica i staraca. Prilikom izlaska onih koji slušaju oni su padali ničice, ispovedali svoje grehe, a zatim odlazili iz crkve. "Predstojeći" su stajali u crkvi sa leve strane, ispred, oni nisu mogli da se pričešćuju Svetim tajnama i da daju priloge u crkvi. Osim "palih", javnom P. izloženi su bili i jeretici i teški grešnici. Rok javnog P. bio je veoma dug: prema pravilima Petra Aleksandrijskog za pokajnike on je trajao četiri godine, po pravilima Ankirskog sabora - šest godina, po pravilima I vaseljenskog sabora - 20 godina. Ponekad je rok P. skraćivan na molbu građanskih vlasti, ponekad je skraćivanje nastajalo po nahođenju same crkve. Prema crkvenom sudu javnom P. su izlagani zbog svetotatstva, ubistva, bluda, rodoskrvnuća, uvrede Veličanstva i izrade lažnog novca. Bilo je slučajeva dobrovoljnog javnog P., kao podvižništva i smirenja, a ne zbog stvarne krivice. Od polovine III veka zbog nekih teškoća u vezi sa javnim P, u crkvama je bilo osnovano posebno zvanje sveštenika-duhovnika, koji je salušavao nasamo onog koji podleže javnom P. Oko 400. godine ova institucija bila je ukinuta, uskoro je iščezlo na Istoku javno P., a na Zapadu u VII veku. Umesto javnog P. počeli su preporučivati podvige pobožnosti pod vođstvom prezvitera. Četvrti lateranski sabor, a zatim i Tridentski sabor odlučili su da Svetoj tajni P. obavezno svake godine pristupe svi koji su došli "u razumni uzrast", pod pretnjom isključenja iz crkve i lišavanja hrišćanskog sahranjivanja. U pravoslavnoj

crkvi hrišćanin obično pristupa P. u vreme Velikog posta, a takođe u vreme druga tri posta: Božićnog, Velikogospojinskog i Petrovskog. Sveštenik je dužan da čuva ispovest kao tajnu. Za razglašavanje ispovedenih grehova on se lišava zvanja, osim slučaja kada je ispovednik objavio o zloj nameri protiv cara i društvenog poretka, ili je smišljeno izazvao u narodu sablazan, štetan za crkvu i društvo i, ispovedajući se obmanjivao, nije izneo nameru javnog kajanja. U tim slučajevima sveštenik je dužan da obavesti arhijereja. On ne saopštava odmah sve pojedinosti, kao na formalnom sudu. Sveštenik nema prava da ispoveda nekoliko ljudi istovremeno, čak ni maloletnih, nema pravo da koristi ispovest u lične svrhe, za ucenjivanja i molbe. Plaćanje za ispovest svešteniku je zabranjeno, i prema crkvenim i prema državnim odlukama. Od monaha mogu ispovedati samo oni koji imaju zvanje najmanje jeromonaha i to samo uz dozvolu arhijereja.

Pokajanja i žalosne - crkvene pesme, čija je opšta tema ispovedanje grehova pred Bogom, žaljenje zbog njih i molitva o opraštanju.

Pokloni - simboličke radnje, koje služe kao izraz velikog smirenja pred Bogom i posebno toplinom molitve. U takvom smislu P. su se upotrebljavali u hrišćanskoj crkvi od drevnih vremena. Svetitelji starozavetne crkve upotrebljavali su P., posebno kada su se molili za grehe naroda. P. mogu biti veliki i mali. Malim P. nazivaju se obično nakloni glavom, pri kojima se može rukom dotaći zemlja; velikim - naginjanje glave i tela do zemlje. Mali P. primenjivani su u vreme Avrama i Mojseja u starozavetnoj crkvi. U hrišćanskoj crkvi pokajnici, oglašeni i obuzeti zlim duhom, stojeći u pritvoru hrama, padali su na zemlju pred vernicima koji su ulazili u hram, tražeći njihovu molitvu. Običaj padanja na kolena za vreme molitve potiče iz starozavetne crkve: tako se molio Solomon u novom hramu i Danilo u ropstvu vavilonskom. Za hrišćansku crkvu ovaj običaj osvećen je samim Hristom. Sada se mali P. primenjuju pri čitanju Jevanđelja, prilikom prenošenja Svetih darova sa žrtvenika na presto, prilikom primanja blagoslova od episkopa, ili sveštenika. Veliki P.- u vreme velikopostnih bogoslužjenja. Padanje na kolena - na liturgiji predeosvećenih darova i pri molitvoslovlju u slučaju društvenih nesreća i pri pominjanju velikih Božijih dobročinstava. P. takođe služe kao oruđe ili sredstvo kažnjavanja. U praksi oni se izriču od strane suda zbog raznih prestupa

Pokojni i smrtni - crkvene svečane pesme, čija tema su molitva za mrtve. Peva se u subotu, danu uspomene na mrtve. Njima pripadaju tropari o mrtvima po "neporočni" ("svjatih lik obrjete"), koji se pevaju pri sahranjivanju.

Pokrovski, Georgij Mihajlovič, sveštenik, crkveni pisac. Rodio se 1740. god. Završio je Kostromsku bogosloviju. Od 1787. god. bio je član Ruske akademije. Napisao je u cilju savetovanja staroobrednika: "O crkvi i Sv. tajnama". Umro je 1800. god.

Pokrovska-Pskovska ikona Majke Božije, naziva se takođe "Javljanje Bogorodice starcu Doroteju". Oslíkana je ona za uspomenu čudesnog javljanja Carice Nebeske starcu, za vreme rata sa Poljskom 1581. god. Postupivši po zapovesti Majke Božije, Pskovljani su dobili bitku i odbili neprijatelja od zidina grada. Ikona je čudotvorana, nalazi se u Pokrovskoj crkvi. Slavi se 1. oktobra.

Pokrovski muški manastir, nalazi se u Vladimirskoj guberniji, na ušću reke Nerli u reku Kljazmu, jednu i po vrstu od Bogoljubova manastira, kome on i pripada. Osnovan je 1165. god., najpre je bio ženski. Ima dva hrama.

Pokrovski muški manastir, trećeg reda, neopštežice, u gradu Oršu, u Mogiljovskoj guberniji. Osnovao ga je 1768. god. unijatski arhiepiskop. Ubraja se u pravoslavne od 1842. god. Ima dva hrama. Pri manastiru je Oršanska crkvena škola. Bratstvo ima 22 monaha.

Pokrovski muški manastir, opštežice. Nalazi se 15 vrsta od grada Omska, na Lejbinskom području. Osnovan je odlukom Sv. sinoda, 1903. god.

Pokrovski Boldinski muški manastir, neopštežice. Nalazi se 6 vrsta od grada Astrahanja, blizu Kozačke-Bugroske stanice (sela). Osnovan je 1708. god. Ubraja se u manastire na samostalnom izdržavanju. Ima jedan kameni hram. Manastirom upravlja iguman, bratstvo ima 19 ljudi.

Pokrovski Glušicki muški manastir, pridodat je Sosnoveckom manastiru, od kog se nalazi 4 vrste, a od grada Kadnikova 23 vrste. Osnovao ga je prep. Dionisije Glušicki. Ima jedan hram.

Pokrovski muški skit pridodat Aleksandro-Atoskoj Zelenčukskoj pustinji. Nalazi se u Kubanskoj oblasti, blizu stanice "Guljkeviči" na Vladikavkaskoj železničkoj pruzi. Ima jedan hram.

Pokrovski, što je sa ubogim kućama, misionarski muški manastir, nalazi se nedaleko od Moskve, iza Zemljanog nasipa pored Pokrovskog ulaza, u Semjonovskoj ulici. Osnovao ga je 1635. god. car Mihail Fjodorovič. Godine 1812. bio je opljačkan i opustošen, ali je već 1815. god. obnovljen. Ubraja se u manastire na samostalnom izdržavanju, opštežice. Ima dva hrama. Pri manastiru je dom za stare i škola-pansion. Bratstvo ima 68 ljudi na čelu sa arhimandritom.

Pokrovski, I. M., profesor Kazanske duhovne akademije na Katedri istorije ruske crkve. Rođen je u Tambovskoj gub., završio je Kazansku duhovnu akademiju, 1898. god. je magistar bogoslovlja, 1907. god. doktor crkvene istorije. Od njegovih istorijskih radova posebno je poznat: "Ruske eparhije u XVI - XVII veku, njihov početak, sastav i granice".

Pokrovski, N. V., zaslužni, redovni profesor SPB duhovne akademije i direktor Arheološkog instituta. Rođen je u Kostromskoj gub. Završio je 1874. god. SPB duhovnu akademiju, bio je u inostranstvu. Godine 1880. je magistar bogoslovlja, 1892. god. je doktor crkvene istorije. Napisao je mnogo radova iz crkvene arheologije. Kod šire publike veoma je poznato njegovo delo: "Pregled spomenika hrišćanske ikonografije i umetnosti".

Pokrovski, Aleksej Ivanovič, crkveni pisac. Rodio se 1851. god., školovao se u Kijevskoj duhovnoj akademiji. Bio je inspektor narodnih škola u Buzulukskom srezu,

u Samarskoj gub. Napisao je: "Pregled pravoslavno-hrišćanskih moralnih pouka", "Pregled pravoslavnog-hrišćanskog verskog učenja" i "Pravoslavno-hrišćansko moralno bogoslovlje".

Pokrovski, Ivan Gavrilovič, magistar SPB duhovne akademije, protojerej SPB Andrejevske saborne crkve, crkveni pisac. Napisao je: "Istorija jedine svete saborne i apostolske crkve", "Praznik Uskrsa u pravoslavnoj crkvi" i "Pravoslavne molitve sa objašnjenjima"

Pokrovski, Petar Jevdokimovič, protojerej, crkveni pisac. Rodio se 1802. god. Obrazovanje je stekao na Moskovskoj duhovnoj akademiji. Bio je glavni sveštenik armije i flote. Napisao je dela: "Naslednik mitrop. Filareta na moskovskoj katedrali" i "Radost anđela zbog grešnika koji se kaju".

Pokrovski, Sergej Ivanovič, crkveni pisac. Rodio se 1858. god. Završio je Moskovsku duhovnu akademiju, bio je profesor Tulske bogoslovije. Napisao je: "Jevtimije Trnovski, poslednji patrijarh bugarski", "Duhovni pastir po reči Božijoj", "Duhovni pastir prema učenju sv. otaca", "Osnovni zakoni hrišćanske pravoslavne crkve" i druga dela.

Pokrov Presvete Bogorodice (1. oktobra), praznik pravoslavne crkve. Uveden je kao uspomena na događaj koji se desio u Konsantinopolju polovinom X veka. U ratu sa Saracenicima gradu je pretila opasnost, ali tog dana (1. oktobra) sv. Andrej jurorodiv i njegov učenik Epifanije, nalazeći se u Vlahernskom hramu u vreme noćnog bdenija, videli su u vazduhu Majku Božiju, u društvu svetitelja, kako se moli i širi svoj P.(omofor) nad hrišćanima. Ohrabreni Grci odbili su Saracene. U čast P. Presvete Bogorodice postoji akatist; bogoslužjenju toga dana dato je posebno "veličanije".

Pokrivači (darci) - na liturgiji se obično upotrebljavaju tri darka: za putir, diskos i za oba zajedno. Poslednji više od prva dva i iz početka se nazivao vazduh ili uzvišeni. P. su bili uvedeni u upotrebu u drevnoj crkvi zbog predostrožnosti, da bi se sačuvali sv. Darovi, pripremljeni na Proskomidiji, od napada mnogobrojnih insekata u zemljama sa velikim vrućinama. U tom cilju su putir sa rastvorenim vinom i diskos sa proskomidijom pokrivali posebnim ubrusima. Treći P., veći, uveo je u upotrebu Sava Osveštani i dobio je naziv vazduh još u Jerusalimskoj crkvi, budući da za vreme čitanja simbola vere sveštenoslužitelji njišu njime nad sv. Darovima i time proizvode strujanje vazduha. Tim strujanjem prihvata se znamenje osvećenja sv. Darova Duhom Božijim, a sam vazduh, kada leži na svetim darovima, ukazuje na sahranjivanje Spasitelja i obeležava zatvoren kovčeg Njegov. To se i izražava u izgovorenim pri ležanju vazduha na darovima posle velikog vhoda, nadgrobnom stihu "Plemenit Josif" i dr. U skladu sa namenom P., oni se prave od skupocenih tkanina; njihova upotreba je isključivo bogoslužebna. Crkva je od davnina svedočila prikazivanje na njima krsta.

Poletajev, N. I. - crkveno-školski radnik, magistar Kazanjske duhovne akademije, profesor Orenburške i Vjatske bogoslovije. Napisao je: "Radovi mitrop. kijevskog Evgenija Bolhovitinova iz istorije ruske crkve"; "[kola pismenosti]"; "Ka pitanju o

pripremi nastavnika za crkveno-parohijske škole“; “Crkveno-parohijska škola“; “Poslednja zakonodavna reč o školama opismenjavanja“; “S. A. Račinski“; “Nedeljne škole“; “Pregled spoljašnjih uslova razvoja ruske historiografije početkom XIX veka“; “Razrada ruske istorijske nauke u prvoj polovini XIX veka“; “Istorijski zapis o stanju Kazanske duhovne akademije posle njenog preobražaja“. Umro je 1897. god.

Poletika, G. A. - pisac. Rodio se 1725. god. Učio je u Kijevskoj duhovnoj akademiji, po njenom završetku je bio prevodilac u Akademiji nauka i Sinodu. Kasnije je zauzimao dužnost inspektora u Morskom kadetskom korpusu. Učestvovao je 1767. god. u izradi projekta novog zakonika. Tim povodom je napisao dve beleške: “Prigovor na uputstva maloruskog kolegijuma deputatu komisije Dmitriju Natalinu“ i “Mišljenje o pročitanoj u komisiji 1768. god. tekstu o sastavljanju projekta novog zakonika - projekat naravnima plemenitim“. Osim toga P. pripadaju prevodi dela sa grčkog jezika, kao: “Epiktet, stoička filosofija, enhiridion i apotegme“ i delo “O početku, obnavljanju i širenju učenja i škola u Rusiji, o sadašnjem njihovom stanju“ i mnoga druga. P. je umro 1784. god.

Polikarp - sveštenomuč., učenik ap. Jovana, ep. smirnski. Poznat je u I veku, zbog širenja i zaštite hrišćanstva po celoj Aziji, putem propovedi ili poslanica. Borio se protiv jeresi. U vreme gonjenja, koje su pokrenuli Lucije Ver i Marko Aurelije u Maloj Aziji, P. je poginuo mučeničkom smrću, u drugoj polovini II veka. Od dela P. sačuvana su: “Poslanica Filipljanima“ - na latin. jeziku, “Poslanica atinskoj crkvi“, “Učenje“ i “Odgovori“, koja tumače neke izreke Isusa Hrista.

Polikarp - svetitelji pravoslavne crkve: 1) sv. mučenik, postradao u Aleksandriji za vreme Maksimijanovog gonjenja. Uspomena na njega je 2. aprila; 2) prep., arhim. Pečerskog manastira, podvrgnut zatočeništvu zbog dozvole posta u sredu i petak na Gospodnje praznike. Uspomena na njega je 24. jula; 3) prep., osnivač i iguman Spaskog manastira. Umro je 1449. god. Njegove mošti se nalaze u hramu manastira. Uspomena na njega je 23. februara.

Polikarp - pisac XIII veka, monah Kijevo-Pečerskog manastira. Njegova dela sačuvana su u spisima pečerskog Paterika, čine legendu o nekim podvižnicima pečerske obitelji, kojima još prethodi poslanica arhim. Akindinu. Legende P. nalaze se u tesnoj vezi sa delima vladimirskog ep. Simona.

Polikarp - (svetovno Gajtanikov) - crkveni pisac. Magistar SPB duhovne akademije, arhim., član Ruske akademije, rektor Moskovske duhovne akademije. Napisao je: “Chrestomathia latina“, “Prevodi sa grčkog na ruski“, “Govori i besede“, prevodi dela sv. otaca i predavanja iz bogoslovlja. Osim toga učestvovao je u Sinodalnom izdanju kritike dela “Knjige Krmčije“. Umro je 1837. god.

Polikarp - (F. I. Radkevič) - crkveni pisac. Rodio se 1798. god. Učio je u Kijevskoj duhovnoj akademiji. Bio je po redu rektor Smolenske bogoslovije, iguman ruske izaslaničke crkve u Grčkoj, ep. odeski i orlovski. Napisao je: “Snaga pravoslavne vere“ i “Apel seoskom stanovništvu posle čitanja stanja o parohijskim starateljstvima pri pravoslavnim crkvama“. Umro je 1867. god.

Polikarp (P. P. Rozanov) - crkveni pisac. Rodio se 1828. god. Učio je u Moskovskoj duhovnoj akademiji, bio je ep. jekaterinburgški i irbitski, glavni saradnik pokretanja časopisa "Priručnik za seoskog pastira", koji izdaje Kijevska bogoslovija. Napisao je: "Tumačenje apostolskih pravila", "Istorija crkve u apostolskom veku", "Istorija ruske crkve u prvim vekovima hrišćanstva" i "Iskustvo praktičnog priručnika za pastire". Umro je 1891. god.

Polisadov, V. P. - crkveni pisac i propovednik. magistar Moskovske duhovne akademije, iguman ruske izaslaničke crkve u Berlinu, profesor bogoslovlja na SPB univerzitetu. Napisao je mnogo propovedi i dela: "Borba neoplatonske filosofije sa hrišćanstvom i pobeda hrišćanstva nad mnogobošcima"; "Razgovori sa protestantom u Berlinu"; "Snaga milosti Božije u nemoći čovečanskoj", "Tri pokušaja kratkih pastirskih pouka prostom narodu" i mnoga druga. Umro je 1878. god.

Polisadov, Grigorije - pisac. Rodio se 1836. god. Dobio je zvanje magistra u SPB duhovnoj akademiji, bio je inspektor Nižnjenovgorodske bogoslovije. Napisao je: "Pomoć mirjana kod seoskog sveštenika"; "Seoski učitelj-sveštenik"; "Staro i novo u životu seoskog sveštenstva"; "Žrtve nerazumnog vaspitanja"; "Priča o načinu života seoskih sveštenika i njihovih porodica 40-ih i 50-ih god. ovog veka"; "Časni rad doseljenika"; "Prvi i poslednji Uskrs" i mnogo priča iz života i moralno-poučnog karaktera, koje su štampane u časopisima "Hodočasnik" i "Vojnička beseda" i priznate kao najbolje knjige za čitanje odraslih običnih ljudi.

Polisadov, Ivan Nikitič - protojerej, poznati propovednik. Rodio se 1823. god. Učio je u SPB duhovnoj akademiji. Propovedi P. odlikuju se živošću i toplinom. Izdate su odvojeno: "O zagrobnom životu, protiv spiritista"; "Gluva ispovest"; "Propovedi, slova, pouke i govori"; "O hrišćanskom smirenju" i dr.

Polistavrij ili krstasta riza - u drevnosti bogoslužebna odežda episkopa, mitropolita i patrijarha, koju predstavlja današnji felon, samo sa mnogo našivenih krstova na njoj. U XII veku P. je bio upravo odeća patrijarha u Vizantiji. Kao posebnu nagradu P. su dobijali i neki egzarsi. Od XV veka P. je pripadao svim episkopima. Do mitrop. Fotija (1409-1431.) P. je pripadao višim ruskim arhijerejima. Od toga vremena P. zamenjuje sakos i samo kao znak posebne časti davan je nekim arhijerejima. Od 1675. god., prema odluci Moskovskog sabora, P. pripada svim arhiepiskopima i episkopima. Najzad 1705. god. Petar Veliki je naredio svim arhijerejima, da umesto P. oblače sakos. P. je predstavljao prema tumačenju Simeona Solunskog, stradanje Spasitelja, koji je darovao ljudima slobodu od greha, prokletstva i smrti.

Polihronije - ime nekoliko sv. 1) sv. muč., ep. vavilonski, postradao za vreme

Polijevkt - sv. patr. konstantinopoljski, rođen 946. god, umro 970. god. Zbog rečitosti bio je nazvan drugi Zlatousti. Po predanju letopisca Nestora, P. je sam krstio 957. god. veliku kneginju Olgu, davši joj savet o crkvenom ustavu, o molitvi, postu i milostinji, o duševnoj čistoti. Uspomena na njega je 5. februara.

Polijevkt - sv. muč., ratnik. Zbog uništavanja carskog ukaza i rušenja idola bio je uhapšen 259. god., za vreme cara Valerijana, izložen mučenju i posečen mačem u Melitini jermenskoj. Smatran je učesnikom kaznenog odreda onih koji narušavaju i neispunjavaju zakletvu i dogovore. Uspomena na njega je 9. januara.

Polijelej (u prevodu s grč. označava i "mnogo ulja" i "mnogo milosti") - jedan od sastavnih delova jutrenja. Naziv polijelej potiče od ponavljanja u ovom delu bogoslužnja reči: "jako vo vjek milost Jego" i paljenja u to vreme jeleja u kandilima u crkvi. P. se peva na jutrenju samo nedeljnim i prazničnim danima, pre čitanja jevanđelja, u periodu od 22. septembra do 20. decembra i od 14. januara do Siropusne nedelje i sadrži 134. i 135. psalam.

Polijen - sv. prezviter, stradao za vreme cara Julijana, zbog obraćanja neznabožaca u hrišćanstvo. Godine 362. bio je predat mučenju, a zatim posečen. Uspomena na njega je 19. maja.

Polaganje pojasa Presvete Bogorodice u Halkopratiji. Posle Uspenija Bogorodice, Njen pojas je najpre bio u Jerusalimu, zatim u Konstantinopolju (395 - 482. god.), onda u Halkopratiji (408 - 450. god.). Kada je stavljan na bolesne - isceljivao ih je. Grčki carevi su ih nosili sa sobom kada su išli u pohode. Jednom su Grci bili razbijeni i pojas su zauzeli Bugari. Sada postoje tri dela toga pojasa: u Trirskom manastiru na Zapadu, u atoskom Vatopedskom manastiru i u gruzijskoj Zugdidskoj crkvi. Slavi se 31. avgusta.

Polaganje rize Presvete Bogorodice u Vlaherni, slavi se 2. jula kao uspomena na odnošenje rize Bogorodice iz Palestine (457 - 474.) od strane Grka Galvija i Kandida. Odneli su ovu svetinju od Jevrejke čijim je praroditeljima Sama Carica Nebeska pred Uspenijem svojim zaveštala da je čuvaju. Kada su doneli kovčeg sa rizom u Konstantinopolj, ukrasili su ga bogato i izgradili su hram (458. god.). Mnogo čuda se desilo od te svetinje, ali na nesreću vernika, hram je izgoreo, riza je nestala. Sada su sačuvani samo ponegde njeni delovi: u Rusiji u Moskvi i u Rimu.

Polonska-Smolenska ikona Majke Božije nalazi se u Kostromskoj guberniji u Galičkom srezu, na seoskom groblju Verhovju. Polonska se naziva zato, što se po predanju, čudesno javila zarobljenom vojniku, za njega nevidljivo ga prenela u rodnu zemlju i sama se prebacila tamo, gde su je našli kako stoji na drvetu. Sada je tamo podignut hram. Slavi se 28. jula.

Polotebnov, Andrej Grigorjevič, crkveni pisac. Rodio se 1843. god. Učio je u Moskovskoj duhovnoj akademiji, bio je rektor-izdavač časopisa "Radost hrišćanina prilikom čitanja Biblije kao reči života", od 1892. god. Za delo "Sv. jevanđelje po Luci. Pravoslavno kritičko-egzegetska studija, protiv F. H. Bauera", dobio je zvanje magistara. Osim toga napisao je: "Istorijska svedočenja o izučavanju Biblije"; "Kontakt živih i umrlih"; "Pojanje u hramu"; "O religioznom osećanju"; "Saborna poslanica apostola ljubavi sv. Jovana Bogoslova".

Polocka eparhija, jedna od najstarijih u celoj severozapadnoj oblasti. Osnovana je 992. god. Prvi episkop koji se pominje u letopisu je Mina, posvećen u ovo zvanje

1105. god. Godine 1511. Sigismund je naredio da se polocke vladike nazovu arhiepiskopima. Ivan IV, osvojivši Polock 1553. god., takođe je "učinio arhiepiskopstvo" i imenovao arhiepiskopa. Istovremeno su i poljski kraljevi imenovali u P. eparhiju svoje arhiepiskope, koji su zavisili od kijevskog mitropolita. Stefan Batori pozvao je u Polock jezuite i dao im sve pravoslavne crkve i manastire. Pravoslavna P. eparhija prestala je da postoji i obnovljena je tek 1833. god. Od tada su u njoj eparhijski arhijereji bili: Smaragd Križenovski - od 14. maja 1833. - ep. polocki, 15. juna 1836. - arhiep., 15. juna 1837. - arhirp. mogiljovski; Isidor Nikoljski od 5. juna 1837. - ep. polocki, od 6. aprila 1840. - mogiljovski; Vasilije Lužski - od 7. jula 1840. ep. polocki, 5. aprila 1841. - arhiep., 27. marta 1866. - penzionisan; Sava Tihomirov - od 18. juna 1866. - ep. polocki, od 7. decembra 1874. - harkovski; Viktorin Ljubimov - od 7. decembra 1874. ep. polocki, od 6. marta 1882. - podoljski; Markel Popel - od 6. marta 1882. - ep. polocki; Antonin Deržavin - od 14. marta 1889. - ep. polocki, od 3. septembra 1893. - pskovski; Aleksandar Zakis - od 3. septembra 1893. - ep. polocki; Tihon - od 1899. - ep. polocki, od 1902. - ep. penzenski; Serafim - ep. polocki od 1902, od 1911. - arhiep. irkutski; Nikodim - od 1911. Muških manastira - 3, monaha - 64, iskušenika - 38; ženskih manastira - 3, monahinja - 57, iskušenica - 211. Crkve: sabornih - 13, parohijskih - 291, domaćih - 21, metoha - 85, grobljanskih - 104, svega - 546, kapela - 235. Sveštenstvo: protojereja - 20, sveštenika - 339, crkvenjaka - 337; lica pravoslavne ispovesti muškog pola - 439.141, ženskog - 433. 243, ukupno - 872.384. Biblioteka pri crkvama - 297, crkveno-parohijskih starateljstava - 268, bolnica pri crkvama nema, pri manastirima -1, domova staraca pri crkvama - 18, pri manastirima nema. [kole: dvogodišnje - 11, jednogodišnje - 334, opismenjavanja - 194, ukupno - 539, učenika - 20.260.

Pravoslavno sveštenstvo - istorija S. počinje sa primanjem hrišćanstva velikog kneza Vladimira u Kijevu (987. god.). Do toga vremena predstavnici pravoslavnog S. postojali su u Rusiji kao posebne ličnosti, o čijoj aktivnosti u istoriji nema detaljnih podataka. Tako je poznato da je u Kijevu pre primanja hrišćanstva postojala crkva sv. Ilije, a postojalo je i sveštenstvo: jedan od sveštenika, Grigorije, pratio je veliku kneginju Olgu u Carigrad. Prvobitni položaj S. bio je posebno privilegovan i cenjen. Taj visoki zadatak, koje je imalo da izvrši sveštenstvo - obraćanje mnogobožačkog naroda u hrišćanstvo i ne samo sa spoljne strane već i sa moralne, nehotice je primoravao sve, počevši od kneza do običnog naroda, da se odnosi prema S. sa izuzetnom pažnjom. U to vreme S. ne predstavlja zatvoren stalež, jer su u njegov sastav mogli slobodno ulazati i predstavnici raznih kategorija tadašnjeg ruskog društva. Za vreme Vladimira, ono je bilo mešovito, pošto su među njima bili i sveštenici - Grci, iz Korsunja, koji su došli sa caricom Anom iz Konstantinopolja. Zatim su redovi tih sveštenika delimično popunjavani doseljenim Bugarima, a delimično novopostavljenim Rusima. Jaroslav, da bi povećao broj kandidata za sveštениčka mesta, vršio je čak poseban odбир dece iz svih staleža. Ako S. u tom prvobitnom periodu svoga postojanja nije bilo kao stalež, ono je bilo nesumnjivo posebna i privilegovana klasa. Slično kao u Vizantiji, i u Rusiji je postojala podela na crno i belo S. Monaštvo je u staroj Rusiji bilo posebni uvažavano. U manastire nije išao samo prost narod, već i bogati i ugledni ljudi. Kneževi su bili pokrovitelji manastira. Oslobađali su ih od svih dažbina i nagrađivali ih privilegijama. Manastirski prihodi nisu odlazali samo na izdržavanje bratstva, već

i na dobroćinska dela. Najčešći tip manastira u to vreme su "opštine", formirane na načelima života u zajednici, po uzoru na vizantijske manastire, čiji je prvi ustav uveo Teodosije Pečerski u Kijevo-Pečersku lavru. Manastiri su dali i prve jerarhe. Samo se mitropolit-starešina S., prvobitno birao i određivao iz Grčke. Tek se od XII veka u Grčkoj počela prihvatati saglasnost kneza za izbor štićenika. Ali episkopi su se birali već iz redova ruskih monaha, uz učešće mitropolita, episkopa, velikog kneza i, delimično, naroda. Izborna načelo episkopa pri učešću naroda u širim razmerama se primenjuje u Novgorodu, gde se episkop birao na narodnom skupu. Za upravljanje u eparhijama, episkopi su imali na raspolaganju svetovne i crkvene činovnike. Oni su i sudili S. i sakupljali dažbine od njega i svetovnih ljudi. Mitropoliti i episkopi bili su najobrazovaniji ljudi svog vremena. Zato su oni učestvovali u državno-društvenom životu i njihovo mišljenje se posebno cenilo: zasedali su u kneževskoj dumi, mirili kneževke, posredovali su za one koji bi pali u nemilost, itd. Materijalni položaj visokog S. bio je veoma dobar. Sv. Vladimir odredio je za njegovo izdržavanje desetinu svojih prihoda, koji su kasnije zamenjeni davanjem od svetovnih lica. Mitropoliti i episkopi imali su prihode od sabornih crkava, plaćanja za crkvene obrede, od taksi, od trgovinskih merica i vaga, godišnjih dažbina od sveštenstva i, delimično, od svetovnih lica (za blagoslov braka) itd. Osim toga velike sume dobijale su se od dobrovoljnih priloga i prihoda od nekretnina. Više S. je bilo oslobođeno obaveza i dažbina. Nasuprot tome niže S. je i po obrazovanju bilo na niskom nivou, a materijalno je bilo potpuno neobezbeđeno. Bilo je veoma mnogo polupismenih, a često i potpuno nepismenih sveštenika, koji su služili po sećanju. U poređenju sa seoskim S. gradsko je bilo obrazovanije, ali i ono je mnogo oskudevalo. Na slabu pismenost nižeg S. uticalo je, osim nedostatka pripremnih škola, što su u nedostatku drugih za sveštenike postavljali i kandidate. U početku su sveštenike birali samo kneževi, a zatim su sa povećanjem broja parohija, izbor činile parohijske opštine i spahije. Pri takvoj zameni nadležnosti, često se primećivalo odstupanje od crkvenih pravila, nepridržavanje zahteva kanona, čak i zloupotreba. Sredstva za izdržavanje nižeg belog S. sastojala su se uglavnom od plaćanja crkvenih obreda i od prikupljanja od svetovnih lica - tzv. "slava", koje su se održavale na Uskrs, Božić i Petrovdan. Bolje je bilo obezbeđeno S. kneževskih crkava. Crkveno sveštenstvo se u to vreme sastojalo od sveštenika, đakona i crkvenjaka. Vakoni nisu bili pri svakoj crkvi. Crkvenjaci su se ili opredeljivali za poznate crkve ili su prelazili iz jedne u drugu. Niža službena dužnost kod sveštenstva su bili služitelji. Ponekad su se služiteljima nazivali oni koji gase ili nose sveće. Zahvaljujući brizi kneževa, počevši od Vladimira, nedostatak crkveno sveštenih lica nije postojao. Već za vreme Jaroslava I osetio se njihov višak, pošto je sveštenika bilo više nego crkava, a neke seoske crkve su imale čak i nekoliko sveštenika. U to vreme već se susreću i vanparohijski sveštenici. Od samog pojavljivanja sveštenstva u Rusiji, ne samo ono već i sva lica podređena crkvi, - kao: žena, koja peče naforu, bogomoljac, proščenic i oni koji su našli utočište u crkvenim bolnicama i domovima za starce, - nisu podlegali svetovnom sudu, nego crkvenom. Osim toga crkveni sud je bio nadležan za svetovna lica: 1) za prekršaj protiv religije (jeres, mnogobožački obredi, svetotatstvo itd.);, 2) za prekršaj protiv porodičnog prava (stupanje u brak bliskog srodstva, preljuba, zlostavljanje dece od strane roditelja itd.);, 3) zbog nekih građanskih dela (spor između supružnika o imanju, o nasledstvu). Osnovni propisi crkvenog suda izloženi su u ustavu, koji se pripisuje Jaroslavu Mudrom. U nekim, pak, eparhijama su postojali crkveni sudovi

sa još većom kompetencijom, pri čemu se povećavao broj lica, koja podležu crkvenom sudu i sužava oblast primene građanskog suda. Takav je, npr., crkveni ustav Vsevoloda Mstislaviča (1137. god.). Naježda Mongola se pogubno odrazila na sve slojeve društvenog i državnog života Rusije, ali nije imala posebnog uticaja na razvoj crkvenog života, prema tome i na položaj sveštenstva, jer su se Mongoli odnosili sa uvažavanjem prema tuđoj religiji, a neki od kanova nisu izgubili svoju religioznu trpeljivost čak ni posle prihvatanja muhamedanstva, koje propoveda mržnju prema hrišćanima. Sveštenstvo nije plaćalo danak Mongolima. Crkvena zemlja, ljudi, knjige i stvari bili su neprikosnoveni. Za uvredu pravoslavne crkve predviđena je bila smrtna kazna. Kan Uzbek proširio je ta prava S. Zaista o svim pitanjima, uključujući i krivična, crkveni ljudi su odgovarali samo pred sudom mitropolita. Zato je razvoj crkvenog života u mongolskom periodu išao svojim putem. Gledano spolja, crkveni život se odvijao preko niza važnih crkvenih događaja, kao što su prenošenje mitropolije iz Kijeva najpre u Vladimir, a zatim u Moskvu, oslobađanje ruske crkve od potčinjavanja konstantinopoljskom patrijarhu, stvaranje (na jugu) posebne kijevske mitropolije. Gledano iznutra reč je o konačnoj organizaciji oblika duhovnog života. Tako se u tom periodu u životu crnog sveštenstva, uporedo sa manastirima opštežića, stvara novi originalni tip manastira, na načelu sklonosti ruskog naroda ka odšelništvu. Manastiri toga tipa imali su nekoliko monaha (najviše deset) i uhvatili su korene na severu Rusije. Manastirska sredstva su se uvećavala zahvaljujući bogatim prilozima i poklonjenim kneževskim poveljama, koje su davale manastirima razne povlastice. Pored toga manastiri su kao i ranije bili oslobođeni od različitih obaveza u korist države. Broj manastirskih imanja se toliko povećao da je vlast počela da razmišlja o ograničavanju daljeg širenja manastirskog vlasništva nad zemljom. Ali, povećavanje blagostanja manastira štetno se odrazilo na moralnu stranu manastirskog života. Opada disciplina, mnogi monasi žive u privatnim kućama. U manastir idu kao u sklonište i izbjavljanje od državnih obaveza, da bi izbegli kuluk i služenje državi. Da bi se podigao poljuljani ugled manastira u XVI veku preduzima se niz mera. Novgorodski arhiepiskop Makarije od 1528. god. uvodi u manastire svoje eparhije ustave, koji regulišu život u zajednici. Stoglavi sabor je zabranio monasima da imaju sopstveno domaćinstvo i zahtevao od njih da žive u manastirima. U životu belog sveštenstva u produžetku mongolske epohe, čuva se i učvršćuje izborno načelo, koje je dva puta potvrđeno, kao zakon na Vilenskom saboru (1509. god.) i Stoglavom. Međutim, izborno načelo je imalo i tu nezgodu što je povlačilo za sobom mnogo zloupotreba. Osim što su po izboru parohijana na sveštenučka mesta stupala polupismena lica i neupućena u Sveto pismo, često se dešavalo da su sveštenici bili lica često niskog morala, ili ona koja ne zadovoljavaju kanonske zahteve - bigamisti, poligamisti, osuđenici. Sa druge strane, izborno načelo izazvalo je trvenje između parohije i arhijereja, koji često nije mogao da da svoj blagoslov za izbor parohijskih sveštenika. Najzad, izborno pravo je lišilo sveštenika neophodnog autoriteta u teškim slučajevima, kao i istrajnosti, jer ga je stavilo u zavisn položaj od parohijana. Parohijani bi, ukoliko im sveštenik u nečemu nije udovoljio, oduzimali su od njega crkvene ključeve i proterivali ga. Zbog takvog sistema određivanja sveštenika, nazavisno od broja parohija i potreba za sveštenim licima, rastao je i broj sveštenika bez mesta. Sveštenici bez mesta vodili su skoro skitnički život i nisu mogli biti podčinjeni nikakvoj kontroli i nadzoru. U Moskvi su se od vanparohijskih sveštenika stvorili "krescovije" popovi, koji su stajali na raskrsnicama ulica i

predlagali obavljanje crkvenih obreda. Život sveštenika bez mesta nije se odlikovao visokom moralnošću. Zbog toga je bio sablazan za narod. Ovo zlo se toliko proširilo i uvećalo u mongolskom periodu da su vlasti, i svetovna i duhovna, smatrale za neophodno preduzimanje niza mera. Tako je početkom XVI veka, svetovnim licima bilo ograničeno pravo izbora sveštenika. Vilenski sabor je odredio za izbor sveštenika parohiju, ili takozvanog zaštitnika, na tri meseca, posle čega je pravo određivanja sveštenika imao episkop. To je bio prvi korak ka ograničavanju zloupotreba. Zatim je mitrop. Josif II u svojoj gramati vilenskim građanima proširio pravo episkopovog izbora i određivanja kandidata na sveštениčka mesta, u slučaju kada po mišljenju episkopa kandidat kojeg je izabrala parohija nije bio dostojan sveštениčkog mesta. U svakom slučaju kandidat kojeg je izabrala parohija morao je dobiti blagoslov episkopa. Ipak, tri sabora : Vladimírski (1274. god.), Vilenski (1509. god.) i Stoglaví (1551. god.) doneli su niz mera, da bi se sprečio pristup sveštenim mestima poročnih lica, polupismenih i neukih. Saglasno odlukama ovih sabora, episkop vrši ispitivanje ili "pretres" kandidata na sveštениčko mesto uz prisustvo njegovog duhovnog oca, crkvenih i svetovnih lica. "Pretres" obuhvata prošli i sadašnji život osobe, u vezi sa njegovim moralnim kvalitetima, crkvenim znanjem, njegovim sklonostima ka sveštениčkom radu i tome slično. Oni koji su dospeli u sveštenstvo putem obmanjivanja, bili bi eliminisani iz službe. Zatim se posebna pažnja obraćala na udovo sveštenstvo, koje je svojim životom za osudu bilo velika sablazan za narod. Posle niza pojedinačnih mera, usmerenih ka sređivanju života udovog sveštenstva, koje nisu dale opipljive rezultate, na Moskovskom saboru (1503. god.) doneta je odluka o sprečavanju udovih sveštenika da vrše službu, dozvolivši samo najdostojnijima vršenje dužnosti čteca i pojca. Ova odluka je bila još jednom potvrđena na Stoglavom saboru, gde se svešteniku-udovcu dozvoljavalo vršenje službe samo ako se zamonaši. [to se tiče, kandidata na sveštениčka mesta uopšte i prema njima, se takođe, postavljaju izvesni zahtevi u vezi sa porodičnim odnosima. Odlukom Vladimírskog sabora određeno je, da onaj koji traži mesto u sveštenstvu mora biti ili devac ili oženjen devicom. Čak su i crkveno-služitelji, saglasno odlukama Stoglavog sabora, morali biti monogamci, a za kandidatkinje za naforu se čak određivao uzrast, u kome su mogle da peku naforu, a to je, zapravo, 40 do 50 godina. Za sređivanje života sveštenstva i podizanja njegovog autoriteta u narodu bilo je preduzeto još niz drugih mera. Pri izboru sveštenika episkopima je bilo zabranjeno da uzimaju mito za sebe, ili poklone za svitu. Sam izbor trebalo je da se vrši među narodom u crkvi, uz prisustvo onih svedoka koji su učestvovali u vršenju pretresa kandidata. Nije bilo dozvoljeno posvećivati u klir nepoznata lica, ili lica koja su prešla iz tuđe eparhije i nisu imala otpusnu gramatu. Najzad, strogo je bilo zabranjeno držati robove. Ipak, u praksi sve te mere nije bilo moguće ostvariti u potpunosti i zato je i dalje bilo nesređenosti u crkvenom životu. Nije uvek bilo moguće ispuniti zahteve o obrazovanju i načitanosti sveštenika po Stoglavom saboru - "veštih i za pismenost sposobnih, Sveto pismo do kraja znati i moći graditi sve pastirsko", zato što skoro nije bilo škola gde bi kandidati za sveštениčka mesta mogli da se uče pismenosti, crkvenom pojanju "čitanju sa nalonja". Takođe se nije odmah mogla odstraniti pojava nezaposlenih sveštenika, "krescovih popova" itd. Materijalni položaj nižeg sveštenstva je i dalje bio u nezavidnom položaju. Novih izvora prihoda u poređenju sa do mongolskim periodom nije bilo, a rashodi kako u korist države, tako i u korist višeg sveštenstva, su se povećali u enormnom stepenu. Bez obzira na svoj privilegovani položaj, koje je imalo i za vreme Mongola,

sveštenstvo je plaćalo dažbine državi tzv. "crnu" zemlju, učestvovalo je u rashodima za vojsku, za gradsku izgradnju. Sa druge strane, ostale su dažbine u odnosu prema arhijereju, sveštenstvo moralo da snosi teret rashoda za održavanje arhijerejskog dvora, koji su se takođe vremenom povećali, jer su episkopi oponašali život mitropolita, a dvor mitropolita po raskoši je bio sličan dvoru feudalnih kneževa. Svi prihodi na arhijerejskom dvoru su se povećali i od zloupotreba, koje su pri naplati dopuštali svetovni arhijerejski činovnici. U vezi s tim često su se događala nasilja, bitke i pobune. Tako je, npr., 1435. god. u Pskovu S. zajedno sa narodom pretuklo vladičine ljude. Da bi se izbeglo ucenjivanje arhijerejskih skupljača, sveštenstvo je tražilo od arhijereja i kneževa povelje darodavaca, koje su im omogućavale neposredan odnos sa episkopom. Poseban položaj imalo je sveštenstvo u Pskovu. Ovde je zahvaljujući tome što eparhija nije imala arhijereja, već je njome upravljao njegov namesnik, ono je imalo veliki uticaj na zemsko pitanje. Na čelu je stajao sabor sveštenika. U mongolskom, pak, periodu reljefnije je naznačeno izdvajanje sveštenstva od drugih staleža i u poseban crkveni stalež. Ovaj proces se, kao takav, potpuno uklopio u naredni period duhovnog života. Izdvajanje sveštenstva od drugih staleža išlo je postepeno i prirodnim putem. Sveštenstvo je više od drugih staleža učilo svoju decu Svetom pismu i redosledu vršenja crkvenih službi, i zato je upravo iz sveštenečkih porodica uvek bio najveći broj kandidata za sveštenike. Zato je posle smrti oca, izbor svetovnih lica davao prvenstvo sveštenečkom sinu. Na jugu Rusije bilo je skoro ozakonjeno, da sveštenik svoje mesto čuva za potomstvo, pri čemu se u poveljama darodavaca govorilo da će u slučaju nepunoletstva dece i unuka umesto njih i do dostizanja određenog uzrasta, službu vršiti iznajmljeni pop. Zatim se, u kanskim poveljama i u povelji Vasilija Dimitrijeviča mitrop. Kiprijanu utvrđuju bitne razlike između braće i dece crkvenih lica, koji žive zajedno sa njima ili odvojeno od njih. Ovi drugi su bili dužni da plaćaju porez, pošto su se oni koji su živeli u sveštenečkoj zajednici izjednačavali sa sveštenstvom i bili oslobođeni od plaćanja poreza. Takva raznolikost govori o već poluformiranoj predstavi o sveštenstvu, kao o staležu. Još određenije govori u tom pravcu odluka Stoglavog sabora: "Koji pop ili đakon ostane udovac, a ima sina ili brata, ili zeta ili sinovca, i na njegovo mesto je pogodan i pismenosti je sposoban i vešt, on se može na mesto popa postaviti". Nasuprot nižem S. materijalni položaj višeg S., je bio dobar da ne može biti bolji. Tako, mitropoliti imaju ogromne zemljišne parcele, npr., moskovski više od 100.000 desetina (hektara). Od postavljanja episkopa njima pripadaju takse i pokloni, kako eparhija, tako i samih episkopa. Prilikom putovanja mitropolita S. plaća sve za njega i njegovu svitu, uključujući i poklone. Njemu pripadaju sudske takse od svetovnih lica i od S. Takav je položaj i drugih arhijereja. Njihovi prihodi su manji, ali ipak znatni i raznovrsni. Položaj višeg S. u tom periodu ostaje isto ugledan i visok, kao i u prvom, domongolskom periodu. Više sveštenstvo - episkopi i mitropoliti - pomažu svetovnu vlast u njihovom odnosu sa Tatarima. Uz neposredno učešće S., pišu se kneževske gramate koje počinju rečima - "uz blagoslov oca našeg mitropolita" i potvrđuje se potpisom i pečatom mitropolita. Mitropolit razjašnjava svađe kneževa, pred njim oni sklapaju međusobne sporazume. Posebno je visok ugled imao novgorodski arhiepiskop. U novgorodskim gramatama njegovo ime stoji uvek prvo, bez njegovog blagoslova veće nije moglo ni da počinje rat, niti da sklapa mir. On je bio sudija na raspravama veća i mirio je neprijatelje. Krajem mongolskog perioda privilegije višeg S., se znatno smanjuju, što se objašnjava širenjem vlasti moskovskog kneza. U

povlašćenim gramatama mitropoliti imaju manje pravo u poređenju sa drevnim zakonima i poveljama. Tako se u gramati Vasilija Dimitrijeviča Kiprijanu, 1404. god., stavljaju ograničenja u vezi sa sudskom nadležnošću crkvenih ljudi i u vezi sa oslobađanjem od poreza ljudi koji žive na posedima mitropolita. Sin popa, koji se odeljuje od oca nije više pod vlašću mitropolita, već postaje čovek velikog kneza. U svom odnosu prema mitropolitima, veliki kneževi se često trude da pokažu svoje preimućstvo i vlast nad njima. Jovan III, zbog nepotčinjavanja i samostalnosti, skoro da je otkazao mitrop. Geontiju presto, a Vasilije III, zatvorio je u manastir mitrop. Varlamu. Za vreme Jovana IV mitrop. Filip je umro nasilnom smrću, a viša crkvena vlast nije mogla da se buni protiv takvog javnog kršenja kanonskih pravila, kao što je ženidba Jovana IV šesti put. Za vreme Vasilija III i Jovana IV krši se običaj koji je doneo veliki knez o izboru crkvenog sabora. I jedan i drugi ponekada određuju mitropolite samostalno, rukovodeći se samo svojim željama. U mongolskom periodu izvršeno je detaljno razgraničavanje u oblasti uvođenja crkvenih i građanskih sudova. Zbornici sudskih zakona Jovana III i Jovana IV, a takođe i Stoglavi sabor, konačno su utvrdili da S. nije u nadležnosti svetovnih sudova u svim pitanjima. Po krivičnim delima crkveno lice podleže svetovnom sudu samo posle oduzimanja zvanja. Crkvenim sudovima potčinjena su bila i svetovna lica crkvene nadležnosti. Na zahtev drugih lica crkvene nadležnosti radio je mešoviti sud - sastavljen od crkvenih i svetovnih organa. Godine 1589. osnovana je u Rusiji Patrijaršija i od te godine počinje treći period u životu S. - Patrijaršija traje do 1700. god., kada je, po volji Petra Velikog, bila ukinuta. Patrijareštvo nije širilo crkvenu vlast. Odlikovalo se samo velikim spoljnim sjajem, ali vlast patrijarha nije bila veća od vlasti prethodnog mitropolita. Kao i mitropolita, patrijarha je birao Sabor ruskih episkopa, a potvrđivao ga je car. Ali, izbori patrijarha Jova, Filareta, Nikona i drugih svedoče o tome, da je želja cara pri izboru imala glavni i odlučujući značaj. "Smutnoe vreme", kada su patrijarh i S. prihvatili aktivno učešće u političkoj sudbini zemlje, označilo je stepen višeg razvoja patrijareštva, a za vreme patrijarha Filareta njegova vlast je bila ravnopravna sa carskom. [to se tiče patrijarha Nikona, još veće jačanje njegove vlasti nije predstavljalo istorijski prirodnu pojavu, već je samo bilo rezultat posebnog raspoloženja i poverenja cara prema njemu. Ma koliko slučajni bili uslovi koji su doprinosili uzdizanju patrijarha, njegov uticaj i značaj u državnim poslovima bitno se odrazio na položaj jerarhije i S. U carsku dumu i na zemske sabore zajedno sa patrijarhom pozivaju se i arhijereji. U gradovima, vojvode se u teškim slučajevima savetuju sa arhijerejima. Osećajući moć vladika njima se obraćaju i svetovna lica, tražeći od njih podršku protiv ugnjetavanja spahija. Uzdizanjem vlasti patrijarha, a zajedno s tim i povećavanje značaja episkopa, u znatnoj meri je poraslo i materijalno blagostanje višeg S. Za vreme patrijarha crkveni sud je postao manje zavistan, ali se krug njegove nadležnosti nije širio. Međutim, o pitanju sudske nadležnosti između njega i svetovnih sudova, dolazilo je često do sukoba. Godine 1625. patrijarh je dobio od cara gramatu po kojoj su manastiri, crkve, crkveni ljudi i seljaštvo u patrijaršiji potčinjeni u svemu osim u krivičnim pitanjima, sudu patrijarha. O pitanjima S. sa strane raspravljalo se pred onim sudom, kojem je pripadao okrivljeni. Osim patrijarha takve gramate su dobijali novgorodski i vologodski arhijereji, ali su se ostali pridržavali prethodnog poretka stvari. Zato je 1649. god. bila doneta posebna manastirska naredba koja je organ državnog suda nad crkvenim nadležtvom. Donošenje manastirskih naredbi, kao i izdavanje zakonika Alekseja Mihailoviča (1649. god.), svedoče o težnji svetovne vlasti da suzi

nadleštvo crkvenog suda i kao protivtežu toj težnji 1653. god. patrijarh Nikon izdaje "Kormčiju". Godine 1667. zahvaljujući protestu Nikona, Sabor je ponovo priznao nezavisnost S. i svih ljudi crkvenog nadleštva od svetovnih sudova, ne samo po građanskim delima, već i po krivičnim. Godine 1675. Sabor je još jednom tu odluku potvrdio, a manastirska naredba je ukinuta. Međutim, strogo razgraničenja između građanske i crkvene nadležnosti, kao i ranije, nije bilo. Vlast je nastavila da se meša u crkvene poslove, tim pre što je i samo S. često smatralo za bolje svetovno sudstvo, zbog čega je specijalno tražilo za sebe gramate, koje su ga oslobađale od crkvenog suda. Krajem XVII veka bilo je postavljeno pitanje o razgraničenju crkvenog i svetovnog sudstva prema vrsti poslova, ali nije naišlo na odobravanje kod patrijarha Adrijana. Godine 1700. po njegovom naređenju bile su ukinute sve privilegije S., ali to nije usporilo ograničavanje crkvenog suda, koje je započelo za vreme Aleksija Mihailoviča i završilo se Petrovom reformom. Istovremeno sa pitanjem o ograničavanju crkvenog suda, vlast je u ovom periodu bila zauzeta ograničavanjem crkvenog manastirskog zemljišta, što je za nju bilo važno pitanje. Po proračunu Kotošihina, sredinom XVII veka, crkva ima 118.000 gazdinstava, a po svedočenju stranaca S. u to vreme ima jednu trećinu ukupne zemlje u državi. Zakonik iz 1649. god. zabranio je dalje povećavanje crkvenog zemljišta: crkvena naselja pored gradova, koja su imala zanatstvo i nisu plaćala dažbine, otpisana su od crkve. Ali manastirska imanja su bila uvećana prikupljanjem novca od ratnog plena, poštanskog i vojničkog novca. U manastire su slati na hranu invalidi, vojničke udovice i sirotinja. Godine 1678. najzad se pravi raspored o izradi potpunog popisa crkvenih imanja. Reforma Petra Velikog završava taj posao. Popunjavanje sveštenečkih mesta vrši se kao i ranije: parohijani biraju kandidata. Ovaj postupak je doveo do nepotrebnog uvećavanja sveštenstva. U to vreme u nekim parohijama broj sveštenika je dostigao 14. Samo retke parohije nisu imale najmanje dva sveštenika. Da bi prekinuli stalno povećavanje sveštenstva u parohijama, arhijereji su uveli kontrolu nad izborima, čije spiskove su potvrđivali tzv. "desjatniki", imenovani od strane crkvenih lica. Istovremeno su povećani zahtevi, koji su postavljeni kandidatima za sveštenečka mesta na ispitima. Ali ukazane mere nisu iskorenile zlo, jer je, zahvaljujući podmićivanju, uvek bilo moguće ukloniti prepreke. Zato se broj sveštenika bez parohije i "krescovih" sveštenika povećao. Ovo je bilo veliko zlo u Rusiji u smislu smanjenja autoriteta S. a "Krescovoje" S. je za novac venčavalo svakakve brakove, štitalo je raskolnike itd. [tetan uticaj izbornih načela ispoljio se i u drugom smislu. Usled povećavanja konkurencije izbori se pretvaraju u davanje parohija na licitaciju. Sveštenik postaje onaj ko manje uzima od opštine. Zato je sveštenik za parohiju zakupnik, najamnik, koji svoje mesto, smatra privremenim i mašta da pređe na drugo, unosnije, ili da ode "na krestec". Ponekad sveštenici sklapaju sa zajednicom ugovor na posedovanje crkvene zemlje ne samo doživotno, već često i za potomke. Na taj način od zakupaca postaju vlasnici. Jasno je da pri takvom položaju posla, autoritet i pozicija sveštenika u opštini nisu mogli biti veliki. Porast broja parohija i neproporcijalnog povećavanja broja sveštenika u njima, zahtevao je i povećavanje sume za izdržavanje. Međutim, u tom periodu jasno se ispoljilo upravo suprotno. Povećali su se rashodi S. i smanjili njihovi prihodi. Pre svega se veoma nestabilno pokazalo korišćenje zemljišta od strane nižeg S. U cilju poboljšanja 1620. god., doneta je odluka o izuzimanju zemljišta pri popisu svake crkve, od 5 do 10 desetina (hektara) zemlje "u polju". Ali ukazima od 1632. god. i, posebno, od 1676. god. vlast, nasuprot, izdaje zabranu vlasnicima da daruju i

zaveštavaju crkvama zemlju. Mada je sledeće, 1677. god., ova zabrana bila ukinuta, ona je dosta potkopala materijalni položaj S. Zatim, odlukom sabora od 1667. god. parohijskim crkvama je bilo zabranjeno da drže dućane i trgovine. Najzad, ukazom 1669. god. smanjili su se prihodi S. iz državne blagajne. Sa druge strane, povećao se prihod u korist države u arhijerejsku blagajnu i za arhijerejske činovnike. Ove takse su bile posebno teške, zbog zloupotreba koje su činili sakupljači -arhijerejski činovnici, pa su takse ukinute (1676. god.). Ali i u drugim oblastima crkvenog života, npr., pri građevinskim radovima, odugovlačenje i nameti nisu prestajali. Moralni i intelektualni nivo belog S. u ovom periodu je veoma nizak. Sveštenici su ne samo polupismeni, već često i nepismeni. Nizak je i moralni nivo crnog S. Godine 1681. god. Sabor je doneo odluku o zatvaranju manjih manastira. Dao je prednost većim manastirima, opštežićima. Postrizenje se obavljalo posle dužeg iskušenja i samo u manastirima. Zabranjeno je bilo postrizenje pored živih muževa i obrnuto, smanjen je broj svetovnih lica, koji žive u manastirima itd. Izdvajanje S. u posebne, zatvorene staleže nastavilo se i prirodnim i zakonodavnim putem, tako da je do epohe reformi Petra Velikog ono bilo stalež sa određenom fizionomijom. Seosko S., materijalno neobezbeđeno i ponizno (i svetovna i crkvena vlast sve vreme su na njega gledali samo kao na ljude koji su obavezni da plaćaju porez), zbog neobrazovanosti i uslova dobijanja mesta. (Deca u očekivanju mesta žive bez posla kod svojih očeva i ne idu ni na kakvu službu). Tako se stvara neradni, neenergični, zatucani stalež spreman da podnosi sve. U XVIII veku nastavlja se ograničavanje kompetencije crkvenog suda, potčinjenosti S. u mnogim slučajevima građanskom sudu i razjašnjavanje položaja S. kao staleža. Pošto se visoko S. protivilo reformama Petra Velikog, 1700. god. bila je ukinuta patrijaršija i od tada počinje sledeći - četvrti period u životu S. Godine 1701. bila je oobnovljena manastirska naredba, sa pravom podnošenja zahteva tužbi, crkvenih seljaka i činovnika. Politička i krivična dela u odnosu na S. nalazila su se u nadležnosti tajne kancelarije i sudijskog sudskog veća. S. ni u parnicama nije bilo potčinjeno crkvenom sudu. Godine 1721., osnivanjem Svetog sinoda i prelaskom manastirskih uredbi u njegovo nadležstvo, svetovnjake crkvenog nadležstva optužuje opet crkveni sud. Sveti sinod je spoj vlasti patrijarha i vlasti ranijih ruskih Crkvenih sabora. Sinod, nasuprot patrijaršiji, je jedan od sastavnih delova državnog uređenja. Pri Sinodu je "oko carevo" - državni javni tužilac. Njegovi članovi polažu zakletvu i daju obećanje da će štiti državne interese. Sinod bira kandidate za arhijereje, koje potvrđuje car. Arhijereji su morali da daju detaljne izveštaje Sinodu. Petar I se trudio da reguliše crkveno vlasništvo. Crkvena imanja kontroliše država. Arhijereji i manastiri odstranjuju se od upravljanja svojim gazdinstvom. Daje im se određena plata, a višak od te sume ide u državnu blagajnu. Vlast se obraća manastirskoj upravi za novac za državne potrebe. Vlast se stara da manastiri dobijaju prvenstveno dobrotvorni karakter, sa ciljem da se na njima grade ubožišta, da tamo žive invalidi, ubogi itd. Sa druge strane, vlast teži da smanji broj manastirskog bratstva. U crkvenom Reglamentu uvode se ograničavajuća pravila postrizenja. Godine 1721. vrši se raspored postrizenja samo na slobodna mesta, zbog razjašnjavanja pravi se popis. Zatim se monasi pripisuju tom manastiru, u koji su upisani po popisu manastirske uprave. Time se želelo ograničiti lutanje monaha, koje je do tada imalo velike razmere. Krajem vladavine Petra I, crkvena imanja su bila oslobođena državne kontrole i opet su u celini prešla u nadležstvo crkvene vlasti. Ali porezi od njih se nisu smanjivali, a posebno su se povećali za vreme Birona, koji

je čak odredio specijalne prihode od arhijerejskih domova za izdržavanje ergele. Crkvena imanja sve više i više siromaše, a sa njima se nagomilavaju sve veći dugovi, a za prinudnu naplatu šalje se vojna komanda. Petar III je rešio da oduzme crkvena imanja, te da ih pripoji državnoj imovini. To je i ostvarila 1764. god. Jekatarina II. Arhijerejskim domovima i manastirima bila je ostavljena izvesna količina zemlje i šuma, konaka i kuća van grada. Ogromna količina zemlje prešla je u državnu imovinu i, u zamenu za oduzetu zemlju, manastirima i arhijerejskim domovima bilo je dato određeno izdržavanje. Godine 1786. ova uredba je proširena i na Malorusiju. Za vreme Ane Ivanovne potvrđeni su ukazi Petra I o smanjenju broja monaha. Godine 1734. izvršen je popis monaha i nepravilno postriženje su lišavali duhovnog čina i slali u vojsku. Broj monaha je veoma smanjen. Hajka na manastire je prestala za vreme Jelisavete Petrovne, koja se odnosila prema njima sa velikom ljubavlju, i 1760. god. prihvatanje monaštva je bilo dozvoljeno svima. Za vreme Jekatarine II opet se preduzimaju mere ka smanjenju broja manastira. Uvodi se manastirska sistematizacija, novi manastiri se mogu graditi samo sa dozvolom crkvene vlasti. Za vreme Pavla I i Aleksandra I manastirsko osoblje se proširuje i broj crnog S. se povećava. Manastiri dobijaju neke povlastice. Godine 1801. ljudstvo u manastirima, a 1811. god. i obični monasi, su oslobođeni telesnog kažnjavanja. Popunjavanje mesta belog S. u tom periodu vrši se na različite načine: uz pomoć izbora, nasleđivanjem mesta i postavljanjem od strane arhijereja. Međutim, u XVIII veku nasledno popunjavanje mesta postaje veoma rašireno i uobičajeno. Sa jedne strane, oprezovani staleži su nerado oslobađali svoje članove radi prelaska u S., a plemstvo je smatralo ponižavajućim prelazak u S. Sa druge strane država je od osoba koja traže mesto u crkvenom staležu zahtevala specijalno crkveno obrazovanje, a S. je imalo gotov kadar svoje dece, pripremljene za ovu dužnost. Zato je sloboda izbora najpre sužena, jer ako bi parohijani i hteli, nižonda na sveštениčko mesto nije mogla doći neuka osoba, bez bogoslovske obrazovanja. Drugo - parohijani su, želeći da pokažu svoje pravo izbora, ipak po potrebi morali da se obrate S. i predlože za kandidate decu S. Istina, Reglament je potvrđivao pravo izbora parohijana, ali iz drugih motiva, upravo sa ciljem da ne odu u S. oni koji hoće da izbegnu vojnu obavezu, smatrajući da je pismena molba parohijana dovoljna garancija protiv obmane. Međutim, Reglament zahteva da episkop vrši iskušenje šticenika i rešava pitanje o podobnosti za postavljanje na sveštениčko mesto. Godine 1722. izdata su pravila za parohijske izbore. Po njima je veoma otežan pristup crkvenoj službi za lica necrkvenog zvanja. Mada crkveni Reglament i osuđuje naslednu predaju dužnosti, ukaz iz 1722. god. je priznaje. Prema tom ukazu crkvena mesta su vlasništvo porodice i prenose se nasleđivanjem. Crkvene vlasti su takođe bile protiv izbornog načela (mitrop. Platon Levšin). Najzad, za vreme Pavla I, kada su u pobuni seljaka bila osumnjičena i crkvena lica, Sv. sinod, saglasno vladinom predlogu, odlučio je da imenovanje na mesta crkvenih služitelja zavisi od pretpostavljenog episkopa. Uzimala se u obzir pismena preporuka školske i bogoslovske uprave. Na taj način postavljanje svešteno službenih lica je vršeno na način izložen u 70. i 76. članu Statuta duhovne konzistorije. Nasleđivanje crkvenih mesta trajalo je do 1867. god. Paralelno sa izdvojenošću S. povećala se i zatvorenost crkvenih škola. [to se tiče sastava S., u tom pravcu je dugo traženo odgovarajuće rešenje. Npr., crkveno službena lica dugo se nisu smatrala crkvenim licima. I za vreme Petra I bila su obavezna da briju bradu. Da bi odredila sastav staleža, vlast je smatrala za neophodno da uradi popis

službenika (1718. god. - 1722. god.). Ova mera se baš poklopila sa revizijom po kojoj S., zatečeno na stvarnoj službi i njegovo potomstvo trebaju dati samo jedan kontigent za popunjavanje crkvenih položaja. Položaj suvišnih S. bio je veoma težak, jer oni nisu mogli prelaziti u druge staleže. Jekatarina II dozvolila je deci S. da rade kao činovnici u namesničkim kancelarijama. Zatim im je omogućeno stupanje u trgovačku, seljačku i vojnu službu. Za vreme cara Pavla, za izlazak S. staleža opet su uvedena ograničenja. Ali je potom pri vladavini narednih careva usledio niz mera za eliminisanje zatvorenosti S. One su se završile zakonima 1869. i 1871. god., koji važe i sada. Sa druge strane, zajedno sa koncepcijom o zatvorenosti S. kao staleža, formirao se i strogi pogled na očuvanje crkvenog zvanja. I rešavanje ovog pitanja prošlo je dug put. Petar I se nadmeno odnosio prema zadržavanju zvanja, čak je podsticao udove sveštenike da napuste stalež. Za vreme Pavla I sloboda izlaska iz staleža je bila sužena. Za vreme Aleksandra I otpuštanje iz S. zavisilo je od saglasnosti Sinoda. Za vreme Nikolaja I (1830 -1848. god.) stvoreni su oni ograničavajući uslovi izlaska, koji uglavnom postoje i sada. Prilikom određivanja prava S., vlast ga je, počevši od Petra I, tretirala kao privilegovani stalež. Za vreme Petra I ono je oslobođeno od ličnog poreza i vojne obaveze. Za vreme vladavine Jelisavete Petrovne ono je dobilo privilegije na sudu, koje i danas koristi. Za vreme Jekatarine II bilo je pokrenuto pitanje o staleškom položaju S. Kad je ona htela da ga svrsta u srednju klasu, tome se energično suprotstavio mitrop. Gavriilo, tražeći da S. bude izjednačeno sa plemstvom. Pitanje nije bilo bezuslovno rešeno i S. ostaje drugi stalež posle plemstva. Godine 1767. Sinod je zabranio crkvenim sudovima telesno kažnjavanje sveštenika, 1771. god. zabrana se proširila i na đakone. Ali, po svetovnom sudu S. nije bilo oslobođeno od ovakvih kazni. Konačno oslobađanje od telesnog kažnjavanja S. desilo se za vreme Aleksandra I, 1801. god., a 1808. god. ono se proširilo i na njihove porodice. Najzad, iste povlastice su bile date 1862. god. i crkvenim služiteljima. Za vreme Pavla I i S. je dobilo pravo na ordenje i odlikovanja. Ovo pravo je važno zato što je nagrađivanje ordenom davalo pravo na dobijanje naslednog plemstva. U 60.-tim godinama S. dostiže najveći procvat, budući da sa jedne strane, ukidanjem kmetstva prestaje i njegova zavisnost od spahija, a sa druge, ono je dobilo pravo javnog razmatranje svojih potreba na skupovima, itd. [to se tiče materijalnog položaja, od vremena Petra Velikog vlast teži ka stalnom i stabilnijem obezbeđenju S. Tako je Reglament ukinuo dažbine za crkvene obrede, a u zamenu planirao je određene uplate za izdržavanje sveštenstva, od svakog parohijskog domaćinstva. Od 1765. god. počelo je opšte parcelisanje zemlje, gde je na seoske crkve dolazilo po 33 desetine (hektara). Godine 1791. osnovan je penzioni fond za S. Za vreme Aleksandra I pokrenuto je pitanje o državnim platama S., ali ono zbog nedostatka sredstava nije bilo rašeno pozitivno. Državne plate dodeljuju se svešteno-služiteljima počevši od vladavine Nikolaja I. Za vreme Aleksandra III njihov budžet je iznosio 6 miliona rubalja. Briga o materijalnom obezbeđivanju sveštenstva delimično je poverena parohijskim starateljstvima i bratstvima, na osnovu uredbe izdate 1864. god. Godine 1866. izašla su privremena pravila o penzijama S., koja su bila na snazi do donošenja penzionog zakona 1903. god. Niz ovih mera manje-više je sredio materijalnu stranu života S., ali, što je razumljivo, nije rešio pitanje trajnog materijalnog obezbeđenja S., jer, u današnje vreme oko 10.000 sveštenika ne dobija izdržavanje iz državne blagajne. Osiromašenjem sela, prihodi seoskog S. su znatno smanjeni, dobijena novčana pomoć od sveštenstva (srednja norma -

svešteniku 300 rubalja, đakonu 150 i crkvenjaku 100), krajnje je mala u savremenim uslovima života.

Praznik sjenica (šatora) - jedan od tri glavna jevrejska praznika. Traje osam dana, počinje od 15. dana sedmog jevrejskog meseca (Tišri). Uveden je u spomen na 40-godišnje lutanje Jevreja po pustinji i životu u šatorima. Zato Jevreji za vreme ovog praznika obavljaju ručak i večeru u istim šatorima, napravljenim od drveta i pokrivenim drvenim granama isključivo od jele.

[arena nedelja - tako se naziva u narodu nedelja pred poklade, koja se razlikuje od prethodne, totalne nedelje, i naredne - siropusne (poklade), samo postom u sredu i petak.